

הישיבה השלוש-מאות-ושבעים-ואחת של הכנסת השתים-עשרה

יום שלישי, ט' בשבט התשנ"ב (14 בינואר 1992)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ג' גדות:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. שלום רב לכם.
סעיף ראשון: הודעה לסגן מזכיר הכנסת.
סגן מזכיר הכנסת ד' לב:
ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו

ב. הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 62 לתקנון הכנסת*

היו"ר ג' גדות:
סעיף ב' שעל סדר-יומנו: הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 62 לתקנון הכנסת. יציג את ההצעה יושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת חיים קורפו. יעלה ויבוא.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ועדת הכנסת הניחה על

שולחן הכנסת ביום ב' בטבת התשנ"ב, 9 בדצמבר 1991, הצעה לתיקון סעיף 62 לתקנון הכנסת, שלפיה הצבעה על נטילת חסינות או על זכות של חבר הכנסת הניתנות לו על-פי חוק חסינות חברי הכנסת תהיה הצבעה אישית.

ועדת הכנסת דנה בהצעות מספר שהועלו בפניה בעקבות ההצבעה שהתקיימה בכנסת ביום 13 בנובמבר 1991, לעניין נטילת חסינותו של חבר הכנסת יאיר לוי.

חברת הכנסת נאווה ארד הציעה לבטל את הדיון במליאת הכנסת, כאשר מובאת בפניה המלצת ועדת הכנסת לנטילת חסינות.

חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי הציע, כי במקרים שבהם חבר הכנסת מסכים לנטילת החסינות, תוסר החסינות בלי לקיים על כך כל דיון, לא בוועדת הכנסת ולא במליאת הכנסת.

הוועדה דחתה הצעות אלה והחליטה לקבל את הצעת חברי הכנסת אמנון רובינשטיין וחיים קורפו לשנות את הוראת התקנון, כאמור לעיל.

נוסחו של הסעיף, כפי שהונח על שולחן הכנסת ביום ב' בטבת התשנ"ב, 9 בדצמבר 1991, היה כלהלן:

תיקון סעיף 62 — במקום סעיף 62(ג) לתקנון הכנסת יבוא: "(ג) בחירות הנערכות על-פי חוק ייערכו בהצבעה חשאית בכתב. (ד) הצבעה לנטילת חסינות או זכות של חבר הכנסת על-פי חוק חסינות חברי הכנסת, וכויותיהם וחובותיהם, התשי"א — 1951, תהיה בהצבעה אישית".

לתיקון המוצע הוגשו השגות, בהתאם לסעיף 151 לתקנון הכנסת, של חברי הכנסת אהרן אבוחצירא, יוסי שריד, חגי מירום, אלי דיין וחיים רמון, המבקשים להשאיר את המצב הקיים, היינו לקיים הצבעה חשאית.

אומרים לנו חסידי החיקוק: מה כבר יכול לקרות? אחרי ככלות הכול, איננו משלחים את חבר הכנסת אל ה-wilderness, אל שטחי ההפקר והפרא. אנחנו בסך הכול שולחים אותו לבית-המשפט, ואם הוא זכאי, חוקה שיוצרה בבית-המשפט, לא כך, ידידי ועמיתי, משום שכאשר בספר החוקים של מדינת ישראל יש היום לפחות חוק אחד שהוא חוק פוליטי ביסודו, שאפילו שר המשפטים בכבודו ובעצמו הגדיר אותו כחוק חריג, כי אז יכול מאוד לקרות, וכבר היו דברים מעולם, שעל-פי החוק הזה אנחנו נשלח חבר כנסת מן הבית הזה אל בית-המשפט, ובית-המשפט, גם אם דעתו אחרת, ואינני יודע מה דעת בית-המשפט, לא תהיה לו ברירה אלא להרשיע אותו חבר כנסת, כי אין לבית-המשפט לפניו אלא מה שהחוק אומר לו לעשות, גם אם החוק הוא חוק פסול.

אומרים לנו: אבל זה יהיה אך ורק לבקשתו של חבר הכנסת. אם חבר הכנסת ירצה, זה מה שיהיה. מדוע אני צריך להעמיד את חבר הכנסת במבחן הזה? אני לא רוצה לעשות אנלוגיה, זה לא דומה לשום דבר ובוודאי לא לזכות השתיקה, אבל כאשר חבר הכנסת יבקש הצבעה חשאית, פירושו של דבר שאנחנו שמים בפניו מכשול, אנחנו מכבידים עליו, במקרה הזה אפשר לומר — על לא עוול בכפו. תיכף ומיד יוצר הדבר, יכול ליצור או עלול ליצור רושם של קנוניה, שיש לו מה להסתיר.

יותר מזה — חבר הכנסת כאילו מיניה וביה מוכרח להראות או להפגין הפגנה גלנית, אכזרית, כי אחרת חבר הכנסת רובינשטיין, ואפילו אני, נבוא אליו בטענות: מה יש לך להצניע, מה יש לך להסתיר? כל אחד, על-פי אותו רציונל שדברתם עליו קודם, יצביע בגלוי — ויראה הציבור וישפוט. ויכול להיות שחבר הכנסת מיעארי בעצמו היה אומר: לעזאזל, שיהיה חשאי, מה אכפת לי.

אגב, בענייני חסינות האונס לעולם איננו על חבר הכנסת. הרי אנחנו יודעים, שלפעמים מתפרסמות ידיעות שחבר כנסת אומר: אני מוכן להסיר את החסינות; ובכן, החסינות איננה עניינו של חבר הכנסת. היא איננה תלויה בו, היא איננה מותנית בו, היא לא שייכת לו. ברצונו וברצונו הוא אינו מסיר אותה, ברצונו הוא לא משאיר אותה על כנה. לכן, אני גם לא חושב שבהזדמנות חגיגית זו אנחנו צריכים להפוך את החסינות לעניינו, לקניינו של חבר הכנסת הבודד, שנמצא במצב מסוים מאוד כאשר מדובר בבקשה להסרת חסינותו.

העניין הוא עניינה של הכנסת, והכנסת צריכה להחליט אם היא רוצה שזה יהיה בהצבעה גלויה או בהצבעה חשאית. אני חושב שזה צריך להמשיך להיות בהצבעה חשאית, כי הצבעה גלויה היא הצבעה מסוכנת מאוד מאוד; תמיד היתה, ובימים האחרונים על אחת כמה וכמה.

היור"ר ג' גדות:

תודה. המשיג הבא, חבר הכנסת חגי מירום. הוא איננו רשות הדיבור לחבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מצטרף לנימוקיו של חבר הכנסת שריד. אני מציע ליושב-ראש ועדת הכנסת לחדול מהנוהג הזה, להביא כל פעם שינויים בתקנון בנושא החסינות, מה לנו ולשינויים אלה? אבות הכנסת קבעו נורמות, ומי שיעיין בנימוקים שהם הביאו לקביעה הזאת של מהות החסינות, ומדוע ההצבעה צריכה להיות חשאית, היה מסיר מייד את ההצעה שלו.

לא מצאתי אף לא נימוק הגיוני אחד מדוע ההצבעה הזאת לא תמשיך להיות חשאית. החסינות איננה עניינו של חבר

אנחנו, כאמור, מציעים להשאיר את המצב כמות שהוא, כלומר שההצבעה על הסרת חסינות של חבר הכנסת תהיה הצבעה חסויה או חשאית. אנחנו בהחלט מבינים — או אני בהחלט מבין — את המניעים של חברי הכנסת שנמנו וגמרו ובאו לכלל מסקנה שאין ברירה אלא להגיע לכלל הצבעה גלויה, בעניינים של הסרת חסינות. ההצעה הזאת עלתה לאחר שנחקיימה כמליאת הכנסת, כזכור, הצבעה בעניינו של חבר הכנסת יאיר לוי. ההצבעה הזאת היתה הצבעה מרעישת ומקוממת באמת מכמה וכמה בחינות. עצם העובדה ש-30 וכמה חברי הכנסת — על-פי הויתרון נדמה לי ש-32 ועוד שישה נמנעים, בסך הכול 38 חברי הכנסת, או 39 חברי הכנסת — חשבו שאפשר לשלח את היועץ המשפטי אחר כבוד בלי להיענות לבקשתו, ואת החומר החמור שהוכא בפנינו כעצם לבטל כעפרא דארעא, כאילו לא היה ולא נברא, התופעה הזאת היתה באמת תופעה מקוממת מאין כמוה. הרי אנחנו איננו מרשיעים, לא בהחלטה של ועדת הכנסת וגם לא בהחלטה של המליאה על הסרת חסינות. אנחנו רק מאפשרים לעניין להתלבן בפני בית-המשפט.

האם באמת מישוהו ברידת, ששומר על מינימום של ניקיון כפיים וניקיון דעת, מסוגל לחשוב שחומר כזה, ריכוזו של עולם, יכול להישאר כאן בכנסת, וכאן תהיה קבורתו, וזה יהיה סוף הדרך, ונה לא יעבור ויתגלגל לבית-משפט? האם מישוהו חושב, שאפשר כך לזכות חבר כנסת? והאם חבר הכנסת עצמו חושב, שהוא יכול להודות בצורה כזו?

לכן, אני בהחלט מבין את המניעים של המציעים, וראשון להם חברי, חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. אבל הפתרון שמציעים לנו הוא פתרון גרוע עוד יותר. משום שאני תמיד צריך לזכור למה נועדה החסינות מעיקרה, ועניין ההצבעה על הסרת החסינות הוא חלק ממוסד החסינות. החסינות נועדה מעיקרה לגונן על חבר הכנסת מפני אפשרות שהשלטון יתאנה לו, או יתגולל עליו או יתנכל לו. וכאשר השלטון ירצה להתגולל על חבר כנסת הוא ידע לעשות עוד דבר אחד קטן, וזה — לכופף את היד של אלה שסרים למרותו של השלטון. ומי שלא היה בטוח בזה לפני כן, יכול היה להיווכח בזה בשלושת השבועות האחרונים באופן מיוחד, כאשר גם חבר הכנסת רובינשטיין ראה לנגד עיניו, שכאשר שלטון רוצה כיקרו של דבר מסוים, הדבר המסוים הזה, בדרך כשרה יותר או בדרך כשרה פחות, עבור יעבור בכנסת. והתכופפו הידיים, יהיו הידיים מלכתחילה, לכאורה או למראית עין, איתנות ככל שיהיו.

לכן, הצבעה גלויה עומדת כסתירה גמורה לעיקרון, לרציונל שמונח ביסוד עקרון החסינות, ויש בזה דבר מסוכן מאוד. מישוהו יכול לבוא ולומר: אולי אנחנו מציינים שדים על הקירות, אולי אנחנו רואים צל הרים כהרים, אולי אנחנו מהלכים אימים. איננו מהלכים אימים; הרי כבר היו דברים מעולם, לדוגמה, חבר הכנסת מיעארי. נתקבלה בקשה להסרת חסינות, ורבים מחברי הכנסת ראו בבקשה הזאת התאנות פוליטית. זאת אומרת, שאין אלה דברים לעתיד לבוא, זה לא חזון לעתיד לבוא, אלא דברים שכבר קרו בפועל.

נדמה לי שגם חבר הכנסת רובינשטיין עצמו חשב, שהיה במקרה הזה יותר משמינית, יותר משמץ של התאנות פוליטית. ויותר מזה; אנשים יודעים, ואנשים גם הודו בפנינו, שלו היתה ההצבעה במקרה של חבר הכנסת מיעארי הצבעה גלויה, כי אז ברור לגמרי שהחסינות שלו היתה מוסרת — מוסרת גם מוסרת.

הכנסת, היא עניינה של הכנסת. כי איך יראה הדבר? השלטון יכול לכופף, כפי שראינו, אבל יש כאן גם עניין של האי-נעימות של חברי הכנסת כלפי אותו חבר כנסת בודד אם ההצבעה היא גלויה. זה גם יכול לגרום לכך, שחבר כנסת יצביע בניגוד למה שהיה רוצה להצביע.

תארו לכם חבר כנסת בסיעה קטנה, וחבריו בסיעה חיים בקרבה גדולה אליו, לעתים נמצאים יחד יומם ולילה, וחבר הכנסת הרי רוצה שעניינו יתברר בביטחון המשפט כי הוא מאמין בזה. אז חברו לסיעה, במקום שיצביע בעד הסרת החסינות מהצבעה גלויה — עלול להיווצר מצב הפוך, שמתוך הזדהות עם חברו הוא עלול להצביע בניגוד להכנתו שלו, מתוך כוונה כאילו לסייע לחברו בעניין הזה. כל העניין כרוך באי-נעימות.

אני יכול להבין את המניעים של המבקשים, אבל עלינו לזכור, שבכל ימות הכנסת חמיד הוסרה החסינות, וחמיד הועבר העניין לביטחון המשפט. מעולם לא שלחו את היועץ המשפטי במקרים לא-צודקים. המקרה האחרון של חבר הכנסת מיעארי היה מקרה לא-צודק. זה היה מקרה פוליטי מובהק, כאשר השלטון כופף את היועץ המשפטי. ושמתנו לראות שגם אנשים ממפלגת השלטון הצביעו נגד הסרת החסינות.

תארו לעצמכם, לפי הטורר שאנחנו עדים לו במיוחד בימים האחרונים, מה היה קורה לו התקיימה הצבעה גלויה בנושא הסרת החסינות של חבר הכנסת מיעארי. האם מישו מהקואליציה או ממפלגת השלטון, כאשר המצליף צחי הנגבי עומד מולו במלוא איומו — — —

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
עליו.

אלי דיין (העבודה):
עליו, וברוטליות שלו, האם היה מעו להצביע — — —

גד יעקבי (העבודה):
במלוא שיעור קומתו.

אלי דיין (העבודה):
לא. קומתו נמוכה. אני הייתי אומר: במלוא הברוטליות שלו.

ראינו מה קרה לחברי הכנסת שהובילו את חוק הבחירה הישירה, אילו לחצים הופעלו עליהם, אילו מכבשים, אילו שיחות, וסגן ראש הממשלה נסים, איזה — — —

שרה דורון (הליכוד):
כמו זו עם חבר הכנסת צבן, למשל?

חיים רמון (העבודה):
מה את מבבלת את המוח.

שרה דורון (הליכוד):
מה אתה עשית?

חיים רמון (העבודה):

עם חבר הכנסת צבן אפשר לדבר, מותר לדבר. מה את משווה. אתם אימתם. תחביישו לך. מה אני יכול להבטיח לחבר הכנסת צבן? אני יכול לדבר אתו. תסתמי את הפה בעניינים האלה.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רמון, כאשר תסיים את זעקותיך האם תסכים להקשיב לי?

חיים רמון (העבודה):

אני מסכים למחוק את ההערה האחרונה מהפרוטוקול.

היו"ר ג' גדות:

אני לא ביקשתי דבר, חבר הכנסת רמון. אתה מודיע לי שאתה מוחק את הערותיך.

מרדכי גור (העבודה):

חברת הכנסת ארכלי-אלמוזלינו ביקשה וחבר הכנסת רמון נעתר.

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (העבודה):

אני ביקשתי והוא נענה.

היו"ר ג' גדות:

ובכן, חבר הכנסת רמון מוחק את הערותיו ופגיעותיו בחברת הכנסת דורון.

אברהם בורג (העבודה):

שבעתי זה לא יקרה.

קריאה:

— — —

היו"ר ג' גדות:

מה זה משנה, יושבת כאן ביצע קבוצה גדולה של בני-נוער, מוטב לנו שנשמור זאת מחוץ לפרוטוקול ומחוץ לשמיעתם מאשר לחזור על הדברים.

אלי דיין (העבודה):

לכן, רכותי חברי הכנסת, בנושא הזה של התקנון בכלל והחסינות באופן מיוחד, מוטב שלא לעשות זאת בפזיזות, כתגובה על איזה אירוע, על אי-שביעות רצון מהצבעה זו או אחרת, אלא להשאיר את המצב כפי שהוא.

הערה אחרונה, אם אנחנו מדברים בנושא החסינות אשר חלה גם על שרים, אני מעיר כאן במעמד זה היום: מוטב שפרקליטת המדינה היתה נמנעת מהריאיון שנתנה אתמול בעניינו של השר דרעי, כי החקירות נגד חברי הכנסת ונגד שרים צריכות להתנהל בצורה פנימית ויש להמתין עד לקבלת ההחלטות. כל ריאיון וכל תגובה בעניין הזה, לדעתי פוגעת במערכת המשפטית ובמערכת החקירה יותר מאשר בעניין של השר דרעי. היא עשתה שגיאה חמורה, אני מקווה שזה לא כאישור שר המשפטים, ולכן, מוטב שהיא חודה שהיא שנחה ותחדל ממתן ראיונות מסוג זה בעניינים כאלה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת אלי דיין. רשות הדיבור לחבר הכנסת שמעולם לא הפריע, חבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הצעת התיקון הזאת נולדה כתוצאה מהכעס ומהבושה שאחזו בכולנו, וככנסת, בעקבות תוצאות ההצבעה על הסרת חסינותו של חבר הכנסת יאיר לוי. זו שוב הוכחה שהכעס והזעם הם לא חמיד יועצים טובים. במקרה הזה הכעס והזעם יעצו לנו עצה רעה. זו עצה רעה, מכיוון שתיקון התקנון באופן שיביא לכך שהצבעה על הסרת חסינות תהיה גלויה, לא ישפר את מעמד הכנסת.

מה ההיגיון שעומד מאחורי ההצעה הזאת?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

— — —

לחץ בעולם לא ישנה את עמדתך, שום שלטון לא יצליח בכך ושום מרכז — — —

מדרכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה מדבר אלי?

חיים רמון (העבודה):

לא, אני מדבר אל חבר הכנסת אוריאל לין.

אוריאל לין (הליכוד):

חבר הכנסת וירשובסקי, שהוא הרבה שנים בשלטון, הוא לא נכנע.

חיים רמון (העבודה):

חבר הכנסת לין, כמה חברי הכנסת וירשובסקי יש?

מדרכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אין הרבה, שניים שלושה.

אברהם בוגז (העבודה):

וירשובסקי קצת — זה יותר מדי.

חיים רמון (העבודה):

כמה יש? הרוב הם בני תמותה כמוך, חבר הכנסת אוריאל לין, וכמוני. למה אנחנו צריכים להוציא חוק — — —

מדרכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

למה אין היום טלוויזיה?

חיים רמון (העבודה):

חבר הכנסת וירשובסקי, אל תדאג, אם היתה פה טלוויזיה הייתי מוסיף עוד משפט לאחר המלה הזאת. כדאי לך שאין טלוויזיה.

חבר הכנסת אוריאל לין, מדוע נכשיל את חברי הכנסת הלא-וירשובסקאים, הלא-חזקים והלא-נחשבים, אלה שעל-פי הכרתם — — —

אוריאל לין (הליכוד):

— — — בוועדת הכנסת.

חיים רמון (העבודה):

כאן מסירים חסינות ולא בוועדת הכנסת. כאן היא ההסרה הסופית.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת רמון, זמן תם ואני מבקש שתסיים משפט בלי לריב.

חברי הכנסת, התפקיד שלי הוא להבטיח שהוא ידבר לאוזניים כרויות לשמוע. בבקשה.

חיים רמון (העבודה):

אני מוכרח לחזור על הדוגמה של חבר הכנסת מיעארי. היא הדוגמה הכי בולטת. אני חושב, לאחר היסוסים רבים, שאם היו מסירים את חסינותו של חבר הכנסת מיעארי היינו גורמים לקרע עמוק עם הציבור הערבי במדינת ישראל. הוא היה עלול להגיע עד כדי ייאוש מהמערכת הדמוקרטית במדינת ישראל, דבר שהוא חמור מאוד.

אנחנו לא הסרנו את חסינותו של חבר הכנסת מיעארי אך ורק כי ההצבעה היתה חשאית: אך ורק כי חברי כנסת מהקואליציה, ולא מעטים, הצביעו נגד הסרת חסינותו. הם לא

חיים רמון (העבודה):

לא ישר. אני נגד הצבעה גלויה, אני נגד חיקון התקנון.

מה היתה הטענה העיקרית של חבר הכנסת רובינשטיין כאשר הוא העלה את הרעיון הזה? הוא בא ואמר: כל מעשי חברי הכנסת צריכים להיות גלויים בפני הציבור. כך אני זוכר, לפחות על-פי ריאיון הטלוויזיה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

למעט בחירות.

חיים רמון (העבודה):

למעט בחירות. ודין הסרת חסינות — בהחלט בחירות. מדוע לא ידע הציבור מה דעתי על מבקר המדינה שעומדים לבחור בו? עומדים לבחור מבקר מדינה, ויש שני מועמדים: מועמד אחד, נחית, פסול ופגום ואפילו יש לו רישום פלילי בעברו, ומשום-מה מציעים אותו לכהונת מבקר המדינה, כי הדבר הזה נעשה על-פי הסכם עם הקואליציה, ומועמד שני ראוי וטוב.

היו"ר ג' גדות:

היית צריך להביא דוגמה הפוכה, שמפלגתך מביאה דבר כזה.

חיים רמון (העבודה):

ודאי, מפלגתי. מפלגתי מביאה הצעה כזאת. היא מציעה — על-מנת לשמור על השלטון — מועמד פגום למשרת מבקר המדינה. הדבר הזה, אומרים לי, הוא זה שיביא תמיכת מפלגה X ויביא אותי לשלטון. אם כן, מדוע אני, בהצבעה גלויה, לא אענה לדרישת מפלגתי וכל מעשי יהיו גלויים? אתה תבוא ותגיד: רצוי שההצבעה תהיה חשאית ככל עניין ועניין. וכשם שזה נכון לגבי בחירות, זה נכון לגבי הסרת חסינות. זו אותה מידה — מי ראוי להיות נשיא המדינה, מי ראוי להיות בוועדה למינוי שופטים, מי ראוי להיות בועדה למינוי קאדים, ככל שטחי החיים. אם ההיגיון הזה נכון — הוא צריך להיות נכון לגבי כל בחירות, ומעשי חברי הכנסת יהיו גלויים לעין כול.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

לא, הוא יכול לבקש הצבעה חשאית.

חיים רמון (העבודה):

אינני חושב כך. אני חושב שיש מקרים — ואתה צודק, חבר הכנסת רובינשטיין — שבבחירות ובעניינים הנוגעים להצבעה אישית יש מקום לחשאיות. הסרת חסינות היא המקרה המובהק ביותר, ואמר זאת חבר הכנסת שריד.

מתי אנחנו נרצה שלא להסיר חסינות של חבר כנסת? כאשר נהיה משוכנעים שהשלטון רודף אותו. מה אתה רוצה, שחבר הכנסת, אפילו מהאופוזיציה, יהיה גלוי וחשוף ללחצי השלטון?

אוריאל לין (הליכוד):

— — —

חיים רמון (העבודה):

אני אגיע לזה. קודם כול, באופן עקרוני. הרי אין גבול לכוח של שלטון — חבר הכנסת אוריאל לין, אני עברתי על פרוטוקול ועדת הכנסת, ונדמה לי שגם חבר הכנסת שריד וגם אני אמרנו לו, וגם אז בוועדה אמרת: מה זה שלטון, האם שלטון יכול ללחוץ עלי? זה היה בימים היפים, כשעוד היית משוכנע שאתה תעביר את החוק לשינוי שיטת הממשל ושום

לזכויות חברי הכנסת ולחסינותם, נתנו בכל המפלגות חופש מצפון וחופש בחירה אישית; ולא היה זה מקרה. כך נהגנו כאשר דיברנו על ההפרדה בעניין האפשרות לכלל מקצוע, כך נהגנו כאשר דיברנו בזכויות חברי כנסת ובמשכורותיהם, ובמיוחד כך אנחנו צריכים לנהוג כאשר מדובר בנטילת חסינות.

אשר על כן, אני חושב שמעבר לצורך לאפשר לחברים במפלגותיהם להצביע על-פי מצפונם, יש מקום להקפיד ולשמור שההצבעה הזאת תהיה חשאית.

אילו הם המקרים שהכנסת נטלה חסינות בעבר? היו כאן שני מקרים אופייניים: האחד, נטילת חסינות בעניין הנוגע לפלילים נטו, פלילים נטו זה כאשר חבר כנסת הוחשד בגנבה, הוחשד בעבירת רצח או משהו מעין זה. אז מדובר בנטילת חסינות בגין סעיף פלילי חמור.

אבל היו, יש, ולעצמי גם יהיו — כל אימת שקיים חוק כמו חוק איסור המפגשים, למשל — הסרות חסינות או חביעות להסרת חסינות לא בגין מעשה פלילי אלא בגין מעשה שהוא אידיאולוגי יותר מאשר פלילי. כלומר, התוצאה היא בלתי חוקית, אבל המניע העומד מאחורי פעולתו של חבר הכנסת הוא כמעט בתוקף היותו חבר הכנסת או בתוקף תפיסת עולם פוליטית שלו.

עכשיו תחשבו מה קורה בעידן שבו צופים בנו גם בטלוויזיה וגם ביציעים, חברי מרכז שאנחנו צריכים להיבחר על-ידם — פרימרים, שזה הליך כללי רחב מאוד מאוד, בחירות על-ידי עשרות או מאות אלפי חברים, והמפלגות הולכות וילכו לתהליך הזה, החשיפה תגרום, חלילה, למצב שבו חבר הכנסת לא יעשה תשובות של האמת והמצפון ומה שהיה רוצה באמת, אלא בגלל האילוץ שלא להצביע הצבעה חשאית אלא להיחשף חיצונית — הוא יעשה את החשבון הפופוליסטי של מה שייראה בעיני אנשים ולא מה הוא עצמו חושב.

אני חושב שהשיטה הנוכחית היא נכונה, מפני שהיא מותירה בידי חבר הכנסת את האפשרות לנהוג על-פי מצפונו ועל-פי האמת שכלבר, ולא על-פי הרצון שלו להצטלם ולהיחשף לעיני ציבורים שונים.

אני חושב שאין צורך לשנות את השיטה הקיימת. אני חושב, ועל כן הסתייגתי, שאנחנו צריכים להמשיך ולנהוג כך, גם אם לפעמים יש הצבעה מכישה, עם תוצאות כפי שהיו בהצבעה האחרונה שהיתה פה. אני לא קמתי לבוקר קל כלייך כאשר התברר מה שהתברר, כשהכנסת החליטה להסיר את חסינותו של חבר הכנסת יאיר לוי, עם תוצאות כפי שהיו. אני אומר זאת פה בגלוי, היה לי קשה מאוד, ובכל זאת, בגלל הפן האידיאולוגי שבחלק מהסרות החסינות אני סבור שצריך להשאיר את ההצבעה החשאית.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת חגי מירום, יושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת קורפו, בבקשה. חבר הכנסת בריזה, מה אתה מבקש?

מיכאל בריזה (העבודה):

אני מבקש להעיר על ההצעה שלפנינו.

היו"ר ג' גדות:

זה לא ניתן, כי הדיון כעת הוא ממש מעין קריאה שנייה ושלישית.

היו עומדים בלחצים; אני יודע שהם לא היו עומדים בלחצים. כי אני מנחש מי היה מצביע וכיצד, לו היו נדרשים להצבעה גלויה.

הדרוגמה של חבר הכנסת מיעארי היא הדרוגמה הקלסית שבה ניתן לטעון שהעמידו אותו לדין על-פי חוק חריג, שריח חריג של פוליטיקה נודף ממנו, שמשרת השקפה פוליטית מסוימת, שאפשר לומר שהיתה כאן איפה ואיפה, ולא העמידו לדין את כל החברים שעשו את המעשה שעשה חבר הכנסת מיעארי. רק ההצבעה החשאית הצילה אותו מפני הסרת חסינותו.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
הצילה את הכנסת.

חיים רמון (העבודה):

הצילה את הכנסת. אמרתי כמה מלים קודם לכן. אבל אני אומר שהיא הצילה אפילו אותו באופן אישי מפני הסרת חסינותו.

המקרה הזה צריך לעמוד לנגד עינינו כאשר אנחנו באים היום להחליט את ההחלטה הזאת, שכל כולה נובעת מכעס וזעם גרעיניים, מוצדקים, מוצדקים מאוד.

אבל, בסופו של דבר, אם אנחנו הולכים אחורה, אחרי כל הדינונים על הסרת חסינות, המליאה בדרך כלל הסירה את החסינות, בוודאי במקרים בעלי משמעות, כאשר היו עבירות פליליות של חברי כנסת. לעתים זה לא היה ברוב יפה? אני מסכים. לעתים זה לא הוסיף לנו כבוד? אני מסכים. אבל כאשר אנחנו משווים את התועלת שנפיק מהחקיקה הזו מול הנזק שייגרם, אין לי ספק שהנזק עולה במידה ניכרת על התועלת שיפיקו הכנסת והדמוקרטיה הישראלית.

לכן, אני מציע למחוק את ההצעה הזאת ולהשאיר את המצב על כנו.

היו"ר ג' גדות:

תודה לחבר הכנסת רמון, רשות הדיבור לחבר הכנסת חגי מירום, האחרון, אלא אם כן יכנס חבר הכנסת אבוהצירא; אני כבר מודיע, שהוא יקבל ממני אותן יחס כמו חבר הכנסת מירום.

חגי מירום (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מודה לך שהתרת לי לומר כמה דברים. אעשה זאת בקיצור רב.

חברי הכנסת, אעיר רק כמה הערות שנראות לי חשובות בקשר לעניין הזה. אני חושב שההצבעה בדבר נטילת חסינות חברי הכנסת היא הצבעה מצפונית כבדה ביותר. אין זה דבר שבשגרה. עובדה היא שבתולדות הכנסת היו הצבעות בדבר הסרת חסינות דבר נדיר, וטוב שכן הדבר, וכאשר חברי הכנסת נדרשו ליטול חסינות מחברם, הם עמדו תמיד למבחן קשה ביותר עם עצמם ועם מצפונם. ובדרך כלל היה זה רגע קשה לכולנו, גם אם היינו משוכנעים שיש מקום ליטול את חסינותו של חבר הכנסת.

על כן אני חושב, שכאשר מגיעים לרגע כזה של הכרעה כה כבדה ברמה האישית, שיש לה השפעות קשות ביותר גם על הדימוי של הבית הזה, מן הראוי לאפשר לחברי הכנסת לעשות זאת בחשאי ובאופן שבו היתה הכנסת נוהגת לעשות בעבר.

אני רוצה לומר דבר שני: ברוב המקרים ובכל המפלגות שיושבות פה בבית הזה, כל אימת שדנו בנושאים הקשורים

שכאה לידי ביטוי בוועדה, לא נוצלה במליאת הכנסת? האם זה מפני שאימת השלטון היתה על החברים? היה לחץ? זה המקרה? אי אפשר אפילו לזהות את זה עם אחד מהדברים הללו.

רבותי, הכנסת — וזאת דרך נכונה — לא ממחרת לחקן את תקנונה. אני חושב שצריך ללמוד מהאבות המייסדים. נדמה לי שכל דבר ודבר נמצא היגיון חזק מאוד. למה זה צריך להישאר במתכונת הזאת. אבל מה זה עזר לנו כאשר חבר כנסת אחד הגיש כמשך תקופת כהונה אחת 150 דוחות חנייה וביקש מקצין הכנסת לבטל אותם? עזר לנו? לא עזר לנו. היו פורצי גדר, והיינו נאלצים להגביל את זה ולהוציא את עבירות התנועה מכלל תחולה של חסינות חברי הכנסת. מה עזר לנו שהיתה חסינות מלאה לחברי הכנסת ולא היינו נזקקים לחוקק חוקים או תיקונים? כאשר דואר היה חופשי בכניין הכנסת, עשינו משהו? ברגע שהעניין הזה נפרץ, נעשה שימוש לא-נכון, לא-שקול, לא-אחראי, נאלצנו לחקן את החוק.

חבר הכנסת יוסי שריד הציע תיקון בחוק-יסוד: הכנסת, שלפיו אפשר להשעות חבר כנסת מתפקידו על-פי בקשת חבר כנסת אחד ועל-פי החלטת של ועדת הכנסת. לא במליאת הכנסת, לא בפורומים, לא בהצבעה חשאית ולא בהצבעה גלויה, אלא על-פי החלטת ועדת הכנסת אפשר להוציא חבר כנסת מחברותו בין פסק-הדין הראשון לפסק-הדין הסופי. ובתי-המשפט שלנו — זה עניין של שנים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו היתה הצעת פשרה — — —

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

זאת היתה פשרה, ובכל זאת הצעת אותה, אתה וחבר הכנסת שחל, מפני שזה היה באותו רגע באופנה.

תראו לאן אפשר להגיע באבסורד: להוציא חבר כנסת מתפקידו כחבר כנסת כלי הצבעה בכלל, רק בהצבעה בוועדת הכנסת לפי בקשה של חבר כנסת יחיד. וקיבלנו את זה. לא צריך לעשות מכל דבר את מה שאין בו. הכוונה פה היא טהורה: עדיף שנלך לפי העיקרון שבכך, שהדיונים הם גלויים בעניין הזה, ובפני ועדת הכנסת מובא החומר, וכאשר ההצבעה בוועדת הכנסת היא גלויה, אין כל סיבה שבמליאת הכנסת היא לא תהיה גלויה. והיה אם יקרה מקרה, כפי שאתם מתארים אותו, שיהיה חשש שההשפעות תהיינה השפעות זרות, עומדת לו הזכות — כפי שהיום בעבירות תנועה הוא יכול לבקש שהחסינות תחול עליו — והוא יכול לבקש שההצבעה תהיה חשאית. במה חטאו פה לעיקרון?

אם כן, אני סבור שהתיקון הזה שהוצע הוא תיקון נכון. הוא הדברים שהתרחשו בכנסת, לדברים שאנחנו חייבים לתת את דעתנו עליהם. אנחנו לא יכולים להיות אטומים. איך אתם אומרים? — דעת הקהל; לא יכולים להיות אטומים לה. אני סבור שהתיקון הזה רצוי, ואני מציע לכנסת לקבל אותו.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה ליושב-ראש ועדת הכנסת. מתוך דבריי אני מבין, שאתה מבקש להמשיך בהצבעה.

חברי הכנסת, אני רוצה להסביר עניין תקנוני. מכיוון שבעלי ההסתייגות הראשונה, קבוצת המשיגים הראשונה, לא מבקשת השגה-הסתייגות לעניין זה או אחר בתוך ההצעה, אלא בקשתה היא בפירוש לבטל את ההצעה, הרי אם השגה זו תוכה ברוב, ממילא תרד ההצעה מסדר-היום לאחר ההצבעה הראשונה. אני מקווה שזה כרוך לכול.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני הבאתי את התיקון הזה על-פי החלטתה של ועדת הכנסת, ואין לי כל אמביציה להעביר אותו, כי אחרת הייתי מבקש להשיב במועד אחר, לא כשמתקיים משחק כדורגל. אני גם מקווה שנבחרת ירושלים בכל זאת תזכה בו.

הצעה זו הובאה אומנם כהשפעת האירועים שהתרחשו בכנסת בהצבעה על הסרת חסינותו של חבר הכנסת יאיר לוי. אבל ועדת הכנסת החליטה לדון בהצעה זו חודש לאחר האירוע. היא לא רצתה לעסוק בזה אלא לאחר שיחלוף הגל, לאחר שיחלפו רגשות ההתמרמרות והזעם שהיו בציבור, כדי שהוועדה תהיה משותרת בשיקוליה מהאווירה הציבורית. חברי הכנסת רמון ושריד, אני יודע על עוד חוקים שמתקבלים באווירה של לחץ ציבורי, והם מרחיקים-לכת. טובים וחזקים בין חברי הכנסת נשכרו בלחץ דעת הקהל ולא העזו לפצות פה, אף-על-פי שבהכרתם הם היו נגד. חבר הכנסת שריד, טובים שבין חברי הכנסת לא פצו את פיהם.

שבח וייס (העבודה):

באיזה חוק, למשל?

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):
חוק הבחירה הישירה, למשל.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

הלחצים הקואליציוניים הוכיחו את עצמם כחזקים פחות מהלחצים האופוזיציוניים. והא ראייה — בקואליציה נמצאו אנשים שנהגו אחרת. באופוזיציה לא נמצאו אנשים שנהגו אחרת.

חיים רמון (העבודה):

למה? נמצאו יותר.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אינני מדבר על הסרת החסינות.

חיים רמון (העבודה):

— — —

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

סלח לי, במרכז מפלגתך היו 40% נגד החוק לבחירה ישירה של ראש הממשלה. כמה מהם פצו את פיהם בציבור ואמרו מלה אחת על זה?

חיים רמון (העבודה):

מעל הדוכן הזה נאמו חבר הכנסת שטרית וחברי כנסת אחרים את הנאומים הכי טובים נגד החוק.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

חבר הכנסת רמון, אין עכשיו טלוויזיה, אל תתלהב, תשמע בניחוחות. אני לא הפרעתי לך.

חיים רמון (העבודה):

— — —

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

על כן הבאתי את הצעת התיקון של הסעיף. רבותי, לו היה המקרה של מיעארי — הרי איש לא התכוון לשנות את זה. מה היה אצל מיעארי? אצל מיעארי, בוועדת הכנסת, כמעט מחצית חברי הוועדה התנגדו. מה התימה, שבמליאה תהיה חלוקה כזאת? ואם היתה וריאציה של זה או אחר, לא בכך החשיבות. במקרה שאנחנו מדברים בו, בוועדת הכנסת היתה תמימות דעים מלאה. איך זה קרה, שתמימות דעים מלאה כזאת, כפי

— הצעת ועדת הכנסת לתיקון סעיף 62 לתקנון הכנסת: הצעת ועדת הכנסת להסיר מסדר-היום הצעת חוק חסינות חברי הכנסת (תיקון — ביטול החסינות בפני דין פלילי), התשנ"ב — 1991 —

ההסתייגות. עד כאן זה ברור? שאלות נוספות? נא להצביע, הצבעה מס' 2.

כן, חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (העבודה):

ה צ ב ע ה

בעד ההשגה של חברי הכנסת

א' אבוחצירא, י' שריד, ח' מירום,

א' דיין וח' רמון לתיקון

סעיף 62 לתקנון הכנסת — 23

נגד — 13

נמנעים — 1

ההשגה של חברי הכנסת א' אבוחצירא, י'

שריד, ח' מירום, א' דיין וח' רמון לתיקון סעיף

62 לתקנון הכנסת נתקבלה.

הי"ד ג' גדות:

אם כן, 23 בעד, 13 נגד, אחד נמנע. אני קובע, כי ההצעה לשנות את התקנון נפלה.

הי"ד ג' גדות:

לא, לסדר ההצבעה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אולי אפשר להצביע?

הי"ד ג' גדות:

בבקשה. נא להצביע — מי בעד, מי נגד.

קריאה:

על מה ההצבעה?

הי"ד ג' גדות:

אני מבטל. טוב יותר ממה שהסברתי אי-אפשר להסביר. אנא, מי שרוצה לבטל את ההצעה כולה, מן הרין שיצביע בעד ההסתייגות. מי שרוצה לשנות את התקנון, יצביע נגד.

ג. הצעת ועדת הכנסת להסיר מסדר-היום הצעת חוק חסינות חברי הכנסת (תיקון) — ביטול החסינות בפני דין פלילי, התשנ"ב — 1991*

הי"ד ג' גדות:

לבטל את הצעת החוק, זה יום שאין בו טלוויזיה, ועם ישראל לא רואה שוב כיצד הכנסת מגינה על עצמה, כיצד חברי הכנסת רוצים להוכיח שהם טובים יותר, שמגיע להם יותר מאשר לעם. אני התביישתי בדיון שהיה פה קודם. כל אותם חברי הכנסת יפי הנפש, שמסבירים לכולנו כמה אנחנו צריכים להיות נאמנים לשליחותנו ולציבור ששלח אותנו — ברגע שהדבר נוגע לזכויותיהם, הופכים לאיגור. מקצועי שמרני, חשון, שעכשיו בא ואומר לכם: חס-יוחלילה. אני, חבר הכנסת, אני יכול לגנוב, אני יכול לשדוד, אני יכול לאנוס, אני יכול לרצוח, ואחר כך יתחיל דיון, ואולי יום אחד יסירו את חסינותי. מדוע? כמה אני טוב יותר מהקהל שיושב ביציע? אם מישור מהקהל הזה יעשה מה שלא יהיה, בניגוד לחוק, הוא יושלך לכלא, הוא יישפט. אני לא. מדוע לא?

חיים קורפו (י"ד ועדת הכנסת):

השלטון יתנכל לו.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אל תפריע לי, יש לי זמן קצר.

החסינות שלנו היא הגורפת ביותר בעולם. באנגליה המפגרת, כאמריקה החשוכה, בצרפת הפרימיטיבית, אם חבר כנסת מבצע עבירה, מעמידים אותו לדין. אצלנו פיתחו איזו תיאוריה מעוותת, כאילו השלטון הנורא, ששולף את ציפורניו, מתנכל לחבר הכנסת המסכן, רחמנא ליצלן, כדי למנוע ממנו למלא את תפקידו. והוא מאשים אותו בהאשמות שווא בבתי-המשפט, וחבר הכנסת לא יכול למלא את שליחותו. הבלים, זה מעולם לא קרה מאז קמה המדינה. בהתחלה חששו שכך יהיה הדבר, כי בהתחלה באמת חשבו שאולי יתנכלו לבעלי דעות שונות מאלה של השלטון. היום, אחרי 44 שנים שהמדינה הזאת קיימת, מעולם לא הואשם חבר כנסת באשמת שווא, מעולם לא ניסו לטפול עליו פשע.

ממה אנחנו פוחדים?

אני מבקש שהכנסת תסיר את ההצעה שמביאים בפניה. זה כתם על מצחנו. אחרי שבשבוש שעבר וגם אתמול התביישנו

מכאן, חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא על סדר-יומנו: הצעת ועדת הכנסת להסיר מסדר-היום הצעת חוק חסינות חברי הכנסת (תיקון) — ביטול החסינות בפני דין פלילי, התשנ"ב — 1991, של חברי הכנסת מיכאל בריזהר ויואש צידון.

יציג את ההצעה יושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת חיים קורפו.

חיים קורפו (י"ד ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מליאת הכנסת העבירה בשיבתה ביום כ"ז בכסליו התשנ"ב, 4 בדצמבר 1991, את הצעת חוק חסינות חברי הכנסת (תיקון) — ביטול החסינות בפני דין פלילי, התשנ"ב — 1991, של חברי הכנסת מיכאל בריזהר ויואש צידון, לדיון בוועדת הכנסת לשם הכנתה לקריאה ראשונה.

ועדת הכנסת דנה בהצעת חוק זו, שלפיה יש לבטל את החסינות הגורפת הקיימת כיום לחברי הכנסת ולשמור את החסינות הדרושה לחברי הכנסת למילוי תפקידם.

חברי הוועדה הביעו את התנגדותם להצעת החוק, והוועדה החליטה כישיבתה ביום 6 בינואר 1992, בהתאם לסעיף 138(ב) לתקנון, להציע לכנסת להסיר מסדר-היום את הצעת החוק הנ"ל.

הי"ד ג' גדות:

אני מודה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

חברי הכנסת מיכאל בריזהר ויואש צידון יקבלו כל אחד שלוש דקות במטרה להביע התנגדות להצעה להסיר, בבקשה, חבר הכנסת בריזהר.

מיכאל בריזהר (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני רוצה לשאת פה נאומים חוצבי להבות, אני רק שואל את עצמי, איזה פנים מקבלת הכנסת הזאת. בחרתם יום טוב להעלות את ההצעה

— הצעת ועדת הכנסת להסיר מסדר-היום הצעת חוק חסינות חברי הכנסת (תיקון) — ביטול החסינות בפני דין פלילי, התשנ"ב — 1991; הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת —

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

היושב-ראש הודיע שהוא חוזר על ההצבעה.

היו"ר ג' גדות:

למה להתרגש? אני הודעתי על ביטול ההצבעה. אתם רוצים לשמור את זה כפי שזה?

חברי הכנסת, אני הודעתי על חזרה מההצבעה עוד בטרם הופיע הצג באופן מלא עם התוצאות. אני אקיים עכשיו הצבעה נוספת. על דעת כולם, אפשר להצביע?

אליהו בן-מנחם (העבודה):

רק תסביר מה זה.

היו"ר ג' גדות:

אני אסביר. אתם מצביעים עכשיו על הצעה של יושב-ראש ועדת הכנסת. הוא ביקש להסיר את ההתנגדות של שניים מחברי ועדת הכנסת.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

היו"ר ג' גדות:

יושב-ראש ועדת הכנסת ביקש להסיר הצעת חוק שהובאה בפני הוועדה על-ידי שני חברי הכנסת — בריזהר וצידון. ברגע שאנחנו מצביעים עם יושב-ראש הוועדה, הרי החוק בתוך הוועדה ממילא כאילו היה נופל טרומית. זה ברור?

מי בעד ומי נגד הצעת יושב-ראש ועדת הכנסת? נא להצביע. הצבעה מס' 4.

ה צ ב ע ה

בעד הצעת ועדת הכנסת — 34

נגד — 6

נמנעים — אין

הצעת ועדת הכנסת להסיר מסדר-היום הצעת

חוק חסינות חברי הכנסת (תיקון) — ביטול

החסינות בפני דין פלילי, התשנ"ב — 1991,

נתקבלה.

היו"ר ג' גדות:

34 בעד, שישה נגד, ללא נמנעים. אני קובע כי הצעתו של יושב-ראש ועדת הכנסת להסיר מסדר-היום הצעת חוק חסינות חברי הכנסת (תיקון) — ביטול החסינות בפני דין פלילי, התשנ"ב — 1991 — של חברי הכנסת מיכאל בריזהר ויואש צידון, אכן נתקבלה והצעת החוק הוסרה.

בנושא של בחירה ישירה של ראש ממשלה, אחרי שבשכוע שעבר התביישנו בעניין התקציב והצורה שבה הועברו הייתודיים, צורה צינית ביותר, ליד השולחן הזה, אני פונה אל חברי הכנסת: אנא, אל תוסיפו עוד כתם על מצחנו. כואב ונבטל את החסינות הגורפת ונשמור אותה לתחום של פעילות חברי הכנסת במסגרת תפקידם. אבל כואב לא ניתן להם שום ביטוח בפני עבירות פליליות. תודה.

היו"ר ג' גדות:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יואש צידון.

יואש צידון (צומת):

אדוני היושב-ראש, עמיתי חברי הכנסת, בעת הדיון בוועדת הכנסת הואשמנו, חבר הכנסת בריזהר ואנוכי, בפופולזים. ובכן, אם סלידה מהמעשים שנעשו כאן בכנסת הזאת, ממעשים פליליים לכאורה שאולי נעשו ואולי עוד ייעשו, היא פופולזים — אני מודה באשמה.

אני אפילו נזכר שרפול ואני נבחרנו לא על-ידי מנגנון אלא על-ידי העם, ואני חייב זאת לעם.

שבח וייס (העבודה):

על-ידי חלק מן העם.

יואש צידון (צומת):

אינני רואה שום סיבה מדוע אנחנו, חברי הכנסת, ניהנה מחסינות שאיננה מגיעה לנו במסגרת העבודה שלנו. אני רואה בהחלט סיבה ליהנות מחסינות כאשר היא קשורה בעבודה עצמה.

בקשתי מחברי הכנסת הנוכחים להסיר את ההתנגדות ליושב-ראש ועדת הכנסת, שניתנה בשם ועדת הכנסת, ולהביא לדיון את הסרת החסינות של חברי הכנסת כאשר זה מתייחס למעשים פליליים לכאורה. אני מודה לכם.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת צידון.

חברי הכנסת, אנו נגישים להצבעה. אנחנו נצביע מי בעד ומי נגד הצעתו של יושב-ראש ועדת הכנסת. נא להצביע. הצבעה מס' 3.

ה צ ב ע ה

היו"ר ג' גדות:

אני מבטל את ההצבעה.

קריאות:

לא עברו חמש דקות.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

לא עברה אפילו דקה אחת.

ד. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

היו"ר ג' גדות:

אנו עוברים להודעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

נואף מסאלחה (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני רואה, ולא בפעם הראשונה, שסדר-היום משתנה. אני מוחה על כך.

עדנה סולודר (העבודה):

גם אני מוחה.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה — — —

היו"ר ג' גדות:

סליחה רק לרגע, אדוני יושב-ראש ועדת הכנסת.

נואף מסאלחה (העבודה):

אני מבקש שסדר־היום כפי שהוא מופיע בדף המחשב לא ישתנה. עם כל הכבוד למזכיר הכנסת, לא ייתכן שבכל פעם הוא ישנה את סדר־היום.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מסאלחה, הרי שנינו באותה סירה. אולי אני לא מבין, אבל בפני יש סדר־יום אחד, ואתה יודע זאת בדיוק כמוני. מה שמונח לפני — לפיו אני עובד, אם יש בעיה כלשהי, אני מציע שנטפל בזה מאוחר יותר. אולי נטפל בזה בנשיאות.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב־ראש, זו לא פעם ראשונה שמזלזלים כך בסדר־היום של הכנסת.

היו"ר ג' גדות:

אני יכול רק לנחש עכשיו על מה אתה מדבר, כי הנייר שלך אינו מונח לפני.

נואף מסאלחה (העבודה):

זו לא פעם ראשונה. מזכיר הכנסת לא יכול להיות דיקטטור, עם כל הכבוד לו. אני שאלתי את יושב־ראש הכנסת והוא הודיע לי שהוא לא מתערב בעניין הזה.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

זאת בושה.

היו"ר ג' גדות:

כתום דבריו של יושב־ראש ועדת הכנסת אני אתן לחבר הכנסת מסאלחה להסביר את העניין. אני מבקש מכם לשבת עכשיו. אני אתן לחבר הכנסת מסאלחה להסביר את העניין. רק חבר כנסת אחד ידבר, וזהו. לא עכשיו, חבר הכנסת מסאלחה, יושב־ראש ועדת הכנסת עומד על הדוכן ואני לך לדבר לאחר שהוא יסיים. אז אולי ארע גם על מה אתם מדברים. אני לא יודע על מה אתם מדברים.

עבד־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

זה לעג לרש.

היו"ר ג' גדות:

כבקשה, אדוני היושב־ראש ועדת הכנסת.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב־ראש, אני מבקש אישורה של הכנסת לבקשתה של סיעת הליכוד לשבץ בוועדת החוקה, חוק ומשפט, במקום המיועד לה והפנוי, את חבר הכנסת חיים קורפו.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת קורפו.

עמיר פרץ (העבודה):

חבר הכנסת קורפו, אתה הולך לשם בגלל החוק לבחירה ישירה? מה פתאום ההתנדבות הזאת? מה הפשר? אתה הולך להכשיל את חבר הכנסת אוריאל לין?

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת נואף מסאלחה, רשות הדיבור נתונה לך.

חבר הכנסת פרץ, אל תפריע לחבר הכנסת מסאלחה.

נואף מסאלחה (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, זו לא פעם ראשונה שנושא שהכותרת שלו עניינה בעיה הנוגעת למגזר הערבי, נדחק ממקומו. אני מצטער לומר זאת.

היו"ר ג' גדות:

סליחה, דקה אחת, חבר הכנסת מסאלחה. אפשר לקבל את הדף שהוא קורא מתוכו? רק כך אוכל גם אני להיות בתמונה.

נואף מסאלחה (העבודה):

אני אתן לכבודו את הדף של המחשב שהוצאתי זה עתה.

גם לפני כשלושה שבועות, כשראיתי שהצעה שלי לסדר־היום נדחתה למשך שבועיים — ואני לא מדבר על כך מפני שזו היתה הצעה שלי, אלא אני מדבר על עצם הנושא — במקום שהיא תהיה במקום רביעי בסדר־היום, דחו אותה עד לשעה 17:00 או 18:00. יושב־ראש הישיבה היה סגן יושב־ראש הכנסת חבר הכנסת שבח וייס. אני עמדתי על הדוכן ומחיתי על מה שקרה. השעיתי את עצמי מניהול ישיבות הכנסת לשבועיים.

עכשיו אני רואה שזה חוזר. הצעה לסדר־היום בעניין העוני בקרב הערבים בישראל — לפי דף המחשב זה צריך להיות הנושא הרביעי. אני שמעתי את חבר הכנסת קורפו בהצעתו להסיר את הצעת החוק של חברי הכנסת בריזהר וצידון, וזה לא היה בסדר־היום. הודעתו עכשיו על שיבוץ בוועדת החוקה, חוק ומשפט לא היתה בסדר־היום גם־כן.

זה לא ייתכן. אני שאלתי את יושב־ראש הכנסת על כך, והיה לי כיורד אתו. הוא אמר לי: מזכיר הכנסת משנה, לא אני. אני אומר את זה לפרוטוקול הכנסת. לא ייתכן, עם כל הכבוד למזכיר הכנסת, הוא לא יכול לשנות איך שהוא רוצה.

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, דקה אחת, אני רוצה לראות את הדפים.

דוד ליבאי (העבודה):

כזו לכנסת בתוך הכנסת, מחוץ לכנסת. אי־אפשר לדעת על מה דנים, מתי דנים, לא מתביישים, אין בושה.

אלי דיין (העבודה):

בושה וחרפה.

דוד ליבאי (העבודה):

אין בושה.

אלי דיין (העבודה):

לא יעלה על הדעת.

אברהם בורג (העבודה):

לא מתקבל על דעתי, אין מלים כפי.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת מסאלחה, הרי הייתי יכול לפתור את זה בכך שאומר לך שאתה חברי לנשיאות, נשב כיום שני הקרוב, נעלה את זה ונטפל בזה באופן עקרוני, רציני, לעומק. אבל מאחר שראיתי כבר מה קרה פה, אני פשוט אתן הסבר, אם כי הוא לא בא לתרץ ולא לתקן את המעוות, אלא פשוט לשבר את האוזן. מה שקרה בפועל הוא: כנראה, יצרו כאן הקבצה של נושאים בקטע של ועדת הכנסת, העלו אותם וסיימו את הנושא.

אתה, כנראה, קורא מהדף החדש. בדף החדש יש כאן הצעה אחת שהיא מן המקום, וזו ההצעה שמנמקת חברת הכנסת ארבלי־אלמזליו. לאחר מכן יש רק עניין אחד שעומד בפרץ, וזו הצעה לסדר־היום של חבר הכנסת דוד צוקר, שגם היא כנראה טופלה במשך שבועיים או שלושה שבועות. מכאן, כל הטענה יכולה להיות על הקרמת הצעתו של חבר הכנסת צוקר להצעה שעליה אתה מדבר. לעניות דעתי, זה כך, אבל אם

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תצרוף גם אותי.

היו"ר ג' גדות:

גם את חבר הכנסת וירשובסקי, אנקיי? אנחנו יכולים
להמשיך בסדר־היום.

ה. הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 14), התשנ"ב — 1992*

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

נואף מסאלחה (העבודה):

תסתכל על זה. אני מבקש שתחזיק גם את זה.

היו"ר ג' גדות:

בסדר, אבל חבל על הוויכוח עכשיו בעניין הזה.

בבקשה, חבר הכנסת לין.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא
בקריאה שנייה ובקריאה שלישית את חוק המקרקעין (תיקון
מס' 14), התשנ"ב — 1992. החוק נדון בכנסת בקריאה ראשונה
ביום ב' בטבת התשנ"ב. החוק מוגש לקריאה שנייה ולקריאה
שלישית ללא הסתייגויות.

עניינו של חוק זה בשבעה נושאים מרכזיים. החוק הוא
תיקון לחוק המקרקעין, שהוא חוק־אב המסדיר את כל נושא
הזכויות במקרקעין בישראל וגם את היחסים שבין הדיירים
בבית משותף. נראה שהיה צורך לעשות כמה תיקונים, בעיקר
כדי לשפר את היחסים וליצור יתר צדק בחלוקת ההוצאות בין
דיירים בבית משותף.

הנושא הראשון עוסק בכך, שאם חלק מהרכוש המשותף
צמוד לדירה אחת, כמו גג או חנייה, ואותו חלק צמוד לא נהנה
מהחיתום ואינו צמוד לחיתום המרכזי או להסקה המרכזית, אין
סיבה לחייב חלק זה, שאינו נהנה מהחיתום, בהשתתפות
בהוצאות על־פי השטח היחסי שלו מכלל השטח של כלל
הדירות.

הנושא השני עוסק במבנים נפרדים או באגפים אחדים,
כאשר יש כניסה נפרדת או מתקנים נפרדים. ההצעה היא
שאפשר יהיה, גם אם נרשמה יחידה כבית משותף אחד,
להפריד אגפים נפרדים, ואפשר יהיה להפריד גם כניסות
נפרדות, אם אכן יש להם מתקנים נפרדים, ואז מובן
שגם הוצאות האחזקה מחולקות בהתאם לאותה יחידה,
בהתאם לחלוקה שנעשת, שהיא חלוקת משנה. באותה
מידה, אם לא תהיה הסכמה בנושא זה, יוכל המפקח להורות
על כך.

אדוני היושב־ראש, צוות של עוזרים כאן בכנסת מפריע לי
בדיבורו באגף הימני. אני חושב שזה לא מנומס.

היו"ר ג' גדות:

ואתה מבקש, אדוני יושב־ראש הוועדה, שאני אסייע
ביך.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כן.

זה אחרת, הרי אני אשתף אתך פעולה גם בנושאים. נשכ ונדון
בעניין. אני לא מתאר לעצמי שהיתה כאן מגמה של רוע לב,
ואם היתה, אני מבטיח לך ששנינו נאמר דברים חביבים למזכיר
או למזכירות, אם הם טעו. בסדר? מקובל?

היו"ר ג' גדות:

על סדר־היום עכשיו: הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס'
14), התשנ"ב — 1992, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יציג את
החוק יושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. בבקשה, חבר
הכנסת אוריאל לין.

נואף מסאלחה (העבודה):

אני רק רוצה להבין, אדוני היושב־ראש, מההצעה שלך
אפשר להבין שזה כא?

היו"ר ג' גדות:

וראי שזה בא. מה קורה? חבר הכנסת מסאלחה, הרי
ההצעה שלך — — —

נואף מסאלחה (העבודה):

אדוני היושב־ראש, הדברים שלך מקובלים עלי.

היו"ר ג' גדות:

עוד משפט אחד. ההצעה שלך מגיעה במסגרת הסעיף
העוסק בהצעות לסדר־היום ובהצעות חוק. לכן, כל מה שקודם
— הוא קודם ללא כל ספק.

נואף מסאלחה (העבודה):

לא, אדוני היושב־ראש, אם אתה מרבר כך, אני מצטער.
הבאתי לך דף מחשב. מהבוקר עד הצהריים לא השתנה דבר —
כך קורה כל פעם — ואחר־כך זה ישתנה. אני נתתי לך את דף
המחשב ביד.

היו"ר ג' גדות:

נדבר על כך ביום שני. אני מבטיח לך.

נואף מסאלחה (העבודה):

נתתי לך את דף המחשב ביד.

היו"ר ג' גדות:

אני מחזיק את זה.

נואף מסאלחה (העבודה):

לפי הכתוב שם זה הנושא הרביעי, מסומן בדל"ת.

היו"ר ג' גדות:

לא, זה הסעיף הרביעי במסגרת הצעות לסדר־היום
והצעות חוק.

נואף מסאלחה (העבודה):

לא־נכון, יש הצעה אחת לסדר־היום של חבר הכנסת
צוקר.

היו"ר ג' גדות:

חבל על הוויכוח עכשיו.

— הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 14): הצעת חוק לעידוד המגזר העסקי (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון) —

היו"ר ג' גדות:

ללא הסתייגויות. אני רוצה להודות לחבר הכנסת יצחק לוי, שהוא בעצם זה שהכין את החוק הזה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. החוק הוכן כיעילות המתאמה. אני חושב שההוראות שבו יפשרו הרבה מאוד את היחסים בין הדיירים בבית משותף ויאפשרו גם גמישות במקום שהיה עד היום די מורכב ויצר קושי מיותר. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט חבר הכנסת אוריאל לין.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה. ראשית, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה על הצעת חוק המקרקעין (תיקון מס' 14), התשנ"ב—1992. אין הסתייגויות לסעיפים 1—15. אנחנו מצביעים על הסעיפים האלה כהצעת הוועדה, על כולם כאחד, בהצבעה בקריאה שנייה. נא להצביע. זו הצבעה מס' 5.

ה צ ב ע

בעד סעיפים 1—15	— 19
נגד	— אין
נמנעים	— אין
סעיפים 1—15 נתקבלו.	

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, 19 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני קובע כי הצעת חוק זו נתקבלה בקריאה שנייה.

חברי הכנסת, נמתין עכשיו לחבר הכנסת צ'רלי ביטון, שהפסיד את ההצבעה בקריאה השנייה והוא כוודאי מבקש להצביע בקריאה שלישית. שיגיע אל מקומו, כי אני מצביע בקריאה שלישית. נא להצביע. הצבעה מס' 6.

ה צ ב ע

בעד החוק	— 21
נגד	— אין
נמנעים	— אין
חוק המקרקעין (תיקון מס' 14), התשנ"ב—1992, נתקבל.	

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, אני קובע שחוק המקרקעין (תיקון מס' 14), התשנ"ב—1992 נתקבל בקריאה שלישית. חוק חזק ונתחזק.

טוב. חבר הכנסת מיעארי, אתה מפריע לי לראות את אלה שמפריעים באמת. אני מבקש מהבנות החכיבות להפסיק להפריע בזה הרגע. תודה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
תודה רבה, אדוני היושב־ראש.

היו"ר ג' גדות:

על לא דבר. זה תפקידי.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
חבל שמתפתחות תופעות, שגם אלה שאינם חברי הכנסת עומדים באגפי הכנסת ומדברים ומפריעים לחברי הכנסת להביא חוק כפני המליאה. חבל שהתופעה הזאת מתפתחת.

היו"ר ג' גדות:

ומפריעים לחברי הכנסת למלא את שליחותם.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
העניין השלישי עוסק באפשרות להעביר חלק, שהוא צמוד לדירה, מדירה אחת לדירה אחרת, בלי שיהיה צורך בהסכמת כלל הדיירים. על־פי ההוראה בחוק היום, צריך לקבל את הסכמת כלל הדיירים. הסכמה זו היא פתח לסחיטה. כמובן, יהיה צורך במתן הוראה מראש לכלל הדיירים. מי שיש לו טענה, שיביאנה בפני הרשם.

הנושא הרביעי עוסק ברישום ויקת הנאה בחלק מסוים במקרקעין. היום אפשר לרשום ויקת הנאה רק בחלק שלם ולא בחלק מהמקרקעין עצמם.

הנושא החמישי עוסק בהעלאת הכשירות של אלה הפועלים כרשמים, ונדרש שכשירותם תהיה שווה לזו של שופט בית־משפט שלום.

הנושא השישי עוסק בעיקולים. במקרים רבים מטילים עיקול על דירה או על איזה נכס מקרקעין שהוא. העיקול הזה קיים, ולאחר מכן קשה מאוד להסירו. נקבע שלאחר עשר שנים אפשר יהיה לבטל את הרישום. תימסר הודעה מוקדמת למי שלטובתו או לזכותו נרשם העיקול, 45 יום מראש. בהעדר תגובה, בהעדר בקשה לחידוש הרישום, יימחק הרישום.

הנושא השביעי עוסק בניהול החשבונות בבית משותף, ומטיל על הגזבר את החובה לרשום הכנסות, לרשום הוצאות, לקבל תיעוד מתאים, להוציא דוח חצי־שנתי, להעמיד את הדוח ואת הרישומים פתוחים לכל דייר שמבקש לעיין בהוצאות וכדורת הכספי של הבית המשותף.

כאמור, חוק זה מובא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית

1. הצעת חוק לעידוד המגזר העסקי (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ב—1991*

(הצעת קבוצת חברי הכנסת)

שושנה ארבל־אלמוזלינו (העבודה):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, הני מתכבדת להגיש הצעת חוק לעידוד המגזר העסקי (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ב—1992.

החוק העיקרי נתקבל בכנסת כ־8 ביולי 1991, ותחילתו נקבעה ל־1 ביולי 1991. חוק זה בא לעודד מעסיקים לקבל

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף ה' שעל סדר־יומנו: הצעות לסדר־היום והצעות חוק. הצעה ראשונה היא הצעת חוק תחת־קל"ו — הצעת חוק לעידוד המגזר העסקי (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון), התשנ"ב—1991. תנמק מהמקום חברת הכנסת שושנה ארבל־אלמוזלינו, בבקשה.

התשנ"ב — 1991. אני מבין שזו קריאה טרומית, חברת הכנסת ארכלי-אלמוזלינו?

שושנה ארכלי-אלמוזלינו (העבודה):
כן.

היו"ר ג' גדות:

מי בעד? מי נגד? נא להצביע. הצבעה מס' 7.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 14

נגד — אין

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק לעידוד המגזר

העסקי (קליטת עובדים) (הוראת שעה)

(תיקון). התשנ"ב — 1991. לדיון מוקדם

בוועדת הכלכלה נתקבלה.

עדנה סולודר (העבודה):

לא נקלטתי.

היו"ר ג' גדות:

אני קובע כי הצעת החוק נתקבלה בקריאה טרומית ועוברת להמשך הטיפול בה לוועדת הכלכלה של הכנסת.

חברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (העבודה):

לחצתי ולא נקלטתי.

היו"ר ג' גדות:

חברת הכנסת עדנה סולודר, הסתכלתי עלייך, את פשוט

לחצת באיחור.

ז. הצעה לסדר-היום

מצב התחבורה בגוש-דן

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ובכן, הפרשה הזאת של התחבורה בגוש-דן לא רק שהיא מופת של מינהל ציבורי כושל במשך שנים, זה גם הסיפור של האטיות הבלתי נסבלת של התכנון, זו פרשה שיש בה שיאים של אדישות כלפי המחיר שמשלם הציבור בגין שירותי התחבורה הייחודיים, העלובים, שהוא מקבל בוקר-בוקר ויום-יום, והיא עוד הוכחה אחת למיקום הנמוך של התחבורה בסדר העדיפויות הלאומי שלנו.

מה שקורה בגוש-דן איננו אלא, כמוכן, חלק מתמונה כוללת יותר, שבה אנחנו מדברים על הזנחה מתמשכת, כמעט הזנחה פושעת מאז 1973, בכל הארץ, הזנחה שבעקבותיה מפגרת מדינת ישראל ב-20 שנה אחרי הצרכים שלה. במונחים כספיים אנחנו מדברים היום במדינת ישראל על פיגור של 3 מיליארדי שקלים; מיליארדי שקלים שאנחנו זקוקים להם כדי להתאים את רמת התחבורה, את רמת השירותים הכבישיים לרמה שהיתה פה ב-1973.

אדוני סגן השר וחבר הכנסת רביץ, יש היום בגוש-דן אזורים שבהם חזונו, מבחינת המהירות הממוצעת לאדם, לסוף המאה ה-19. באזורים מסוימים אתה נע במהירות של סוף המאה ה-19, של סוס ועגלה. במובן הזה, האנושות במקומות

עובדים נוספים על אלה המועסקים אצלם, דבר שיכול להקל את מצוקת האבטלה העמוקה השוררת במשק.

החוק קובע, שמעביד המעסיק יותר מחמישה עובדים ויקלוט עובדים נוספים יהיה זכאי לתמריץ מאוצר המדינה בעד כל עובד נוסף, כשיעור של שליש מהשכר התורשי ששולם לעובד בפועל, אך לא יותר מ-1,000 שקלים. באותו סעיף 3(ב) נאמר כי "מסכום התמריץ ינוכה כל תשלום אחר המשתלם למעסיק או לעובד מאוצר המדינה או על-פי כל דין בשל הכשרה מקצועית או סיוע לקליטה בעבודה". יש להצטרע שהאוצר מפרש את ההוראה בסעיף 3(ב) כהוראה שחלה על המענק לחיילים משוחררים, וכתוצאה מכך נוצר מצב שאין למעסיקים עניין לקבל לעבודה חיילים משוחררים, שהרי בגינם לא יקבלו המעסיקים תמריץ; נהפוך הוא: הם עוד יצטרכו לשלם את סכום המענק שמקבל החייל המשוחרר.

ברצוני לציין, שלא היתה לוועדת הכלכלה כל כוונה לפגוע בחוק שמטרתו לעודד חיילים משוחררים לעבוד עבודה מועדפת, ואין כל קשר בין המענק שמקבל החייל לבין התמריץ שיינתן למעסיק בגין העסקתו. על כן ראינו צורך להציע תיקון לסעיף 3(ב) לחוק המגזר העסקי כדלקמן: במקום "או לעובד" יבוא: "בגין העובד".

הממשלה איננה מתנגדת להצעת החוק, ואני מבקשת להעבירה לוועדת הכלכלה, להכנתה לקריאה ראשונה. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך. אני רוצה להעיר הערה אחת לגבי הערתך בעניין הממשלה — אנחנו לא יכולים לקבל את קביעתך בעניין זה, אבל בכל מקרה, מאחר שהממשלה איננה מיוזגת כאן ואין מי שישב, אנחנו פשוט נצביע מי בעד ומי נגד.

חברי הכנסת, אנו נצביע על הצעת חוק לעידוד המגזר העסקי (קליטת עובדים) (הוראת שעה) (תיקון).

היו"ר ג' גדות:

חברי הכנסת, אנו עובדים להצעה לסדר-היום שמניינה 6164 בנושא: מצב התחבורה בגוש-דן — של חבר הכנסת דוד צוקר, בבקשה.

שבת וייס (העבודה):

האזור הכי צפוף בעולם, בעוד שנה.

אלי דיין (העבודה):

בגלל זה הקפיינו את ביצוע הכבישים שם.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני הוישבר-ראש, חברי הכנסת, האמת היא, שאם הייתי מנסח את ההצעה הזו כהלכה ובלי להגזים, הייתי צריך לומר שההצעה שלי לסדר-היום עוסקת בסיוע התחבורתי המתמשך, היומיומי, שלא נראה סופר, בגוש-דן. שכן, כל פרשת התחבורה בגוש-דן היא מופת של מינהל ציבורי כושל במשך שנים.

היו"ר ג' גדות:

סליחה. חברי הכנסת, אני מבקש על הדיאלוג הזה בין חבר הכנסת צירלי ביטון לבין חבר הכנסת העצני, אבל עם כל הכבוד, הייתי מעדיף שדיאלוג קולני ייעשה מחוץ למליאה. חבר הכנסת ביטון, אני מודה לך שאתה מקשיב לי. תודה רבה.

אם אנחנו רוצים להגיע גם ליציאות מהרצליה, מרעננה ומרמת-השרון לכבישים המרכזיים, פה אנחנו מגיעים באמת לסיטואציה בלתי נפסק, שסופו לא נראה: חלום בלהות של 200,000 תושבים באזור הזה. אף שיש גם אפשרויות לפעולות דחופות, אני לא מדבר רק על השלמת צומת-הכפר-הירוק, אני לא מדבר רק על השלמת צומת-אכרדיה, צומת-הסירה, צומת-מורשה; יש אפשרויות לפעולות דחופות, למשל, אתן לך אפשרות אחת, אדוני סגן השר, שתחשבו עליה. אפשר לפרוץ דרכים ארעיות דרך תע"ש, כבר שנים באים בנימוקים ביטחוניים, עם קצת דמיון אפשר לפתור את העניין הזה דרך תע"ש, וכך לפתור חלק גדול מבעיות התחבורה של רמת-השרון והרצליה.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
פתרונות אחרים נשארים ארעיים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
תיכף אגיע לפתרונות ארעיים, אחד מהם ציינת בפני ותיכף אומר אותו.

אני חשבתי לתומי, או אזרח נכון צריך לחשוב לתומי, שאם המצב הוא גרוע כל-כך, ברור שמדינת ישראל המודרנית נערכה לעניין הזה במלוא כוחותיה, במלוא תבונתה, העמידה לרשות העניין הזה את כל המשאבים, והרי העניין עומד לפני פתרון: עוד חודש, עוד חודשיים, עוד שנה, אבל אנחנו עומדים לפני פתרון. בואו נראה אם זה כך.

ניקת את הפן הארגוני: באזור הזה לבדו פועלים 19 רשויות מקומיות, משרד התחבורה, משרד השיכון, משרד הפנים, רשות הנמלים, נתיבי-אילון. עם כל הגורמים האלה צריך להסתדר. אין בעלי-בית אחד שיוכל לקבוע. אין רשות מטרופוליטית אחת שבעליה לא יזוז רבר, שתקבע שם עניין. אפשר לחשוב שכל אחד מנהל אזור בגודל של טקסס, והוא בעצמו קובע מה שנעשה שם. גברתי יושבת-ראש ועדת הכלכלה, כלי שתקום שם רשות מטרופוליטית אחת, אינני מאמין שיהיה תכנון אחיד, שיהיה איזה תיאום בין כל עשרות הגופים שפועלים שם, קרוב ל-30 גופים.

אם הבעיה גדולה כל-כך, אולי המצב בתוכניות המתאר טוב יותר. יש תוכניות מתאר לכבישים ולמסילות באזור, שתהליך אישורן נמשך עד 25 שנים. חלקן עדיין לא הושלם, 25 שנים, שלא לדבר כבר על בג"צים: על זה עכשיו אני לא מדבר. אני מדבר רק על תוכניות מתאר, על דברים שתלויים בממשלה, ברשות המקומית.

אם כך, אם אין תוכניות מתאר, אולי יש תוכנית השקעות אחת שהכול הסכימו עליה, שיודעים מה רוצים. אין, אין גורם אחד שיוודע כמה להשקיע איפה, משום שהעניין מפורז ומבוזר בין כל אותם גורמים שהצבעתי עליהם קודם לכן.

אולי זה סדר עדיפויות לאומי נאות ונכון, אולי באמת צריך היה להשקיע במקומות אחרים. אולי יאמר לי נציג הממשלה אם באמת יש טעם מקצועי, ציפיות תחבורתיות כזאת באזור גילה — גוש-עציון, שמחייבת את מדינת ישראל להשקיע שם 25 מיליון דולר, יותר משהשקיעה מדינת ישראל בשנה שעברה בכל גוש-דן. תנו לי סיבה אחת.

אלי דיין (העבודה):

ביטלו גם את הכביש בדרום.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
עכשיו אנחנו באים לעניין הזה, חבר הכנסת דיין, מדוע צריך היה לבטל שמונה פרויקטים תחבורתיים, בין השאר

הספציפיים הללו שאפשר לציין אותם בגוש-דן לא התקדמה בעצם כמעט 100 שנה.

היחס בין ההשקעות של מע"צ באזור הזה, באזור גוש-דן, לבין הצרכים הוא אבסורדי; הוא לא מתקבל על הדעת. יש ירידה כמה שמשקיעה מע"צ דווקא באזור גוש-דן, אם אנחנו סוקרים את ההשקעות בין השנים 1988 ל-1991.

אם ניקח את דוח מבקר המדינה האחרון שהתפרסם ועסק בנושא התחבורה של גוש-דן, הרי מורכב על ההשקעות שלא נעשות על-פי צפיפות או על-פי צרכים אלא על-פי אירועים מקריים, אקראיים, מזדמנים. מבקר המדינה מדגיש, שאנחנו מדברים על השקעות חסרות, חסרות בהרבה. כפי שאמרתי, פיגור של כ-20 שנה לעומת התכנון.

בוא נעשה, ברשותך, אדוני סגן השר, וברשותכם, חברי הכנסת, סיור קצר, מעוף קל במטוס הקל של "אל על". צומת-כפר-שמריהו. הגענו לשם בבוקר. אנחנו רואים לפנינו נתיב עלוב, דל, מצומק, רזה, שמוכיל את כל התחבורה של צפון-הארץ אל תוך תל-אביב. מי שמגיע לנתניה בשעה 08:00, ייכנס לתל-אביב בערך ב-08:45, ב-08:55.

הבלאי של הנהגים המקצועיים בלבד, לא התחבורה כולה, לא כל כלי הרכב — אם לוקחים נהגים מקצועיים בלבד, בצומת האחד הזה מפסידה מדינת ישראל מדי שנה 5 מיליון שקלים. בצומת אחד, רק נהגים מקצועיים, לא שעות העבודה שלך ושלי, 5 מיליון שקלים בצומת האחד הזה.

אם נמשיך במעוף של המטוס הקל של "אל על" — למה אני אומר "אל על", אני לא רוצה לעשות פרסומת — במטוס הקל, אנחנו מגיעים לצומת-כפר-סבא — רעננה, זו שערורייה מתמשכת, סיפור של אדישות כל המסד במשך שנים; סיטואציה מתמשך מדי בוקר, מי שיוצא ממרכז כפר-סבא או מעיכורה של רעננה ורוצה להגיע לצומת-מורשה, כשעות הבוקר זה עלול לקחת לו עד שעה: שעה.

אגב, אדוני סגן השר, יש שם תוכניות מתאר שלא אושרו רק משום שמע"צ עוד לא גמרה לקדם את התוכניות באזור של הצומת הזה. אתה יודע מתי החל התכנון של הצומת הזה? התכנון של צומת-כפר-סבא — רעננה החל ב-1966. ועדת הכלכלה גמרה היום לעסוק בנושא הזה, אבל רק להזכיר — התכנון במקום הזה החל לפני 25 שנים.

אנחנו ממשיכים בסיור שלנו במטוס ומגיעים לכביש-אילון. קצב הסלילה של פרויקט-אילון — מי יכול לנחש מה היה בערך קצב הסלילה?

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):
קילומטר אחד בשנה. נחשתי?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
קילומטר בשנה. נחשתי נכון, יש טילים, F-15, לוחמה מודרנית ונשק חכם — קילומטר בשנה. החלום של חמש דקות מהרצליה לתל-אביב, או מכפר-סבא לתל-אביב, או מראשון-לציון לתל-אביב הפך לסיט של שעה.

אברהם בורג (העבודה):
אבל אילון זה כביש דר-תכליתי, גם מעל המים וגם מתחת למים.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני לא מדבר עכשיו על הצד האמפיבי של אילון. המחיר של הפרויקט הזה — הוא החל ב-50 מיליון שקלים, הוא כבר האמיר פי-שבעה. בין השאר, משום התארכות הזמן.

יודע, שצריכים עגלה עם שני סוסים. אנחנו יודעים שהבעיה הזאת קשה עד מאוד. יש למשרד שלנו תוכניות לפתרון בכל הצמתים המזוכים עלייך וגם עליי אחרים; חלק מהן מבוצעות כבר עכשיו.

אני מוכרח לומר לך שבעיות נוספות מעכבות חלק מן הפתרונות, והן ההתנגדויות הרבות של חושבים מקומיים, לרבות כמה בג"צים הנמצאים עכשיו בדרך. אנחנו לא מסתתרים מאחורי העיכוב הזה. צריך להתמודד אתו. אנחנו יוזמים כיום הצעת חוק — מע"צ, משרד המשפטים, משרד הפנים — שתאפשר רישוי מהיר יותר למערכות הכבישים, בדומה להצעת החוק הקיימת כבר ביחס לבניינים.

יואש צידון (צומת):

אם יניחו את כל התוכניות, יהיה גשר...

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

נכון שהבעיה במערכת הכבישים היא מה שנקרא קירור דבי שותפי, לא קירור ולא חמיא. אני חושב שחלק מן הבעיה טמון בכך שיש כמה רשויות שפועלות או אמורות לפעול לפתרון הבעיות הללו.

אני חושב שיהיה זה גם נכון, שאותה רשות תעסוק בפתרונות אלטרנטיביים, כפי שאתה רמזת בסוף דבריך. כל המומחים טוענים שצ"ל פתרונות אלטרנטיביים לתחבורה רגילה, כמו רכבות וכן הלאה, לא יוכלו להתגבר על הבעיה של המטרופולין הזאת.

משום כך אבקש מחברי הכנסת להעביר גם את הצעתך לאותה ועדה שממילא עסוקה בכמה הצעות דומות, ואני חושב שטוב יהיה אם הדבר יידון בוועדה, כדי שיוזמו אנשי הרשויות השונות, בכלל זה מע"צ, כמובן, ורשויות אחרות אשר אמורות לעסוק בעניין זה. אני חושב שאפשר וצריך יהיה לקרוא גם לאנשי משרד האוצר, חלק גדול מן הבעיה תלוי בסדר העדיפויות הלאומי, שמקורו במשרד האוצר.

כמובן, אני לא חושב שיש צורך או עניין לערב כאן מין בשאינו מינו כאשר לסדר העדיפויות הלאומי, אכן, אם ממשלת ישראל קבעה שכביש מסוים ייסלל, זה בדיוק כיוון שממשלת ישראל סבורה שמבחינת סדר העדיפויות הלאומי, כפי שממשלת ישראל הנוכחית מכינה, יש לסלול כבישים לאו דווקא בגלל עומס תחבורה, אלא מסיבות מדיניות אולי, מסיבות לאומיות אחרות, שאתה בוודאי לא מסכים להן, או אולי לא מסכים להן.

אני מציע שנצרך את הצעתו של חבר הכנסת דדי צוקר לנושאים הנדונים בוועדת הכלכלה, וחזקה על יושב-ראש ועדת הכלכלה שלא תרפה מן הנושא הזה, ובמיוחד כיוון שחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלנינו עצמה העלתה את הנושאים הללו בשעתה, ואני בטוח שהדבר הזה יזכה לטיפול מסור ונכון כדי להביא הצעות למשרדים השונים. תודה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך, אין הצעה אחרת. לכן עומדת על הפרק הצעתו של סגן השר. חבר הכנסת צוקר, האם אתה מסכים להעביר לוועדה?

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום): כן.

היו"ר ג' גדות:

אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת ההצעה לוועדת הכלכלה? נא להצביע. הצבעה מס 8.

הפרויקט שאתה הצבעת עליו, חבר הכנסת דיין, בעקבות איזה הסכם פה בין חברי הכנסת של התחיה ומולדת ובין שר האוצר מודעי, מדוע צומת-הכפר-הירוק, צומת-אכדיה וצומת-מורשה יקבלו פחות? — משום שהכבישים בשטחים, שנוסעת בהם מכונית אחת לעשר דקות, יקבלו השנה תוספת, אני מדבר על תוספת בלבד של 35 מיליון שקלים. אם הסכום הזה אחס לא משקיעים באזור גושרין כולו. 13 כבישים עוקפים חרשים בשטחים — זה סדר עדיפויות לאומי נאות, נכון?

אני רוצה לומר כמה דברים לסיכום. ראשית, אני רוצה להזמין אותך, אדוני סגן השר, תבוא בוקר אחד — אני אומר את זה לא על תקן של מקטר — תבוא בוקר אחד משעה 06:30 עד 09:00 כדי לעבור את כל הצמתים הללו. לא נוכל להגיע במכונית, אולי צריך כלי-יטס. אני מוכן שנעשה את זה. אתם מוכרחים פעם אחת לראות איך אנשים חיים באזור הזה, איזה סיט ואיזה הפסד כלכלי אדיר. מישוה עשה חשבון, שההפסד המתמשך של מדינת ישראל בצומת-הכפר-הירוק, אם אנחנו כוללים את כל שעות העבודה שהולכות לאיבוד בשנה — מישוה יכול לשער מה הוא ההפסד של מדינת ישראל? 27 מיליון דולר בשנה בצומת-הכפר-הירוק. טירוף.

אפשר לעשות כמה פעולות חירום, אדוני סגן השר. חבר הכנסת רובינשטיין אמר שאפשר להקים גשרים ארעיים. לך לקהיר ותראה איך עשו את זה, תראה מה עשה הצבא המצרי.

אמנון רובינשטיין (תנועת המרכז — שינוי):

הצבא המצרי הקים 28 גשרים ארעיים ובן-לילה פתר את כל הבעיות.

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

תלכו ותראו את זה, שתיים, שלוש או ארבע רמות. תראו מה עשו בקהיר.

לא יהיה אפשר לפתור את הבעיות בלי רשות מטרופולינית שתקף את האזור כולו. אדוני סגן השר, לא יהיה אפשר לפתור את העניין הזה בלי שכל הגורמים יהיו מרוכזים במשרד אחד. לפי הערכתי, גם מע"צ צריכה לעבור למשרד התחבורה. תן למשרד אחד להיות בעל-הבית. משרד השיכון, עיקר האנרגיה שלו הולכת למשהו אחר, בצדק גמור. הוא לא יכול להחזיק את מע"צ על גבו כסרח עורף.

ולסיום, בלי פתרונות מסילתיים — וגם בזה משרד השיכון לא יכול לעסוק, כמובן, זה צריך להיות עניין של משרד התחבורה — בלי פתרונות מסילתיים ושילובם בפתרונות הכבישיים, שחלק מהתוכניות להם מוכן, וחלק מהתוכניות צריך לבוא לידי סיום במהרה בוועדות תכנון, בלי הפתרונות הללו יש סיכוי שנמשיך לחיות שנים כאילו אנחנו במילואים, כאילו כל בוקר אנחנו יוצאים למלחמה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת דוד צוקר. רשות התשובה לסגן שר הבינוי והשיכון, חבר הכנסת אברהם רביץ.

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:

אדוני היושב-ראש, אנחנו שוב עוסקים בסוגיית דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום. בשכונות האחרונות היתה לי הזדמנות לעמוד מעל כמה זו ולדון באותם נושאים בדיוק, בהצעות לסדר-היום וגם בשאלות. וגם על אותם צמתים בדיוק — הכפר-הירוק, כפר-שמריה, מורשה וכל השאר.

הבעיה ידועה לכולם. אתה עצמך הצעת קודם, שכדאי לעשות סיור שם בכלי תחבורה וחיפוש מטוס, אבל אחת עצמך

סגן שר הבינוי והשיכון א' רביץ:
נכון.

היו"ר ג' גדות:

אני שמח שאתה מודה בכך. אתה מבין כדיוק מה קורה. רק היום סיימה ועדת הכלכלה את הדיון בהצעה קודמת. היא תמשיך לדון בכך. ואתה עצמך מודה — — —

דוד צוקר (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ההצעה הקודמת היתה חלקית מאוד. היא עסקה בצומת אחד.

היו"ר ג' גדות:

לא. הרי היה עוד שותף להצעה. לכן אני אומר — — —

שבח וייס (העבודה):

חבר הכנסת דוד צוקר עוסק בצומת, הממשלה עוסקת במולדת...

היו"ר ג' גדות:

כולם מחפשים את התחיה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדת הכלכלה

— 12

נגד

— 1

נמנעים

— אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה
נתקבלה.

היו"ר ג' גדות:

12 בעד, אחד נגד, אין נמנעים. אני קובע שההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת דוד צוקר, שמניינה 6164, עוברת לטיפול בוועדת הכלכלה של הכנסת.

אני רוצה להעיר הערה קטנה כחבר הכנסת. זה מותר לי על-פי התקנון. חבר הכנסת רביץ, אתה עשית מלאכתך קלה היום.

ח. הצעות לסדר-היום

60% מהילדים הערבים במדינה חיים מתחת לקו העוני ומופלים במתן שירותים סוציאליים

היו"ר ג' גדות:

הנושא הבא בסדר-יומנו, הצעות לסדר-היום בנושא: 60% מהילדים הערבים במדינה חיים מתחת לקו העוני ומופלים במתן שירותים סוציאליים. אלו הצעות לסדר-היום שהובאו על-ידי ארבעה חברי כנסת. הראשון שידבר הוא חבר הכנסת חסיין פארס, שמניין הצעתו 6276, אחריו — חבר הכנסת מוחמד מיעארי, שמניין הצעתו 6285, אחריו חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, שמניין הצעתו 6287, ולבסוף חבר הכנסת נואף מסאלחה, שמניין הצעתו 6292. ישיב על ההצעות סגן השר לענייני הביטוח הלאומי, חבר הכנסת הלפרט. לכל אחד מהמציעים — שבע דקות.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, 60% מהילדים הערבים חיים מתחת לקו העוני, לעומת 10% מהילדים היהודים. אלה מספרים שעלו מהסקר ההשוואתי על זכויות הילד במגזר הערבי, אשר נערך ביוזמת "סיכוי", העמותה לקידום שוויון הזדמנויות.

רצוני לשאול את ראש הממשלה, שהוא הממונה בעצם על תיק העבודה והרווחה: אני רוצה לשאול את סגן השר, האם לא נדהמת, אדוני סגן השר, לאחר שקראת את הסקר, האם לא היו לך נדודי שינה כאשר נודע לך, שמכל 20 ילדים במדינת ישראל יש שבעה ילדים רעבים ללחם, ומתוך אלה — שישה ילדים ערבים וילד אחד יהודי?

כבוד סגן השר. אני רוצה להאמין, שלא הצלחת להירדם באותו לילה לאחר קריאת הסקר. אבל אני מניח שבילילה השני הצלחת להירדם, אם מצאת לעצמך כדורי הרדמה די הצורך. כגון: אני לא אחראי להקצאת משאבים, הקצאת משאבים להתנהלויות עומדת לפני רווחת הילדים בסדר העדיפויות. ועוד כדור הרדמה: ילדי הערבים הרי אינם משרתים כצה"ל. אך לאחר שכדור זה הגיע לאמצע צינור הכליעה, נזכרת שגם ילדי החרדים אינם משרתים בצבא. ואז התחרטת וניסית לירות כדור זה החוצה, וכאן כמעט נגרם לך מחנק, חס ושלום, כמיוחד כשנזכרת שעל הפרק עומד הנושא של הכספים הייחודיים.

אדוני סגן השר, אין לי כוונה לפגוע בך אישית, כי אני יודע שאתה כעל מצפון ואינך מסכים שילד ערבי אזרח המדינה יופלה לרעה לעומת הילד היהודי. וכמיוחד אתה מאמין בדברי הלל הזקן "ואהבת לרעך כמוך".

מיותר לציין, שבמגילת העצמאות נקבע שוויון הזכויות וההזדמנויות ללא הבדלי דת, מין, גיל ולאום, כי אתה דבק בדברי התורה יותר מבדברי הפוליטיקאים מייסדי המדינה.

אדוני סגן השר, כנסת נכבדה, הילדים הערבים מהווים היום כ-24% מכלל אוכלוסיית הילדים במדינת ישראל. מהנתונים שהופיעו בסקר אנו רואים כי סיכויי של עובר לא-יהודי להישאר בחיים לאחר לידתו קטנים כמעט בשליש מסיכויי של עובר יהודי, ותינוקות לא-יהודים מתים בשיעור שהוא יותר מכפול מזה של תינוקות יהודים.

אשר לצפיפות הדירור, הסקר מצביע על כך כי ילדים ערבים גרים בצפיפות ממוצעת כפולה כמעט מזו של ילדים יהודים. יתירה מזאת, יותר מ-35% מהילדים הערבים חיים בצפיפות של יותר משתי נפשות לחדר, לעומת 28% מהילדים היהודים. הפער גדול בתחומים רבים ומזמין עשרות שאלות. אני אשאל כמה מהן: 1. מדוע יחס התקנים לעובדים סוציאליים במגזר הערבי הוא 1 ל-5,000, לעומת 1 ל-1,800 במגזר היהודי?

2. מדוע הקצאת המשאבים למגזר הערבי היא רק בסדר-גודל של עד 9% מכלל המשאבים, כאשר חלקו היחסי של המגזר הערבי באוכלוסייה הוא כ-18.5%? האם יהודי אחד שווה שני ערבים?

3. מדוע מתוך כל עשרה ילדים ערבים שישה אינם יכולים לממש זכויותיהם ולמצות אפשרויותיהם כמו חברה החיים מעל קו העוני, לעומת ילד יהודי אחד מכל עשרה ילדים יהודים אשר אינו יכול לממש זכויותיו?

4. מדוע רק 6% מהיולדות הערביות מקבלות רמי לידה, לעומת 56% מהיולדות היהודיות? האם הסיוע שהיולדות הערביות מסייעות בכלכלת המשפחה לפני הלידה, אף אם אינן עובדות מחוץ לבית, אינו נחשב? מדוע לא לתת הזדמנות שווה ליולדות וליילודים?

מפגר מוקצים לערבים, לעומת 92.9% מיטות המוקצים ליהודים?

אדוני סגן השר, כנסת נכבדה, מדיניות ממשלתית זו, אם תימשך ולא תמצא את פתרונה במהירות האפשרית, תחבל ביחסים בין שני העמים. אני קובע שהמצוקה בקרב הערבים היא פצצת זמן, אשר כבוא היום איש מאתנו לא יוכל למנוע את התפוצצותה.

לכן, מוטלת חובה מוסרית וחוקית על ממשלת ישראל לאפשר את שוויון ההזדמנויות בין שני המגזרים, על-ידי הקצאת משאבים שוויונית ומוסרית שתאפשר את סגירת הפערים הקיימים. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לך. חבר הכנסת מוחמד מיעארי, רשות הדיבור נתונה לך.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, נושא כבוד וזירה ריקה. אני אומנם לא מופתע. אני רוצה לשלוח ברכה לחברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו שטרחה להישאר באולם, ומיתוסף בכבוד חבר הכנסת שבח וייס.

כמובן, לא אחזור על הפרטים ועל הסטטיסטיקה. מי שהנושא מעניין אותו יכול לחזור לדוח עצמו, אבל אני רוצה להצביע על נקודות מספר.

הבעיה שמציג הדוח, מושא הדיון, של המועצה הלאומית לשלום הילד, היא של שוויון הזדמנויות לילדים בישראל — סקר השוואתי על זכויות הילד במגזר הערבי. בעיה זו, לדעתי, מורכבת משלושה אלמנטים, ממש כמו בעבירה פלילית. האלמנט הראשון הוא של העובדות כפי שהן קיימות בשטח וכפי שהן משתקפות בהן עצמן. כעבירה פלילית זה יסוד הactus reus — המעשה הנפשע.

אלמנט שני בדוח, במצב ובעבירה הפלילית, הוא המניע.

שבח וייס (העבודה):

mens rea

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

דהיינו, מה הביא למצב הטרגי. והכוונה היא ל-mens rea. נכון.

האלמנט השלישי הוא התוצאה או הנזק הישיר והעקיף שגרם המעשה הנפשע, וכמו בעבירה פלילית זה הresult, או התוצאה של מעשה הפשע.

כבוד היושב-ראש, מה הן העובדות? הדוח מציין ש-60% מהילדים הערבים, אזרחי מדינת ישראל, ברוך השם, חיים מתחת לקו העוני. משפחותיהם אינן נהנות מהכנסה, משרותים ומקצבות שניתנות למשפחה של ילד יהודי. שיעור הילדים היהודים שמתחת לקו העוני הוא 10%, ואילו אצל הערבים — 60%.

הדוח מוסיף וקובע, כי שיעור התמותה של תינוקות באוכלוסייה הערבית הוא 14.8 לאלף; בסקטור היהודי — 8.2 לאלף. כדי להמתיק את הגלולה, הדוח עושה השוואות עם ירדן. חבל שלא עשה השוואה עם זמביה או עם זאיר. אנחנו חיים במדינה אחת. אנחנו אזרחים של המדינה הזאת. כל השוואה צריכה להיעשות בשטח ועל הקרקע שעליה אנחנו נמצאים. ואל יספרו לי מעשיות.

5. מדוע משפחה ערבית עם שישה ילדים מקבלת 434 ש"ח, לעומת 889 ש"ח למשפחה יהודית באותו גודל? האם שישה ילדים יהודים שורים לתריסר ילדים ערבים?

6. האם אדוני סגן השר תומך בחוק ק"ץ — קצבת יוצא-אצבא, המפלה את הערבים ומהווה הגורם העיקרי לירידה אל מתחת לקו העוני? ואם לא — האם יתמוך סגן השר בתיקונים לחוק זה?

לא אתייחס כאן לממצאים המועזעים שמצא הסקר בתחום החינוך, מכיוון שהעלינו את הנושא בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת וזה שייך למשרד החינוך. אבל בנוגע למשרד, אדוני סגן השר, איך ניתן לצפות מילד רעב שיהיה מסוגל ללמוד, במיוחד בתנאים פסיים שאינם שווים לתנאי הילד היהודי?

7. האם שאלת את עצמך, אדוני סגן השר, מדוע שיעור הוצאים לתעודת בגרות עיונית מבין הניגשים לבחינות במגזר הערבי הוא רק 44.6%, לעומת 71.3% מהילדים היהודים? ובבחינות המקצועיות — 26.6% ערבים לעומת 43.8% יהודים? האין חושב שיש קשר מסוים בין המצב הסוציאו-אקונומי של הילד הערבי לבין הצלחתו בבחינות הבגרות? האם לא שאלת את עצמך, אדוני סגן השר, מדוע שלושה-רבעים מילדי כיתות ד' הערבים נכשלו במבחן הבסיסי במתמטיקה, לעומת רבע מן הילדים היהודים?

8. האם אדוני סגן השר יודע כי 76.3% מאוכלוסיית הילדים בגיל טרום-חובה אינם יכולים לממש זכותם בגלל העוני. לעומת כ-10% במגזר היהודי? האם אדוני סגן השר משלים עם המשך המצב הזה?

9. האם יודע סגן השר ומשלים עם העובדה כי מעל 30% מן הנערים הערבים לא ממשיכים את לימודיהם אחרי כיתה י' בגלל המצוקה הכלכלית של משפחותיהם?

10. האם יודע סגן השר כי רק 8.4% מבוגרי התיכון הערבים ממשיכים את לימודיהם באוניברסיטה, לעומת 27.6% מקרב חבריהם היהודים, וזאת רק בגלל המצב הסוציאו-אקונומי של המשפחות הערביות?

11. האם ער סגן השר לבעיה שרק 43% מן הילדים הערבים הזקוקים לסיור מחוץ לבתיהם מממשים זכות זו, לעומת 95.7% מן הילדים היהודים? האם אתה מתכוון לתקן את העיוות?

12. האם ער סגן השר לבעיה שקצין מבחן ערבי מטפל כ-125.1 תיקי נוער בממוצע, לעומת 76.45 תיקים שבהם מטפל עמיתו היהודי? האם עומס זה אינו פוגע באיכות הטיפול שיקבל הנער הלא-יהודי? היש לך כוונות לתיקון העיוות ולסגירת הפערים?

13. מדוע לא דואג סגן השר לכך שנער ערבי שיימצא אשם בבית-משפט יוכל להישלח למעון נעול שבו יוכלו לשקמו? מדוע אין מעון כזה לנוער ערבי? האם שליחתו של נער זה לבית-הסוהר או הפקרתו לרחוב לא תפגע בזכותו לשיקום?

14. אדוני סגן השר, מדוע מוקצים רק 16% מהמיטות ברושות חסות הנוער לנוער הערבי, אשר חלקו היחסי באוכלוסייה הוא 24%, וחלקו היחסי בעבירות חמורות ובמצבי מצוקה המחייבים הוצאה מהבית הוא גבוה אף יותר, זאת על-פי נתוני שירות המבחן לנוער?

15. מדוע רק 7.1% מכלל המיטות בפנימיות לילדים ונוער

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
הסבלנות פקעה. אי אפשר להמשיך לחיות במצב כזה,
כאשר אנחנו בדרגה שנייה ושלישית, חיים — לא חיים, עתיד
— לא עתיד, הווה — לא הווה, וכך זה בכל השטחים. זה
הביא לתסכול ולמרירות. אילו מושגים נוספים יכול אני
להשמיע כאן כדי לתאר את המצב הזה?

מי שרוצה לשמוע ומי שרוצה להבין ולפעול, אם לא ייקח
יוזמה, ומייד, אני חושב שהוא יהיה האחראי למה שעלול
להתרחש. אנחנו נמצאים 15 דקות לפני שעת האפס. מוטב
שמישהו ייקח את העניינים ברצינות כדי למנוע תוצאות
הרות-אסון. תודה רבה.

היו"ר ג' גדות:

אני מודה לחבר הכנסת מיעארי. בעל ההצעה הכאה
לסדר-היום בעניין זה הוא חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אדוני היושב-ראש, כבוד סגן השר, חברי הכנסת, האומות
המאוחדות החליטו לאחרונה לבטל את הקשר בין ציונות
לגזענות. אני חושב שההחלטה הזאת באה אחרי תביעה רחבה
גם מצד מדינת ישראל, מהתנועה הציונית, וזכתה לתמיכה
רחבה בעולם. אני רוצה לשאול מעל הכמה הזאת, כאשר
מבטלים את הקשר בין הגזענות לתנועה הציונית, למה כאן
במדינת ישראל ממשיכים באפליה או בגזענות נגד 18%
מהאוכלוסייה של מדינת ישראל —

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
— — שמהווים חלק אינטגרלי של המדינה.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, חככתי בדעתי אם לעצור אותך עוד
לפני כן, אבל אמרתי לעצמי, שזה יהיה אולי לא-הוגן. עכשיו
אין לי ברירה, אני חייב לעצור אותך לאחר מכן. ההשוואה
שעשית, וגם כלי ההשוואה, מה עניין זה לעניין זה? אני מבקש
ממך, הרי ודאי שאין גזענות במדינת ישראל — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
זו דעתך.

היו"ר ג' גדות:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך כחבר כנסת וכחבר
לבניין, וגם בתוקף תפקידי כיושב-ראש, אני מבקש ממך לחזור
בך מההשוואה של עניין זה או אחר שקורה במדינה לגזענות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני חוזר על המשפט האחרון שאמרתי. אני אומר בצורה
תקינה, שהאוכלוסייה הערבית סובלת ממדיניות של אפליה
וגזענות בתוך מדינת ישראל.

היו"ר ג' גדות:

אני מבקש ממך למחוק את המלה גזענות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הרי ממדיניות האפליה — — —

היו"ר ג' גדות:

אני מבקש ממך למחוק את המלה גזענות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
בסדר. ממדיניות אפליה.

בקרב האוכלוסייה הערבית מועסק עובד סוציאלי אחד על
5,000 איש, ובסקטור היהודי — עובד סוציאלי על 1,800 איש.
שיעור עובדי ההוראה במערכת החינוך היהודית הוא כפול מזה
שבחינוך הערבי. הרוח מצביע על אותה תמונה הן בתחום
הבריאות, הן בתחום צפיפות הדיור, גני-ילדים וגני
טרום-חובה. אגב, שיעור הילדים היהודים הנמצאים בגני
טרום-חובה מגיע ל-93%, ואצל הערבים זה מגיע ל-3%. תארו
לעצמכם: 3% מול 93%. האם יש בעובדות האלה תיאור שלם
של מעשה העבירה? דומני שכן.

לפני שאני נכנס למניע ולסיבה, אני רוצה לצטט ממה
שאמרו מחברי הרוח לגבי הסיבות. וכך הם אמרו: לא נכנסנו
במסמך זה לפרשנות ולהסברים אפשריים של הנתונים
והממצאים. נראה לנו כי המספרים והנתונים כה ברורים
וחד-משמעיים ברוב המקרים, כך שעדיף לתת לעובדות לדבר
בעד עצמן. מובן שניתן לתת הסברים רבים ושונים לחלק
מהתופעות המתגלות במסמך. מבחינת הילדים ורווחתם,
ההסבר והפרשנויות אינם חשובים, אלא התוצאות, תהיה
הסיבה להן אשר תהיה.

אני חושב שזה יכול לסכם את הכול. אשר למניע, זה עניין
של מדיניות, אפליה, הונחה. הסקטור הערבי הגיע לדרגה של
התמוטטות בשירותים סוציאליים, בשירותים המועצות
המקומיות. אין תקציבים, מערכת החינוך קורסת, ומה עוד
אפשר למנות?

חברי הכנסת, לאן נגיע, ומה תהיה התוצאה? אני רוצה
להגיד בבירור שהממשלה, אבל לא רק הממשלה אלא גם
המפלגות, הכנסת, המוסדות אצל הרוב היהודי, מעצבי דעת
הקהל — כולם אחראים. בממשלה אין עם מי לדבר. גולם. אין
עם מי לדבר. צועקים, ושולחים את כבוד השר או את כבוד סגן
השר להשיב על הטענות. כותבים לו חמש שורות שאותן הוא
קורא. שמעתי את השר מגן, שממונה על ענייני הערבים, איך
כל פעם הוא חוזר על עצמו כמו חקליט, מדבר על שיפורים, על
כך שאנחנו מקטרגים, ומבטיח שבעוד שנים מספר יהיה המצב
טוב. אבל תוצאות בשטח אין. ולא רק תוצאות אין, אלא כוונה
רצינית לטפל בכביה אין גם-כן. איך אפשר לטפל בכביה
הקשורה בכסף, כאשר בתקציב אין שום סעיף מוגדר המיועד
לטיפול בכביה הזאת? אז אנחנו ניווירים.

אני רוצה להמשיך ולצטט, להביא דברים בשם אומרם:
היוצא מכך הוא, שהתפלגות הקצאת המשאבים הדרושים
לקידום ולהבטחת זכויותיהם של ילדים צריכה להיות חופפת
להתפלגות האוכלוסייה. לפיכך, בכל מקרה של הקצאת
משאבים שווה וצודקת, על האוכלוסייה הלא-יהודית — הם
לא מעזים להגיד ערבית — לקבל 18.5% מהמשאבים לפחות,
ובמקרה שהמשאבים מיועדים לילדים בלבד, הרי לטובת
הילדים הלא-יהודים צריכים להיות מוקצים 24% מהמשאבים.
האם משהו חשוב על הדבר הזה? משהו מעוניין בכלל
לשמוע? משהו תכנן בהתאם?

ולבסוף אני רוצה להגיד, שהמצב הוא בלתי נסבל.
האוכלוסייה הערבית הגיעה לנקודה שסבלנותה פקעה. היא לא
יכולה להמשיך לחיות במצב כזה.

היו"ר ג' גדות:

סליחה רגע. חבר הכנסת חסיין פארס, למיטב זיכרוני, חבר
הכנסת מיעארי הקשיב קשב רב כאשר אתה דיברת.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
סליחה, אדוני.

20%, ובמקומות שונים, כמו באזור נצרת, הוא מגיע ל-30%. האבטלה מהווה מקור לעוני ולירידת רמת החיים ולבעיות סוציו-אקונומיות קשות.

ההבדלים ברמת החינוך משמעותיים ביותר. 80% מהילדים הערבים לא לומדים בגני טרום-חובה, הנשירה בתיכון מגיעה ל-50%. הסטודנטים הערבים מהווים 5% בלבד מכלל הסטודנטים במדינה.

כדי להשוות את מערכת החינוך הערבית למערכת היהודית יש להכפיל את מספר עובדי ההוראה הערבים, וכדי להשוות את השירותים הסוציאליים יש לקלוט מאות עובדים סוציאליים חדשים ביישובים הערביים. מדובר על כ-500 משרות חסרות ביישובים הערביים.

אומנם חלה התקדמות בתחומים שונים בסקטור הערבי, אך עדיין הפערים בין יהודים לבין ערבים מתרחבים. הילדים הערבים עניים יותר מהילדים היהודים ומקבלים עזרה פחותה בהרבה. קיים פער ניכר בשוויון ההזדמנויות ובתנאים העומדים לרשות ילדים יהודים בהשוואה לתנאים העומדים לרשות הילדים הערבים.

כפי שנכתב בדוח של המועצה לשלום הילד בישראל — אני מצטט: "אף לא בתחום אחד מצאנו מצב של שוויון הזדמנויות או יתרון לילדים הערבים". אף לא בתחום אחד.

היישובים הערביים מפגרים לעומת היישובים היהודיים. הרשויות המקומיות הערביות סובלות ממדיניות האפליה כלפיהן, תקציביהן דלים והן אינן יכולות למלא את החובות הנדרשות מהן.

צריך להפסיק את מדיניות האפליה הזאת המרחיבה את הפערים ולא מצמצמת אותם. יש לקבוע מדיניות שוויונית בחלוקת המשאבים ולשאוף לסגירת הפערים.

מודל החיקוי של מדינת ישראל צריך להיות המדינות המפותחות, הליברליות והדמוקרטיות בעולם.

אין שום הצדקה להמשך קיום הפערים בין יהודים לבין ערבים שהם אזרחי המדינה. האוכלוסייה הערבית מהווה חלק אינטגרלי של המדינה. כל הרשויות חייבות לפעול לסגירת הפערים בשנים הבאות.

יש לפעול מייד כדי למנוע המשך הצטברות רגשות המרידות והניכור שהם הרי-אסון ומסוכנים לכל אוכלוסיית המדינה. המשך המדיניות הנוכחית מסכן את מערכת היחסים בין שני העמים ומגביר את הניכור ביניהם.

הילדים הערבים הם הדור הבא שיחיה עם הדור הבא של היהודים במדינה. הילדים היהודים והערבים יצטרכו למצוא מנחה משותף כדי לחיות ביחד, בהבנה ובדו-קיום. ערכים אלה אפשריים רק בין בני-אדם שווים.

חוסר השוויון פוגע במהות הערכים הדמוקרטיים. לכן יש להבטיח לילדים הערבים רמת חיים ושירותים שווים לאלו הניתנים לילדים היהודים.

אנו מביאים כאן את זעקתם של הילדים הערבים במדינה, זעקתם של אלה שחיים מתחת לקו העוני וזעקתה של האוכלוסייה הערבית כולה.

האם יש מי שמוכן להקשיב ולהבין? האם קיים סיכוי שמישהו יבין ויסיק את המסקנה הנכונה, האחת והיחידה המתחייבת מהמצב הקשה המתמשך עד היום?

בכל זאת, האפליה בארץ מופעלת לפי חוקים, שהם חוקים שמבדילים בין יהודי לערבי. חוקים כמו חוק הקצבאות לילדים, או חוקים של קרקע ושל תעסוקה. תשמעי, חברת הכנסת שושנה ארבלי-אלמזלנו, כי אתמול לא רציתי להרחיב את הדיבור על הנושא הזה בפני משלחת זרה. אבל יש חוקים במדינת ישראל, שהתקבלו בכנסת והממשלה פועלת לפיהם, והחוקים הללו מפלים בין יהודים לערבים, בין משפחות ערביות למשפחות יהודיות. אבל האפליה היא לא רק בחוקים שמפלים, אלא גם ביישום חוקים שהם חוקים שווים לכל האוכלוסייה וגם בפעילות היומיומית של המשרדים הממשלתיים והמשרדים הממסדיים האחרים.

לכן התוצאה היא, שהפערים בין יהודים לבין הערבים בתוך המדינה גדלים ומתרחבים, אף שכולנו חלק אינטגרלי ממדינת ישראל.

הילדים במשפחות הערביות מופלים לרעה, אף שהממשלה אשררה באוגוסט 1991 את הצהרת זכויות הילד בישראל ואת האמנה הבין-לאומית לזכויות הילד, ואף שמדינת ישראל קבעה במגילת העצמאות את עקרון שוויון הזכויות וההזדמנויות ללא הבדל דת, מין, גיל ולאום.

המועצה הלאומית לשלום הילד בישראל ערכה מחקר תחת הכותרת: שוויון הזדמנויות של ילדים בישראל, ובו נערכה השוואה בין הילד היהודי לבין הילד הערבי במדינת ישראל.

עמותת "סיכוי", השואפת לשילוב האזרחים הערבים במעגלי החיים של המדינה, נטלה את הנתונים שבמחקר והביאה אותם לפרסום.

נתון מרכזי וכאוב שהופיע בדוח מראה ש-60% מהילדים הערבים במדינה הם מתחת לקו העוני, בהשוואה ל-10% מהילדים היהודים שהם מתחת לקו העוני הרשמי.

העוני הוא תוצאה של מדיניות מפלה, וגם הטיעון על נקודת זינוק שווה איננו נכון. הרי עדות המזרח שאליהן משתייך גם סגן השר, גם הן החלו מנקודת זינוק נמוכה.

התנאים הסוציו-אקונומיים של המשפחות הערביות קשים, וזה משפיע להעה על הילדים הערבים במדינה.

הצפיפות בבתים, השירותים הרפואיים הפחותים, הפער ברמת החינוך והפער בשירותים הסוציאליים מהווים סיבות אמיתיות לעוני של הילדים הערבים.

החברה הערבית במדינת ישראל מהווה כ-18% מכלל האוכלוסייה. הילדים הערבים מהווים 24%. אבל בחלוקת המשאבים חלקה של האוכלוסייה הערבית קטן בהרבה מהאחוז שלה באוכלוסיית המדינה.

השוויון נעדר בגני-הילדים, בגנונים, בעובדי הוראה, בעובדים סוציאליים ובחלוקת המשאבים. אבל בפיגור, בנשירה, בעבריינות נוער, באחוז הפטירות בקרב התינוקות, בצפיפות ובעוני — הערבים תופסים מקום ראשון.

האפליה בקצבאות הילדים מהווה כתם שחור במערכת כולה. חוק זה שהתקבל בכנסת בשנת 1968 מפלה לרעה את הילד הערבי לעומת הילד היהודי. גם משפחות יהודיות, חרדיות ואחרות שהבנים שלהן לא משרתים כצבא ובכורעות הביטחון — לגביהן נעשה סידור שמבטיח להן ליהנות מקצבאות מוגדלות.

שיעור האבטלה הגבוה ביישובים הערביים עולה על

שנקרא הלובי הלאומי או הלאומני. ולא מצביעים בעד חוק זה זה, אלא אם משלמים כך וכך להתנהלויות, או לנושאים אחרים. מכשילים אפילו חוקי-יסוד, בגלל המיקח-וממכר הזה. אבל לערכים, לאוכלוסייה הערבית, לחברי הכנסת הערבים, אין פה. ואם יש להם פה — הוא מוצנע מאוד.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
לחברי הכנסת הערבים יש פה, אבל אין אוזן לדבריהם. האוזן אטומה.

נואף מסאלחה (העבודה):
חבר הכנסת דראושה, אני מתכוון לכך שאין להם פה בממשלה, אין להם פה בוועדת הכספים של הכנסת, אין להם פה בביטוח הלאומי.

בתחום הדיוור, יש שתי נפשות ויותר בחדר אצל 35% מהערבים, כלומר אצל שליש מהערבים, ואילו באוכלוסייה היהודית — אצל 28%.

בתחום השיכון והלוואות לשיכון, רק בשבוע שעבר דנו על החוק הזה בכנסת. החוק הזה הוא גם נגד חברי מהסיעות החרדיות, שכן מדובר על הלוואות פחותות לערבים ולא לה שאינם משרתים בצה"ל. אמרתי לכם, שאם יהיה שלום, ואני מאמין שיהיה שלום, אנחנו נשרת בצה"ל. לכם אין שום סיכוי, כי אתם אינכם רוצים לשרת בצה"ל. ואז יש סיכוי שאנחנו ניגמל מהאפליה הזאת לפניכם. וראיתי, אף שחבר הכנסת שלמה דיין חתום על ההסתייגות, ואף שרוב הסיעות החרדיות נמצאות אתנו באותה סירה, והן מופלות לרעה — הצביעו נגדנו. הם הצביעו בעד החוק, נגד ההסתייגות שלנו, כי זה "מסדר" את הערכים.

הערבים הם אזרחי מדינת ישראל. למי זה מפריע אם ערבי יקבל אותה הלוואה כמו היהודי, כדי לשפר את תנאי הדיוור שלו ושל ילדיו? מי אמר שדעת ישראל והעבר וההווה של עם ישראל מחייבים להפלות מיעוט? לדעתי, רובם פועלים בניגוד לרוח הבין-לאומית ובניגוד לרוח היהדות.

חבר הכנסת דראושה, חבר הכנסת פארס ואנוכי הצענו הצעות חוק להשוות את תשלומי הביטוח הלאומי. זה היה לפני כשנתיים. קם כאן השר רוני מילוא, כנציג של שר העבודה והרווחה, ואמר, לפי האינפלציה דאז, שכדי לעשות את ההשוואה הזאת זה עולה למדינה 450 מיליון שקלים. היום זה אולי 500-600 מיליון שקלים. אני רוצה לומר לכם, שזה הדוח החמישי של הביטוח הלאומי מאז 1986/87 שמראה שהערבים מופלים. בכל שנה הדוחות מצביעים על כך שהערבים מופלים. מחצית האוכלוסייה הענייה היא ערבים. אז כשנתיים-שלוש שנים האחרונות החליטו שלא לציין כמה עניים יש אצל יהודים וכמה אצל ערבים. פירוש הדבר הוא גזילת 500-600 מיליון שקלים מילדינו הערבים. תראו את התוצאה. גם בקרב משפחות יהודיות, לפני תשלומי ההעברה של הביטוח הלאומי, יש הרבה מאוד עניים. התשלומים של הביטוח הלאומי פועלים אצל היהודים ומעלים את המשפחות מעל לקו העוני, ואני שמח על כך. אבל מה אתנו?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) **שי הלפרט**:
אתה לא מקבל ביטוח לאומי?

נואף מסאלחה (העבודה):
אני מקבל. חבר הכנסת הלפרט, אין לך בעיה אתי. אבי היה שוטר ואני מקבל קצבת יוצאי-צבא. הבעיה איננה אישית. הבעיה היא, שלמעלה מ-95% מהערבים לא מקבלים.

המדינה תחגוג בעוד כמה חודשים את חג העצמאות ה-44 שלה. האם ישיכלו חברי הכנסת, הממשלה והרשויות האחרות להבין שיש ליישם מדיניות אחרת כלפי הסקטור הערבי במדינת ישראל, כלפי הילדים הערבים, כאשר ישראל מנהלת היום משא-ומתן להשגת שלום עם העולם הערבי, ואנחנו כלנו תומכים במהלך הזה ומקווים שיצליח?

האם לא יבינו בממשלה הזאת ובכנסת שיש קודם כול לעשות שלום בתוך תוכה של המדינה, להבטיח שוויון לאזרחיה הערבים? מדינה שלא תעשה שלום בביתה לא תשיג שלום עם שכניה.

זה הזמן לשינוי מדיניות האפליה. יש לעבור מהרמה ההצהרתית לרמה הביצועית. צריך ליישם מדיניות של שוויון אמיתי בין כל אזרחי המדינה, שוויון שיבטיח רמת חיים שווה לילדים יהודים וילדים ערבים ולכלל האוכלוסייה במדינה.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה. אני מזמין עכשיו את חבר הכנסת **נואף מסאלחה** באותו עניין.

עד שיגיע לכאן חברי, סגן יושב-ראש הכנסת, אני רוצה לספר לכם סיפור מעניין. רשומים תמיד כרשימה שאנחנו מקבלים בזמן ניהול הישיבה השרים התורנים. כאן מופיעים השר רחבעם זאבי והשר רפאל איתן. לפי הרשימה הזאת הוא עדיין בקואליציה. צריכים להשגיח שיהיה ייצוג של הממשלה.

בבקשה, חבר הכנסת **נואף מסאלחה**.

נואף מסאלחה (העבודה):
אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, חברי הכנסת, באמת דיון עצוב על נושא כאוב. כרגיל, כשאין טלוויזיה, הכנסת ריקה. וכשמדברים על נושא העוני, ולא על העניין הלאומי, זה לא מעניין אף אחד.

היו"ר ש' וייס:
לפעמים גם כשיש טלוויזיה הכנסת ריקה. כבר התרגלו לזה.

נואף מסאלחה (העבודה):
הבעיה היא עוד הפיל שמאפיין את החברה הישראלית על כל גווניה. כולנו באותה סירה.

אני אתחיל בסטטיסטיקה. גם חברי הכנסת שקדמו לי הביאו נתונים סטטיסטיים. הנתונים שאני רוצה לדבר עליהם הם של מכון ון-ליר. כל אחד מכיר את אלוף הראבן כאדם, כחוקר, כאדם אובייקטיבי. אני רוצה להדגיש את הנקודות שחברי הוזכרו.

בקרב האוכלוסייה הערבית מועסק עובד סוציאלי אחד על כל 5,000 נפש. במגזר היהודי היחס הוא 1 ל-1,800. מכאן, אנחנו צריכים פיי-שלושה עובדים סוציאליים מאשר יש לנו. מה הבעיה? הבעיה היא שהנושא הזה אינו מעניין אף אחד. חוץ מסגן השר המכובד שיושב כאן, וכרגע נכנס גם יושב-ראש ועדת הכספים, אין כאן אף חבר אחד מהקואליציה. כלומר, אם לא היה הנושא המדיני, אם לא היתה הבעיה הפלשתינית, שהיא המחסום העיקרי לדעתי לתמיכה של חברי כנסת ערבים בליכוד

— — —
עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

נואף מסאלחה (העבודה):
יש חרדים על כל גוניהם, יש ארץ-ישראל השלמה, יש מה

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

המועצה לשלום הילד, עם כל הכבוד, אני לא יודע עד כמה הסקרים שלה מהימנים.

נואף מסאלחה (העבודה):

הביטוח הלאומי — — —

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, יש לי בקשה: אני לא חושב שזה העיקר. בוודאי סגן השר עצמו מודע לכך שיש בעיה.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

במסמך שהוא הם אומרים, שכל המספרים והנתונים שהובאו מסתמכים על מסמכים ממשלתיים רשמיים, בראשם — המוסד לביטוח לאומי.

היו"ר ש' וייס:

אבל זה לא מהתקופה שסגן השר היה ממונה על הביטוח הלאומי.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

השאלה היא גם, האם הוא מתייחס לאוכלוסייה עירונית או כפרית. לאוכלוסייה כפרית ההכנסה הכספית אומנם נמוכה יותר, אולם יש לה הכנסות נוספות, ממשק חי, מעיבוד חלקי אדמה. ההוצאה הכספית נמוכה יותר בבסיסי הצריכה שלהם. בסיסי הצריכה של משפחה כפרית שונים מן ההוצאה של משפחה עירונית.

חברי הכנסת ציינו את הפער הגדול בין האוכלוסייה הערבית לבין האוכלוסייה היהודית. כ-60% מהילדים בקרב האוכלוסייה הערבית חיים מתחת לקו העוני. לעומת כ-10% בקרב האוכלוסייה היהודית.

בשבוע שעבר התפרסמה הסקירה השנתית של הביטוח הלאומי, שקובעת שכל ילד רביעי בישראל חי מתחת לקו העוני, ובקרב המשפחות הגדולות — כל ילד שלישי חי מתחת לקו העוני, כך שהמצב באוכלוסייה היהודית גם הוא די חמור.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
זה כולל את הערבים, הם העלו את האחוז.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אדוני, זו סטטיסטיקה.

היו"ר ש' וייס:

הוא יודע את זה. סגן השר יודע את זה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
צריך לחפש את האינטליגנציה של — — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיעארי, סגן השר רק רצה לתת עוד נימוק לטובת ההצעות לסדר-היום שלכם.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ש' וייס:

עכשיו לא. בסוף דבריו אפשר לך ברצון.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

הממצאים העדכניים ביותר בנושא העוני בקרב האוכלוסייה הלא-יהודית בהשוואה לאוכלוסייה היהודית הם

כשאמרתם שהפלו את החינוך החרדי וזה לא צודק, אז באתם ונלחמתם. האם כשמדובר בערבים זה צודק?

אין תעשייה, ובמשך 40 שנה זה היה מכוון. וכשהיום יש קליטת עלייה, אנחנו הראשונים שמפוטרים. אין לנו מקורות תעסוקה בכפרים הערביים. אפילו מקורות תעסוקה אזוריים, יהודיים-ערביים, אין. אני בעד זה שיהיו.

שיעור עובדי ההוראה במערכת החינוך היהודית כפול מזה שבמערכת החינוך הערבית. מספר התלמידים למשרת הוראה במגזר היהודי מגיע ל-9.9; במגזר הערבי — 18.4 תלמידים.

בשנת 1984/85 מינה השר נכון ועדת מנכ"לים, והיא הגישה דוח. אז קבעו שצריכים עוד 4,000 משרות לערבים כדי להשוות אותם למגזר היהודי. אילו עשו זאת, היו פותרים את בעיית המשכילים הערבים, גם את בעיית העוני, כי לפחות לחלק מהם הייתה הכנסה. אבל לא עשו דבר. השר מינה ועדה והיא הגישה לו דוח. כשזה מגיע לערבים, זה לא מעניין אף אחד: יש קונסנסוס.

אינני רוצה להאריך בדברים. אני רוצה להגיד שזאת פצצת זמן, גם חברתית וגם לאומית. ואני בא להזהיר על כך, לא לאיים, אינני מאיים על איש. אני בא להזהיר את עצמנו. ראיתי שבגלל עניין כלכלי התמוטטה ברית-המועצות — לא בגלל טילים וכוח צבאי. היא התמוטטה בגלל הכלכלה.

לא ייתכן שמבחינה כלכלית יופלו ערביי ישראל לרעה. לא ייתכן שילדים, יהודים וערבים, יהיו עניים. אני חושב שהחברה הישראלית צריכה להתחיל מייד לחשוב על סדר עדיפויות לאומיות חדש, ולהעמיד בראשו את העניינים החברתיים והכלכליים, מקורות תעסוקה, ערבים וגם קליטת עלייה. אנחנו אומרים שדבר אחד לא צריך לבוא על חשבון דבר שני, זה יכול ללכת יחד, בוגרי אוניברסיטאות ובוגרי צה"ל. כולנו יחד, כולנו באותה סירה. אינני מקבל מדיניות שחייבת כל הזמן לשים אותנו כפינה רק מפני שאנחנו ערבים. אנחנו ערבים גאים, אבל אנחנו גם אזרחים גאים של מדינת ישראל.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לחבר הכנסת מסאלחה. סגן השר הלפרט ישיב על ארבע ההצעות לסדר-היום. בבקשה.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חברי הכנסת חסיין פארס, מוחמד מיעארי, עבד-אלוהב דראושה ונואף מסאלחה דיברו על סקר שכלל לא הגיע אלינו, שאין לנו כל מידע עליו, לפי אילו קריטריונים הוא נערך, על איזה אוכלוסייה הוא נערך —

שמעון שטרית (העבודה):
מכון ון-ליל.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

— לפי מה נקבעת מגמת העוני וכו'. השאלה היא גם, האם הוא מתייחס לאוכלוסייה עירונית או לאוכלוסייה כפרית.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

יש מסמך רשמי של המועצה הלאומית לשלום הילד בישראל, שמדבר על שוויון הזדמנויות של ילדים בישראל. זה מסמך רשמי, שמסתמך על הביטוח הלאומי. זאת לא שאלה — איזה מוסד, זה משהו רשמי.

אלי דיין (העבודה):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי דיין, יש לנו פה די הערות.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

למה יושב-ראש ועדת הכספים מקבל קצבת ילדים גדולה משלי, ושנינו חברי כנסת והילדים שלנו לא שירתו בצבא? כי עשו סידורים לגבי יהודים חרדים שלא שירתו בצבא, כדי שיקבלו יותר מהערכים.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

יש שיעור גבוה במיוחד של מקבלי השלמת הכנסה ביישובים הלא-יהודיים. 10% מכלל הקשישים שמקבלים השלמת הכנסה הם לא-יהודים, בעוד חלקם של הלא-יהודים בכלל המקבלים קצבת זיקנה או שאירים הוא 5% בלבד. המשפחות הלא-קשישות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה הן כ-25% מכלל המשפחות המקבלות גמלה זו. אלה עובדות, חברי הכנסת.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
מה זה שייך?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
אבל מה זה שייך?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

זה שייך — להראות שאין אפליה. מי שמגיע לו מקבל מה שהוא צריך לקבל.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
60% מהילדים הערבים הם מתחת לקו העוני.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

זה אומר שאין אפליה, חברי הכנסת. זה חשוב מאוד. 25% ממקבלי הבטחת הכנסה הם אוכלוסייה לא-יהודית. אתם לא יכולים להתכחש לעובדות.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
מה זה מראה לך?

היו"ר ש' וייס:

רגע, חבר הכנסת פארס.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

זה מראה שהם בעלי הכנסה נמוכה ביותר ולכן הם מקבלים — — —

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אתה מוכן לשמוע עוד משפט אחד? אני בטוח שזה יקפיץ אותך עוד יותר.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פארס, כמה פעמים אני צריך לפנות אליך? אתה לא שם לב למה שאתה עושה. אתה צועק וצועק וצועק, ואני קורא לך עשר פעמים ואתה ממשיך. זה הדבר היחיד שמרגיז אותך באולם המליאה?

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני שואל ושואל ושואל והוא לא עונה.

לשנת 1986. ממצאים אלה לקוחים מסקר הוצאות המשפחה 1986/87, שכולל נתוני הכנסות על כל האוכלוסייה העירונית בישראל. נתוני סקרי הכנסות לשנים 1987—1989 אינם מאפשרים ניתוח נפרד לאוכלוסייה הלא-יהודית בשל מגבלותיו של המדגם שעליו הם מבוססים.

הנתונים על-אודות ממדי העוני בקרב המשפחות הלא-יהודיות ב-1986 התפרסמו כבר בסקירה השנתית של המוסד לביטוח לאומי לשנת 1987. בסקירה זו הצביעו הממצאים גם על שיפור ניכר בהשפעתם של תשלומי ההעברה לצמצום העוני בקרב האוכלוסייה העירונית הלא-יהודית, בהשוואה למצב שהיה בראשית שנות ה-80.

תוכניות המוסד לביטוח לאומי לסוגיהן, המיועדות להבטיח הכנסה כעתות מצוקה זמנית או ממושכת, או להשלים את הכנסתן של משפחות עם הכנסה נמוכה, ברמות שנקבעו בחוק, מקיפות את האוכלוסייה הלא-יהודית כמו את שאר האוכלוסייה.

נתונים של המוסד לביטוח לאומי על מקבלי קצבאות המוסד ביישובים השונים בארץ מורים, שחלקן של הסקטור הלא-יהודי בולט במיוחד במספר המשפחות המקבלות קצבת ילדים. המשפחות הלא-יהודיות שמקבלות קצבת ילדים הן 16% מכלל המשפחות בישראל. חלקה של אוכלוסייה זו בכלל המשפחות עם ארבעה ילדים ויותר מסתכם בכ-36% מכלל המשפחות עם ארבעה ילדים ויותר.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אבל כמה מקבלות?

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:
קצבת ילדים מקבל כל ילד בישראל בצורה שווה.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
לא-נכון.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
לא-שווה.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:
אלה ששירתו בצה"ל מקבלים קצבת יוצאי-צבא.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
למה הילדים שלך לא מקבלים כמו הילדים שלי? למה הם מקבלים יותר מן הילדים שלי?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

— — —

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

חברי הכנסת, ילדי יהודים שהוריהם לא שירתו בצה"ל מקבלים מה שאתם מקבלים, מה שמקבלים ילדי ערבים. הם לא מקבלים אגורה אחת יותר.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מחילים אותם פורמלית כדי לקבל. מי שמתכחש, לא מקבל.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיעארי, הרי חילוקי הדעות כרויים כל-כך כאן.

בגלל חשיבות הנושא. עכשיו אתה מוסיף לעצמך עוד שש דקות. אתה באמת חושב שנפתור כאן את חילוקי הדעות האלה?

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פלדמן, אל תכנס עכשיו לדיון. לא נוכל לסיים את זה.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

חברי הכנסת, אתם יודעים היטב שהנתונים של הביטוח הלאומי הם מהימנים מאוד מאוד.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום):

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

מינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי מפרסם נתונים רשמיים על היקף העוני בקרב אוכלוסיות שונות. ניסיון לפרסם נתונים חלקיים שמקורם איננו ברור ומובן, כמו בהצעות לסדר-היום האלה, והמוצגים באופן לא-אובייקטיבי, ניסיון כזה יוצר הטעיה של הציבור.

אולם, מאחר שנשאלו כאן שאלות רבות מאוד, ומאחר שהנושא הוא נושא חשוב, אין לי התנגדות שהנושא יידון במליאת הכנסת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. הצעה אחרת לחבר הכנסת האשם מחאמיד. אתה יכול להציע להעביר לוועדה. קודם התלבטת אם להציע להסיר. אני אומר זאת רק מבחינת הטכניקה, ומכיוון שיש הצעה לדיון במליאה, אתה יכול להציע להעביר לוועדה. זה נוח יותר לך.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אדוני היושב-ראש, אני מזועזע מדבריו של סגן השר. אני ניסיתי לבדוק את עצמי, האם אני נמנה עם אותה אוכלוסייה שהוא מדבר עליה, או שמא הוא מדבר על אוכלוסייה אחרת שאני לא חי בתוכה.

הוא מדבר על חקלאים ועל חקלאות, והרי אין אדמות ואין קרקעות. הוא מדבר על שנות ה-50, אדוני היושב-ראש, ולא על שנות ה-90.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

היו"ר ש' וייס:

חברים, אתם מפריעים לחברכם.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון): אבל המיקרופון הוא אתי, אדוני היושב-ראש, כך שאני אוכל לצעוק עוד יותר.

היו"ר ש' וייס:

לא, אני לא רוצה שיפריעו לך.

היו"ר ש' וייס:

אבל למה זה תמיד מצטבר כשאני מנהל את הישיבה? תעביר קצת ליושב-ראש הבא.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת): סליחה.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

חבר הכנסת פארס, עכשיו אני באמת מבקש ממך שתשב בשקט, כי אני בטוח שהמשפט שאני עומד לומר בוודאי יקפיץ אותך.

היו"ר ש' וייס:

"יקפיץ" — זה לא כל כך פרלמנטרי.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אם זה יקפיץ, אני אקפיץ.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

עם זאת, על-פי הנתונים שבידי הביטוח הלאומי, בתחום הגבייה האוכלוסייה הלא-יהודית אינה פועלת למלא את חובותיה.

נואף מסאלחה (העבודה):

אתה מאשים האשמה לא-נכונה, וזה לא-יפה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית): זה גם לא-נכון.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום): תלך ותגבה ממי שמגיע.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית): אתה לא צודק. בדקתי את זה — — —

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

אתם יודעים עד כמה אני צודק במשפט הזה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום):

זה לא-נכון. כולם עובדים בשכר ומנכים להם במקור.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת מיעארי, הרי אנחנו לא נסיים את זה. יש כאן חילוקי דעות עמוקים ממש. נדמה לי שלא נוכל לגשר עליהם כאן, אלא בהצבעה.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום):

זה ממילא ללא תועלת, אני יודע זאת.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:

מינהל המחקר והתכנון של הביטוח הלאומי — — —

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, 90% מהמפרנסים הערבים הם עובדים שכירים שמנכים משכרם את כל המסים. כך שכל ההאשמה הזאת איננה נכונה. היו דיונים על כך בוועדת הפנים כמה פעמים, וכל השרים אמרו שזה לא-נכון. השר מודעי, השר דרעי, כולם אמרו שזה לא-נכון.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דראושה, היו לך שבע דקות ונתתי לך 13,

ההצעה לכלול את הנושא שהעלו חברי הכנסת ח' פארס, ע' דראושה ונ' מסאלחה בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, אני מבקש להוסיף את קולי בעד.

היו"ר ש' וייס:

20 בעד, עם קולו של חבר הכנסת וירשובסקי — 21 בעד, מתנגד אחד, אין נמנעים. שלוש ההצעות יידונו במליאה.

חסיין פארס (מפלגת הפועלים המאוחדת):
אני יכול להציע העברה לוועדה.

היו"ר ש' וייס:

לא, כבר אי-אפשר להציע שום הצעה. יש תקנון.

עכשיו אנו עוברים להצבעה על הצעתו של חבר הכנסת מיעארי. חבר הכנסת מחאמיד הציע להעביר אותה לוועדה, לעומת הצעתו של סגן השר להעבירה למליאה. מי שמצביע בעד, הוא בעד דיון במליאה. מי שמצביע נגד, זה דיון בוועדה. אני פשוט מקצר את ההצבעה. בכקשה, הצבעה מס' 10.

סגן שר העבודה והרווחה (לנושאי הביטוח הלאומי) ש' הלפרט:
אני מציע לוועדת הכספים.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את

הנושא בסדר-היום — 2

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 16

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר הכנסת מ' מיעארי לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר ש' וייס:

בעד — 2, נגד — 16, לפיכך נושא אחד יידון בוועדה, ועדת הכספים. לפי הצעתו של חבר הכנסת הלפרט שהיתה לפני ההצבעה, ולכן זה חופס. שלושה נושאים יידונו במליאה. עלי-ידי כך, כל החזיתות תעסוקנה בנושא החשוב הזה.

עבר-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
והילדים הערבים ימשיכו לרעוב.

היו"ר ש' וייס:

בואו נקווה שזה בכל זאת יועיל.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לכן, אני חושב שכבוד סגן השר — או שלא התכוון לסוגיה הזאת, או שהתכוון יפה מאוד. עד כדי כך שאני כבר לא יודע על מה הוא משיב.

עכשיו, אדוני, יש לי שאלה קטנה — — —

היו"ר ש' וייס:

אבל לא תוכל לקבל פה תשובה. זוהי שאלה רטורית.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אולי בכל זאת, האם יש הסבר, כבוד סגן השר, לכן שבאותה סקירה שעליה דיברת לא נמנים 17% מהאוכלוסייה? הסקירה עוסקת רק באוכלוסייה היהודית ואיננה נוגעת לאוכלוסייה הערבית. אני חושב שזו כושה לביטוח הלאומי.

הואיל והנושא חשוב כל-יך, אני מציע להעבירו לוועדת העבודה והרווחה או לוועדת הכספים.

היו"ר ש' וייס:

את הנושא של מי מבין ארבעת המציעים?

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אפשר של כולם?

היו"ר ש' וייס:

לא.

האשם מחאמיד (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
של חבר הכנסת מיעארי.

היו"ר ש' וייס:

לפיכך, חברי הכנסת, אנחנו נצביע על שלוש הצעות, זולת זו של חבר הכנסת מיעארי, האם להעביר למליאה או להסיר, ולאחר מכן נצביע בנפרד על ההצעה הרביעית.

עמיר פרץ (העבודה):

הוא מוותר על הצעתו, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

ההצבעה החלה. מי שמצביע בעד, הוא בעד הדיון במליאה. מי שמצביע נגד, הוא בעד הסרה מסדר-היום. הצבעה מס' 9.

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את

הנושא בסדר-היום — 20

נגד — 1

נמנעים — אין

ט. שאילתות בעל-פה

577. פעילות מיסיונרית בקרב עולים

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כבוד שר הדתות, בעיתון "מעריב" מיום ג' בטבת התשנ"ב פורסם כי רשת של מיסיונרים פועלת בקרב עולי אתיופיה ברחבי הארץ וכי היא כבר שלחה עשרה בני נוער למוסד של המיסיון בקנדה. יושב-ראש ארגון הגג של עולי אתיופיה, אדיסו מסילה, טען שהמיסיונרים מנסים לפתוח את הנוער בעזרת כספים.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: שאילתות בעל-פה. היתה בקשה לשנות את סדר-היום, אבל אני לא רשאי לעשות זאת. לא כדאי גם לשום סיעה, גם לא לסיעתי, לתבוע שאעשה זאת, כי זה יהיה תקדים ליושב-ראש אחרים, ואז יהיו בג'צים נגדם.

השר לענייני דתות ישיב על שאילתא בעל-פה מאת חבר הכנסת משה זאב פלדמן. בבקשה, אדוני חבר הכנסת.

על החוק, ולהפנות את תשומת לב המשטרה לכדוק ולחקור בדבר? ולבסוף, האם הבנתי נכון, שאף שידוע —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת פלדמן, סליחה, יש שאלה נוספת, ולך יש כבר שמונה נוספות. זאת תוספת של 900% לוועדת הכספים.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

סלח לי, אדוני היושב-ראש, אלה חלקיקים של שאלה אחת.

היו"ר ש' וייס:

הבנתי, ובכל זאת.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

ובכן, לסיכום, האם הבנתי נכון, שבגין חוסר בתקצוב משאבים, חוסר תקנים וכוח-אדם, למעשה לא נעשה ולא כלום בנושא הזה, אף שידוע לכם שיש התרבות של פעילות מיסיונרית, ועוד יותר בקרב העולים מברית-המועצות — או רוסיה עכשיו, או חבר העמים במזרח-אירופה, אם אפשר לקרוא להם כך?

היו"ר ש' וייס:

חבר המדינות, כולם יודעים למה הכוונה. חבר הכנסת פלדמן, אתה כבר לגמרי מעבר לקצבה. תודה רבה.

בבקשה, חבר הכנסת יאיר צבן.

שמואל הלפרט (אגודת ישראל):

היו"ר ש' וייס:

לא, אני רוצה להסביר לחבר הכנסת הלפרט מדוע. ראשית, משום שהוא שלישי. שנית, גם אילו הוא היה שני, מכיוון שהשואל הוא מסינתו, הכלל הוא שמעדיפים סיעות אחרות. אני פשוט מסביר את הכללים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ש' וייס:

לא, עצרת.

בבקשה, חבר הכנסת צבן.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר לענייני דתות, מכיוון שגם בעיני פעילות מיסיונרית — זאת שתוארה בשאלתא, כמו כל פעילות מיסיונרית — היא תופעה חמורה מאין כמוה, ומכיוון שהפעילות המיסיונרית הזאת נעשית, ובמידה מסוימת מצליחה, על רקע המשבר הכלכלי, החברתי והתרבותי הקשה ביותר שבו נתונים העולים, אלה מברית-המועצות ובעיקר העולים מאתיופיה, האם מתכוון השר לענייני דתות להגיש שאלתא ליושב-ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת פלדמן, מה הוא עושה בוועדת הכספים כדי להביא להקצאה נכונה של המשאבים הלאומיים — שיניתן הכסף הדרוש לצמיחה, לתעסוקה, לקליטת עולים, במקום למטרות נפסדות שלהן הוא מזרז במידה רבה?

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אני מבקש להשיב על השאלה.

היו"ר ש' וייס:

אתה לא יכול להשיב.

אודה לך אם תשיב לי:

1. האם ידוע למשרדך על פעילות רשת המיסיונרים בקרב עולי אתיופיה?

2. האומנם נשלחו עשרה בני נוער עולים למוסדות המיסיון בקנדה?

3. האם נחקרה טענת יושב-ראש הארגון מר מסילה, כי מנסים לפתוח את הנוער בעזרת כספים — דבר שהוא בניגוד לחוק?

4. האם רשת מיסיונרית זו או מיסיונרים אחרים פועלים גם בקרב עולי בריית-המועצות?

5. כיצד בדעתך לפעול בעקבות פרסומים אלה?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. בבקשה, אדוני שר הדתות, הואל נא להשיב.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ידידי חבר הכנסת פלדמן, 1. למשרד מגיעות ידיעות רבות בדבר פעילות מיסיונרית בקרב עולי רוסיה ובקרב עולי אתיופיה.

2. למשרד אין ידיעות בדבר שליחתם של עשרה בני נוער עולים למוסדות המיסיון בקנדה.

3. אני מציע כי חבר הכנסת הרב פלדמן יפנה אלינו את מר אדיו מסילה, יושב-ראש ארגון הגג של עולי אתיופיה, כדי שימסור לנו את כל הידוע לו, על-מנת שנוכל לכדוק את העניין ביסודיות.

עם זאת, עלי לציין כי עד כה לא יכול היה משרדנו להתמודד בהיקף הרצוי עם תופעת המיסיון המתגברת, וזאת בשל ההקפאה המתמשכת בהפשרת תקנים, וכן בשל המגבלות הנובעות מהמצב החוקי הקיים. המקשה מאוד את הפעילות נגד המיסיון.

4. אכן, כפי שצינתי בתשובתי על שאלה מס' 1, הפעילות המיסיונרית התגברה לאחרונה, בעיקר בקרב עולי רוסיה.

5. כפי שצינתי, הרי המצב החוקי הקיים והקשיים הכרוכים בהפשרת תקני כוח-אדם במשרדי מונעים ממני את האפשרות לטפל ביתר תוקף בבעיה כאובה זו. לאור הפניות המתרחבות והולכות על-אודות הפעילות המיסיונרית, הוריתי למנכ"ל המשרד למצוא דרך להקצות חצי משרה לטיפול בנושא, כי יש צורך בחשיבה משותפת ומחודשת כדי למצוא תשובה הולמת על הבעיה המצערת הזאת.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת פלדמן.

אחרי — לחבר הכנסת יאיר צבן, ואחרי — לחבר הכנסת אלי דיין.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, שאלתי לכבוד השר לענייני דתות היא זאת: האם הבנתי נכון מתשובתך, שאף שנבקתי בשאלתא במקרה ספציפי, עם כתובת של אנשים שהם-הם אשר פרסמו את זה, בכל זאת לא מצא משרדך לנכון להתעניין? האם זה נכון או לא? והאם הבנתי נכון, שאף ששמו של יושב-ראש הארגון של עולי אתיופיה, מר מסילה, ידוע ופורסם, ואף שאני הסבתי את תשומת לבכם בשאלתא שלי, בכל זאת אתם מחכים שאני אבקש ממנו שיפנה אליכם, במקום שמישהו ממשרדך יואיל בטובו לפנות אליו לברר האם זה נכון, האם יש כאן עבירה

הקשות של העולים מאתיופיה ושל העולים מברית-
המועצות.

היור"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני שר הדתות, בבקשה. יש לך שתי דקות
להשיב על שאלות כבודות מאוד.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתייחס
לשאלותיהם של חבר הכנסת הרב פלדמן, של חבר הכנסת צבן
ושל חבר הכנסת אלי דיין.

אין ספק שהתופעה מסוכנת וחמורה. לא אהבנו ושנאנו
את הניסיון להעביר יהודים על דעתם ועל דתם בגולה. על אחת
כמה וכמה שלא נסכול זאת בארץ.

צר לי לומר — ואמרתי זאת — שלדעתי, הקושי נובע מן
המצב המשפטי הקיים. במצב המשפטי הקיים, כדי להביא אדם
לדין על פיתוי למיסיון, צריך להוכיח שהוא מציע שוחד, מציע
כסף וכו', וכנראה, האנשים העוסקים במלאכה הכוזבת הזאת
יודעים למנוע אפשרות לראות אותם נותנים כסף, או לראות את
המסכנים הללו הנופלים ברשתם מקבלים כסף.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אבל שיראו אותך נותן כסף.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

למי?

היור"ר ש' וייס:

חברת הכנסת אלוני, אני מבקש. אנחנו צריכים לסיים.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

השאלה היא באמת קשה; המצב הזה מכביש. בושה וחרפה
שמנצלים את עוניים ומצוקתם של אנשים כדי לנסות להעביר
אותם על דתם. לכן גם הוריתי מייד למנות אדם בחצי משרה,
והוא התחיל בפעולות.

אני בהחלט בעד זה שנזמין את יושב-ראש ארגון עולי
אתיופיה. חשבתי שהרב פלדמן מכיר אותו אישית, שמא
זה היה כאלו הוא מביא אותו מהר יותר, אבל אין בכך ולא
כלום. אנחנו נטפל בזה כמלוא המרץ, ואם יהיה צורך, נביא את
העניין גם לממשלה וגם לכנסת. תודה.

היור"ר ש' וייס:

תודה.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

— — —

היור"ר ש' וייס:

לא, הוא לא יכול להשיב.

אדוני השר, השאלה של חבר הכנסת צבן מופנית אליך
כחבר הקולקטיב, במסגרת האחריות הקולקטיבית של
הממשלה, לא כשר הדתות. תרצה, תענה; לא תרצה, לא תענה.
הוא ירצה, הוא ירצה.

בבקשה, חבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, רבותי חברי הכנסת, באמת
יש לראות בחומרה רבה ובדאגה את הפעילות המיסיונרית
המתפשטת לאחרונה בעיקר בשכבות מצוקה, כי הם מציעים
להן לא רק את העולם הבא, אלא בעיקר מציעים להן את הקיום
היומיומי, את העולם הזה.

היור"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי דיין, שאל נא.

אלי דיין (העבודה):

לכן רצוני לשאול את כבוד השר, מדוע לא יעלה את
הנושא הזה בממשלה? אני יודע שחבר הכנסת פלדמן יכול רק
לאשר או לא לאשר מה שמביא לו שר האוצר, אם כי לפעמים
הוא מבקש קופונים, זה נכון, אבל אלה דברים קטנים.

היור"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי דיין, זמןך חם.

אלי דיין (העבודה):

אבל אני שואל את כבוד השר, מדוע לא יעלה את זה
בממשלה?

מרדכי גור (העבודה):

איזו ממשלה?

אלי דיין (העבודה):

הממשלה, ממשלת ישראל.

היור"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי דיין, סיימת, נכון?

אלי דיין (העבודה):

יעלה את הנושא בממשלה כדי לטפל בבעיות הכלכליות

י. שאלות ותשובות

היור"ר ש' וייס:

השר לענייני דתות יואל בטובו עכשיו להחליף עמדה
ולהשיב על שאלות רגילות.

4185. תוצאות בחינות הסמכה לדיינות

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את השר לענייני דתות ביום כ"ח
בחשוון התשנ"ב (5 בנובמבר 1991):

לפני שנה נערכו בחינות ההסמכה לדיינות ב"אכן העזר".
לבחינה ניגשו 80 נבחנים, ועד היום, שנה אחרי הבחינה, לא
נמסרו תוצאות הבחינה. בשעתה התחייבה המדינה לבג"ץ
למסור את ציוני הבחינות לדיינות בתוך שלושה חודשים מיום
המבחן.

ברצוני לשאול:

1. מדוע לא קיבלו הנבחנים עד היום את תוצאות הבחינה?

2. האם עמדה הרבנות הראשית בהכשחותיה לבג"ץ?

3. מתי יקבלו הנבחנים תוצאות?

תשובת השר לענייני דתות א"ח שאקי:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. לצערי, הנבחנים טרם קיבלו את תוצאות הבחינות
משום שהבוחנים טרם סיימו את בדיקת המבחנים. כידוע,
על-פי התקנות נערכות הבחינות על-ידי ועדה קבועה וסגורה,
שהיא כותבת את השאלות, בודקת את המבחנים ומעבירה את
התוצאות למועצת הרבנות.

שאנשים מברית-המועצות, שבה היו במשך שלושה דורות נישואין וגירושין אזרחיים, לא יתבעו מהם גט כהלכתו, כי בכך מכריזים ממזרות על עדה שלהם, שהרי אם מישוהו חייב, הרי כל העדה, כל מי שיהיה באותו אזור יהיה חייב.

כבר פסקו בתי-הדין הרבניים במקרים האלה שהם בטלים מעיקרם, אבל לצורך דתי, לא לצורך זכויות מבחינת התעודה הרשמית. עושים פה עירוב נורא. הדבר נוגע למשפחות רבות. שוללים זכויות ממשפחות. יש בעיה בכיטוח הלאומי, כשדורשים מהם גט כהלכתו ומסבכים סיבוכי נורא. חשוב שאתה תדאג לכך שאחת מהרשויות ההלכתיות תיתן איזה תדריך, והרבנים — עם כל מיני שליחים מטעם עצמם ומטעם ה"גוינות" — לא יעשו כספים על כסים החרדות של עולים בפועל.

היור"ר ש' וייס:

תודה רבה. בבקשה, אדוני השר.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

תודה לחברת הכנסת אלוני. העניין ידוע לי. ממה שידוע לי — מאוצות-הברית נשלחים אנשים לטפל בנושא זה. ברית-המועצות, או יותר נכון מה שהיתה פעם ברית-המועצות, רוסיה הדיוס, וכל שאר מדינות החבר הזה, פועלים בהן יהודים רבנים, שליחים של אישים באופן פרטי, לא מיישראל למיטב ידיעתך, ואין לנו, כידוע לך כמשפטנית, שום דרך למנוע מרוסיה להרשות כניסתם או פעילותם.

מה שנכון הוא ומה שבדקתי ומה שכדור הוא, שמישראל, מן הרבנות הראשית לישראל, מן הרבנים בישראל, לא נשלח שליח כזה. מה שכן, מאחר שבעבר נאמר, נמסר ונטען כי בין העולים מצויים רבים שאינם יהודים וזהותם היהודית כזו או אחרת, ואז אמרתי שאין לנו מספרים בדוקים וכל המדובר הוא השערות גירדא, הקונסוליה שלנו שם, כרוך שכאשר פונים אליה לצורך עלייה לישראל היא בודקת בדיקה מינימלית של זהות יהודית, אבל כל השאר הכתוב בשאלותיך איננו נעשה, לא מטעם ישראליים, לא על-ידי ישראלים ולא בייפוי-כוח של גופים ישראליים.

4459. קורס מוהלים ב"אסף הרופא"

חבר הכנסת מ"ז פלדמן שאל את השר לענייני דתות ביום ג' בטבת התשנ"ב (10 בדצמבר 1991):

בעיתון "יום השישי" מיום א' בכסליו התשנ"ב (8 בנובמבר 1991) פורסם, כי בימים אלו מתקיים קורס מוהלים בברית-החולים "אסף הרופא", ביוזמת אוניברסיטת תל-אביב.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרדך על קיום הקורס הנ"ל?
2. האם קיימות תקנות הקובעות מי רשאי לערוך קורסים כנ"ל ולהסמך מוהלים?
3. אם כן — מה עושה משרדך כדי לאכוף תקנות אלו?
4. אם לא — מה ייעשה כדי למנוע ביצוע בריתות על-ידי מוהלים שאינם ראויים וכשרים לכך על-פי ההלכה?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

1. משרדי יודע על קיומו של הקורס למוהלים שהתקיים באוניברסיטת תל-אביב. הקורס התקיים בהכוונת הוועדה הבין-משרדית המשותפת למשרד הבריאות, למשרד הדתות ולרבנות הראשית לישראל.

2. לא מצאנו כל התחייבות שנתנה המדינה לבג"ץ, שבה התחייבו למסור את ציוני הבחינות לדיניות בתוך שלושה חודשים מיום המבחן. בג"ץ הגביל בזמן את המועד האחרון למתן תוצאות של אותה בחינה.

3. הרבנות הראשית, בעקבות פנייתי עקב השאילתא, פנתה לבוחנים לזרז את מתן הציונים בהקדם. הובטח שזה יסתיים בקרוב.

אף שלא אוכל להתחייב כרגע על מועד מדויק שבו תסתיים בדיקת הבחינות על-ידי חברי הוועדה, הודיעני הרב הראשי, כי ננקטים כל האמצעים ונעשים כל הסידורים כדי שתקופת בדיקת הבחינות תצטמצם ביותר, ולטובת הנבחנים כולם.

4443. הפרדת זוגות שנישאו בנישואים אזרחיים בברית-המועצות

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את השר לענייני דתות ביום ג' בטבת התשנ"ב (10 בדצמבר 1991):

נודע לי ממקורות מהימנים, כי משרדך שלח לברית-המועצות רב העוסק בתפקיד שיפוט-רבני, על-מנת להפריד בני-זוג שנישאו בברית-המועצות בנישואין אזרחיים, ובכלל זה כאלה שכבר התגרשו כדן בארצם, והוא עורך גטין לנישואין אלו. באומרו כי זה מה שנדרש בארץ לצורך קבלת זכויות.

עוד נמסר לי, כי הרב גובה עבור פעולתו 400 רובל, סכום הנחשב שם לגבוה מאוד.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?
2. האם הרב הזה נשלח על-ידי משרדך?
3. האם הוא מקבל משכורת מן המדינה?
4. האם הכסף שהוא מקבל מועבר לקופת המדינה או הולך לכיסו?
5. האם פעולה זו היא תפקיד מתפקידיו של משרד הדתות?

6. האם היתה בנדון החלטה מיוחדת לאור העלייה הגדולה מברית-המועצות?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

1. אין באפשרות משרדי לעקוב אחרי פעילותם של רבנים או של ארגונים וולונטריים הפועלים בברית-המועצות. ממילא אין בידינו כל מידע על הפרטים המופיעים בשאילתא.

2. המשרד לענייני דתות לא שיגר לברית-המועצות שום רב שיעסוק בתפקיד שיפוט-רבני, כמתואר בשאילתא.

3 — 6. הואיל ואין המשרד קשור בדרך כלשהי עם אישיות רבנית הפועלת, אם אכן היא פועלת, בברית-המועצות, ממילא התשובות על שאלות 3 — 6 בשאילתא הן שליליות. אם כן, התשובה היא שלילית.

היור"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת שולמית אלוני.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני השר, יש חשיבות מדרגה ראשונה לכך שתצא הודעה מרשות מוסמכת, ואני חושבת שאתה יכול לדאוג לכך.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
בחינות הגמר היו?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:
זה לא שייך לבחינות. נדבר. יש לי שאלתא על בחינות.
עוד מעט.

היו"ר ש' וייס:
בבחינות האלה במועדים ב' וג', כבר אין מה לעשות.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:
2. הקורסים שהתקיימו כאמור בהכוננת הוועדה הבין-משרדית נערכו ונערכים על-פי דרישות ההלכה, כשהנושא העיקרי בקורס הוא הקניית אבחון מומים מיוחדים, דיני בריאות, שמירת סטריליות וכו'. כל ההרצאות ניתנות על-ידי אנשים מומחים במקצועותיהם.

3. המשרד לענייני דתות מקיים את הקורסים רק על-פי החלטות הוועדה הבין-משרדית או הרבנות הראשית לישראל.

4. יש אולי מקום ליוזם חקיקה שתקבע כי מי שאין לו רשיון לא יוכל למול במדינת ישראל. כמובן, כנראה, יהיה צורך להתקין תקנות שתגדרנה את האתיקה הראויה למי שרשאי להחזיק ברשיון למול.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כמה להגביל את הרופאים?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:
רשיון למול.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אבל כל רופא יכול.

היו"ר ש' וייס:

אין קריאות בנינים בשעת שאלות. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת פלדמן, בבקשה.

משה זאב פלדמן (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, התשובה של השר היא מקיפה ויסודית, וכמעט מספקת אותי. אבל יש קטע אחד שעדיין לא ברור לי, ורציתי לקבל הבהרה. שמעתי את פירוט הנושאים שמקפידים להעבירם בקורס, אבל עדיין לא קיבלתי, לא שמעתי האם מקפידים שהמוהלים יהיו כאלה אשר כשרים על-פי ההלכה למול, והאם מקנים להם גם את הידע ההלכתי הדרוש כדי לוודא שאכן המילות תהיינה כשרות למהדרין?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

חבר הכנסת הרב פלדמן, אמרתי שהוועדה הבין-משרדית מורכבת מנציגים של המשרד לענייני דתות, של משרד הבריאות ושל הרבנות הראשית לישראל. נוכחותו של נציג של הרבנות הראשית באה להבטיח את מילוי כל דרישות ההלכה במולה. אמרתי שאין הוועדה פועלת שלא בנוכחותו ובהשתתפותו של נציג הרבנות הראשית. אמרתי גם שהידע העיקרי המוקנה הוא הכללים של ה"שולחן ערוך" בכל הנוגע למילה. עם זאת, כיוון שיש היבט בריאותי-רפואי, יש פה ניתוח לכל דבר ועניין, על-ידי נוכחותו של נציג משרד הבריאות פלוס נציגותם של משרדי הדתות והרבנות הראשית לישראל, מובטח שהמוהל היוצא מקורס זה מצויד בידיע הבסיסי הדרוש לכל דבר ועניין למילה.

4460. העדר בית-כנסת ביישוב בית-חורון

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את השר לענייני דתות כיום ג' בטבת התשנ"ב (10 בדצמבר 1991):

ביישוב בית-חורון, שהוקם ב-1977, מתגוררות 177 משפחות, כ-500 נפש. כ-70% מהם אנשים שומרי מסורת.

בית-הספר במקום הוא ממלכתי-דיתי עד כיתה ו'. תלמידי חטיבת הביניים ובית-הספר התיכון לומדים בירושלים.

במקום אין בית-כנסת ראוי לשמו, והתפילות נעשות בצריף שאינו עונה על צורכי הקהילה. הוחל בבניית בית-כנסת, אלא שאין משלימים את בנייתו.

ברצוני לשאול:

1. על שום מה אין משרדך, המקבל כספים רבים לצורך מתן שירותי דת, דואג למימון השלמת בניין בית-הכנסת מהתקציבים המיועדים לכך?

2. האם נכון הדבר שכספים שהוקצו לצורך זה על-ידי ועדה בין-משרדית טרם הועברו במלואם לצורך זה?

3. מה יעשה משרדך בעניין זה?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

1. התקציבים המיועדים לפיתוח מבני דת לצורך בניית בית-כנסת ומקוואות מוקצים על-ידי ועדה בין-משרדית על-פי בקשות המגיעות מגופים מעוניינים, לפי קריטריונים ושיקולים ענייניים. הכספים שמקבל המשרד לצורך פיתוח מבני דת אינם מספקים, לצערי, והם עונים רק על חלק קטן של הצרכים העצומים והדרישות הרבות המגיעות למשרד לאורך כל השנה. מטבע הדברים, לסיוע שנותן המשרד מיתוספות תרומות, ונעשה גיוס כספים מגורמים שונים, באמצעות יוזמות מקומיות, על-מנת להביא להשלמת מבני דת במקום — אם בית-כנסת ואם מקווה וכו'.

2. השנה לא הוקצו כספים על-ידי הוועדה הבין-משרדית בעבור הקמת בית-כנסת ביישוב בית-חורון.

3. גוף ציבורי המגיש בקשה לוועדה הבין-משרדית בקשתו מטופלת עניינית. כך נעשה גם לגבי בית-הכנסת בבית-חורון, אם וכאשר יגישו הגורמים ביישוב בקשתם לוועדה על-פי הנהלים המקובלים. בקשתם תידון כאהדה כפי שמתקבלות כל שאר הבקשות.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת אלוני.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, לפי מיטב ידיעתי הוקצו כספים לצורך בית-הכנסת המסוים הזה כבר לפני שנתיים. הוא נמצא בבנייה, וזה נעצר. לכן אני שואלת — לא אם השנה הוקצו כספים. אולי לא היית אז שר.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

שנתיים — בוודאי לא, כי אני בתפקיד שנה וחצי.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

על כל פנים, כבר הוקצו כספים לכך ולא הועברו. אודה לך מאוד אם תבדוק את העניין. יש שם אוכלוסייה שכולה נזקקת לבית-כנסת, והוא בבנייה, עומד ריק.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, אדוני השר.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

חברת הכנסת שולמית אלוני, ברצון רב אבדוק את הפרטים. אני רוצה לברור אותך על כך שמצאת לנכון לדאוג להם. נעשה כמיטב יכולתנו.

4479. מצב המועצה הדתית בקריית-אטא

חבר הכנסת א' דיין שאל את השר לענייני דתות כיום ג' בטבת התשנ"ב (10 בדצמבר 1991):

יושב-ראש המועצה הדתית בקריית-אטא פנה למנכ"ל משרד הדתות בתלונה על שראש העיר מר ראם "מתנכל למועצה הדתית במגמה להביא להתמוטטות שירותי הדת בעיר". יושב-ראש המועצה הדתית מציין, שראש העיר תבע מהמועצה לשלם ארנונה של כמיליון ש"ח ואף מאיים לנתק את חיבור המים למקוואות בעיר.

ברצוני לשאול:

1. האם יש יסוד לתביעות של ראש המועצה?

2. האם יתערב משרדך כדי למנוע פגיעה בשירותי הדת בקריית-אטא?

3. האם יתערב משרדך כדי שהתקציבים המגיעים למועצה הדתית יועברו למועצה ובמועד?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

1. אין כל יסוד לתביעות של ראש העיר מהמועצה הדתית הואיל ולפי פקודת מסי העירייה ומסי הממשלה (פטור), פטור מארנונה כללית כל בניין או קרקע המוחזק בידי עדה דתית או מוסד דתי לתכלית דתית. אין חולק על כך כי בניין מקווה המוחזק בידי המועצה הדתית איננו משמש לתכלית הפקת רווח כספי, כי אם למטרה דתית מובהקת — קיום מצוות טהרת המשפחה.

2. המשרד לענייני דתות עושה את מירב המאמצים במסגרת סמכויותיו החוקיות כדי למנוע פגיעה בשירותי הדת בקריית-אטא.

3. המשרד לענייני דתות העביר השנה למועצה הדתית בקריית-אטא תקציבים גבוהים ב-20% מהמגיע לה כתקציבה השוטף, וזאת בשל מצוקתה. המשרד הקפיד להעביר למועצה הדתית בקריית-אטא את כל הסכומים המגיעים לה במועד. המשרד עוקב בדאגה אחרי המתרחש בקריית-אטא ופעל לאחזרה בכל הדרכים החוקיות במסגרת סמכויותיו כדי להביא לסיום את מסכת היחסים העגומה במקום, הנמצאת בבסיס המצוקות הכספיות והאחרות.

אני שמח לסיים ולומר, שלפני ימים מספר התקיימה ישיבתה של המועצה הדתית, נבחר יושב-ראש חדש, הוכטב שיתוף פעולה בין ראש העירייה מר ראם לבין ראש המועצה החדש. ואני מקווה ששיתוף הפעולה הזה יניב את התוצאה הרצויה, שתמנע את כל התקלות שהוזכרו בשאלתא.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, אני מודה לשר על התשובה המפורטת, שיש בה גם בשורה מסוימת על מצב חדש במועצה הדתית.

האם ראש העיר הועמד על טעותו, שאינו יכול לדרוש ולשלוח פקודות תשלומים כאלה, או לעכב תקציבים של שירותים דתיים לכלל התושבים — כדי שיהיה לקח, ואחרים לא ישקלו כלל לעשות כדבר הזה.

היו"ר ש' וייס:

תודה. אדוני השר, בבקשה.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

אני מודה, חבר הכנסת אלי דיין, שאלתך במקומה. העמדנו אותו על טעותו. אמרנו לו שאין לו סמכות חוקית לכך. צר לי שזה נעשה. אני מקווה שזה לא יישנה. אני משוכנע, לפחות לפי דבריו אלי, ביום בחירתו של ראש המועצה החדש, שאכן יפתח פרק חדש ללא כל התקלות הללו.

4487. שכר מוהלים

חבר הכנסת יצ' לוי שאל את השר לענייני דתות כיום ג' בטבת התשנ"ב (10 בדצמבר 1991):

לפני כמה ימים התפרסם בעיתונות, שוועדה האחראית לעבודת המוהלים שליד הרבנות הראשית לישראל קבעה ששכר המקסימום למוהלים יהיה 500 שקל לכל ברית-מילה, במקום 250 שקל.

ברצוני לשאול:

1. האם העלאה של 100% אינה גדולה מדי?

2. האם משפחה שאינה יכולה לעמוד בסכום זה לא תוכל, חלילה, למול את בנה?

3. מה הוא הנוהל המקובל כאשר משפחה חסרת אמצעים מבקשת למול את בנה?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

1. הוועדה האחראית לעבודת המוהלים שליד הרבנות הראשית קבעה העלאה של 100 ש"ח למוהל, מ-250 ש"ח ברוטו ל-350 ש"ח ברוטו, לכל ברית-מילה. אשר למוהלים-מומחים, שמספרם בארץ, כך נמסר לי, אינו עולה על עשרה, קבעה הוועדה כי שכרם יהיה 500 ש"ח ברוטו לכל ברית-מילה. כך שאין זו העלאה כללית של 100%, והיא סבירה, בהתחשב בכל הנתונים שעמדו לפני חברי הוועדה.

2. 500 ש"ח ברוטו היא תקרת שכר למוהל-מומחה. משפחה יכולה לבחור לה מוהל כראות עיניה, ולשאת ולתת עמו על גובה שכרו. בפועל, מוהלים רבים מסתפקים בשכר נמוך מכך או מסתפקים כמה שהמשפחה רואה לנכון לתת להם. יתירה מזו, גיליתי כבר מוהלים שאינם דורשים כל שכר תמורת עבודתם, ואיני יכול אלא לשבחם על כך.

לא נתקלנו בשום תלונה שבה, חס וחלילה, נמנעה משפחה כלשהי בישראל היכולת להשיג מוהל בשל מצוקתה הכספית.

3. אין נוהל מקובל בנושא זה. המשרד עוסק בהכשרתם של המוהלים. רישום מוהל לביצוע מילה במשפחה פלונית נעשה על בסיס אישי, על-פי נהגים המתקיימים בכל קהילה, במסגרת של יחסי ביקוש והיצע.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק לוי.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני מודה לך על תשובתך המקיפה. אני שמח שלא הגיעה שום תלונה משום משפחה שהיא לא יכלה למול את בנה בגלל בעיות כספיות. אבל אני חושב שבכל אופן כדאי שעניין זה יהיה מוסדר, מכיוון שאני יודע על מה מתחייבות אותן משפחות מעוטות יכולת, ואילו הלוואות הן לוקחות כדי לשלם 350 או 500 שקלים לצורך המילה.

שאלתי — בעצם זו הצעה, אבל אני שואל אם תקבל את הצעתי — ששירותי המילה יהיו בדיוק כמו שירותי חופה

4. אם כן — מה הוא היקף פעולתו של בית־הדין?

5. מה הוא מספר התיקים הנמצאים בטיפול?

6. כיצד פועל משרדך להרחיב את פעילותו של בית־הדין ולהגדיל את מספר התיקים הנמצאים בטיפול בית־הדין המיוחד?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

1. הדיינים החברים בבית־הדין המיוחד הם הרבנים שילה רפאל, אליהו עצור ואברהם אלמליח.

2. כן, אך לא כמלוא היקף סמכויותיו.

3. אכן מועצת הרבנות הראשית לישראל אישרה את התקנות החדשות וכן גם חברי בית־הדין הגדול אישרו אותן. לאחרונה העיר לי הרב הראשי לישראל, הרב שפירא שליט"א, הערות מספר המעכבות את פרסומן של התקנות. ביקשתיו לזרז את העניין, ותקוותי כי הערות אלו ילובנו בעתיד הקרוב, ויאפשרו פרסומן המלא של התקנות.

4. למרות הנאמר כתשובה על שאלה מס' 3, הרי בפועל כל התיקים שהועברו לבית־הדין טופלו על־ידי דייני ההרכב.

5. המספר אינו קבוע. כל יום נסגרים תיקים ובכל יום נפתחים תיקים חדשים.

6. כאשר יפורסמו התקנות — אני מקווה, בעזרת השם, בזמן הקרוב ביותר — תהיה אפשרות חוקית להעברת תיקים לבית־דין זה, אף בבקשת צד אחד בלבד, כלא הזדקקות להסכמת הצד השני.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, כחבר כנסת צעיר, שאלתי שאלתא דומה לפני כשנה וחצי, וקיבלתי תשובה דומה על השאלתא. אמרו שהתקנות עומדות להיכנס לתוקפן, והנה יש בית־הדין המיוחד, שלכבודו מונה יושב־ראש מיוחד — שסביבו עלו כמה שאלות כציבור, אם זה ראוי, אם זה מתאים, אם צריך להוציא הוצאה מיוחדת, הכול כדי לפתור את בעיית העגונות. שנה וחצי עברה מאז השאלתא שלי, שהיתה כשנה אחרי שנאמר שהנושא בראשיתו, והנה אני מקבל עוד תשובה ש"א טו טו" יפורסמו התקנות, ובית־הדין המיוחד ייכנס למלוא פעילותו. כמה מדובר?

ברור שאין לו תיקים רבים. כי את התיקים מעבירים אליו הרבנים הראשיים, שמעבירים פחות תיקים, כי הם יודעים שהוא לא עובד כמלוא היקפו. הם קובעים איזה תיק יגיע לבית־הדין המיוחד.

אני שואל את כבוד שר הדתות: מדובר פה בצורך של כלל עם ישראל שהחוק הפקיד אותו בידי הרבנות הראשית. מה צריך עוד לקרות וכמה תלאות צריכים לעבור תושבי ישראל כדי ששירות על־פי ההלכה יינתן להם לפחות באופן מסודר, תקין, ולא כסתבת מסוג זה?

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

אני שמח לומר לך, חבר הכנסת אורון, כי דווקא נושא העגונות זכה וזוכה בזמן האחרון לטיפול נמרץ ביותר ומצולח ביותר. עשרות מעוכבות נישואין עקב עגניות הותרו מעגנותן בזהות שלוחים שיצאו לחוץ־לארץ, בדרך כלל למצוא את הבעל, לשכנע אותו ולקבל ממנו הישארה לגט. העניין נדון גם

וקידושין. הרי אתה, אדוני השר, יצאת לא מזמן בדברים לעיתונות, ואני מברך על כך, ואמרת שלעורך חופה אסור לקחת כסף. איך יקבל עורך החופה את שכרו? או שהוא רב שמשמש, או כדרך אחרת. אבל אורת משלם אגרה, אגרה קבועה, והוא מקבל אדם שיערוך לו חופה. אין עניינו של האורת כמה עורך החופה מקבל ואין הוא מקבל. הוא אינו צריך לשלם. הוא משלם אגרה למועצה הדתית ועל־ידי כך הוא מקבל שירותי חופה וקידושין.

אותו דבר צריך להיות לגבי מילה. כל מוהל מאושר, כפי שאמרת כתשובה על שאלתא קודמת, צריך לבוא למועצה דתית ולמסור את שמו, להגיד שהוא מוהל בעיר זו או בעיר אחרת. מי שירצה מוהל, יבוא למועצה הדתית וישלם אגרה. האגרה תהיה קבועה. המועצה הדתית היא זו שתבוא בדברים עם המוהל בדבר התשלום. אני חושב שהדבר יסדיר את העניין וימנע גם הפקעות מחירים, ימנע לקחת הלוואות, וימנע גם כל מיני תופעות, שאולי אנחנו, אתה ואני, אדוני השר, לא יודעים עליהן. תודה רבה.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

תודה רבה. קודם כול, אני רוצה למסור לכנסת שרק בשנה האחרונה, לרבות חצי החודש הזה, נימולו 42,000 נערים ומבוגרים וילדים בישראל מקרב עולי ברית־המועצות וממקומות אחרים. הסכום הממוצע שהתקבל בבתי־חולים היה 500 ש"ח. גם אני עשיתי כמיטב יכולתי להוריד את הסכום, גם כדי להקל על המדינה.

יאר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
זה הגדיל את התל"ג. אני לא צוחק.

השר לענייני דתות א"ח שאקי:

העובדה שלא הגיעו תלונות מלמדת אותי שאיש לא ראה את עצמו נפגע ושום משפחה לא מצאה עצמה משוללת מילה של בנה. אבל בוודאי אפשר לחשוב שנית, שמה בדרך של קביעת אגרה מסוימת — רעיון נאה שאבדוק אותו עם הרבנים הראשיים שאחם דיברתי בנושא זה; אם תימצא דרך של גביית אגרה, וזה יוריד את התקרה, אשמח.

אני שמח לומר שקיבלתי ממש לפני יומיים הצעה ממוסד מסרים לקיים ברית־מילה ב־300 ש"ח. זה בוודאי יקל. בודקים באיזו מידה הם באמת ראויים, מוסמכים, מסוגלים, ואין חשש לבריאותו של הנימול. אחרי הכול מדובר כאן בעניין רציני מאוד. אם, חלילה, המוהל אינו מל כהלכה, הנימול המסכן יסבול הרבה שנים. וזאת איננו רוצים, איש מאתנו. לכן הכול ייבדק, וננסה למצוא תשובה הולמת על העניין כולו.

4495. בית־דין מיוחד לטיפול בעגונות ובמעוכבות גט

חבר הכנסת ח' אורון שאל את השר לענייני דתות כיום "בטבת התשנ"ב (17 בדצמבר 1991):

כתשובתך מיום 27 בנובמבר 1989 על שאלתתי, מס' 1123, בנדון, השבת כי מועצת הרבנות הראשית אישרה את התקנות בנושא בית־הדין הרבני המיוחד לטיפול בנשים עגונות ומעוכבות גט וכי הרכב בית־הדין הגדול אמור לאשרן במהרה.

ברצוני לשאול:

1. מי הם החברים בבית־הדין המיוחד?

2. האם בית־הדין כבר פועל?

3. אם לא — מה מעכב את אישור התקנות ומתי צפוי אישורן?

אלה. אלה תקנות הלכתיות מובהקות, שהן בסמכותם הבלעדית של הרבנים הראשיים כמועצת הרבנות הראשית. אני מזרז, אני מאיץ, אני דוחף, אני שואל, אני מבקש. רק אתמול דיברתי עם אחד משני הרבנים הראשיים כדי לזרז לגמור את העניין. אבל גם ללא הפרסום הפורמלי של התקנות, תוכנן קיים, על-פיהן אנחנו פועלים ועושים הכול להקלת מצוקתן של העגונות, ונמשיך לעשות זאת לטובת העגונות.

היו"ר ש' וייס:
תודה רבה.

יא. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

בעלי חזות מוזנחת, התשנ"ב — 1992, שהחזירה ועדת הפנים ואיכות הסביבה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

כמורכב, הונחו היום על שולחן הכנסת מסקנות ועדת הכספים בנושא פרויקט שיקום השכונות. תודה.
היו"ר ש' וייס:
תודה רבה.

יב. שאלות בעל-פה

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת שטרית, הרי תשובות על שאלותיך:

1. העובדות הנכונות והמדויקות היו אלה שנכתבו במכתבו של היועץ המשפטי לממשלה מיום 1 בדצמבר 1991 אל השר שרון. היינו, השר שרון הגיש בחיק הבג"ץ, בעתירה שהוגשה מטעם עמותת אלע"ד, מכתב בחתימתו בצירוף תצהיר חתום עלי-דו, כאשר התצהיר נערך שלא בפני הפרקליט המייצג את רשויות המדינה באותו הליך.

2. אני סוכר, שהיועץ המשפטי לממשלה צדק לחלוטין בקביעתו לגבי הדרך שבה יש לנהוג ביחס העבודה בין היועץ המשפטי לבין שר הממשלה, וכי במקרה דנן הופר הנוהג הזה.

3. הנוהל התקין הוא, כי שר בממשלה רשאי להגיש תצהיר כמשיב בעתירה רק באמצעות היועץ המשפטי לממשלה, וכי הממשלה מיוצגת רק על-ידי היועץ המשפטי והפרקליטות, ואין להביא בפני בית-המשפט עמדות שונות על-ידי שרי ממשלה החלוקים בעניין, כל עוד לא הוכרע, אלא את העמדה שנכתבה בהחלטת הממשלה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שמעון שטרית, אחריו — חבר הכנסת אלי דיין ואחריו — חבר הכנסת חיים אורון.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני שר המשפטים, אני רוצה לשאול אותך שאלה, שאני חושב שהיא מתחייבת לאור התשובה שנתת. אם אני מצרף את העובדות שעולות מהפרשה הזאת, דהיינו, הפרת הנוהל בעניין הדרכים המקובלות להגשת חומר מטעם הממשלה או שריה לבג"ץ באמצעות פרקליטי הממשלה — במקרה זה היועץ המשפטי או נציגו — ואם אני מוסיף את זה להפרות בתחום

בלתי שפורסמו תקנות. הרי פועלים על-פי התקנות, גם אם התקנות החדשות לא פורסמו.

מה שכתבת בעניין הפנייה לשר הדתות מתייחס לשר הדתות הקודם. אני עדיין לא הייתי במשרד הדתות, אבל זה לא גורע כמלוא הנימה מן העניין. למן הרגע שקיבלתי את השאלה הזאת, ישבתי עם הרבנים הראשיים, ביקשתי לזרז את הדבר. מה שאתה שואל למעשה הוא, האם אני יכול לכפות על רב ראשי לפרסם תקנה או תקנות מסוימות. אינני צריך לומר לך, כי אינני יכול לבוא במקום הרבנים הראשיים, שהם מחקיני תקנות

היו"ר ש' וייס:

הרועה לסגן מזכיר הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת ד' לב:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת הצעת חוק לעידוד סילוקם של בניינים

היו"ר ש' וייס:

שר המשפטים ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 572 של חבר הכנסת שמעון שטרית, בנושא — דברי שר השיכון על היועץ המשפטי לממשלה בעקבות הערות היועץ המשפטי על התנהגות השר. חבר הכנסת שטרית, בבקשה.

572. דברי שר השיכון על היועץ המשפטי לממשלה בעקבות הערות היועץ המשפטי על התנהגות השר

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כבוד שר המשפטים, בעקבות הערות של היועץ המשפטי על התנהגות שר השיכון, מר אריאל שרון, בגין הגשת מסמך לבג"ץ בשם הממשלה שלא באמצעות היועץ המשפטי, תקף השר שרון את היועץ המשפטי במלים בוטות.

ברצוני לשאול:

1. מה היו העובדות המדויקות שבגינן העיר היועץ המשפטי לשר השיכון?

יש פה איזו טעות, לכן אני קורא את השאלה נכון ולא כפי שהיא כתובה. בהתאם לתקנון אני חייב לקרוא מה שכתוב: 2. האם שקל שר המשפטים, הממונה על שלטון החוק במדינה, לצאת להגנתו של היועץ המשפטי, אשר העיר לשר על הפרת הנוהל המקובל?

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
זה תיקון מהותי.

שמעון שטרית (העבודה):

אני חושב שהכוונה היא לשר המשפטים.

היו"ר ש' וייס:

תקרא אולי מה שכתוב ואחר כך נסתדר עם זה.

שמעון שטרית (העבודה):

3. מה הוא הנוהל התקין המקובל לגבי הגשת מסמכים לבג"ץ מטעם שרי הממשלה?

ההתקשרויות לבנייה שמבקרת המדינה מתחה עליהן ביקורת קשה, ואם אני מצרף את הפרת חוקי התקציב ששר האוצר הגיש בגינן תלונה רשמית — — —

היו"ר ש' וייס:

סליחה, חברי הכנסת, מתנהל כאן דיון.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

הכול בגללך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

הכול בגללך. מעניין שכאשר בחודש האחרון שינו את סדר-היום חמש פעמים, התלוננו על כך קשה מאוד. עכשיו, כאשר אני לא משנה את סדר-היום, הכול בגללי.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, אני רוצה לחזור לשאלה, כי הרצף שלה והעוצמה שלה נקטעו.

היו"ר ש' וייס:

זה גם בגללך, חבר הכנסת שטרית.

שר המשפטים ד' מרידור:

העוצמה לא נקטעה.

שמעון שטרית (העבודה):

אולי העוצמה נשחקה קצת. הרצף כמוכן נקטע.

אמרתי: לאור העובדה ששר השיכון מפר את הנהל המקובל בנושא הגשת מסמכים לבג"ץ, ולאור העובדה ששר השיכון מפר את הנהל לגבי התקשרויות נכונות, כפי שהעירה מבקרת המדינה, ולאור העובדה שהוא חרג בסכומים ניכרים, עם הפרת חוק התקציב, ועל כך הגיש שר האוצר תלונה — האם יש מקום להסיק מסקנה? כאן מדובר בשר, שכתופעה חוזרת וגשנית, מפר חוקים, מפר נהלים. האם עלה על דעתו של שר המשפטים, הממונה על כיבוד החוק במדינת ישראל, רעיון או מחשבה בדבר המסקנות הנובעות מכך ששר מפר שוב ושוב חוקים ונהלים, ועולם כמנהגו נוהג? אני לא רוצה לומר, השוחט שחט וכו', אבל הוא בהחלט שוחט כל דין וכל חוק. השאלה — מה זה עושה לשלטון החוק במדינה, ומה זה עושה לסדר החוקתי התקין?

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי דיין, בבקשה.

אלי דיין (העבודה):

אדוני היושב-ראש, יש תחושה קשה מאוד, ואני התרעתי עליה גם מעל במת הכנסת, שיש היום אכיפת חוק סלקטיבית במדינת ישראל. יש איזה פחד מאנשים מסוימים, שלהם כאילו — — —

אליקים העצני (התחיה):

למשל, אש"ף, אש"ף מחוץ לחוק, אש"ף מעל לחוק.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אליקים העצני, אין קריאות ביניים בזמן שאלות.

אלי דיין (העבודה):

לעניין זה אני מסכים.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת אלי דיין, אל תענה לו, אלה שאלות. אין קריאות ביניים בזמן שאלות.

אליקים העצני (התחיה):

אבל אתכם מעניינים דברים אחרים.

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת דיין, אל תענה לו.

אליקים העצני (התחיה):

— — —

היו"ר ש' וייס:

חבר הכנסת העצני, אין קריאות ביניים בזמן שאלות.

אלי דיין (העבודה):

האם בדעת שר המשפטים לעשות משהו כדי לתקן את הרושם שקיים בציבור? הייתי רוצה לשמוע גם את דעתו על הריאיון של הפרקליטה ביניש אחמול. האם זה היה באישורו של שר המשפטים?

היו"ר ש' וייס:

תודה. חבר הכנסת אורון, דקה אחת, בבקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, מצוי בידי העתק של חוות דעת, פנייתו של היועץ המשפטי לממשלה לשר שרון, ומלווה אליו מכתב לראש הממשלה. היועץ המשפטי העביר במכתב הזה לראש הממשלה את חוות הדעת הזאת, וכעצם הפנה את תשומת לבו לפעולתו החריגה של השר. לכן חשבתי, שדווקא הנוסח המקורי הוא הנכון. האם נשקל — קרי עליידי שר המשפטים וראש הממשלה, הממונים על שלטון החוק במדינה — אם יש מקום לפעולה, כאשר היועץ המשפטי, כנראה באופן לא-שגרתי, מפנה מכתב לראש הממשלה ואומר: ראה, שר בממשלתך פועל בניגוד לחוק; לא רק שהוא פועל בניגוד לחוק, אלא התצהיר שלו מוגש עליידי עורך-דין של מי שיוצא נגד המדינה, כבוד העורך-דין דן אבי-צחק. הוא מגיש תצהיר של השר בבג"ץ, שהמדינה הולכת אליו כצד משיב.

היו"ר ש' וייס:

כבוד השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, בדרך כלל צריך לעשות מאמץ לשמור על הכלל, שהשאלות הנוספות יהיו קשורות ולו קשר כלשהו לשאלה המקורית. אני חושב שאין מקום להפלגה עד ביקורת מבקר המדינה, הפרת חוקי תקציב, ואפילו עד "בערי ההריגה" של ביאליק, שהשוחט שחט. אגב, "השיטה" עדיין פורחת אצלנו, כמוכן אחר, לא השיטה היא.

ידידי חבר הכנסת שטרית וחברי כנסת אחרים הגזימו במקצת. חבר הכנסת חיים אורון שאל על מכתב לראש הממשלה, אם חבר הכנסת אורון רוצה לשאול את ראש הממשלה מה הוא עשה, הוא יושב בדרך כלל פה ואפשר להגיש לו שאלות.

שמעון שטרית (העבודה):

עוד לא היה מקרה, שראש הממשלה השיב על שאלות. תמיד הוא שולח את השר רוני מילוא או שר אחר.

שר המשפטים ד' מרידור:

מה עשיתי בעניין זה? אמרתי כאן את דעתי הברורה. היא ידועה לא רק כאן. היועץ המשפטי אמר את דעתו בצורה ברורה. בסופו של דבר, בדרך כלשהי, שלא היתה יוזמה עליידי, ניתן לה פרסום. אני חושב שזה מה שאפשר היה לעשות כמשטר שאנחנו חיים בו, שהוא משטר

נשכחות, אבל דברים רבים שמעירה עליהם מבקרת המדינה היום היו קיימים 40 שנה. היום, ברוך השם, מעירים עליהם. הרבה קרנות קרובות לשרים היו קיימות. אתם זוכרים את השמות מלפני 40 שנה. איש לא חקר אותם מבחינה פלילית. היום חוקרים. לכן, אני חושב שהיום יש אכיפה סלקטיבית הרבה פחות מכפי שהיתה בעבר.

הי"ר ש' וייס:
תודה רבה.

יג. שאלות ותשובות

רוצה לשאול את אדוני: האם מונחת על שולחנו משימה לנסות לבדוק את האפשרות לבטל את התעריף המינימלי?

אני רוצה להגיד במשפט אחד, שלא אחת אנחנו שומעים ביקורת על שכר מינימום בשוק העבודה משום שזה נוגד את כללי השוק החופשי. לא שמעתי שאכירי השוק החופשי אומרים משהו נגד קיומו של תעריף מינימלי, שהוא בהחלט נגד כללי השוק החופשי. כיחס למסכנים יש צעקות, אבל את עורכי-הדין, שגם אני נמנה עמם, לא תקפו מעולם. השאלה היא, האם מונחת על שולחן משימה לנסות לעשות רפורמה, שלפי דעתי דרושה, פשוט לבטל את התעריף המינימלי לחלוטין. לאו דווקא 50% הנחה לעולים חדשים? לגבי זה אני אומר "מוחל טובות" — בשפה העברית העתיקה שלנו.

הי"ר ש' וייס:

בבקשה, אדוני שר המשפטים.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני לא רוצה להשיב באותה דרך של התחכמות ולהציע לחבר הכנסת שמעון שטרית שישאל את עצמו, האם הוא כבר הציע לבטל את שכר המינימום. הוא לא הציע, הוא תומך בקיומו וגם אני תומך בקיומו. לכן, אני מציע שלא לקשור מין בשינוי מינו.

לגופו של עניין, כידוע לכל יושבי הבית, ובוודאי לשואל הנכבד, תעריף מינימלי קיים אצל עורכי-הדין במדינה מקדמת דנא. זה מקצוע מוסדר על-פי החוק. השאלה שעוררת היא שאלה נכבדה, הראויה בהחלט לדיון, אני מציע שהשאלה הזאת תידון קודם כול בתוך לשכת עורכי-הדין. אינני חייב לחכות ליזומתם, אבל אני חושב שטוב תעשה, בהיותך חבר הלשכה, אם תעלה את השאלה כמוסדותיה. אולי חברי הלשכה יבואו בהצעה שנוכל לדון בה. נכון שעל שולחני לא נמצאת עכשיו הצעה מסוג זה שדיברת עליה.

4436. התערבות עובד מדינה בעניין שאינו

בתחום סמכותו

חבר הכנסת רן כהן שאל את שר המשפטים ביום כ"ו בכסליו התשנ"ב (3 בדצמבר 1991):

נודע לי, כי מנהלת המחלקה האזרחית בפרקליטות המדינה, הגברת פליאה אלבק, פנתה אל מר יצחק קרמן, כדי שהלה יתערב בשאלת המקום הראוי לחינוכם של ילדי משפחת רחמיאן, וכדי שזה יסייע להעברתם ממוסד חינוכי ממלכתי-דתי למוסד חרדי.

מדובר בילדים שאמם נרצחה על-ידי בעלה לעיניהם, ובני משפחת האם המנוחה חטפו אותם מהמוסד שאליו הועברו, והם הוסתרו על-ידי חוגים חרדיים, ורק בהתערבות המשטרה ובבית-המשפט נמצאו והוחזרו למשפחה האומנת שאצלה שהו לפנימייה הדתית.

קבינטי-פרלמנטרי. אין סמכויות לשר המשפטים מעבר לסמכות הזאת.

לחבר הכנסת דיין, אינני רואה אכיפת חוק סלקטיבית. בוודאי לא בהקשר זה. אני חושב שהמצב הוא כמעט ההפך הגמור. במשך שנים רבות היתה אכיפת חוק גם באי-חקירה, גם באי-בדיקה וגם באי-טיפול בנושאים שונים. היום מטפלים בהרבה יותר נושאים, גם בנושאים שאיש לא נגע בהם לפני שנים. נוצר רושם שהכול מקולקל. אני לא רוצה להזכיר פה

הי"ר ש' וייס:

שר המשפטים ישיב על שאלות רגילות. בבקשה, אדוני שר המשפטים.

4419. שכר טרחה לעורכי-דין

חבר הכנסת ש' שטרית שאל את שר המשפטים ביום כ"ו בכסליו התשנ"ב (3 בדצמבר 1991):

תנופת הבנייה הקדחתנית שבה שרויה מדינת ישראל מעוררת את השאלה בדבר התעריפים המינימליים לשכר טרחה שגובים עורכי-דין.

בבנייה המכונה עממית — למשל, בדירות בעלות מחיר ממוצע של 100,000 דולר — עלול אותו 1.5% של שכר טרחה לעורך-דין לייקר את הדירה בהרבה.

ברצוני לשאול:

1. מה הוא שיעור ייקור הדירה בעקבות שכר הטרחה המינימלי בדירות באזורים שונים ובגדלים שונים?

2. האם יבוטל התעריף המינימלי שגובים עורכי-דין כשכר טרחה בפרויקטים של בנייה?

שר המשפטים ד' מרידור:

1. בכללי לשכת עורכי-הדין (התעריף המינימלי), התשל"ז — 1977, נקבע כי שכר הטרחה בגין רישום מקרקעין יהיה בשיעור של 1% משווי הנכס. זה התעריף המינימלי. בכללים אחרים נקבע שיעור זהה גם כתעריף המקסימלי. במקרה מיוחד במינו, אינני רואה מקום להתערב בהחלטת הלשכה ובחקנות בעניין זה.

על התשלום שעל הקונה לשלם למוכר עבור הנכס יש להוסיף 1% מערכו של הנכס, שהוא שיעור שכר טרחת עורך-הדין שטייל ברישום.

אני מבקש להוסיף ידיעה שהיא חשובה יותר משתי אלה, בעיני: עם קבלת השאלת פניתי ללשכת עורכי-הדין, דיברתי עם היושב-ראש ועם חברים אחרים וביקשתי התייחסות לשכת עורכי-הדין לשאלה שעוררת. מוסדות הלשכה קיימו דיון בנושא. יושב-ראש הלשכה הודיע לי אתמול, כי הלשכה החליטה במועצתה להעניק לעולים חדשים הנחה בשיעור של 50% משכר הטרחה הקבוע בכללים.

הי"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת שמעון שטרית.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, נדמה לי שהשאלת עוסקת בנושא שנגרם כתוצאה מן התעריף המינימלי. פעמים מספר, בישיבה של ועדת החוקה, חוק ומשפט, עוררתי את הנושא של התעריף המינימלי בכלל. הייתי

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן — האם ניסיון של עובד מדינה בכיר להשפיע על נושא שאינו מצוי בסמכותו באמצעות הזמנת לחץ מגורמים חיצוניים מהווה נוהל תקין?

3. האם נכון שהגברת אלבק קבעה, כי מסגרת ממלכתית-דתית מגינה על ילדים פחות ממסגרת חרדית?

4. כיצד יטפל בנושא זה?

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הגברת אלבק פנתה אומנם אל ד"ר יצחק קדמן בעניין העברת הילדים למסגרת שביקשה משפחת אדם, אך לא אמרה דבר בעניין סיוע להעברתם ממוסד חינוכי ממלכתי-דתי למוסד חרדי — מכתבה מיום 1 בדצמבר 1991.

2. ככלל, אכן ניסיונו של עובד מדינה "להשפיע על נושא שאינו מצוי בסמכותו באמצעות הזמנת לחץ מגורמים חיצוניים" הוא מעשה המנוגד לסדר הטוב, לנוהל התקין ולמידות הנאותות.

3. כאמור, במכתבה לא הביעה הגברת אלבק דעה לגבי מסגרת חרדית כעדיפה על ממלכתית-דתית. מכל מקום, גם לו הביעה דעה כאמור, ואף בהנחה שהקביעה איננה מקובלת, היתה זו דעתה של הגברת אלבק, וזכותה להביע את דעתה שלה בעניין זה. אין בקביעתה דבר וזולת הבעת דעה, ומכחינת דיני המשמעת אין פסול בכך.

4. גם אם נשלול מכול וכול את פנייתה של הגברת אלבק אל ד"ר קדמן, אין היא עולה כדי עבירה חמורה כנטען בשאלתה.

עם זה יצוין, כי במסגרתה של אותה פנייה של הגברת אלבק אל ד"ר קדמן נכלל ביטוי "העיתונאים אוהדי הרוצח", ולאחר שמנכ"ל משרד המשפטים שמע את טענותיה של הגברת אלבק לגבי ביטוי זה, החליט כי "התבטאותה זו אינה הולמת את תפקידה כעובדת מדינה וככך פגעה או היתה עלולה לפגוע בתדמיתו וכשמו הטוב של שירות המדינה", ולכן החליט המנכ"ל לנקוט נגדה אמצעי של נזיפה, מכוח סעיף 31 לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג — 1963.

4583. עיקול רכוש אשה בגין חובות בנה

חבר הכנסת י' צבן שאל את שר המשפטים ביום כ"ד בטבת התשנ"ב (31 בדצמבר 1991):

הגברת ש"ס (שמה המלא מופיע במקור) מירושלים התלוננה בפני על כך שפקידי ההוצאה לפועל עיקלו את רכושה, ללא סיבה מוצדקת, בשל חובות בנה. יש לציין, כי בנה של ש"ס אינו מתגורר אצלה והרכוש המצוי בדירתה שייך לה בלבד. ש"ס הצהירה בפני שופט, שהרכוש בכיתה שייך לה ולבעלה. הדרך היחידה העומדת בפניה לפתרון הבעיה היא שכירת עורך-דין — והסכומים הם גבוהים.

ברצוני לשאול:

1. האם מאשר משרדך את הדברים הנ"ל?

2. מה הם ההליכים הננקטים בדרך כלל לאימות זהותו של חייב כהליכי ההוצאה לפועל?

3. האם הקפידו אנשי ההוצאה לפועל בירושלים על מילוי ההליכים במקרה של הגברת ש"ס?

4. כיצד פועל משרדך בעניין הגברת ש"ס?

5. כיצד יוצאו הוראות שימנעו מקרים דומים?

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להשיב על השאלתה של חבר הכנסת יאיר צבן. אחרי שעוררתי התקשר אליו ואמר לו שאין לנו נתונים מדויקים כיוון שהוא לא המציא לנו נתונים מדויקים על המקרה, הוא ביקש שנשיב בכל זאת. בנתונים אלה אני משיב.

יאיר צבן (מפלגת הפועלים המאוחדת):
הצגתי את מספר הזהות ואת הכתובת.

שר המשפטים ד' מרידור:

1. אין ברשותנו מידע על חיק ההוצאה לפועל שבו בוצע העיקול, כך שאין באפשרותנו לבדוק את השתלשלות העניינים במקרה זה. אגב, כאשר תושלם הפריסה של המחשוב כלשכות ההוצאה לפועל, אני מקווה שבתוך חודשים ספורים, יהיה ניתן לאתר חקיקים גם על-פי שמות הזוכים והחייבים או על-פי מספרי תעודות הזהות שלהם. בינתיים, לצערי, איננו נמצאים במצב כזה.

שמעון שטרית (העבודה):
האם אי-אפשר לדעת זאת באמצעות לשכת ההוצאה לפועל בירושלים?

שר המשפטים ד' מרידור:

לא. ממש בחודשים אלה אנחנו פורסים את המחשוב שלנו, בהוצאה כספית לא-קטנה, שהאוצר אישר לנו אותה, לאט לאט, טיפין טיפין, בכל הארץ. אני מקווה שתורה של ירושלים יגיע בתוך חודשים ספורים.

2. ההליכים הננקטים הם זיהוי כתובת ושם משפחה של החייב הרשום על הדלת באמצעות כתובת שניתנה על-ידי הזוכה המגיש בקשת ביצוע להוצאה לפועל. על-פיה גם ניתן הצו.

3. ככלל, משתדלים עובדי ההוצאה לפועל לקיים את נוהלי הזיהוי של החייבים. אני מקווה שהם מקיימים אותם. עניתי בזהירות על השאלה הזאת, כי אינני מוכן לערוך לכך, שבכל עשרות אלפי המקרים קיים הנוהל תמיד. אני מקווה שכך הוא.

4. הדרך החוקית העומדת לרשותה של הגברת ש"ס הנוכרת בשאלתה היא להגיש בקשה לפסק-דין הצהרתי, שהמיטלטלין שעוקלו בכיתה שייכים לה.

5. אין כל סיבה, לעניות דעתי, לתקן חיקון כלשהו בחוק ההוצאה לפועל, בתקנות ההוצאה לפועל או בנוהלי העבודה. מקרים דומים יכולים לקרות בעתיד, כשבני-זוג יטענו, כל אחד, שבני-הזוג השני, החייב, עזב את הבית ואין לו כל רכוש בבית, או שהורים יטענו שהבן החייב איננו גר בבית, בטענה זו לבדה, שלצערנו אנחנו שומעים, ולפעמים היא נכונה ולפעמים איננה נכונה, אין כדי למנוע הליכי הוצאה לפועל בכתובת שעל-פיה הוצא הצו.

בנסיבות אלה, על הטוען לבעלות במיטלטלין להוציא פסק-דין הצהרתי או לשכנע את ראש ההוצאה לפועל שהמיטלטלין הם שלו ולא של החייב.

שנפגע. צריך, כמובן, לעשות מאמץ שדבר כזה לא יקרה. צריך להנחות את אנשי ההוצאה לפועל, ואני מניח ומקווה שכן הם מונחים, לבדוק בכל דרך אפשרית גם מספר זיהוי, אם אפשר, אבל לא תמיד זה ניתן.

עד כאן תשובתי על השאלות הזאת.

4595. נזיפה בגברת פליאה אלבק

חבר הכנסת א' אליאב שאל את שר המשפטים ביום כ"ד בטבת התשנ"ב (31 בדצמבר 1991):

ביום 9 בדצמבר 1991 דווח כי מנכ"ל משרד המשפטים לא קיבל את הסכריה של מנהלת המחלקה האזרחית בפרקליטות המדינה ונזף בה.

ברצוני לשאול:

1. על איזו התבטאות נזף מנכ"ל משרד בגברת אלבק?

2. האם נעשתה נזיפה זו על דעת כבוד השר?

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנזיפה התייחסה לשתי התבטאויות: התבטאות מיום 2 בספטמבר 1991 לגבי עובדת אחרת במשרד המשפטים, והתבטאות מיום 1 באוקטובר 1991 על "עיתונאים אוהדי רוצח".

לגבי שתי ההתבטאויות קבע המנהל הכללי של משרד המשפטים, כי הן נעשו בדרך של השמצה, ועל כן היו התנהגות שאינה הולמת את תפקידה כעובדת המדינה, התנהגות שפגעה או עלולה לפגוע בתדמית של שירות המדינה ובשמו הטוב.

2. החלטתו של המנהל הכללי לנקוט אמצעי של נזיפה נעשתה בגדר סמכותו לפי סעיף 31 לחוק שירות המדינה (משמעת), התשכ"ג — 1963. ההחלטה נתקבלה ביריעתי.

4620. הליכי ההוצאה לפועל

חבר הכנסת א' גמליאל שאל את שר המשפטים ביום כ"ד בטבת התשנ"ב (31 בדצמבר 1991):

העיתון "יום השישי" מיום 20 בדצמבר 1991 (רצ"ב צילום הידיעה) מדווח כי במסגרת מאבק כספי בין שני יורשים נטלו אנשי ההוצאה לפועל ספר תורה מבית-כנסת שהיה קיים בבית פרטי.

ברצוני לשאול:

1. האם הפרטים נכונים?

2. אם כן — היכן ספר התורה כיום?

3. האם יוחזר ספר התורה לאלתר?

4. מה הן מסקנותיך בעקבות מקרה זה?

5. האם תתקבל הוראה להימנע מפגיעה בקודשי ישראל בכל מקרה?

תשובת שר המשפטים ד' מרידור:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בתיק הוצאה לפועל 6299/89, שנפתח כלשכת ההוצאה לפועל בהרצליה, נתבקש המוציא לפועל לבצע פיגוי של דירה ברחוב חוני המעגל 8 בירושלים, המוחזקת על-ידי עמותת "גדיל תורה" ומר מרדכי וייס. המוציא לפועל בירושלים ביצע את הפיגוי בהתאם לצו. ספר התורה שנמצא

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת צכן.

יאר צכן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, כמו עמיתי חבר הכנסת שטרייט, גם אני הופתעתי מאוד להיווכח שב-1992, אם נותנים שם, כתובת כתעורת זהות, עדיין אין בכך די כדי לזהות עניינו של אדם. אבל אני מאחל לכם שבסייעתא דשמיא, ובמיוחד בעזרת האוצר, תזכו למחשב מהר יותר את המערכת.

אני מבקש להעיר הערה שדורשת, לפי דעתי, תיקון מייד, אדוני היושב-ראש, והיא — שפרטי הזהויות יכללו גם מספר תעודת זהות, ואומר גם מדוע, כי אינני אומר את הדברים בעלמא, מפני שבכפרים הערבים השמות חופפים, ובלי מספר זיהוי קורים שם דברים קשים ביותר. יש אומרים שלפעמים הדבר הזה מנוצל כדי ליצור לחץ סביבתי על החייב, ופונים לאחד סעיף, ויש רבים כאלה, כדי ללחוץ על משפחת סעיף.

במקרה הזה, למשל, יש לנו עניין עם בן שאת חפציו רצו לעקל. הוא גר בבית ההורים. כשיש מקרה אחד בבית ההורים, וכשיש מכשיר טלוויזיה אחד בבית ההורים, מי מעז להטיל ספק שהדברים האלה שייכים להורים, ולא לבן החייב? האם לא ראוי שחיתנה הנחיות ספציפיות יותר, במיוחד לגבי משפחות דלות אמצעים, שלא יבואו בגלל בן, שלפעמים התחייב חיובים שאינו יכול לעמוד בהם, וייקחו דברים כססיים, קיומיים, השייכים להורים?

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. אדוני השר, בבקשה להמשיך.

שר המשפטים ד' מרידור:

חבר הכנסת צכן, הוספת לי אינפורמציה שלא מסרת לי קודם לכן. מדובר במקרה יחיד בבית, ואני שומע זאת בפעם הראשונה ברגע זה. זה לא היה כתוב בשאלתך. לצער, אין לי הפרטים, לכן אני מתנצל שאני לא יכול להשיב לגוף העניין. אינני יודע מה היו הנסיבות הספציפיות האלה.

אדבר על ההקשר הרחב יותר. הבעיה איננה ברישום מספר תעודת הזהות בבקשה ובצו: זה נעשה בדרך כלל. הבעיה היא, שכאשר באים לבית שבו רוצים לבצע עיקול, ונניח שאין בו אדם, ועל הדלת כתוב השם יוסף שלומוביץ, או רוד מורחי, או יעקב כהן, והכתובת נכונה, אז אין דרך למצוא בבית את מספר הזיהוי.

יאר צכן (מפלגת הפועלים המאוחדת):

בכפר הערבי אין כתובת.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מציג בפניך את הבעיה. עדיף שיהיה בבית אדם, ואפשר יהיה לראות תעודת זהות. בדרך כלל החייב אינו חייב להציג תעודת זהות בפני המוציא לפועל. אני לא רוצה שאנחנו נמנע את האפשרות לבצע פסקי-דין, להוציא לפועל פסקי-דין. צריך להיזהר ממצב שבו נעשה טעות בהגנת יתר.

ברוך השם, כמדינה שלנו עדיין לא חייבים להציג תעודות זהות לפקידים. לצער, עדיין צריך לשאת תעודות זהות, ואם זה היה תלוי בי הייתי מבטל זאת. אבל אני לא חושב שיש לנו דרך טובה לפתור את הבעיה הזאת.

בכפר הערבי, ולפעמים גם במושבים של יהודים, קורה לא אחת מקרה כמו המקרה שבו אני טיפלתי. באותו כפר היו שני אנשים בעלי אותו שם, ועשו עיקול אצל האיש הלא-נכון. זה היה בכפר ליד רמלה, ואנחנו טיפלנו בוה ונתנו פיצוי לאיש

תשובת סגן שר התחבורה א' גור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

ישראל היא אחת המדינות המחמירות בעולם בכל הקשור לתנאי הוצאת רשיונות נהיגה לרכב דו-גלגלי, וזאת מתוך דאגה לבטיחות הציבור.

1. תופעת הרוכבים רכיבה הרפתקנית ידועה לנו והיא מטופלת בשנים האחרונות על-ידי יוזמות חקיקה, הגברת האכיפה, הסברה והדרכה.

2. לאחרונה הותקנו תקנות התעבורה כדלקמן: א. תקנה 120(ג) קובעת שנהוג אופנוע שטרם מלאו לו 18 שנים לא ירכיב עליו אדם אחר. מי שלא מלאו לו 21 שנים לא יוכל לנהוג על רכב דו-גלגלי שנפח מנועו מעל 500 סמ"ק; ב. תקנה 188(א) קובעת שמותר לתת רשיון נהיגה לאופנוע עד 50 סמ"ק לאדם שמלאו לו 16 שנים, ואם הוא לומד לנהוג באופנוע שנפח מנועו עד 50 סמ"ק, ובלבד שהמציא למורה הנהיגה, אם הסכמה בכתב של הוריו או של אפוטרופסו ללימוד הנהיגה, אם טרם מלאו לו 17 שנים; ג. תקנה 221 קובעת שלא ילמד אדם ברכב מנועי על-ידי נהיגת הרכב בדרך אלא כאשר מלאו לו 16 שנים, ואם הוא לומד לנהוג באופנוע שנפח מנועו עד 50 סמ"ק, ובלבד שהמציא למורה הנהיגה בכתב הסכמה של הוריו או של אפוטרופסו ללימוד הנהיגה, אם טרם מלאו לו 17 שנים; ד. סעיף 121 לפקודת התעבורה קובע שלא ינהג אדם שטרם מלאו לו 18 שנים ברכב מנועי בין השעה 01:00 לבין השעה 05:00.

התקנה המחייבת הסכמת ההורים תוקנה בלחץ הציבור ומתוך הבנת הבעיה במשרדנו.

במסגרת הפעולות שיום משרדנו יש לציין את הגברת האכיפה על-ידי רכישת 20 אופנועים עבור משטרת ישראל מכספי הקרן לבטיחות בדרכים, הוספת נידות סמויות ושעות אכיפה בלילה; כל זאת לצורך השלטת סדר בקרב האופנוענים. תופעות חריגות מטופלות על-ידי המשטרה, למשל המסעות בנגב הצפוני והנהיגה לכילוי באזורי תל-אביב וחיפה בסופי-שבוע.

זה שנתיים נערכת הסברה בקרב נהגים צעירים באמצעי התקשורת, בתהליכי ההדרכה לרישוי ובהפצת חומר הדרכתי לבתי הצעירים.

הפעולות המשולבות של הדרכה, הסברה, חקיקה ואכיפה אמורות להפחית את חומרתן של התאונות ולבטל התנהגות פרועה בדרכים.

4373. פעילות מטוסי "אל על" בשבת

חבר הכנסת מ"ז פלדמן שאל את שר התחבורה ביום י"ט בכסליו התשנ"ב (26 בנובמבר 1991):

בחבורת "עסקים" (תוספת לעיתון "מעריב") מיום כ"ח במרחשוון התשנ"ב, 5 בנובמבר 1991, פורסם תחקיר מיוחד, שהעלה כי מטוסים של "אל על", ללא סמלי החברה והמדינה, טסים בשבת.

שר התחבורה, בתשובה על שאלתא מיום 24 במאי 1989, הודיע כי החברה לא טסה בשבת ולא מחקה את סימני הדגל מעל מטוסיה.

עוד נאמר, כי החברה פיתחה דרכים ושיטות לעקיפת האיסור על טיסות בשבת על-ידי החכרת מטוסיה, עם הצוותים, לחברות ק.א.ל. "ארקיע" ו"סאן-דור", ובכיוצא בזה, חלקן טיסות מטען, בתוך צפון-אמריקה או בין אמריקה לאירופה.

בדירה נלקח למשמרת על-ידי הזוכה בתיק ההוצאה לפועל הנ"ל.

2. ספר התורה נמצא כרגע למשמרת בידי הזוכה בתיק ההוצאה לפועל שבו נחבקש הפינוי.

3. בהתאם למידע המצוי בדינו, הזוכה מסרב להחזיר את ספר התורה, עקב חוב כספי שחייב לו החייב שפונה מהבית.

4. יש לתדרך את המוציאים לפועל לנהוג בזהירות הראויה בקשר להליכי ההוצאה לפועל הקשורים לתשמישי קדושה.

5. בעקבות אירוע זה יתוררכו המוציאים לפועל לנהוג באופן שתומנע פגיעה בקדושי ישראל.

היו"ר ש' וייס:

אדוני השר, תודה רבה.

אני מזמין עכשיו את סגן שר התחבורה להשיב על שאלות.

4162. פיתוח רכבת הפרברים בתל-אביב

חבר הכנסת ח' קופמן שאל את שר התחבורה ביום כ"א בחשוון התשנ"ב (29 באוקטובר 1991):

בתוכנית הפיתוח 1991 של רשות הנמלים והרכבות תוכננה התחלת פרויקט של רכבת הפרברים מתל-אביב לפתח-תקווה, ונאמר כי בפיתוח קו זה יושקעו כ-26 מיליון שקלים, וסיומו צפוי בקיץ 1994.

אולם, חוגים במשרד התחבורה הודיעו כי התוכנית נדחת עד שנת 1994.

ראוי לציין, שהדרכים מתל-אביב לפתח-תקווה עמוסות לעיפה ככל שעות היום והנסיעה — מרחק של 12 ק"מ בין הערים — נמשכת כשעה.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה על דחיית הפרויקט נכונה?

2. האם לא ניתן לבטל החלטה זו או לפחות להקדים את מועד התחלת הפרויקט?

תשובת סגן שר התחבורה א' גור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הממשלה החליטה בישיבתה ביום 3 בספטמבר 1991 על העברת 350 מיליון ש"ח מקרנות הפיתוח של רשות הנמלים והרכבות לאוצר המדינה.

2. נציגי המשתמשים בנמלים עתרו לבג"ץ בנושא, אך בית-המשפט העליון טרם פסק בעניין.

4238. נהיגת אופנוענים

חבר הכנסת ש' דיין שאל את שר התחבורה ביום ה' בכסליו התשנ"ב (12 בנובמבר 1991):

השבועון "צומת השרון" מיום 18 באוקטובר 1991 (רצ"ב צילום הכתבה) מספר על מנהג חדש — חבורת אופנוענים מרעננה, על-פי הפרסומים נפצעו קשה חמישה מהרוכבים.

ברצוני לשאול:

1. מה ידוע למשרדכם על תופעה זו?

2. האם ניתן להסדיר תופעה זו בחוק תוך מגבלות והסדרים?

נודע לי כי פעם נוספת עומדת להתבטל טיסה של חברת "אלאק", שהוקמה בידיעת שר התחבורה ושגריר ישראל בברית-המועצות ובעידודם. משלחת רמת דרג מברית-המועצות, בראשות סגן שר התחבורה מר ליגצ'וב, כאה להיפגש עם ראשי הסוכנות ואלה ביטלו את הפגישה באופן חד-צדדי.

הסוכנות משלמת לחברת "טרנסאירו" — נתיבי אוויר" מחירים מופרזים תמורת הטיסות, והיא מתחמקת מחתימת הסכם עם חברות אחרות, המציעות מחיר זול בהרבה.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?
2. אם כן — מה יעשה להפסקת המשך ההתנצחות בין הסוכנות לבין גופים אחרים?
3. האם מקובל על ממשלת ישראל שגורמים ממלכתיים מפנים אנשים לטיסות של חברת "אלאק", וכרגע האחרון, על-פי הוראת הסוכנות, מעבירים אותם למטוסי חברות אחרות?
4. האם למרות ההערפה הטבעית של "אל על" ו"אירופלוט", לא ניתן להעדיף את החברה שנותנת את השירות הטוב ביותר והזול ביותר ולשמור על הזדמנות שווה במחיר שווה לכל גורם הנותן אותו שירות?

תשובת סגן שר התחבורה א' גור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

חברת "אלאק", שהיא המשך של חברת "אירוליט", היא חברה הקשורה למשרד התעופה האזרחית של ברית-המועצות ולגורמים אחרים, בין היתר גם בישראל.

חברה זו קיבלה את אישור שר התעופה האזרחית של ברית-המועצות, להטיס עולים בטיסות ישירות מברית-המועצות לישראל, בהתאם למזכר ההבנה שנחתם ביני לבינו ב־14 באוגוסט 1991 במוסקבה. בהתאם למכתבי אליו מיום 5 בספטמבר 1991, שבו מסרתי כי אנו נאשר כל חברת תעופה שתאשר על-ידו להטסת עולים בטיסות ישירות לישראל, אישרתי את טיסותיה של חברת "אלאק", והיא אף הטיסה עד כה כ־1,400 עולים לישראל.

חברת תעופה רוסית נוספת, חברת "טרנסאירו", היא חברה-בת של "אירופלוט", והיא החלה להפעיל טיסות ישירות של עולים על-פי הסכם בין "אירופלוט" לבין "אל על". גם חברה זו אושרה על-ידי שר התעופה של ברית-המועצות ועל-ידינו, לפי מכתבי לשר פניקוב.

מטעמים השמורים עמה לא שיתפה הסוכנות היהודית פעולה עם חברת "אלאק". קיימת מחלוקת בין הסוכנות לבין נציגי החברה לגבי גובה המימון לכל עולה שיוטס על-ידי "אלאק". ייתכן שקיימים נימוקים נוספים המדריכים את הסוכנות, אך אלה אינם ידועים לי.

אומנם, טרם נחתם ההסכם בין הסוכנות היהודית לבין חברת "אלאק", אך נמסר לי כי הוא אמור להיחתם כבר בימים אלה.

מכל מקום, משרד התחבורה אינו אחראי למימון הטסת העולים מברית-המועצות, והנושא מצוי באחריותה של הסוכנות היהודית. אני קבעתי מדיניות המוצאת ביטוייה במזכר ההבנה ובמכתבי לשר פניקוב, ומדיניות זו מבוצעת הלכה למעשה.

כמו כן, ממריאות טיסות של "אל על" כמוצאיי-שבת, כמה דקות אחרי יציאת השבת.

ברצוני לשאול:

1. האומנם טסים מטוסי "אל על" בשבת, כפי שפורסם בכתבה הנ"ל?
2. האם נמחקו סמלי "אל על" ממטוסי החברה, ואם כן — מדוע?
3. האומנם עוקפת "אל על" את האיסור לטוס בשבת, כנאמר בכתבה הנ"ל?
4. האם מקיימת "אל על" טיסות בשבת בתוך צפון-אמריקה או בין אמריקה לאירופה?
5. האומנם הכנסות מטיסות בשבת של חברת "סאן-דור" בין גרמניה לישראל משולמות לחברת "אל על גרמניה"?
6. האומנם מחכירה "אל על" את מטוסייה ל"ארקיע" מחד גיסא, אבל מאידך גיסא משווקת, מנהלת ומארגנת את טיסות השבת באמצעות החברה-הבת "סאן-דור", ומקבלת אף את רווחי השבת באמצעות חברה זו?

7. האם טיסות "אל על" יוצאות כמוצאיי-שבת מישראל כמה דקות אחר צאת השבת? כפי שנאמר בכתבה, ב־26 באוקטובר, למשל, יצאה טיסה 317 ללונדון ב־17:45 והשבת יצאה ב־17:30; ולארז זאת, כל מערכת התחזוקה, ההזמנות, פקידות הדלפקים, שירות "שלוש", הסעות אנשי הצוות מהבתים וכו', פעלה בשבת, לרבות העברת המזון למטוס בשבת?

סגן שר התחבורה א' גור:

1. לא. מטוסי "אל על" אינם טסים בשבתות.
2. מהמטוסים המוחזקים מחברת "אל על" לחברות "ארקיע" וק.א.ל מוחקים את סמלי "אל על".
3. התשובה שלילית. "אל על" איננה עוקפת את האיסור לטוס בשבת, כפי שנאמר בתקנה.
4. חברת "אל על" איננה מקיימת טיסות בשבתות, לא בתוך צפון-אמריקה, לא בין אמריקה לאירופה ולא בשום מקום אחר בעולם.

5. חברת "סאן-דור" איננה טסה בשבתות, וממילא אין לה הכנסות מטיסות כאלו.

6. התשובה שלילית. חברת "אל על" איננה משווקת ואיננה מנהלת את טיסות השבת של חברת "ארקיע". לא היא עצמה ולא באמצעות שום גורם אחר, ומכאן שאיננה מקבלת את רווחי הטיסות הללו.

7. לוח הזמנים לטיסות כמוצאיי-שבת נקבע בשל מגבלות הרעש וסגירת שדות התעופה הקיימים בנמלי התעופה באירופה. לפיכך, לעתים ממריאות הטיסות זמן קצר לאחר צאת השבת.

במדינות רבות, וגם בארצות-הברית, שדות התעופה נסגרים בין 24:00 ל־05:00 עקב מגבלות הרעש. לכן מטוסי "אל על" חייבים להמריא קרוב לצאת השבת.

4429. מדיניות הסוכנות באשר להטסת עולים

חבר הכנסת מ' קליינר שאל את שר התחבורה ביום כ"ו בכסליו התשנ"ב (3 בדצמבר 1991):

2. האם נעשה ניסיון למצוא פתרון אלטרנטיבי לבעיית התחבורה בשיחוף פעולה עם התושבים? אם כן — מה הוא? אם לא — מה יעשה כדי לפתור את בעיית התושבים?

3. האם אין במקרה המדובר גגיעה בשכבות החלשות יותר הזקוקות לתחבורה הציבורית. למען השכבות האמידות החפצות אולי בשקט ובשלווה אך על-חשבונם של אחרים? סגן שר התחבורה א' גור:

1. פעילותו של קו 42 לא הופסקה.

2. השינוי המוצע גובש על-ידי עריית תל-אביב וחברת "דן", בהמשך לפניית תושבי השכונה להוציא את קו 42 מתוך הרחובות הפנימיים בשכונה.

שינוי זה תואם את מדיניותנו, שלפיה לקווים עורקיים ארוכים יהיה מסלול ישיר בצירים ראשיים, והשירות בשכונות יינתן על-ידי קווים קצרים מקומיים.

הנימוקים העיקריים להוצאת הקו מהרחובות הפנימיים היו: סביבתיים — הפחתת המטרד מבחינת איכות הסביבה; תנועתיים — הקטנת החיכוך עם חנייה ברחובות המקומיים; תפעוליים — העדפת מסלול מפותל פחות לקו מטרופוליני ארוך.

נוכח התנגדות התושבים לתוכנית המוצעת והחלטת ראש העיר להוצאת קו 42 מהרחובות הפנימיים של השכונה, ובעקבות פניית חבר הכנסת וירשובסקי לשר התחבורה, נפגש המפקח הארצי על התעבורה, ד"ר משה הירש, עם נציגי התושבים של שיכון-דן, וסוכם כי רבע מן הנסיעות שהיו קיימות ימשיכו להיכנס לשכונה, כבעבר, כאשר לוח הזמנים של הקו הזה יתואם עם נציגי התושבים, לנוחותם. זאת, כמובן, נוסף על קו 20 שהוא קו עירוני שימשיך לשרת את השכונה.

היו"ר ש' וייס:

שאלה נוספת לחבר הכנסת וירשובסקי.

מרכזי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני סגן השר, אני יודע שנעשה ניסיון, והתושבים ישבו עם סגן המפקח על התחבורה, ובמקום ארבע נסיעות בשעה תהיה מעכשיו נסיעה אחת בשעה, דבר שמכביד מאוד. אומנם הובטח שהתדירות תהיה שונה, לא בכל שעה נסיעה אחת, אלא זה יחולק בצורה גמישה יותר, ובשעות השיא ייסעו יותר מאשר בשעות אחרות.

עם זה, אני רוצה לשאול את סגן השר: אם יתברר, אחרי שלושה חודשים או ארבעה, שהסידור הזה מסב קושי עצום דווקא לאותה אוכלוסייה שאין לה כלי רכב פרטיים, והוא נעשה למען האנשים שיש להם אוטומובילים והם יכולים ליהנות מאיכות החיים, האם לא יבדקו זאת עוד הפעם כעבור שלושה חודשים, יפתחו מחדש את הבעיה ויחפשו פתרון נאות יותר? כי אכן יש פגיעה אמיתית וקשה באנשים חסרי רכב.

סגן שר התחבורה א' גור:

חבר הכנסת וירשובסקי, מדיניותו של משרד התחבורה היא לא לעודד כניסת קווים מרכזיים עורקיים לשכונות מגורים צרות עם רחובות צרים. כבר הודעתי שהסיכום הזה נעשה עם נציגי התושבים, והוא נתון לניסוי של שישה חודשים. אנחנו מקווים שהסידור הזה יניח את דעת התושבים וישביע את רצונם. והיה ולא, בתום ניסוי של שישה חודשים אני בהחלט רואה מקום שהצדדים ישבו שוב ויבחנו את הדבר מחדש, בהתאמה לצרכים שהיו בשטח בעוד כמה חודשים.

משרדי אישר בעבר ויאשר בעתיד לכל חברת תעופה שתאושר על-ידי משרד התעופה של ברית-המועצות להפעיל טיסות ישירות של עולים לישראל, ובעניין זה אין במשרדי כל העדפה של "אל על" או "אירופלוט" או כל חברה אחרת.

לאור השינויים האחרונים המתחוללים בברית-המועצות וחוסר הבהירות לגבי הגורמים הרשמיים שם, נכחן הנושא בשיתוף כל הגורמים הנוגעים בדבר.

4441. רשיונת נהיגה

חבר הכנסת א' כ"ץ-עזר שאל את שר התחבורה ביום כ"ו בכסליו התשנ"ב (3 בדצמבר 1991):

ידוע כי בעל רשיון נהיגה 02 (ב') רשאי לנהוג ברכב שמשקלו המרבי המותר אינו עולה על 3,500 ק"ג ומספר מקומות הישיבה אינו עולה על שבעה מלבד הנהג. בסיווג ה"ל" של רכב (3,500 ק"ג) נכללים גם סוגי רכב אשר רשיונם מאפשר הסעה של עד עשרה נוסעים מלבד הנהג.

ברצוני לשאול:

1. אם לבעל רשיון סוג 02 מותר לנהוג ברכב אשר מותר להסיע בו יותר משבעה נוסעים, מדוע קיים הסייג של מספר הנוסעים המותרים לו לפי רשיונו?

2. האם ניתן לתת הרשאה לבעל רשיון 02 להסיע את מספר הנוסעים שמותר ברכב שהוא נהוג (מיניבוס או טנדר שיש בהם 11 מקומות ישיבה לרבות הנהג)?

3. האם ניתן לבקש שכרשיון 02 יהיה רשום שנהג בעל רשיון זה יהיה רשאי להסיע עשרה נוסעים, אבל סייג המשקל המותר יישאר בתוקפו?

תשובת סגן שר התחבורה א' גור:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בהתאם לתקנות התעבורה, המחזיק ברשיון נהיגה מסוג פרטי, מסחרי, עד 4,000 ק"ג רשאי לנהוג בכל סוגי הרכב הרשומים עד המשקל הנ"ל.

המחזיק ברשיון משא (03) רשאי להוביל ברכב מסחרי שמשקלו עד 4,000 ק"ג 11 נוסעים. סייג זה בא לענות על הצורך במיומנות יתר של הנהג המסיע נוסעים, במיוחד כאשר לנושא השליטה ברכב.

המחזיק ברשיון פרטי (02) רשאי להוביל ברכב המותאם לכך מבחינת מבנהו שבעה נוסעים, לרבות הנהג.

2. בימים אלו פועל משרדי ליישום תיקון המאפשר למחזיק ברשיון פרטי (02) להסיע שמונה נוסעים, לרבות הנהג.

4456. קו אוטובוס בשיכון-דן בתל-אביב

חבר הכנסת מ' וירשובסקי שאל את שר התחבורה ביום ג' בטבת התשנ"ב (10 בדצמבר 1991):

הגיעו אלי פניות של מאות מתושבי שיכון-דן בתל-אביב אשר מתנגדים להפסקת פעילותו של קו 42 בשכונתם.

קו 42 הוא קו עורקי חשוב ויחיד אשר נכנס לשכונה ומשרת אוכלוסייה רחבה של תושבי שיכון-דן — תלמידים בדרכם לבית-הספר וגמלאים אשר אף להם קו האוטובוס הוא הכרח.

ברצוני לשאול:

1. מדוע הופסקה פעילותו של קו 42 בתוך שיכון-דן בתל-אביב?

מרדכי וירשובסקי (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

— — —

סגן שר התחבורה א' גור:

כבר הודעתי, שהניסוי הוא לשישה חודשים. בתום תקופת הניסוי, אם הוא לא יעלה יפה, אני בהחלט רואה מקום לכך שהמפקח הארצי על התעבורה ישוב ויפגש עם התושבים ועם נציגי "דן", כדי לבחון מחדש את הנושא.

4484. ריבוי תאונות דרכים

חבר הכנסת א' דיין שאל את שר התחבורה ביום ג' בטבת התשנ"ב (10 בדצמבר 1991):

בתאונות דרכים מחרידה, שאירעה בכביש קריית-גת — קסטינה, נהרגו חמש נשים, בנות משפחה אחת, ונפצעו קשה חשעה בני-אדם. כמדין פורסם, שחלה עלייה של למעלה מ-30% בתאונות הדרכים בחודש אוקטובר שנה זו ביחס לאוקטובר אשתקד.

ברצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר שחל ריבוי תאונות דרכים כאמור?
2. מדוע לא הותקן פס הפרדה בכביש שבו אירעה התאונה, והאם יפעל משרדך להתקנתו לאלתר?
3. מדוע לא מתוכנן פס הפרדה בכביש הנסלל בימים אלה בין כפר-ורבורג לכפר-סילבר?
4. האם יפעל משרדך ליישום ההמלצות של ועדת החקירה הפרלמנטרית בראשות חברי הכנסת חריש ולין, במגמה להילחם בנגע תאונות הדרכים?

סגן שר התחבורה א' גור:

1. בחודש אוקטובר השנה נרשם אומנם גידול של 25% בתאונות עם נפגעים, אולם חלה ירידה של 10% במספר ההרוגים.

2. בהנחה שכונתך היתה לבניית גדרות הפרדה בכבישים בין-עירוניים, למרות היות הנושא באחריות משרד הבינוי והשיכון — מע"צ, הנחה משרד התחבורה, שר התחבורה, כבר בשנת הכספים הקודמת קידום בנייתן בכל הארץ. סיכמנו עם מע"צ לסיים בתוך שנתיים עד שלוש שנים בניית גדרות הפרדה בכל הכבישים הדו-מסלוליים, הפרויקטים לביצוע נקבעו על-פי עומסי תנועה והסיכוי לתאונות.

3. בכביש המדובר נכנתה גדר הפרדה, וכן גם בכביש שבין כפר-ורבורג לכפר-סילבר. שניהם נכללים בפרויקטים המתוכננים לביצוע בשנת 1993.

4. משרד התחבורה יישם את כל המלצות ועדת החקירה הפרלמנטרית שבתחום אחריותו. יש החלטות אשר בשל התנגדות משרדים אחרים טרם מומשו.

אם מותר לי להוסיף, אני מניח שלו היתה גדר הפרדה ברגע שהתרחשה התאונה המחרידה במקום — תוצאות התאונה יכלו להיות שונות, ואפשר היה למנוע אוכדן חייהן של חלק מהרוגות התאונה.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אלי דיין.

אלי דיין (העבודה):

אני מודה לסגן השר על התשובה. יש בה גם בשורה של התקנת פסי הפרדה בכביש קריית-גת — קריית-מלאכי

וכפר-ורבורג — אשקלון. האם תבצעו זאת לאור העובדה שסיעת התחיה לקחה לכם את כל הכסף רק לפני שבוע? איך תוכלו לבצע אפילו את הכביש? כנראה, לא תבצעו.

סגן שר התחבורה א' גור:

כפי שאמרתי, כל הכבישים הבין-עירוניים יגודרו בגדרות הפרדה. זאת מדיניות של משרד התחבורה ושל שר התחבורה. חבר הכנסת אלי דיין לא יחשוד בשר התחבורה ובסגנו, שגרים אף הם באזור הזה, שלא יבצעו את ההחלטה שהיא בתחום המדיניות. ההחלטה הזאת גם תוקצבה. אני מבטיחך, שגידור הכבישים הבין-עירוניים בכל הארץ, ובעיקר באזור הזה, אכן יבוצע.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לסגן שר התחבורה.

חברי הכנסת, אנחנו צריכים עכשיו לעבור לשאלות שעליהן ישיב סגן שר העבודה והרווחה. מי מקרב חברי הכנסת שרוצה לוותר כדי לחסוך זמן, בבקשה.

4288. המרכז הפסיכוגריאטרי בתל-אביב

חבר הכנסת מ' שחל שאל את שר העבודה והרווחה ביום ה' בכסליו התשנ"ב (12 בנובמבר 1991):

מידעות שפורסמו עולה, כי המרכז הפסיכוגריאטרי בתל-אביב, המטפל בכ-70 קשישים חולי אלצהיימר ומשמש עבורם בית חם ומקום פעילות יחיד, עומד בפני סגירה עקב מחלוקת בדבר המימון הכספי.

ברצוני לשאול:

האם הידיעה נכונה, ואם כן — מה יעשה כדי למצוא פתרון לבעיה קשה זאת?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הידיעה איננה נכונה. היו דיונים בעניין השתתפות עיריית תל-אביב בתקציב המוסד והגיעו לסיכום אשר פתר את הבעיה.

4393. ימי חופשה לאמהות ברוכות-ילדים

חבר הכנסת י' פרוש שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ו בכסליו התשנ"ב (3 בדצמבר 1991):

בעבר הלא-רחוק זכו אמהות ברוכות-ילדים לשמונה ימי חופשה על-ידי משרד העבודה והרווחה וארגוני נשים.

משרד העבודה והרווחה צמצם את החופשה לארבעה ימים, ואף הגביל את התקציב.

ברצוני לשאול:

1. האם מצב זה ידוע לך?

2. מדוע לא יחזיר משרד העבודה והרווחה את המצב לקדמותו?

3. האם לא מגיעה לאמהות ברוכות-ילדים הטבה זו?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנושא ידוע לי.

2. הסיבות לקיצוץ הן: א. קיצוץ בתקציב; ב. אי-התאמה ריאלית של התקציב מול ההתייקרויות בתחום האירוח ומרכיבי הוצאה אחרים; ג. גידול בהיקף האוכלוסייה של אמהות במשפחות ברוכות-ילדים.

שירות התעסוקה הורה לחוליות הפיקוח הפועלות לאכיפת החוק — לבצע סריקות קפדניות לאיתור הפועלים הזרים המועסקים בניגוד לחוק.

רשימות העובדים הללו תועברנה למשרד הפנים המפקד על חוק הכניסה לארץ.

כנגד המעסיקים שיימצאו מפירי חוק יוגשו תביעות משפטיות ויוטלו עליהם קנסות כבדים.

משרדנו ימשיך להילחם בתופעה השלילית של העסקת זרים ללא היתר, ולא נהסס לנקוט אמצעים חריפים ביותר על-מנת למגרם.

אני יכול גם להוסיף על כך, שאתמול והיום ישבו במשרד צוותים כדי לתכנן פעולות דרסטיות כלליהם הדבר.

היו"ר ש' וייס:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת בן-מנחם, בבקשה.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

אדוני סגן השר, היום, כאשר מתברר כי כ-136,000 איש מובטלים במדינת ישראל ואחוז העובדים הזרים גולך וגובר במדינת ישראל, עם כל הניסיונות — הפגיעה היא פגיעה קשה מאוד בתשתית החברתית של המדינה. אני חושב שצריך לחזק אולי את המערכות שלך ולצמצם את הנגע הזה, כי הוא פוגע היום חזק מאוד גם בוותיקים וגם בעולים החדשים שמחפשים עבודה. בעלי עסקים וחברות עושים חיים קלים, מביאים לפה אנשים, כמו בשוק עבדים, ומעסיקים אותם כ-100 דולר ו-200 דולר לחודש. אנשים אלה ישנים במקלטים ובכל מיני כוכים, בהשוואה למצב במדינה שלהם, אולי הכסף הזה מספיק להם, אבל קורה שזה בא על-חשבון אותן אוכלוסיות חלשות. לדעתי, האבטלה תלך ותגבר בקרב חייבים להקפיד ולפעול ביתר שאת למרות מה שאמרת.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

אנחנו עכשיו בקשר עם ההסתדרות, עם מזכ"ל ההסתדרות ועם כל הגורמים כדי לפעול ביחד, ולחשוב איך להציל את הכוחות שהם רוצים לתת לנו כדי לבלום את העניין הזה של עובדים זרים.

4420. תקציב לבתי-החלמה ליולדות חרדיות

חבר הכנסת ע' זיסמן שאל את שר העבודה והרווחה כיום כ"ו בכסליו התשנ"ב (3 בדצמבר 1991):

פורסם כי משרד העבודה והרווחה מתכוון להפנות 150,000 ש"ח לבתי-החלמה ליולדות חרדיות.

עוגת התקציב, כידוע, היא דלה מאוד. כל העברת סכום מסוים נעשית על-חשבון אוכלוסייה אחרת.

ברצוני לשאול:

1. האם הנתונים שפורסמו נכונים?

2. האם תוכנית זו באה על-חשבון תקציבים המיועדים לקשישים ולמשפחות במצוקה? ואם לא — מאין בא הכסף?

3. מדוע רק יולדות חרדיות זקוקות לבתי-החלמה?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

(לא נקראה. נמסרה לפרוטוקול)

1. הנתונים לא נכונים.

2. תקציב תוכנית זו עובר לרשויות המקומיות, אשר הן המפעילות את פרויקט העזרה, עבור ההחלמה של יולדות

3. בגלל עמדתנו, שאמהות אלו זכאיות להטבה, לא ביטלנו אותה כליל אלא צמצמנו אותה לרמה שבה אנו יכולים לעמוד.

היו"ר ש' וייס:

סגן שר העבודה והרווחה ישיב על שאלתא מס' 4394. של חבר הכנסת אלי בן-מנחם.

עדנה סולודר (העבודה):

למה שהוא יותר?

היו"ר ש' וייס:

אני אומר זאת ברוח טובה. ניסינו להפעיל לחצים לכל הכיוונים ואף אחד לא היה מוכן לוותר.

4394, 4422. העסקת עובדים זרים

חבר הכנסת א' בן-מנחם שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ו בכסליו התשנ"ב (3 בדצמבר 1991):

עיתון "העיר" מיום 22 בנובמבר 1991 מדווח על אלפי מהגרים מגאנה ומקניה הגרים בשכונות הדרומיות בתל-אביב. כשעה שהאבטלה מגיעה לממדים שלא ייאמו, אנו מעסיקים עובדים זרים וללא היתר.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. פורסם כי שמה של ישראל נפרץ באפריקה כמקום שניתן למצוא בו עבודה. כיצד ייתכן שיותר מ-4,000 עובדים זרים עובדים בארץ ללא היתר?

3. כיצד יתמודד משרדך עם בעיית העובדים הזרים השהים ללא היתר בארצנו?

חבר הכנסת מ' קליינר שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ו בכסליו התשנ"ב (3 בדצמבר 1991):

על-פי כתבה שפורסמה בעיתון "העיר" בתל-אביב, הגיעו לתל-אביב לאחרונה 4,000 עובדים זרים מגאנה, באופן בלתי-חוקי.

ברצוני לשאול:

1. האם ידועות למשרדך העובדות הנוגעות למסתננים מגאנה?

2. האם יפעל משרדך נגד תופעה כזו, בעת שיש בעיית אבטלה חריפה במשק הישראלי, ובין המובטלים גם עולים מברית-המועצות ומאתיופיה, המוכנים לכל עבודה?

3. מה הם הצעדים שיינקטו כדי למנוע כניסת עובדים זרים ארצה באופן בלתי-חוקי?

4. מה ייעשה בעניינם של 4,000 העובדים הזרים, כדי לפנות 4,000 מקומות עבודה למובטלים ישראלים?

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני אשלב את התשובה שלי לחבר הכנסת אליהו בן-מנחם ולחבר הכנסת מיכאל קליינר.

העובדים מגאנה, שאליהם מתייחסת הכתבה, הסתנוו ברובם באורח בלתי-חוקי — כתיירים. לא ניתן להם היתר עבודה כדין וגם אין ככוונתנו לאפשר העסקתם בארץ מאחר שאין הם עומדים בקריטריונים שעל-פיהם ניתנים היתרי עבודה לחושבי הארץ.

2. האם הושעו מעבודתן המטפלות המואשמות כמכות הקטינים?

3. מה יעשה כדי למנוע הישנות מקרים כאלה?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ידועים לי פרטי המקרה.

2. לאחר בירור המקרה עולה כי: א. הילדה שכביכול הוכתה שבה למעון; ב. ועד ההורים הביע תמיכה בהנהלת המעון ובמטפלות; ג. אבי הילדה התנצל על פעולת אשתו, שפנתה למטפלה; ד. ההדורים יושרו בין אם הילדה להנהלת המעון.

3. נראה שזה היה מקרה חריג, שחרג מכל הפרופורציות, ולפיכך אין חשש שיישנה.

היו"ר ש' וייס:

סגן שר העבודה והרווחה ישיב בצוותא על שאלות של חברי הכנסת מיכאל קליינר ואלי בן-מנחם.

האם סגן השר מוכן להשיב על השאלתא של חבר הכנסת משה שחל, שבמקרה בתורו לא היה כאן?

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
כן, חצי דקה.

היו"ר ש' וייס:

תשובה על שאלתא מס' 4288.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

(קורא את התשובה על שאלתא מס' 4288, עמ' 2288).

משה שחל (העבודה):

תודה רבה.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה לסגן שר העבודה והרווחה.

סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:

חבר הכנסת שחל, אני יודע שכאשר אתה שואל משהו, עלי להשיב תשובה מעשית מספקת. אעמוד על כך שזה יקיים.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים בסדר-היום.

אליהו בן-מנחם (העבודה):

היו"ר ש' וייס:

אני לא עושה הפסקה. אני ממתיך דקה.

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, יורשה לי להעיר הערה.

היו"ר ש' וייס:

בבקשה, חבר הכנסת שחל. אפילו רצוי שתעיר, כי כך נמלא את הזמן.

עדנה סולודר (העבודה):

גם אני רוצה להעיר אחר-כך הערה.

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי), הוא אולי אחד החוקים החשובים, שלרבות או למאות

ממשפחות מצוקה על-פי קריטריונים שכל רשות קובעת לעצמה.

3. הרשויות המקומיות הן הקובעות את הקריטריונים אשר שווים לכול. לדוגמה, קבעה עיריית ירושלים, כי אם שזו לה לידתה החמישית ומעלה זכאית לבית-החלמה, ואילו בעיריית בני-ברק נקבע, כי אם הולדת ילד שישי ומעלה זכאית לבית-החלמה.

אתה, חבר הכנסת זיסמן, כיושב-ראש ועדת הכספים של עיריית ירושלים בוודאי מודע לחשיבות הפרויקט, ובוודאי אתה יודע כי בתקציב עיריית ירושלים בשנת 1991 הוצאו עבור פרויקט זה כ-200,000 שקל למטרה זו.

אני מקווה מאוד ומאחל, שגם משפחות חילוניות יעמדו בקריטריונים של חמישה ילדים או שישה ילדים ומעלה, ויזכו ליהנות מפרויקט זה.

4421. קיצוץ בתקציב שיקום השכונות

חבר הכנסת צ' ביטון שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ו בכסליו התשנ"ב (3 בדצמבר 1991):

בעקבות קיצוץ של כ-25% מתקציב שיקום השכונות לשנת 1992 יבוטלו תקנים של מדריכי נוער ומדריכי חבורות-ירחוב, משרות של עובדים סוציאליים בתחנות להתפתחות הילד, מועדוניות ומשפחתונים, שיעורי-עזר לחלמידים חלשים הניתנים כמתנ"סים ובמרכזים קהילתיים ועוד (כתבה בנושא מצורפת בזה).

בכל הפעילויות הנ"ל מדובר באוכלוסיית מצוקה.

ברצוני לשאול:

1. האם ידוע לשר על החלטה זו ומי אחראי לה?

2. ביטול השירותים הנ"ל לאוכלוסיית המצוקה יחמיר עוד יותר את מצבה הקשה. האם ייתן השר יד להחלטה זו?

3. מה יעשה השר כדי לבטל את קבלת החלטת הקיצוץ בתקציב?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ' פרוש:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ידוע לי על הקיצוץ בנושא שיקום השכונות. פעלתי לביטול ההחלטה.

2. נכון שעקב הקיצוץ המצב עלול להחמיר.

3. לפיכך פניתי לשר האוצר וכן לגורמים המעורבים בפרויקט. בוועדת הכספים נתקבלה החלטה שלא לקצץ בפרויקט זה. אני מקווה שיבצעו החלטה זו.

4442. תלונות על הכאות ילדים במעון "נעמת"

חבר הכנסת ר' ריבלין שאל את שר העבודה והרווחה ביום ג' בטבת התשנ"ב (10 בדצמבר 1991):

נודע לי, כי ב-13 בנובמבר 1991 הוגשו תלונות למטרת ישראל על-ידי הורים שילדיהם שוהים במעון "נעמת" ברחוב האנפה בגילה, ירושלים, שלפיהן הוכו ילדיהם על-ידי מטפלות במעון.

ברצוני לשאול:

1. האם ידועים למשרדך פרטים בנושא?

מפני שיש לי כבר תגובה. אני מניח שהוא ייקח את זה לחשומת לב.

משה שחל (העבודה):

אני מפנה את זה לשר המשפטים, ומציע לו שהדיון יתחיל ביום שני בשעה 16:00.

היו"ר ש' וייס:

אני גם חושב שההערה הזאת פוגעת קצת בחוקים שנדונו עד כה, כמו שינוי בחוק החסינות, גם כן דבר שאינו קל-ערך, ובנושאים אחרים. היה לנו סדר-יום של הצעות די חשובות היום.

עדנה סולודר (העבודה):

זה נדון בתחילת הישיבה, באולם ריק.

יגאל ביבי (המפלגה הדתית הלאומית):

אבל כאן מדובר בחוק רציני.

היו"ר ש' וייס:

איזה חוק איננו רציני? הניסיון לתקן את חוק החסינות ולעשות הצבעה גלויה — זה לא רציני? אני שואל את פרופסור ליבאי אם זה לא רציני, או את חבר הכנסת שחל. או ביטול החסינות הפרוצדורלית — זה לא רציני? לכן, עם כל הכבוד להערות, בהקשר של סדר-היום של היום, אפילו אני לא מקבל אותן. לפעמים זה נכון.

דוד ליבאי (העבודה):

אדוני מדבר על הבקשה להסיר מסדר-היום הצעת חוק מסוימת. זה לא דומה לדיון בהצעת חוק רצינית כל-כך כמו זו ששר המשפטים עומד להציגה בפנינו.

היו"ר ש' וייס:

זה ויכוח סתמי, משום שממילא אני לא קובע. אבל מכיוון שהיינו צריכים למלא זמן כאן, אמשוך את הדיון המתמשך הזה. חבר הכנסת פרופסור ליבאי, מי כמון יודע איזו חשיבות יכולה להיות לשאלה אם יוסר או לא יוסר.

דוד ליבאי (העבודה):

אני מסכים עם היושב-ראש.

היו"ר ש' וייס:

כלי כוונה היו פה היום שתי סוגיות קונסטיטוציוניות ממדרגה ראשונה, בשלבים שונים של פרוצדורה. אבל אני לא קובע את סדר-היום. מבחינתי אפשר להתחיל בשעה ארבע, כתשע, כשתי-עשרה. אני כאן עד שלוש-עשרה.

אני קורא עכשיו לחבר הכנסת יוסי גולדברג. להצעת חוק למניעת מפגעי גזרדון, התשנ"ב — 1991. חבר הכנסת גולדברג איננו.

יד. הצעה לסדרהיום

סיכונים אקולוגיים ברמת-חובב

היו"ר ש' וייס:

אני מזמין את חברת הכנסת עדנה סולודר להציג הצעה לסדרהיום מס' 6405 בנושא: סיכונים אקולוגיים ברמת-חובב. בבקשה.

עדנה סולודר (העבודה):

זה שוב שינוי בסדרהיום.

היו"ר ש' וייס:

מדוע?

אלפי אזרחים יש עניין רב בו בחיי היום-יום. צר לי לקבוע, שמיקומו של הנושא הזה בסדרהיום גרם לכך, שרוב רובם של חברי הכנסת אינם כאן, ולכן לא תהיה התייחסות לאחר הנושאים הרציניים ביותר.

לכן אני מביע משאלה, אדוני היושב-ראש, ואני מבקש להביאה לנשיאות. מן הראוי שנושא זה יהיה סעיף ראשון בסדרהיום, ויידון ברוב עם.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה, חבר הכנסת שחל. חברת הכנסת עדנה סולודר, באותו נושא.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, אני ניגשתי קודם לשר המשפטים בנושא הזה. אני חושבת כמו חבר הכנסת שחל. אין לי כמוכן הבקאות שלו, לכן אני זקוקה לזמן נוסף כדי ללמוד את החוק הזה. רק היום ראיתי אותו לראשונה. כנראה בשל אירועי השבוע הקודם נבצר ממני לראות שהוא היה מונח על השולחן. נדמה לי שזה חוק כבד כל-כך ורציני כל-כך, ולא יהיה מכובד לכנסת לדון בו בצורה לא-רצינית כל-כך. ואני מצטרפת לבקשה לדחות את הדיון.

היו"ר ש' וייס:

חברי הכנסת, אני אינני רשאי להחליט החלטה. אינני רוצה לקצץ את סדרהיום. אני בכלל חושב, שבשבועות הקרובים נצטרך להקפיד על סדרהיום באופן מדויק. היו לנו טענות רבות מדי נגד תעתועים בסדרהיום, ועל כן אני אקיים את סדרהיום.

אשר להערה הכללית, קורה לנו שחוקים חשובים מאוד נדונים בשעות מאוחרות. אני זוכר שהדיון בחוק הידוע למניעת מפגשים עם אש"ף, חוק "בלתי חשוב" לחלוטין, היה בשעה 02:30.

דוד ליבאי (העבודה):

יש כנראה מי שלא מחשיב את עבודת החקיקה של הכנסת. שמתי לב, שדיונים בחוקים רציניים לא מתקיימים בשעות שבין 16:00 ל-20:00, וחבל. אני חושב שצריך להראות לעם שזה בית-מחוקקים.

עדנה סולודר (העבודה):

צריך להראות לעם שזה בית-מחוקקים ולא בית-תעתועים.

היו"ר ש' וייס:

תפנו את זה ליושב-ראש הכנסת. הוא האחראי והיחיד שקובע את סדרהיום של הכנסת, כידוע לכם. חבר הכנסת שחל, יושב-ראש הכנסת שמע את ההערות. אני יודע זאת

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
ומה יהיה?

היו"ר ש' וייס:

לפי סדר-היום יהיה דיון בחוק הנורא חשוב הזה.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אִי־אפשר לדחות אותו למחר?

היו"ר ש' וייס:

עוד מעט ינהל את הישיבה יושב־ראש הכנסת. הוא יחליט מה שיחליט. הוא אחראי לסדר-היום. אני במקומו הייתי מחליט, כדי ליצור שוב תקדים של שינויים בסדר-היום, כדי שזה יהיה לו נוח בעתיד כשאנחנו נבקש אותו על שינויים בסדר-היום.

בבקשה, חברת הכנסת סולודר.

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

היו"ר ש' וייס:

אדוני סגן השר יגאל ביבי, חברת הכנסת סולודר רשאית לבקש ממך שתקשיב לה — — —

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
היא רשאית לבקש, אבל הוא לא חייב להקשיב, התשובה שלו כבר מוכנה.

עדנה סולודר (העבודה):

אני יודעת, אמרתי לו זאת גם לפני שבוע. התשובה שלו מוכנה, ולי לקח זמן להכין את ההצעה לסדר-היום.

באתר הפסולת המסוכנת ברמת-חובב אנחנו עדים לסדרה של תקלות חוזרות ונשנות במשך השנים שבהן האתר הזה פועל. נכון שחלה בו התקדמות, ולאחרונה נחנכה בו גם מערכת שנותנת תשובה ביחס לשפכים הרעילים, ואולי היא תביא לכך שאפשר יהיה להקים שם כאמת פארק תעשייתי עם תנאים, שאולי עומדים בכל בחינה בין־לאומית. עם זה, את עניין הפסולת המסוכנת לא הצלחנו לפתור עד היום. באתר הזה נמצאת פסולת רעילה של התעשייה שנמצאת במקום, וגם אמורים להיות בו התנאים, שיתנו תשובה לגבי טיפול בפסולת המסוכנת שצריכה להגיע לשם מכל רחבי הארץ.

השטח במקום, שצריך לתת את התשובה הזאת, הוא של 300 דונם, שבו פזורות כיום למעלה מ־60,000 חביות, גרושות חומרים תעשייתיים רעילים, ציאנידים וחומרים רעילים אחרים למיניהם, שחלקם ממתינים זמן רב מאוד להקמת משרפה שתחסל אותם. מאחר שאין תקציב להקים את המשרפה הזאת, מובן שהסביבה, בחוסר טיפול מתאים, נתונה גם לסכנות מתקלות שנובעות מחוסר הטיפול המתאים.

באתר מטפלת חברה לשירותי איכות הסביבה, שהיא הזרוע הביצועית של המשרד לאיכות הסביבה שמופקד על כל הנושא, וקשה לי לומר ששררת הרמוניה בין המשרד האחראי לבין הגוף שמבצע את הפעולה מטעמו בשטח. כבר אמרתי שאנחנו עדים לתקלות, ורק לפני שבוע וחצי אירעה התקלה האחרונה, כאשר חביות של ליתיום, שנמצאו במקום, נפגעו על־ידי הגשם, גרמו לשרפה, ובזכות עירונותם של הנמצאים במקום ושל שירותי הכבאות נמנע אסון.

אני רוצה להזכיר לכנסת, שרק לפני חצי שנה התפרסם דוח של ועדת מומחים מטעם המשרד לאיכות הסביבה, שברק את המתרחש באתר. דוח־וילנר ומסקנותיו טוענים, שמה

היו"ר ש' וייס:

באמת, אינני יודע מה הסיבה, ואני מציע שלא להעיר הערות כאלה כלפי חברים. כל אחד נקלע למצב דומה בנסיבות כאלה או אחרות, מה לעשות?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

מה אכפת לך? טוב שהקדימו אותו.

עדנה סולודר (העבודה):

את מה שאכפת לי אעיר בראשית דברי על ההצעה לסדר-היום.

היו"ר ש' וייס:

יש לך עשר דקות, ואת יכולה לפרוס את כל הנושא.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, אכן אני רוצה להקדים הערה לדברי. אני הגשתי הצעה דחופה לסדר-היום לפני שבוע. השר ביקש לדחותה עקב עייפותו. מצאתי את ההצעה בסדר-היום של מחר. ולהפתעתי, לצורך סתימת חורים, מצאתי את עצמי בסדר-היום של היום. זה שייך להערות שכבר נאמרו כאן היום על השינויים בסדר-היום של הכנסת. לתומי חשבת, שאם יש הצעה דחופה לסדר-היום, לא דוחים אותה. ואני נאמנה לקר הזה, גם כאשר ברוב המקרים אני מגיעה עם הצעות דחופות בסופו של יום גדוש, ולא אחת לפני אולם ריק. אז זורק הערה בקשר לסדר-היום.

היו"ר ש' וייס:

אני רוצה לסגור את המעגל הזה, ובמקרה זה אני אפילו יודע את התשובה. חברי הכנסת, בשבועיים האחרונים היה דיון על התקציב שהתמשך מעבר לזמן שתוכנן: היה דיון בנושא שריכוז את תשומת הלב — בחירה ישירה של ראש הממשלה, או חוק־יסוד: הממשלה, כאשר גם הסיעה של חברת הכנסת עדנה סולודר היתה מעוניינת בקיומו של הדיון הזה. אשר על כן, כל הדחיות שהיו, יש להן הצדקה אוֹבִיקְטִיבִית מוחלטת.

עדנה סולודר (העבודה):

לא על זה דיברתי. הדחייה שדיברתי עליה היתה לאחר שהכול כבר הסתיים. אבל כזה סיימתי את הערותי. והיות שאני עוסקת בנושאים אקולוגיים, זה שייך לאקולוגיה שהיא לא תמיד אקולוגיה נקייה וצחה כל־כך בכנסת שלנו, בוודאי לא בשבועות האחרונים. כנראה גם בכנסת שלנו יש איזו פסולת שמתחילה לתסוס.

היו"ר ש' וייס:

את זה אינני מבין.

עדנה סולודר (העבודה):

אבל הנושא שלי הוא האירועים באתר הפסולת המסוכנת, ואני בכוונה אומרת הפסולת המסוכנת ולא הפסולת הרעילה, ברמת-חובב. רק לפני שבועות מספר נחנכה באתר הזה — — — אני אחכה עד שסגן השר שצריך להשיב קישורים לבכרים, כי בשבילי דחינו את ההצעה הזאת.

היו"ר ש' וייס:

אדוני סגן השר, אתה צריך להשיב, ויש בקשה טבעית שגם תשים לב לדברים.

שולמית אלוני (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יש לנו היום חוק נורא חשוב — — —

היו"ר ש' וייס:

כבר העירו על זה.

"נובעות מניהול כושל בחברה, מפיקוק לקוי על הפעולות באתר וחוסר מודעות לתפקיד הממלכתי של האתר מבחינה סביבתית. הוועדה מוצאת, כי הנהלת האתר היא האחראית לכישלונות בפעילות האתר, ולכן היא בדעה שיש לבצע שינויים פרסונליים בקרב נושאי התפקידים האחראים לכך".

חברי הכנסת, אני לא רוצה להלאות אתכם — — —

היו"ר ש' וייס:

אין את מי להלאות.

ערנה סולודר (העבודה):

אם אין את מי להלאות, עוד יותר טוב, אני יכולה להמשיך, ובכל זאת אני לא רוצה להלאות אתכם בפרטים מפני שזה לא יעזור. הבעיה היא מה עושים, והשאלה הגדולה שאני רוצה לשאול את סגן השר לאיכות הסביבה, שלאחרונה גם השעה מפעולתם את חברי משרדו, שנמצאים בדירקטוריון של האתר: מה קרה מאז יצאו מסקנות דוח-וילנר? מה נעשה במקום?

אני רוצה לומר עוד דבר: אחרי הכול אפשר היה לחייך על מה שמתרחש באתר אילולא זה היה עצוב כל-כך ומסוכן כל-כך. קראתי גם את דוח-וילנר, גם את הסקר של החברה, גם את התגובות של החברה על מסקנות ועדת-וילנר, ויש לי הרגשה לא-טובה, שבין השאר יש פה גם ויכוח בין המשרד לאיכות הסביבה לבין החברה שפועלת שם מטעמו, ויכוח שהוא על רקע אישי ואפילו פוליטי. בינתיים אנחנו, מי שחי קרוב למקום ומי שחי רחוק מהמקום, סובלים, מי שחי קרוב למקום מסתכן על-ידי האתר: מי שחי רחוק מהמקום מסתכן על-ידי הפסולת שלא הובאה לאתר. לאחר אחרית החברה, להבאת הפסולת לאתר אחראי המשרד, ובחלם הזה אנחנו, אורחי מדינת ישראל, חיים תחת איוו פצצה אקולוגית שיכולה כל יום להתפוצץ.

לכן אני אומרת, שאי-אפשר לחייך ואי-אפשר לסלוח על התקלות האלה, ואנחנו צריכים לחבוע את הדין ואת נתינת הדעת לשינוי המצב גם מהמשרד לאיכות הסביבה וגם מהחברה שמפעילה את האתר במקום. אני מבקשת תשובה ואני מבקשת דיון רחוף בכנסת על מה שמתרחש שם. זה לא משחק ילדים.

היו"ר ש' וייס:

תודה רבה. סגן השר לאיכות הסביבה, בבקשה תתייחס להצעה לסדר-היום.

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לומר לחברת הכנסת סולודר כיחם לתלונתה על שדחינו את ההצעה מהשבוע שעבר לשבוע הזה, כי גם לסגני שרים יש יכולת מוגבלת. כאשר הלכנו לישון בשבוע שעבר בשעה 07:30, רק טבעי שביקשנו דחייה. לא בכל יום הולכים לישון בשעה כזאת, ולכן אינני מבין מדוע יצא כעסך על הדחייה של שבוע אחד. איננו דוחים דברים, ואת התפקיד שלנו אנו ממלאים, אבל לא בכל יום קורים דברים כאלה.

אשר לנושא, לצערי עולה מדי פעם על סדר-היום הציבורי נושא הטיפול בפסולת רעילה באתר הארצי ברמת-חובב. אכן תיאור הדברים, כפי שנמסר על-ידי חברת הכנסת סולודר, אכן משקף נכונה את האירוע האחרון באתר. גם הפעם, למרבה המזל, נמנע אירוע שיכול היה להגיע לממדים של אסון שעלול היה לסכן את האוכלוסייה באזור.

אזכיר גם, כי לפני כחודשיים היתה באתר תאונה של פליטת גז ציאניד שלא דווחה לרשויות על-פי הוראה מפורשת

שמתרחש באתר עלול להביא לאסון אקולוגי. באותו זמן פורסמה גם טיוטת סקר, שבוצע בעבור החברה, לאיכות הסביבה, הפועלת במקום, וזו גילתה שרק 200 — 250 מתוך 1,500 — 2,000 מפעלים שמייצרים את הפסולת הרעילה מובילים את הפסולת לאתר כמתחייב מהחוק. התוצאה, שעשרות אלפי טונות של פסולת רעילה, לרבות פסולת רדיואקטיבית, נקברות לפעמים ליד בתינו ובסביבתנו.

בשנים האחרונות, כפי שאמרתי, אירעו כמה תקלות באתר או בעת שינוע הפסולת אליו, ורק כנס הן לא נסתיימו באסון. בדצמבר 1988 אירעה תקלה, כאשר 15 חביות כתגיון עלו באש. עשרות חיילים פונו אז מהאזור, ושתי חיילות נלקחו לבית-חולים. ביולי 1991 התלקחו במקום עשרות חביות של חומרים כימיים רעילים של המפעל לצביעת בדים "אופיס" שבאזור התעשייה, עקב אי-הפרדת חביות עם חומרים כימיים במחסן המפעל. לפני חודשיים היתה תקלה של דליפת ציאניד. לפני כחצי שנה התריע מנהל מחוז הדרום של המשרד לאיכות הסביבה על קיומו של פוטנציאל מוחשי לאסון אקולוגי כתחנה של שינוע החומרים הכימיים, וטען שכ-100,000 טונות של חומרים כימיים עוברים בתחנת הרכבת של באר-שבע במשך שנה, בדרך מרמת-חובב לנמלים. על כל הדברים האלה אין תשובה. כפי שאמרתי, וזאת היתה העילה להצעה הדחופה לסדר-היום, היה אירוע לפני שבוע וחצי.

בסקר דובר על מה שמתרחש באתר. קודם כול האתר הזה הוא המקום היחיד בארץ שמוסמך לקלוט את הפסולת המסוכנת ולטפל בה, וזאת על-פי חוק ובהתאם לתקנות שכבר פורסמו בספטמבר 1990. בתוצאות הסקר שנערך אנוחנו וראים, שמחזור 7,000 מפעלים ומוסדות בכל הארץ שנבדקו, נמצאו כ-1,300 יצרני פסולת מסוכנת לפי קריטריונים מקובלים בעולם.

כבר אמרתי, שברמת-חובב עצמה מצטברות כ-100,000 טונות פסולת מסוכנת, מתוכן 70,000 טונות של פסולת אורגנית שצריכה טיפול, והטיפול הזה יכול להיעשות בחלקן על-ידי משרפה. בסך-הכול מגיעות לאתר הפסולת ברמת-חובב 48,000 טונות של פסולת מסוכנת בשנה מ-200 מפעלים בלבד, והזכרתי קודם את מספר המפעלים שבהם מצטברת פסולת רעילה. מתוך 48,000 טונות של הפסולת הזאת, 5,000 טונות הן פסולת אורגנית. אין דגש מספיק באכיפה, ולכן רוב הפסולת עדיין לא מגיעה לאתר. אלה מסקנות של סקר שנערך דווקא על-ידי החברה שמטפלת בעניין.

עיינתי היטב בדוח של וילנר, ואני רוצה לקרוא לכם את המבוא למסקנות ולהמלצות של הדוח הזה. אומר המבוא למסקנות: "היעדים שהוגדרו על-ידי הרשויות בהקמת האתר לפסולת רעילה ברמת-חובב לא מומשו בפעילות החברה. האתר פועל מתוך חריגות בולטות מהנהלים שנדרשו ממנו בדרכי הנטרול והטיפול בפסולת הרעילות. הטיפול הכושל בפסולת הרעילות מצריך פעולות שיקום נרחבות כעלות גבוהה וגורם למפגעים סביבתיים באזור".

בין השאר, לא הזכרתי, אנחנו יודעים ושומעים מהאנשים שעובדים במפעל על המפגע של רעלים, ריחות וצריכות, שלא אחת לא מאפשרים לעובדים לעבוד במקום, והם נדרשים להסתתר בתוך הבתים. כי פשוט אי-אפשר לשאת את הצריכות מהרעלים שמתפשטים באוויר.

"הדוח מפרט את הליקויים המקצועיים והכישלונות הטכניים תוך הדגשה על החריגות מהנהלים שהותו לפעילותו על-ידי המשרד." הדוח גם אומר, שהחריגות בהפעלת האתר

כרשיון העסק של המפעל ולהקפיד על קיומם המלא. כמו כן, נוכח המצב הבלתי נסבל שתואר לעיל, ונוכח זלוולם של הנהלת החברה והדירקטוריון שלה בטיפול המקצועי בנושא שעליו הם מופקדים, הוריתי לעובדי המשרד שהם חברי מועצת המנהלים של החברה, שלא להמשיך ולהשתתף בישיבות הדירקטוריון וועדותיו, וזאת על-מנת למנוע את המצב שבו ניתן יהיה לזקוף לחובתם אחריות למצב שהחברה עלולה להגיע אליו.

אני מקבל את הצעתה של חברת הכנסת סולודר ומבקש להעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

עם זאת, בשבוע האחרון היו לי שיחות עם ניצני, מנכ"ל החברות הממשלתיות, וסוכם שהחברה הזאת תצא להפרטה. צוות שלנו ושל רשות החברות עומד בימים אלה להכין את תוכנית ההפרטה. נראה לי שאנחנו, כמשרד, לא צריכים להחזיק חברות. הן יכולות ללכת לשוק הפרטי, ואנחנו נפקח שיפעלו בהתאם לצורך.

הנושא הוא חמור. לא הזנחנו אותו. אני מטפל בו ואני מקווה שזאת אולי תהיה החברה הראשונה שתצא להפרטה, לאחר שהממשלה החליטה להפריט חברות. אנחנו גם מעכבים את העברת הרכוש הממשלתי לחברה, כדי שנוכל להעביר זאת ביתר קלות לסקטור הפרטי. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. מה אתה מציע?

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:
אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

ובכן, מי בעד — — —

עדנה סולודר (העבודה):

לא שאלת אם אני מסכימה שהנושא יועבר לוועדה; אולי אני לא מסכימה?

היו"ר ד' שילנסקי:

האם את מסכימה?

עדנה סולודר (העבודה):

אני הייתי מעדיפה שזה יעבור לוועדה לביקורת המדינה, אבל מוכנה גם שוועדת הכנסת תחליט. העניין הוא חמור מכדי להקל בו ראש.

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:

אדוני היושב-ראש, אני לא מתנגד שהנושא יעבור לוועדה לענייני ביקורת המדינה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם כך, לפנינו הצעה אחת בלבד, להעביר את הנושא לוועדה לענייני ביקורת המדינה. אני מעמיד אותה להצבעה. מס' 11.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את

הנושא לוועדה — 6

נגד — אין

של מנהל האתר. מקרים אלה מצטרפים לשורת אירועים שקרו באתר הנ"ל בשנה החולפת וגרמו לתלונות חריפות מצד המפעלים באזור ומצד המועצה המקומית התעשייתית. המועצה אף איימה כי תסגור את המפעל ותגיש נגד הנהלתו תלונה למשטרה על המפגעים שגורם האתר לסביבתו.

הצטברות התלונות וכן דיווחים על ביקורים, שערכו באתר מומחי המשרד, הביאו את הנהלת המשרד להחליטה על הקמת ועדת הבדיקה שהוזכרה על-ידי חברת הכנסת סולודר.

כאמור, מסקנות הוועדה, שהתרכזו בתפעולו המקצועי של האתר, היו קשות ביותר. הוועדה, שהורכבה משלושה מומחים בנושא — כולם בעלי תארים גבוהים בכימיה, גילתה ליקויים בדרכי הטיפול בפסולת הרעילה באתר והמליצה, בין השאר, גם על הסקת מסקנות אישיות כלפי האחראים למצב כפי שתואר בדוח הוועדה.

הוועדה מונתה בתיאום עם מנכ"ל החברה הממשלתית לשירותי איכות הסביבה, האחראית לתפעול האתר ברמת-חובב, וכידיעתו. באמצעותו גם תואם ביקור הוועדה באתר ברמת-חובב.

מנכ"ל המשרד שקיבל את טיוטת דוח הוועדה העבירה להתייחסות מנכ"ל החברה לשירותי איכות הסביבה האחראי, כאמור, לתפעולו של האתר. לתדהמתי, במקום להתייחס עניינית לממצאי הוועדה, הועלתה הטייטה לדיון במועצת המנהלים של החברה על-ידי יושב-ראש הדירקטוריון.

אף שדובר בנייר עבודה שנשלח להערות, ולמרות התנגדות חריפה של ניצני המשרד בדירקטוריון החברה, החליט הדירקטוריון כישיבתו מיום 23 במאי 1991 לדון בטיטוט הדוח, ובסיכום הדיון קיבל את הצעת היושב-ראש לדחות על הסף את דוח ועדת הבדיקה.

החליטה אומללה זו משקפת יותר מכול את העובדה כי החברה לשירותי איכות הסביבה, בהנחייתו של יושב-ראש הדירקטוריון, אינה מייחסת את החשיבות הראויה לבעיות המקצועיות הקשות והמורכבות הכרוכות בנושא כה מסוכן כטיפול בפסולת רעילה, שהוא מרכז הפעילות של החברה.

האירועים האחרונים שקרו באתר מעידים על חומרתה של הבעיה. כל ניסיונותי להביא לידי פעולה נאותה מטעם דירקטוריון החברה והנהלתה נתקלו בהתנגדות עיקשת של יושב-ראש הדירקטוריון, מעבר לכך, לאחרונה מופיעים באמצעי התקשורת פרסומים שמקורם בגורמים בכירים בחברה לשירותי איכות הסביבה, ובהם מוצג נושא סילוק הפסולת הרעילה בישראל באופן מעוות. "עובדות" לכאורה הכלולות בפרסומים אלה רחוקות משיקוף המצב האמיתי, וכל מגמת פרסומים אלה לנסות ולתקוף את פעולות המשרד לאיכות הסביבה. לא די בכך, בפרסומים אלה נכללים גם דברי השמצה אישיים כנגד עובדי המשרד, ובעיקר נגד אנשי המקצוע המטפלים בנושא איכות הסביבה בישראל בכלל ובנושאי הטיפול בפסולת רעילה בפרט, וכן נגד הנהלת המשרד.

פרסומים אלה, הנובעים משיקולים זרים לכל שיקול מקצועי, גורמים נזק לנושא הטיפול בפסולת רעילה ולנושאי איכות הסביבה בכלל ונוק חמור לאינטרסים של החברה לשירותי איכות הסביבה. כאמור, פרסומים אלה מקורם בחוגים בכירים ביותר בחברה, וכל ניסיונותי להביא להפסקתם עלו בתוהו.

הנהלת המשרד הנחתה את כל גורמי המשרד הבאים במגע עם האתר ברמת-חובב לעבוד בהתאם לתנאים המיוחדים

נמנעים

— אין
ההצעה להעביר את הנושא לוועדה לענייני
ביקורת המדינה נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ישיבה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעתה של
חברת הכנסת עדנה סולודר — סיכונים אקולוגיים ברמת־חובב
— הועברה לוועדה לענייני ביקורת המדינה.

חברי הכנסת, יש פה בעיה. על סדר־היום היתה הצעת חוק
למניעת מפגעי גז רדון, התשנ"ב — 1991, של חבר הכנסת יוסי
גולדברג.

שמו נקרא, אבל הוא לא היה באולם. במקרה כזה מועברת
ההצעה לתאריך בלתי ידוע, כי סדר־היום עמוס מאוד ויש
פיגורים של זמן רב מאוד.

חבר הכנסת גולדברג כותב לי שהוא ממתין זמן רב
להעלאה של הצעת החוק הזאת והוא לא ראה את הסעיף על
המסך.

לפי מה שכתוב אצלי, אנו צריכים לדון עתה בהצעת חוק
העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ב — 1992, בקריאה
ראשונה, שמביא שר המשפטים.

עכשיו, חבר הכנסת יוסי גולדברג וסגן השר יגאל ביבי,
אני מביא בפניכם את האפשרויות האלה: אם השר וכל אלה
המשתתפים בהצעת החוק שמביא שר המשפטים מסכימים,
אני אתן לך עכשיו להעלות את הנושא. אם לא, אני מוכן
לאפשר לך זאת לאחר סיום הדיון בחוק העונשין. אם לא,
הנושא שלך יידחה.

חבר הכנסת גולדברג, אתה יכול לבחור באחת
מהאפשרויות האלה.

דוד ליכאי (העבודה):

אדוני היושב־ראש, בשם כל הנוכחים, ובחברות טובה
לחבר הכנסת גולדברג, אנחנו מבקשים לאפשר לו את אשר
נשמט ממנו מאחר שלא נוכח בדקה מסוימת באולם.

סגן השר לאיכות הסביבה י' ביבי:
אני גם מבטיח לקצר.

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב־ראש, אני בהחלט מצטרף לדעת חברי, חבר
הכנסת ליכאי, אבל יש לי תוספת: אני חושב שהיא בשם כולם
וחושב שיהיה זה נכון מצד אדוני לשקול זאת.

חוק העונשין שמביא שר המשפטים הוא אחד החוקים
החשובים, שזמן הנכון היה שהכנסת תדאג שהוא יגיע גם
לידיעת הציבור. פעם אחת נראה גם לציבור שאנו מתחשבים בו
ומתייחסים גם לעניינים הנוגעים אולי לחלק מהציבור שעלול,
חלילה, להיתפס בעבירה זו או אחרת.

לכן אני מבקש, ואני חושב שאני מדבר על דעת כל חברי,
שהסעיף הזה יידחה והוא יפתח את אחת הישיבות בשבוע
הבא, כיאה לו.

כאמור, אני מסכים שחבר הכנסת יוסי גולדברג יעלה
עכשיו את הצעתו בכל מקרה, אבל אני מבקש גם מהיושב־ראש
לשקול את ההצעה שלי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני כבר שקלתי. חברת הכנסת שולמית אלוני היתה אצלי
וביקשה אותה בקשה, אך לצערי הייתי נאלץ לדחותה.

חברי הכנסת, זה זמן רב לא עסקה הכנסת בסדר־היום
הרגיל, אלא בתקציב, בחוק של מה שנקרא "יחודיים", בחוק
הבחירה הישירה, והצטבר חומר רב מאוד. ועדת הכנסת, ללא
הפסקה, מאשרת הצעות דחופות לסדר־היום, הרשימה
מתארכת, ותמיד זה אותו דבר: בין שהנושא נדון באותו שבוע
ובין שהוא נדון בשבוע שלאחר מכן, מגיעים לשעה מאוחרת
והכול מבקשים לדחות את הדיון.

עכשיו כולם רוצים לדחות את הדיון בחוק זה לתחילת
הישיבה, וכבר הנהגתי נוהג. ולפיו חוק או נושא שנדחים
משבוע לשבוע, אינני נותן שיעולו בהתחלת הישיבה, כי למה
אלה שצריכים להעלות את הצעותיהם בתחילת הישיבה ייענשו
היות שנושא מסוים הועבר מסוף הישיבה בשבוע קודם
לתחילת הישיבה הבאה?

אין לי ברירה. הכול רוצים שהנושא יידון בתחילת הישיבה
ויידון במה שקוראים כאן בכנסת "שעה טובה", וזו שעת
הטלוויזיה, ואין לי ברירה. חברי הכנסת, אני מציע לכם שלא
להפסיד זמן. חברת הכנסת שולמית אלוני היתה אצלי, ושקלתי
וקיבלתי החלטה. אם טובה או רעה, קיבלתי החלטה, חבל על
הזמן. אני לא אשנה את החלטתי, לא משום שאינני רוצה אלא
משום שאין לי ברירה, וכל יום יש לי אותו דבר, אותן בקשות
חוזרות ונשנות, וקבעתי לי כלל: אינני משנה.

הנה אביא לכם דוגמה: היה אצלי חבר הכנסת אלי
בן־מנחם, שיש לו הצעה עם חבר הכנסת בן־אליעזר, שעליה
עונה סגן השר הלפרט. אמרתי: אני מוכן לדחות למחר, בסוף
הישיבה, אתם רוצים? היתה הסכמה כללית שכולם הגיעו
אליה: לדחות למחר, לסוף הישיבה. לא אכפת לי, הסכמתי.

אתם רוצים שהחוק הזה יידון ביום אחר בסוף הישיבה,
אני אתן. חבל על הזמן, רבותי, שקלתי את זה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני מבין את שיקול הדעת וקיבלתי את החלטת אדוני
הנכבד, אבל אני אומר, שחוק העונשין כפי שהוא מוגש לכנסת,
ראוי היה שייחד לו יום שלם. הוא מיוחד, וחשוב שחברי
הכנסת יוכלו להתייחס אליו. זה חוק מהפכני, זה חוק שיש בו
גם משום חידושי חקיקה. צריך היה לשים אותו בראש
סדר־היום, כדבר עיקרי באותו יום.

עדנה סולודר (העבודה):

— — —

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת ריבלין, חברי כנסת החושבים שהחוק חשוב
והרוצים להתבטא יואילו בטובם לשכת בכנסת ולדבר כשמגיע
זמנם.

עדנה סולודר (העבודה):

אבל חברי הכנסת לא הספיקו — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

הם יושבים פה.

היו"ר ד' שילנסקי:

גם אני יושב.

טו. הצעת חוק למניעת מפגעי גז רדון, התשנ"ב — 1991*

(הצעת חבר הכנסת י' גולדברג)

המצביעות על קיום ריכוזי גז רדון מעל לרמת הסף, כפי שנקבעה על-ידי מומחי המכון — דהיינו, 100 בקרל למטר מעוקב — אנו ממליצים על קיום בדיקות "ארוכות טווח" ועל נקיטת אמצעים לשיפור המצב, בעיקר אמצעים לאוויר המבנה שבו נמדדו הריכוזים הגבוהים.

המשרד לאיכות הסביבה ראה לנכון לעגן בחקיקה הישראלית את נושא בדיקת הרדון בהתאם לעקרונות המקובלים על EPA, הסוכנות האמריקנית לאיכות הסביבה.

אנו סוברים שיש לשקול להטיל בחוק חובה על רשויות ועל גורמים המחזיקים במבני ציבור לקיים בדיקות של ריכוזי גז רדון במוסדות חינוך ובמבני בידור, וזאת באותם אזורים שמבחינה גיאולוגית קיימת סכירות, שריכוזי גז הרדון בהם יהיו מעל לסף המותר.

הממשלה דנה בנושא זה והחליטה, שמאחר שלא ברור היקף הבעיה, אין צורך כשלב זה בחקיקה כזאת, ויש להמתין לקבלת תמונת מצב רחבה יותר.

על כן, אני מציע להסיר את הצעת החוק מעל סדר-יומה של הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. יש לנו שתי הצעות: האחת — להעביר לוועדה, והאחרת — להסיר מעל סדר-יומה של הכנסת. חברי הכנסת, אני מציע לכולם לשבת, כי יש הצבעה. מי שלא ישב לא יוכל להצביע. יש כאן הצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום והצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה. על איזו ועדה מדובר?

יוסף גולדברג (הליכוד):

מדובר על ועדת הפנים.

היו"ר ד' שילנסקי:

ובכן, חברי הכנסת, הפעלתי את הלוח. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדה — יצביע בעד, ומי בעד הסרתה מסדר-היום — יצביע נגד. זו הצבעה מס' 12.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — 8

בעד ההצעה להסיר את

הצעת החוק מסדר-היום — 2

נמנעים — אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק למניעת מפגעי

גז רדון, התשנ"ב — 1991, לדיון מוקדם

בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שמונה בעד, שניים נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעת החוק של חבר הכנסת יוסי גולדברג, הצעת חוק למניעת מפגעי גז רדון, התשנ"ב — 1991, הועברה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יוסי גולדברג, תואיל לעלות, להצעת חוק שסימנה תתחפ"ד.

יוסף גולדברג (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, חברי הכנסת, חוק הרדון הוא חוק חיוני להגנת בריאות הציבור בעיקר בפני מחלות סרטן הריאה וסרטן הדם. לאחר גורם העישון גז הרדון הוא הגורם הראשון במעלה למחלת סרטן הריאה. ובמיוחד בקבוצת הילדים. הגז הוא חסר צבע, הוא חסר טעם וריח, הוא גז אציל, רדיואקטיבי. הוא מצוי בקרקע, ובמיוחד בקרקע עשירה בפוספטים. בצורת היסוד שלו הוא רדיום, ועם ההתפרקות הוא הופך לגז הרדון.

גז זה מצוי בכמויות גדולות בעיקר במקומות נמוכים, כמו מרתפים ומקלטים, ובבתים צמודי קרקע. חדירת הגז למקומות הנמוכים היא בעיקר דרך סדקים במבנה או דרך חיבורים במבנה.

רק על-מנת להבין את המשמעות, כ-20 צילומי רנטגן בשנה נחשבים כבר לגורם מסכן, וזו המשמעות של פגיעת הגז הזה במקומות שהוא נמצא.

יש חשיבות לחקיקה זו מאחר שבסך הכול היא באה להתריע, מצד אחד, ומצד אחר — להבטיח שתיערך בדיקה מינימלית במקומות שהציבור מצוי בהם, בעיקר בבתי-ספר, במקלטים ובמרתפים, ועל-ידי כך בעצם נתריע בפני הציבור בדבר עריכת בדיקה באותם מקומות, והבדיקה היא פשוטה מאוד יחסית והיא קיימת כבר היום במשק הישראלי.

אני מצפה שאכן אנחנו נוכל להתכרך בחוק הזה ועל-ידי כך להגן על הציבור. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. יפה, זה באמת היה קצר.

אדוני סגן השר, חבר הכנסת יגאל כיבי, בבקשה.

סגן השר לאיכות הסביבה י' כיבי:

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, להלן תשובה בקריאה טרומית על הצעת חוק למניעת מפגעי גז רדון, התשנ"ב — 1991, של חבר הכנסת יוסי גולדברג.

נושא מתן שירותי מדידות גז רדון הוסדר במסגרת התיקון לתקנות הרוקחים (יסודות רדיואקטיביים ומוצריהם), שפורסם לאחרונה לאחר אישור הכנסת.

המכון לחקר איכות הסביבה של המשרד לאיכות הסביבה הכין דף הסבר לאזרח בנושא בדיקת גז הרדון, והוא מנפיק דפים אלה לכל דורש. דפים אלה מכילים, בין השאר, מידע לגבי הגורמים המאזשים על-ידי המשרד לצורך עריכת בדיקות גז רדון. במסגרת זו נתבקשו גורמים אלה לדווח לנו על תוצאות הבדיקות.

נוסף על כך המכון מבצע בעצמו, באמצעות אנשי המקצוע שלו, בדיקות כאלה למוסדות ציבוריים, כגון בתי-ספר, מתנסים וספריות ציבוריות.

במקרים שבהם מתקבל אצלנו מידע על תוצאות בדיקות

טז. הצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ב — 1992*

(קריאה ראשונה)

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני היושב-ראש, אולי תשאל את כבוד השר אם הוא חשוב, וזה יהיה מספיק כדי לדחות את הדיון?

היו"ר ד' שילנסקי:

אני לא צריך לשאול את כבוד השר אם זה חוק חשוב. אני בטוח ומשוכנע שזה חשוב. החוק הוא חשוב. בבקשה, אדוני השר, חבל על הזמן.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני רוצה לפתוח בכך שאינני אחראי לסדר-היום. חוק-יסוד: הכנסת קובע בסעיף 1 שהכנסת היא בית-הנבחרים של המדינה. הצעת חוק-יסוד: החקיקה, שהנחתה על שולחן הבית השבוע, קובעת בסעיף 1 שלה, שהרשות המחוקקת היא הכנסת. צריך שנשאל את עצמנו, איפה הנבחרים כשהכנסת מחוקקת. הנבחרים ברובם העדיפו עיסוקים אחרים על אחד מענייני החקיקה החשובים ביותר המובאים בפני הבית בזמן האחרון, אולי בטווח של שנים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, תרשה לי להפנות את תשומת הלב, השעה היא 20:30. לימי שני ושלישי זו שעה מוקדמת ולא מאוחרת. אני אינני אחראי לזה שחברי הכנסת אינם.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להזכיר לחברי הבית באיזו התלהבות הם דרשו מהיושב-ראש שלא להפסיק דיונים בחוק אחר, אל תכעסו עלי, לא יותר חשוב מהחוק הזה, לפני שבוע בלבד, והחזיקו אותנו פה עד שעות מוקדמות של הבוקר, כי היה חשוב מאוד. היום הרבה חברים מכובדים של הבית הזה —

שמעון שטרית (העבודה):

אולי תוסיף מלה למי שעשה הפסקות שלא לצורך. אם כבר.

שר המשפטים ד' מרידור:

הרבה חברים מכובדים של הבית הזה סומכים על הקבוצה הנבחרת הנמצאת כאן עכשיו, ונשארנו כאן כמעט כמו שאומרים האמריקנים בלטינית — *e pluribus unum*, *e pluribus quattuor*, בערך ארבעה, חמישה, שישה חברים, אבל זה לא צריך לפגוע ברצינות הדברים העומדים על הפרק.

אני מתכבד להביא לפני הבית את הצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ב — 1992. מאז קום המדינה אנחנו חיינו עם פקודת החוק הפלילי הבריטי משנת 1936, שיובאה ארצה, אגב, מהשיטה בקפריסין, ואומצה על-ידי המחוקק הישראלי בסעיף 11 הידוע לפקודת סדרי השלטון והמשפט, שקבע שהמשפט שהיה בארץ-ישראל בה' באייר התש"ח יוסיף לעמוד בתוקפו כפי שקבוע באותו סעיף.

במשך השנים שחלפו מאז 1948 נוספה פסיקה בנושאים שונים הנוגעים למשפט הפלילי. שנים רבות היינו גם קשורים בזיקת פרשנות לפסיקה האנגלית. עם חקיקת חוק יסודות המשפט בוטלה הזיקה לאנגליה. נשאלת השאלה, אם חוק יסודות המשפט יש לו תחולה מעשית לגבי החוק הפלילי, האם

אנו ניגשים עכשיו להצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ב — 1992, קריאה ראשונה. יציג את החוק כבוד שר המשפטים. בבקשה.

שמעון שטרית (העבודה):

אדוני, אולי תקרא את המכתב. אנחנו פונים אליך לתת לנו הורמנות לדון בחוק זה בפעם אחרת.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אולי רק השר יציג את החוק.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני שר המשפטים, תסלח לי, עוד רגע. קיבלתי מכתב מחבר הכנסת הנכבד משה שחל, ואני רוצה להגיד שאני מתייחס בכבוד ולהערכה לפנייתו של כל חבר כנסת, בכלל זה — אינני רוצה להגיד "במיוחד", כדי שלא יגידו שאני מפלה בין חבר כנסת לחבר כנסת — חבר הכנסת משה שחל.

רבתי, אני אומר לכם ברוח טובה, תבינו, אני נמצא יום-יום באותו מצב. מה אני יכול לעשות? כולם רוצים לדבר בראשית הישיבה. כולם רוצים, גם השרים וגם חברי הכנסת, שהנושא יעלה בשעה שיש טלוויזיה, והפיגורים גדולים.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, השעה מאוחרת.

היו"ר ד' שילנסקי:

רבתי, השעה 20:30. אתם הולכים מוקדם. אני יושב כמעט כל יום עד השעה 22:00, 23:00.

צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אנחנו פה משעה 08:00.

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני כתבתי לך את הפתק. כי לצערי אני לא מוכשר להסביר את עצמי. הבעיה אינה השעה המאוחרת או השעה המוקדמת. החוק הזה, ראוי שהציבור ידע עליו. זאת השאלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, בבקשה.

משה שחל (העבודה):

החוק ראוי שהציבור ישמע אותו בטלוויזיה.

היו"ר ד' שילנסקי:

רבתי, האמינו לי, כל מי שיש לו חוק, באמת ובתמים מאמין שהנושא שלו הכי חשוב. אני נמצא בוויכוחים כאלה יום-יום.

אדוני השר, בבקשה.**ראובן ריבלין (הליכוד):**

החוק הזה יהיה אחד מהישגיה של הכנסת. לכן צריך לתת לו את המעמד הראוי.

* רשומות (הצעות חוק, חוב' 2098).

שעוד לא באו על פתרון מבחינתנו. לא רציתי לעכב את הכול עד שכל זה יהיה מוכן, והפרדנו. אני מקווה שלא יארך הזמן, אבל אני לא רוצה להתחייב, כרשותך.

נותר לנו, כמובן, עוד חלק חשוב והוא כתיבה מחדש של החלקים הספציפיים, של העבירות הספציפיות, בנוסח המתאים לדיני העונשין כפי שהם מוגדרים בחלק הכללי כאן. כאשר תתקבל ההצעה הזאת, כפי שאני מקווה, עליי ועדת החוקה, חוק ומשפט, אחרי דיונים ארוכים כמו שצריך לקיים, יצטרכו גם לחוק חוק מעבר שמתאים בין החלק הכללי המוצע לבין החלק הספציפי הקיים, מפני שצריך לתאם מונחים בנושאים שונים שמתבקשים מעצם העניין.

מהו מבנה ההצעה? ההצעה מחולקת לשני חלקים — מקדמי וכללי. החלק המקדמי עוסק בחוקיות הענישה, ויש בו שלושה פרקים: פרק א' — הוראות יסוד; פרק ב' — תחולת דיני העונשין לפי זמן עשיית העבירה; פרק ג' — תחולת דיני העונשין לפי מקום עשיית העבירה.

החלק הכללי עוסקו בעבירה ובאחריות הפלילית לעבירה, והוא כולל את הפרקים האלה: פרק ד' — העבירה הפלילית והאחריות לה, לרבות היסוד העובדתי שבעבירה, היסוד הנפשי שבעבירה, אחריות קפידה — מה שקוראים היום אחריות מוחלטת. אנחנו מציעים את המונח אחריות קפידה, אחריות פלילית של תאגיד והעבירות לפי חומרתן.

פרק שני בחלק הכללי הוא פרק ה' הן בעבירות נגזרות: הניסיון, הצדדים לעבירה, והוראות משותפות לעניינים אלה.

פרק שלישי בחלק הכללי, פרק ו', דן בסייגים לאחריות פלילית: הוראות כלליות, סייגים לפליליות המעשה.

פרק ז' דן בהוראות שונות.

אדוני היושב ראש, רבותי חברי הכנסת, נקודת המוצא של ההצעה היא הדין המצוי. יש לומר את הדברים האלה: הושם דגש בעריכת שיטתית והגינות של העקרונות שנקבעו בחקיקה ובפסיקה, ויש גם שינויים. הבסיס לשינויים הוא הניסיון המעשי שנצטבר, הידע המקצועי ולימוד מחקיקה מודרנית במדינות שונות, שלדעתנו ראוי ללמוד מהן.

לא אגע כאן בכל מה שנאמר לגבי הדין הקיים. אני סבור שבקריאה ראשונה אעשה נכון אם אדגיש את הנקודות שאנחנו משנים מן הדין הקיים. כרשותכם, אגע בעיקרי החידושים.

חידוש ראשון שאני רוצה לגעת בו הוא דיון מפורש בעקרונות החוקיות של הענישה, לרבות ביטוי מפורש לעקרון הרטרואקטיביות לקולא — אפרט אותו מיד — והתמודדות עם בעיית החוקים הזמניים. אנחנו קובעים, כי "חיקוק היוצר עבירה לא יחול על מעשה שנעשה לפני יום פרסומו כדין".

אולי אוסיף משפט שהייתי צריך לומר אותו קודם. החוק הזה במהותו הוא מעין חוק-יסוד. באיזה מובן? כמובן שהוא קובע כללים לחקיקה פלילית, לא רק לחקונות פליליות. למשל, הקביעה כי "חיקוק היוצר עבירה לא יחול על מעשה שנעשה לפני יום פרסומו כדין" היא מעין קביעת יסוד לחקיקה פלילית עתידית. אינני דן על הרמה הנורמטיבית הפורמלית של החוק, אני מדבר על מהותו התוכנית.

דוד ליבאי (העבודה):

אין ספק ששלושת הסעיפים הראשונים הם, כעלי ערך חוקתי.

באמת יכול, למשל, להיות חסר בחוק פלילי. לא אגע בזה עכשיו. החקיקה הישראלית התקדמה מאז הקמת המדינה וחוקנו דיני עונשין ספציפיים נוסף על פקודת החוק הפלילי, כגון ביטחון המדינה, דרכי ענישה, מרמה, סחיטה ועושיק, הסתה לגזענות, משחקים אסורים, הפסקת היריון, פגיעה בקטינים וחסרי ישע — רק בשנה האחרונה — ענייני ריבוי נישואין ונושאים שונים ורבים.

שנית, אנחנו תיקנו סעיפים ספציפיים לפי הצרכים, עם הזמן. הוספנו גם דרכי ענישה חדשות, כגון השירות לטובת הציבור או עבודות שירות. בשנת 1977, כזכור לחברי הכית, הוגש הנוסח החדש והמשולב של חוק העונשין. אבל צריך לומר את האמת, הוא לא שינה את הבסיס הרעיוני של השיטה המשפטית, שהוא ביסודו הבסיס שהכרנו מן הפקודה של 1936.

היום אנחנו מגישים את הצעת חוק העונשין (החלק המקדמי והחלק הכללי). אומר משהו על ההיסטוריה החקיקתית של ההצעה הזאת. ההצעה, כפי שמצאנו לנכון לציין בדברי הסבר, מבוססת על העבודה הגדולה והחשובה שעשו הפרופסור פלר והפרופסור קרמניצר מן האוניברסיטה העברית בירושלים. בהצעה שלהם שולבו, בשינויים ובהשלמות, דברים שגובשו קודם לכן בוועדת מומחים בראשות נשיא בית-המשפט העליון לשעבר, שמעון אגרנט. וכאן אנחנו מגישים היום את החלק המקדמי והחלק הכללי לחוקי העונשין.

חשיבות החלק הכללי מודגשת גם בכך שהוא מתכוון לחול על העבירות כולן, לאו דווקא ולא רק על העבירות הנמצאות היום בחוק העונשין. הצורך בחקיקה כללית, רחבה, נובע, כמובן, מן הצורך לבירור שיטתי מתואם של העקרונות ושל הפסיקה שהתגבשו עד היום עם העקרונות החדשים שאנחנו מביאים כאן. כדי שחוקי העונשין, דיני העונשין, יהיו כולם יריעה אחת. החוק היום הוא עוד חוק אחד בסדרה של חוקים שהכנסת מחוקקת, שבה היא מחליפה חוקים מנדטוריים, עוד קודם לכן — עות'מאניים, בחקיקה ישראלית משלנו. כזכור וכידוע לחברי הכית, החלפנו נתחים גדולים וחשובים מאוד של חקיקה שהיתה קיימת ועמדה לנו שנים רבות בחקיקה הישראלית, למשל, דיני החוזים למיניהם, כידוע, וחוקים אחרים שלא אגע בהם עכשיו. היום אנחנו נוגעים בענף חשוב מאוד, יסודי מאוד, בעולם המשפט, כל ענף העניין הפלילי.

החוק המוגש כאן היום הוא חלק מתוכנית חקיקתית רחבה ביותר. נוסף על החלק המקדמי ועל החלק הכללי כבר הוכן ונמצא בדיון במשרד המשפטים פרק נוסף על דרכי ענישה. אני מוכרח לציין ששני החלקים האלה, גם הכללי והמקדמי וגם דרכי ענישה, לא רק שלא נעשו במחתרת ובכמשכים, לא רק שהיו דיונים ארוכים שנים בהם באקדמיה ובמשרד המשפטים, אלא שהם גם פורסמו לציבור לא פעם אחת, ויש אפילו פרסום מלא ומפורט בחוברת "משפטים", וכראוי לחקיקה כזאת היה דיון ציבורי מקצועי, ענייני ואקדמי עליה, כבר שנים רבות. כאשר אנחנו נסיים את הדיון ואת ההחלטה בעניין הפרק הדין בדרכי ענישה, נביא גם אותו.

דוד ליבאי (העבודה):

מתי לערך? האם יש לכבוד השר הערכת זמן?

שר המשפטים ד' מרדור:

אני חושש להתחייב על הערכת זמן. הפרק מוכן מבחינת מצינו, הפרופסורים פלר וקרמניצר, לנו היו שאלות שונות

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מסכים עם חבר הכנסת פרופסור ליבאי. הפרק הזה גם נקרא: הוראות יסוד. והביטוי "יסוד" מלמד על מה שאמרת עכשיו ועל מה שאתה אומר.

עניין שני שאני רוצה להדגיש הוא הסדרה חדשה של עקרון התחולה הטריטוריאלית והתחולה על עבירות חוץ. אני רוצה להדגיש חידוש שלא היה קיים בחוק היום, והוצע לנו על-ידי פרופסור פלר. הוא לא נקי מדילמות, אבל קיבלנו אותו. אני מפנה אתכם לסעיף 13 לחוק. אנחנו כותבים בסעיף 13(ב), בין השאר, ש"דיני העונשין של ישראל יחולו גם על עבירות חוץ נגד —" בפסקה (2) — "חיי יהודי, גופו, בריאותו, חירותו, או רכושו, כאשר הוא יהודי, או רכוש מוסד יהודי, כאשר הוא כזה".

אני לא רוצה לפרט עוד. התחולה לגבי חיי אזרחי ישראל, תושבי ישראל או עובד ציבור וכן הלאה כתובה בפסקה (1).

אנחנו מקבלים את ההצעה של פרופסור פלר. שלא היתה פשוטה, ליטול על עצמנו כמדינה יהודית את האחריות להגנה על חיי יהודי, אם נפגע כאשר הוא יהודי. אפשר כמובן לשאול שאלות אם יש נוהג כזה במדינות אחרות. אולי אין, אבל אין מדינה כמדינתנו שהיא, ככתוב בחוק יסוד אחר, בחוק יסוד: הכנסת, סעיף 7א, מדינתו של העם היהודי. כאשר יהודי נרדף בכל מקום שהוא נרדף בו כאשר הוא יהודי, לא מפני שעבר עבירה פלילית, אני חושב שצריך לאפשר לנו להחיל על הפוגע בו, לפי שיקול דעתנו, היועץ המשפטי לממשלה יחליט, את חוקי העונשין של מדינת ישראל. מצאתי לנכון להעיר הערה זו, כי זה חידוש שלא היה קיים עד היום.

אנחנו מרחיבים את תחולת החוק הישראלי גם על בעלי זיקת תושבות ואזרחות, כשהמטרה שלנו היא מניעת הפיכת ישראל לעיר מקלט. ראו את הכתוב בסעיף 15 לחוק: "דיני העונשין של ישראל יחולו על עבירות חוץ מסוג פשע או עוון, שנעברה בידי אדם, שהיה בשעת עשיית העבירה או לאחר מכן, אזרח ישראלי או תושב ישראל; הוסגר אדם מישראל למדינה אחרת בשל אותה עבירה ונתן שם את הדין עליה, לא יחולו עוד עליה דיני העונשין של ישראל". גם כאן היישום הוא לפי שיקול דעתו של היועץ המשפטי לממשלה.

בהקשר של עיקרי החידושים בחוק, אני רוצה להביא לחשומת לבכם את ההגדרה המפורשת והשיטתית של היסוד הנפשי שבעבירה, לרבות הפירוט של צורות המחשבה הפלילית. ראו את סעיף 19 ואת סעיף 20 לחוק. יש קביעה מפורשת של הכלל — חבר הכנסת ליבאי, בוודאי תסכים אתי, שגם היא כמובן מסוים קונסטרוקטיבית — בדבר הצורך במחשבה פלילית כיסוד נפשי מינימלי במקום שאין קביעה אחרת. דבר שנקבע בפסיקה אנחנו קובעים אותו היום בצורה מפורשת. אמרתי שאני מציע להסתכל בסעיפים 19 ו-20: דרישת מחשבה פלילית ופירוט סוגי המחשבה הפלילית, המוגדרת כאן ככוונה, לפזיזות — המחולקת אף היא לאדישות ולקלות דעת, והגדרת המונחים כפי שהם כתובים שם.

ישנה גם הגדרת הרשלנות הפלילית והגבלתה לעבירות שאינן פשע. השאלה לא פשוטה כשאנחנו מדברים על mens rea, על כוונה, מחשבה פלילית, במינוחים ובניסוחים השונים. ידוע לנו, שבחקיקה שאינה מהיום נקבעו גם עבירות פליליות שהיסוד הנפשי שדרוש להן הוא של רשלנות או קשור לרשלנות. אמרנו שלא ייתכן שעבירות כאלה, שאין אתן סוג רציני יותר ועמוק יותר של מחשבה פלילית, יהיו עבירות שהן

פשע, אלא רק למה שאיננו פשע, דהיינו חטא או עוון, רק לו ראוי שדי יהיה ברשלנות פלילית.

עניין נוסף הוא המעבר מאחריות מוחלטת, כפי שאנחנו מכירים אותה מאז פסק-הדין מאור-מזרחי. אנחנו מכירים את העניין לגבי נוהג רכב שפנסו כבה. מעבר מאחריות מוחלטת לאחריות קפידה, שבסיסה הוא הנחה יחסית הניתנת לסתירה. קבענו גם בעניין זה את הגבלת האפשרות להטיל מאסר — ראו סעיף 22. יש בעיה של תחולת העיקרון הזה על חוקים קודמים, פקודת התעבורה ודברים אחרים שיש בהם אחריות מוחלטת. אני מפנה תשומת לב לעניין הזה.

כפי שאתם רואים בסעיף 22(ג), קבענו "לעניין אחריות לפי סעיף זה, לא יידון אדם למאסר, אלא אם כן הוכחו מחשבה פלילית או רשלנות". לפי אחריות קפידה לכך — אין מאסר, אם לא תוכח רמה גבוהה יותר של המחשבה הפלילית.

בסעיף 23 אנחנו דנים בהסדרת האחריות הפלילית של תאגידים. לא אפרט, הדברים כתובים.

חידוש אחר — טיפול כלול בעבירות הנגזרות. אני מפנה אתכם לסעיפים 27 ואילך. ניסיון הוא הראשונה שבהן. אני מפנה תשומת לבכם לכך שבעניין הניסיון יש שתי גרסאות.

דוד ליבאי (העבודה):

האם חילוקי הדעות היו במשרד המשפטים, או שכך הציעו המציעים?

שר המשפטים ד' מרידור:

המציעים הציעו כיסודו של דבר לראות את הניסיון, מבחינת הענישה האפשרית, כאילו הושלמה העבירה. כמלים של אחד המציעים, בעברית לא כל-כך תקינה — הוא יסלח לי — אם אדם פספס, לא מגיע לו פרס. מי שירה והתכוון להרוג ובמקרה לא פגע, מדוע עונשו יהיה אחר משל מי שפגע? זה הרעיון המוסרי שמאחורי ההצעה הזאת. בעיקרו של דבר, אדם ענש בעיקר על מה שהוא עושה בכוונה, וכוונה העשייה היא חשובה מאוד; ואם הוא עשה הכול כדי לפגוע, אבל מסיבה שאינה תלויה בו לא הצליח להשלים את העבירה, מדוע לא יהיה אפשר להענישו בכל חומר הדין?

אני מוכרח לומר, שאני היסטרי קצת בעניין זה. קודם כול, ייתכן שכולנו חולים בקצת שמרנות. בתור משפטנים, זו מחלה די אופיינית למקצוע שלנו. היום, כידוע, ניסיון דינו חצי העונש הקבוע לעבירה המושלמת. כיוון שהנושא רציני, חשבתי שראוי יהיה להביא את שתי הגרסאות לכנסת, ואני מציע שוועדת החוקה, חוק ומשפט תדון בשאלה הזאת. היא ודאי תשמע ותחליט.

שמעון שטרית (העבודה):

יש הצעה לכפל על ניסיון?

שר המשפטים ד' מרידור:

לא, כפל עדיין לא הוצע. אבל אתה יכול להציע הצעה כזאת ולהוסיף הסתייגות אחר כך. בכל דבר אפשר לדון.

שמעון שטרית (העבודה):

השאלה שלי נובעת מכך שאני דווקא בעד חצי.

שר המשפטים ד' מרידור:

אמרתי שהמשפטנים הם שמרנים בדרך כלל, והודיתי הודאה אישית בעניין זה. אבל אני בהחלט מביא את שתי הגרסאות, כי העניין ראוי לדיון. זה עניין מוסרי, חברתי, משפטי. אני חושב שהוא ראוי לדיון. הוא לא עניין פוליטי ולא עניין אידיאולוגי חריף ביותר. שני הדברים יכולים להתקיים.

דוד ליבאי (העבודה):

בעניין עונשו של המסייע ההצעה איננה שמרנית, ואין בה שתי גרסאות.

שר המשפטים ד' מרידור:

נכון. אני מייד מגיע לזה.

של ההגנות השונות. הייתי בהחלט מציע לחברי הכנסת לשקול, אפילו בזמן ובמצב שאנו עומדים בו היום לגבי הצעה מסוימת, אם לא ראוי לחכות עם הבאתה לקריאה שנייה ושלישית עד שיהיה דיון מסודר, כולל, לפי ההצעה המובאת כאן, לא כדאי, בכל הכבוד, לחקן עוד טלאי אחד, אולי חשוב, אולי נכון, גם בו יש פרובלמה ולא אכנס לזה עכשיו. לדעתי, כדאי לראות את המראה הכולל. אנחנו מציעים אותו עכשיו בפרק ו' סימן ב'.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אפשר לדון בכל הצעות החוק עם עניין זה.

שר המשפטים ד' מרידור:

זה מה שהצעת, חבר הכנסת ריבלין.

דוד ליבאי (העבודה):

לצורך זה צריך לפנות ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

שר המשפטים ד' מרידור:

אפשר, כשהוא יביא את הצעתו הנה, לבקש לפי סעיף 127 לתקנון להחזיר אותו לוועדה, ואז לדון ביחד. יש לנו תקדים כזה מאתמול.

דוד ליבאי (העבודה):

מי שרשאי לבקש הוא אדוני השר.

שר המשפטים ד' מרידור:

מי שרשאי לבקש זה או יושב-ראש הוועדה או הממשלה.

דוד ליבאי (העבודה):

אני מבקש שאדוני השר יהיה נוכח.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני מודה על החזרת הכדור לחצר שלי.

לעניין הסייגים לאחריות הפלילית, אנחנו מעגנים במפורש את העיקרון בדבר הצורך בשליטה כמרכיב בסיסי ביצירת האחריות הפלילית. היום יש עיקרון המכונה "עקרון הרצייה".

אני רוצה להפנות את תשומת לבכם לאחד הסייגים, והוא סייג הציודוק. סעיף 42 דן בהעדר שליטה, סעיף 43 בקטינות, סעיף 44 באי-שפיות הדעת — זה ניסוח שונה במקצת, אני לא נכנס לפרטים: חלק מחברי הכנסת בוודאי מכירים זאת היטב מניסיון מקצועי רב ויודעים שיש פה שינוי — סעיף 45, שיכרות.

אני רוצה לתקן לטובת הפרוטוקול. יש פה טעות בהדפסה. בסעיף 45 (א) כתוב "לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה שעשה במצב של שיכרות שנגרמה שלא מרצונו או שלא מדעתו". אנחנו מציעים לכתוב: "שלא בהתנהגותו הנשלטת". זה הביטוי והוא נשמט כאן. נתקן את זה בוועדה.

דוד ליבאי (העבודה):

אדוני דיבר על סעיף 45 (א)?

שר המשפטים ד' מרידור:

כן. בהחלט. במקום המלים "שלא מרצונו או שלא מדעתו", אנחנו מבקשים לכתוב "שלא בהתנהגותו הנשלטת או שלא מדעתו". אני אסביר בוועדה למה אנחנו מציעים זאת. אני לא רוצה להיכנס לפרטים עכשיו.

גם בסעיף 45 (ב) יש טעות. בסעיף כתוב: "עשה אדם מעשה במצב של שיכרות והוא גרם למצב זה מרצון ומדעת"

קבענו הסדרה שונה של היחס בין מבצע העבירה לבין מסייע לעזמת המצב הקיים. במצב הזכור לנו בסעיף 26 הקיים בחוק העונשין, מה שהיה פעם סעיף 23 לפקודת החוק הפלילי, נקבע שדין המסייע, דין המשדל, כדין המבצע העיקרי. פה יש הגדרה שונה, ולכן גם דין שונה, ולכן גם שינוי העונש על סיוע. ראו לעניין זה סעיף 32: "המסייע לעבור עבירה, עונשו — מחצית העונש שנקבע בחיקוק בשל ביצועה". אני לא רוצה לפרט עכשיו. ייאמר מייד שהגדרת מבצע העבירה כוללת גם "לרבות מבצעה בצוותא או באמצעות אחר". חלק מן המקרים שהיום היינו קוראים להם אולי סיוע, ייכללו בביטוי "מבצעה בצוותא". עד היום לא תמיד נדרש בית-המשפט לסוגיה אם האיש הוא מסייע או המבצע העיקרי, מפני שזה לא שינה דבר, לא לגבי הדין ולא לגבי העונש. מרגע שאנחנו קובעים הבחנה כזאת, יצטרכו לדון בשאלה הזאת. מבצע מוגדר הגדרה רחבה יותר מאשר ההגדרה המופיעה בחוק העונשין היום, He who actually does the act — "העושה את המעשה בעצמו". פה כתוב "מבצע עבירה" — לרבות מבצעה בצוותא או באמצעות אחר", סעיף 29 לחוק.

ההמשך הוא שהמשתתפים בכיצוע העבירה, עם עשיית מעשים לביצועה, הם מבצעים בצוותא, ואין נפקא מינה אם כל המעשים נעשו ביחד או נעשו מקצתם בידי אחד ומקצתם בידי אחרים.

בסעיף 29 (ג) כתוב כי מבצע באמצעות אחר הוא אדם שתורם לעשיית המעשה על-ידי אדם אחר שעשאו ככלי בידיו, כשהאחר היה נתון במצבים המפורטים. לכן, מי שאינו נכלל בה, דינו יהיה כדין מסייע ועונשו יהיה מחצית העונש הקבוע למשלים ביצוע העבירה.

אני רוצה להפנות תשומת לבכם לחידוש בסעיף 28 לחוק. סעיף 28 מדבר על פטור עקב חרטה. אנחנו אומרים אמירה שאיננה קיימת היום: "מי שניסה לעבור עבירה לא יישא באחריות פלילית לניסיון אם הוכיח שמחפץ נפשו בלבד ומתוך חרטה — — —", שני האלמנטים. חפץ נפשו בלבד הוא תרגום של הביטוי הלטיני *sponte sua* — ומתוך חרטה. לא מתוך פחד שעברה משטרה בחוץ. — — — חדל מהשלמת המעשה או תרם תרומה של ממש למניעת תוצאות שבהן מותנית השלמת העבירה. למשל, קרא לשומר, טלפן למשטרה כדי למנוע. זה חידוש; הפטור הוא חידוש. אני מפנה את תשומת הלב לחידוש הזה.

אני מבקש לעבור לפרק הסייגים, שגם בו יש חידוש. זה פרק ו' — הסייגים לאחריות הפלילית. קודם כול אני רוצה לציין שאני מקיים פה הבטחה שנחתי מעל כמה זרועות מעים מספר. חברי הכנסת הגישו הצעות חוק לחיקון סעיפים מסוימים שהם סייגים לאחריות הפלילית, מה שקוראים הגנות, ואני אמרתי מעל דוכן זה שראוי לטפל בהגנות בפני הרשעה בפלילים ביחד, מתוך ראייה כוללת של כל מסכת ההגנות. נשאלתי אז: נו, מתי תביא לנו הצעה כוללת? הבטחתי שאביא אותה, ואני מביא אותה היום.

יש חשיבות לכך שכל ההגנות הנוכחיות כאן תיראנה בראייה אחת כוללת ויהיה קו מנחה אחד לאותו רעיון בבסיס

לא-חוקי. אומרים לו: אם קיבלת פקודה, שאין מעליה "דגל שחור", בצע אותה, אל תתחיל להתפלמס עם השאלה אם הפקודה חוקית או לא-חוקית.

שתי הגישות האלה באות לידי ביטוי כאן. אני, שאני בוודאי רגיש כמו כל אחד אחר מאתנו לעניין המוסרי, אין לי ספק שבעניינים המוסריים בוודאי אסור לבצע, כמעט בכל העניינים המוסריים. גם העניין הכלתי-חוקי ברור מאוד, לא רק בגלל היותו בלתי-מוסרי. נדמה לי שהפירוש הנכון יותר — זאת דעתי בכל אופן — שפקודה שהיא באופן ברור בלתי-חוקית, גם אם אין אתה שום בעיה מוסרית, סייג הצידוק אינו צריך לחול עליה, כאשר אדם מבצע אותה. אני חושב שאסור לבצע הוראה כזאת. אני חושב שהכלל צריך להיות ברור מאוד.

אבל, אני מודה שיש בנושא זה שתי דעות. הנושא פתוח לדיון. אני מציע לוועדה, שתדון בכך כפי שהיא תמצא לנכון. היא תשמע בוודאי את האנשים השונים, את הגופים השונים שעוסקים בדברים האלה, וגם אנשי אקדמיה, שגם להם יש גרסאות שונות בעניין זה.

אני עובר לחידוש אחר. בלטינית מנסחים את הכלל הזה De Minimis Non Curat Lex — החוק איננו עוסק בקטנות. זה עיקרון שמפורט אצלנו בסעיף 53 לחוק. הוא איננו קיים היום בחקיקה הישראלית. אנחנו מציעים אותו, ואנחנו כותבים: "לא יישא אדם באחריות פלילית למעשה, אם, לאור טיבו של המעשה, נסיבותיו, תוצאותיו והאינטרס הציבורי, המעשה הוא קל ערך". אפשר לכתוב על זה הרים של פרשנות. אפשר לנהל על זה ויכוחים. לא אכנס אליהם עכשיו.

אני חושב שיש הרבה היגיון בהצעה הזאת, לא לעשות מכל אדם עבריין פלילי, לא להביא כל אחד אל השופט גם על דברים שהם באמת minima, דברים קלי ערך, דברים חסרי חשיבות. שאין אינטרס ציבורי בהם, לא להשאיר את זה רק לקביעה של היועץ המשפטי שאין אינטרס ציבורי, שזו קביעה המוטלת עליו על-פי חוק סדר הדין הפלילי, אלא לקבוע בנורמה הפלילית עצמה, שאדם לא יישא באחריות הפלילית; לא רק שהיועץ המשפטי עושה אתו חסד שהוא לא מעמיד אותו לדין, או שוקל שיקול כזה או אחר.

אין ספק שהשיקול פה יהיה של היועץ המשפטי; הוא יחליט. אבל השאלה אם הוא מחליט נכון או לא, תיבדק על-ידי בית-המשפט, כי הנורמה היא נורמה שכתובה בחוק, ואם המעשה הוא קל ערך או לא — זה יצטרך להיבדק. גם זה חידוש שרציתי להצביע עליו.

דוד ליבאי (העבודה):

יש להביא בחשבון, שמשפטים לא-מעטים מוגשים על-ידי התובע המשטרתי, לא דרך פרקליט מחוז ולא דרך היועץ המשפטי לממשלה, כך שיהיה אפשר לפנות גם לבית-המשפט לפי סעיף זה כדי שהוא יחליט.

שר המשפטים ד' מרדור:

אני חושב שגם לדברים האלה מתכוונים המציעים. אני יכול לומר זאת כמי שמציע את ההצעה הזאת.

גם בסעיפים 57 ו-58 יש חידוש. בסעיף 57 אנחנו קובעים כך: "ניתן דין לפירושים סבירים אחרים, ויכרע העניין לפי הפירוש המקל ביותר עם מי שאמור לשאת באחריות פלילית". בעבר זו היתה ההלכה. עם הזמן הלכות הפרשנות קבעו דרך קצת אחרת. קובעים את הפירוש המתאים למטרה החקיקתית מתוך הפירושים הסבירים, או שקובעים פירוש סביר ביותר, או

— במקום "מרבץ ומדעת" צריך להיות: "בהתנהגות נשלטת ומדעת".

בסעיף 46 — הגנה עצמית, אני מבקש שיושם לב שהלכנו את אלמנט סכנת הפגיעה המיידית בחייו. בעינינו זה אלמנט חשוב.

בסעיף 47 — הגנת הצורך מופרדת היום מהגנה עצמית בדרך הכתובה בהצעת החוק. בסעיף 48 — הגנת הכורח, או כפי שצריך לומר: סייג הכורח.

בסעיף 49 אנחנו מביאים שתי גרסאות לשאלת הצידוק. הגנת הצידוק היא הגנה שדנו בה הרבה. גם במשפט הבין-לאומי עלה הדבר, לצערנו, בנסיבות חמורות מאוד. במשפט של ארצנו שלנו זה עלה במשפט כפרקאס, זה הועלה לאחרונה במשפטים בבתי-המשפט הצבאיים — החובה לציית לפקודה. הפקודה הבלתי-חוקית בעליל וכן הלאה. אנחנו מגישים בסעיף 49 שתי גרסאות. היו על כך ויכוחים בתוכנו. אני מוכרח לומר, שאני הייתי בדעה אחת ואנשי הצבא היו בדעה אחרת. דנו בשאלה גם אתם.

הי"ר ד' שילנסקי:

האם אפשר לדעת באיזו דעה אתה היית?

שר המשפטים ד' מרדור:

כן, מייד אומר.

אני רוצה להסביר את הגרסאות. בעיני זה עניין בעל חשיבות. אולי אקדים כמה מלים. הביטוי "בלתי-חוקי בעליל" — הביטוי שמופיע היום בחוק — שהוא ביטוי השונה במקצת מן המקביל לו בחוק השיפוט הצבאי, נדמה לי בסעיף 125 — אני לא בטוח במספר המדויק של הסעיף — פורש בפסיקה, בוודאי בפסקי-הדין של כפרקאס, גם בבית-הדין הראשון, בראשות השופט הלוי, וגם בבית-הדין לערעורים, בראשות השופט לנדוי, על רקע מוסרי. היו ביטויים כמו "דגל שחור", "מקומם את הנפש" וכן הלאה.

פירוש דומה ניתן גם בחלק מפסקי-הדין הצבאיים האחרונים. במשפטי "גבעתי" ו"גולני", שבוודאי חלק מהנוכחים פה קראו אותם, נשאלת שאלה, שנדונה בעולם המשפט, גם במאמרים שפרופסור פלר כתב, גם במאמרים שפרופסור פרוש כתב לפני זמן מה ואחרים, כאשר נותנים הוראה לבצע פקודה שהיא בלתי-חוקית לחלוטין, באופן ברור לגמרי, אבל אין בה שום בעיה מוסרית, האם אין חובה שלא לבצע אותה? האם יש צידוק או אין צידוק בגין מעשה כזה?

הדוגמה הקלסית: נותנים הוראה לנהל לנסוע במהירות של 120 קילומטר לשעה כדי להגיע לחברה של המפקד, לא משום סיבה מבצעית. זה בלתי-חוקי בעליל, ואין שום בעיה מוסרית בזה. מה נכון לכתוב? האם האלמנט המוסרי צריך להכריע, או שדי שבכור שאסור לנסוע במהירות שמעל 90 קילומטר לשעה, ואין ההנה כמו צורך, בהנחה שכל העובדות ידועות.

היו שתי גרסאות בעניין זה. מצד אחד אפשר לומר: איך אפשר להגיד לחייל שהוא חייב לבצע הוראה שהיא מחוץ לחוק, ואם ביצע, יהיה לו פטור? האם יש למפקד בכלל סמכות לתת הוראה שהחוק לא מסמיך אותו לתת? זה כאילו תרתי דסתרי. החוק לא מסמיך מפקד כצבא או במשטרה לתת הוראה שהיא לבצע עבירה פלילית. מצד שני, יש שאלת המשמעת בגוף צבאי, או גוף אחר הבנוי על משמעת — שירות הביטחון אולי, המשטרה, משמרי-הגבול, צבא, אלה גופים שבהם לא כל אדם יכול כל הזמן לשקול את השאלה האם זה חוקי או

כזה. בעיקרו של דבר, זו הצעה שעיקרה השלמות שבה. היא כוללת, היא דנה בהיקף רחב, והיא אמורה להכיל את הכול. היא באה להסדיר את דיני העונשין, היא באה להסדיר את החלק הכללי ואת החלק המקדמי.

ההצעה הזאת חשובה, וכפי שמציעה ומנסחיה המקוריים אומרים, היא גם בנויה לתלפיות, כך שהיא טובה מאוד כמו שהיא. אין לי ספק, שבועדה עוד ידונו בה. הכנסת לא קיבלה עד היום שום הצעת חוק בכחינת "כזה ראה וקדש", ואני לא יכול לבקש ממנה לקבל את ההצעה הזאת בכחינת "כזה ראה וקדש" בלי לדרון בסעיפים אלא רק להסתכל ולברך.

אני מבקש לשים לב לכך, שההצעה באמת בנויה כמעט כיצירה שכל אבן בה עומדת במקומה; לכל מינוח יש משמעות, ואין בה כמעט סעיף שאינו קשור לסעיפים אחרים. לכן צריך להיזהר מאוד מעשיית שינויים הנראים מתאימים לסעיף מסוים או מתאימים לאיזו אידיאולוגיה משפטית כזאת או אחרת, אבל עלולים לשבש את הרעיון הכולל העומד בבסיס ההצעה הזאת, שעליו היא בנויה.

אני מקווה שוועדת החוקה, חוק ומשפט בדונה בהצעה הזאת תקיים דיון רציני, אני בטוח בכך, וגם לא חפזו. זה עניין הראוי לדיון ארוך ומעמיק. אני מציע לוועדה לזמן לדיוניה את פרופסור פלר ואת פרופסור קרמניצר, ובוודאי גם מומחים אחרים במשפט הפלילי. אני מציע לדרון כזה בכוכר ראש.

כדי שהוועדה תוכל לעשות את כל אלה, אני מבקש, אדוני היושב־ראש, להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה, אדוני השר.

מאחר שחברי, סגן יושב־ראש הכנסת חבר הכנסת חיים קופמן, מחליף אותי, והוא לא מצוי בתמונה, אני מבקש להבהיר, שבדיון אישי לוקחים בדרך כלל אוריינטציה לפי הזמנים שהוקצבו לדיון סיעתי. בעבר הוקצו עשר דקות לכל חבר כנסת, ואחר־כך קיצצו זאת לחמש דקות. אני מציע לחבר הכנסת חיים קופמן, שינהל את המשך הישיבה, לחזור לעשר דקות, וגם להיות ליברלי במקרה שחברי כנסת יעברו על הזמן שלהם בדקה או בשתיים, מאחר שהחוק חשוב.

ראשון המשתתפים בדיון — חבר הכנסת גדליה גל. הוא איננו. חבר הכנסת חיים אורון — גם הוא איננו. חבר הכנסת מיכה גולדמן — איננו. חבר הכנסת אברהם בורג — איננו. חבר הכנסת משה שחל נמצא. בבקשה, אדוני.

משה שחל (העבודה):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, נדירים הם המקרים בבית הזה, בשנים האחרונות במיוחד, שבהם יכולה הכנסת, על כל סיעותיה וזרמיה, להתאחד כדי לברך על מעשה החקיקה שמובא בפנינו, שהוא לא רק מעשה חשוב אלא גם ממשש אתגר לכמה וכמה מאתנו.

אני רוצה לנצל הזדמנות זו כדי לברך את פרופסור פלר, שנמצא כאן באולם — — —

שר המשפטים ד' מרידור:

ביציע המוזמנים.

משה שחל (העבודה):

אכן, ביציע המוזמנים. מאחר שזו איננה עבירה פלילית, אני לא חייב כפרשנות מילולית על הנאמר.

שקובעים כל מיני דרכים אחרות. אני לא בא לבקר עכשיו מה שקבעה הפסיקה. היא קבעה. זאת דרך שהיא הלכה בה. אנחנו מציעים שבפלילים — אנחנו מדברים פה, כמובן, רק על דיני העונשין — כאשר יש כמה פירושים וכולם סבירים, ייבחר הפירוש המקל ביותר עם מי שעומד לשאת באחריות פלילית באותה סיטואציה.

גם בסעיף 58 יש קביעה נורמטיבית חשובה, שהיא קביעה של דיני ראיות, אבל אני רוצה שנוכח אותה: "עבירה טעונה הוכחה מעבר לכל ספק סביר" — beyond reasonable doubt, הביטוי האנגלי שכולנו מכירים אותו — "זולת אם נקבע אחרת בהוראה סותרת". גם זה ראוי בעיני לקביעה קונסטитуציונית יסודית של דיני העונשין.

אני מבקש לציין פה עוד שינוי אחד. הוא מופיע בסעיף 60 להצעת החוק. יש פה שינוי האחריות הסולידרית של קושרים. פסקה (3) של סעיף 60 קובעת תיקון לאמור היום בסעיף 499. אנחנו מסמנים את האמור היום ב־א), ואחריו יבוא: "(ב) הקושר קשר יישא באחריות פלילית גם על עבירה שלשמה נקשר הקשר רק אם ובמידה שהוא צד לעשייתה לפי סימן ב' לפקד ה' לחוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי). התשנ"ב—1992". זה החלק שאני מגיש היום לכנסת.

אנחנו מכירים את הפסיקה היום, ואנחנו מבקשים לבטל את ההלכה הפסוקה בעניין אחריות סולידרית של קושרים. על־פי ההלכה היום אחראי כל אחד מהקושרים, על־פי סעיף 499 לחוק העונשין, לכל עבירה שנעברה על־ידי כל אחד מן הקושרים לשם קידום מטרת הקשר, אפילו נעברה בלא השתתפותו וללא ידיעתו מראש. אנחנו חושבים שהעקרונות שקבענו בסימן ב' לפקד ה' אינם תואמים את ההלכה הזאת, אנחנו מציעים לשנות אותה. גם זה חידוש.

דוד ליבאי (העבודה):

מצוין.

שר המשפטים ד' מרידור:

אם חבר הכנסת דוד ליבאי אומר "מצוין", אני מתברך בברכתו ובהערתו זו.

אני מבקש להוסיף עוד עניין טכני קטן. ציינתי קודם, שבסעיף 45 יש כמה תיקונים. אני מבקש לומר, לצורך הפרוטוקול, שבסעיף 15(ב) נפלה טעות. אחרי המלים "הסייגים האמורים בסעיף" צריך לבוא: 14(ב) ו־15(ג).

בסעיף 16(א) סדר המלים אינו נכון — אני מתנצל שוב. צריך להיות כך: "דיני העונשין של ישראל יחולו על עבירות חוץ אשר מדינת ישראל התחייבה להעניש עליהן באמנות בין־לאומיות, רב צדדיות ופתוחות להצטרפות"; זאת במקום מה שכתוב היום.

בסעיף 22(א), במקום המלה "החוק" צריך להיות "חוקק". אנחנו משתמשים בביטוי "לחוקק", והביטוי הנכון בבניין פועל בעבר הוא "חוקק".

בסעיף 45(א) תיקנתי כבר, וגם בסעיף 42 תיקנתי. הביטוי הוא "העדר שליטה" ולא "העדר רצייה".

אסתפק בדברים שאמרתי עד כה. יש עוד תיקון אחד, שאותו נעשה כבר בוועדה.

אני רוצה לסיים, אדוני היושב־ראש, ולומר את הדברים הבאים. נגעתי כאן בעיקרי דברים. על כל אחד מהם אפשר היה לערוך סימפוזיון שלם, וחלק מאתנו היה גם נהנה מסימפוזיון

אני חושש שמא החוק ייפול בידיו של מישהו שלא יחשיב כל-כך אותן דקויות ואותם כללים, שלא מענישים אלא אם מזהירים, שמקפידים על זכויותיו של אדם כל עוד לא הורשע, שהוא בבחינת חף מפשע.

סעיף 14 נושא את החידוש של עבירות נגד אזרח ישראלי או תושב ישראל. אני חושב שבעיקרון הדבר מקובל, אם כי אני חייב לומר שלגבי סעיף 14(ב): "נעברה העבירה בשטח הנתון לשיפוט של מדינה אחרת, יחולו עליה דיני העונשין של ישראל רק בהתקיים כל אלה:" — וכאן מונים את המניין. אני חושב שבועדה נצטרך להתייחס גם למה שנקרא יחסי הגומלין בינינו לבין מדינות שאינן מקיימות מעמד קשרים בתחום של הסגרה או הסכמי הסגרה, גם מן הטעם והסיבה שעמך ישראל נמצא פזור בחלקים רבים בעולם.

בעניין אחר, היסוד העובדתי של העבירה הפלילית. ממנו אני רוצה לעבור לסעיפים 19 ו-20, ובמיוחד לסעיף 22. בסעיפים 19 ו-20 יש הגדרה של יסודות העבירה — "היסוד הנפשי שבעבירה", אדוני שר המשפטים, חשבתי בלבי על סעיף 22, שזאת היתה הזדמנות לטפל בסוגיה של מה שכאן נקרא "אחריות קפידה" לעומת מה שאנחנו יודעים כ"אחריות מוחלטת". כאשר יש כאן שימור של חוקי החוקים הקיימים שבהם נקבע בדין שקיימות עבירות מן הסוג הזה, כוונתי במפורש לדרושת מחשבה פלילית כיחס לחוק המפגשים. לא מפני שאני בעד שייפגשו עם אנשי אש"ף, בדיוק ההיפך, אני מתנגד לזה בכל התוקף ואני חושב שזה לא עניין שבמחלוקת. אבל אני התנגדתי גם בזמני בממשלה, באיחור מה, כאשר החוק הוצע, לביטול יסוד הכוונה בעבירה פלילית חמורה מן הסוג הזה. אפשר יהיה להבין עבירה מוחלטת כאשר מדובר על עבירות חנייה, בנייה וכל היתר, לא מקובל עלי שאדם יואשם בפלילים ויוענש כאשר לא היתה לו כוונה פלילית.

שר המשפטים ד' מרידור:

— — — כאן מדובר על כוונה לפגוע בביטחון המדינה, שהיא כוונה ספציפית — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

עצם המפגש והכוונה להיפגש — — —

משה שחל (העבודה):

רבותי, אתם תתווכחו אתי ואני אתווכח אתכם. לא מקובל עלי. אומר לך זאת שוב. אני חושב שאם אין — — —

ראובן ריבלין (הליכוד):

— — —

משה שחל (העבודה):

חבר הכנסת ריבלין הוא תמיד מגן אחורי, יושב ומגן, אגב היחיד מסיבת הליכוד שאכפת לו ומגן בכל נושא. אתם יודעים למה הכוונה שלי, אני לא אתחיל להתווכח, בוודאי לא בחוק הזה, ויכוח פוליטי.

מיכאל יתן (הליכוד):

אנחנו גם זוכרים את ההיסטוריה של החוק הזה. גם אתה זוכר. החוק הוסכם והוגש על דעתכם ועל דעתנו לכנסת. חבר הכנסת פרס היה אז ראש הממשלה — — — פוליטיקה. יודעי דבר ובעלי זיכרון — — —

משה שחל (העבודה):

אני שמח מאוד שאתה מדבר בערגה כה גדולה על תקופת ממשלתו של חבר הכנסת שמעון פרס כראש ממשלה ומציין לשבח כל מעשי ידיה. גם אני מתגעגע לתקופה ההיא.

ההערכה נתונה לפרופסור פלר על הליווי שהוא מלווה את נושא הדין הפלילי בכנסת, על הסיוע והעזרה שהוא נותן במשך כל השנים. הברכה וההערכה גם לפרופסור קרמניצר. אני חושב שזו זכותו של שר משפטים, ועכשיו של שר המשפטים דן מרידור, להביא חוק בעל חשיבות כמו החוק המובא בפנינו.

אני חייב לומר, שאני קצת לא מאמין שהכנסת הזאת חסיים את החקיקה, כי הטיפול בחוק הזה ידרוש הרבה מאוד זמן, הקפדה מרובה על כל סעיף, ואני מקווה שגם מידה רבה של התמדה מצד חברי הכנסת שיעסקו במלאכת החקיקה בוועדת החוקה, חוק ומשפט. לא יהיה זה נכון לטפל בחוק הזה כמקוטע. יש צורך בהמשכיות.

במסגרת הזמן המצומצם העומד לרשותי אומר כמה דברים. ביקשתי, ללא הועיל, שהחוק הזה יובא לדין בשעה אחרת, ולא בגלל השעה המאוחרת, אלא מפני שאנחנו עוסקים בנושא שיש לו נגיעה לכלל אזרחי המדינה, כי זה מסוג הנושאים שהיה צריך להביאם לידיעת הציבור, ולא בגלל איזה דבר פיקנטי שבו, ולא כדי לעשות טובה לשר המשפטים או למשתתפים בדין, אלא מפני שכמהות היה מקום לדבר על הנושאים האלה והציבור ישמע. צר לי שלא הצלחתי לשכנע.

החוק הפלילי משמש בטיול לכללי המוסר של חברה, ומה שמובא בפנינו כאן הם אותם עקרונות, שאינם נהירים ואינם כרויים לאורח. מדינה כמדינת ישראל, שבה יש מתח משפטי רב מאוד, חשוב שתביא לידיעת הציבור את החקיקה הזאת. כאשר נעסוק במלאכת החקיקה, אנחנו צריכים להתייחס אליה בצורה רצינית מאוד מאוד.

אמרו רבים וגדולים, שכלל גדול הוא בדיני העונשין, שאין עונשין מן הדין — סנהדרין — לא מקל וחומר, ולא מגזירה שווה, ולא מכלל היקש או אנלוגיה, אלא מן החוק הכתוב והחקיק בלבד.

החוק הוא אשר יכול לעשות מעשה פלילי, על מרכיביו המוגדרים, לעבירה פלילית. ומה שלא עשה החוק בלשון ברורה ומפורשת, אין שום פרשנות ואנלוגיה והיגיון יכולים לעשות. דברים מן המושכלות הראשונים הם.

אסיף ואומר, כי המלים שמשמש בהן המחוקק הן כעין "מגנה כרטה" של הנאשם בפלילים, שאין להרשיעו אלא על-ידי דיבור מפורש שיצא מפי המחוקק, אני אישית דוגל בפרשנות מילולית כאשר מפרשים את החוק בדיני נפשות בחוק הפלילי.

אני חושב שהיה זה נכון, כיאה לנושא, שהסעיף הראשון בחוק קובע את הכלל, אולי החשוב ביותר, ש"אין עבירה ואין עונש עליה אלא אם כן נקבעו בחוק או על-פי", כפי שנקבעו כאן כמה דברים חשובים ומוסכמים, שאין עונשין למפרע, וכן הלאה וכן הלאה.

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להעלות כיעף הרהורים בפרקים השונים בחוק. אחיחס לסעיף 13 בחוק עצמו, מאחר שיש כאן שינוי, בעיקר לגבי סעיף קטן (א)(3): הפעילות התקינה של רשויות המדינה. זו הגדרה רחבה, שבאה במקום הפירוט שהיה מצוי בחוק העונשין.

אחרי ההקדמה והמבוא, כאשר אמרתי, ידבר המחוקק דיבור ברור כאשר הוא קובע עבירה. יש לי חשש מסוים, אולי לא מוצדק, ואולי יש לי ראייה פסימית במקצת לגבי העתיד, ואולי זו גם שאלה של גיל, וגם המלים "סדרי המשטר במדינה" הן מלים שמפריעות לי.

חוכרת ט"ו, ישיבה שע"א
— הצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי) —

שעצם המפגש איננו עבירה. זאת היתה הטענה והיא נשאת גם היום. הוויכוח בינינו הוא, שאתה בא ואומר, אם היתה כוונה לפגוע בביטחון המדינה או לא. אני בכלל מדבר על כך שזכותו של אדם להיפגש, אני סומך עליו. ואם אין לו כוונה ולא היתה לו כוונה לפגוע או לעשות מעשה פלילי, עצם הפגישה איננה יוצרת עבירה פלילית. זה הכול. על זה הוויכוח.

ראובן ריבלין (הליכוד):

עצם הפגישה אסורה — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ריבלין, אני חושב שעל השאלה שאתה העלית וחבר הכנסת מיכאל איתן העלה — חבר הכנסת שחל השיב תשובה ברורה לכולם; לא רוצים להתפשר, אבל היא ברורה.

משה שחל (העבודה):

יש לי הערה שהיא בבחינת העניין. קצת מקומם אותי שהכנסת בסעיף 29(ג)(1): "קטינות או אי-שפיות הדעת". קטינות יכולה להיות קטינות. שפיות דעת עומדת בפני עצמה. הכריכה המשותפת — נדמה לי שהיא לא במקומה. לכן לא זה המקום. יש מקום להפריד. זו כאילו אלטרנטיבה או דבר שווה, כאשר במקרה זה — זה לא דבר מהותי, אבל הייתי מפריד. אני חושב שאמרת נכון שיש כאן שינוי וחדוש. אני אישית בעדו. אבל אני חושב שכוועדה יהיה צורך גם לשמוע פרטים על הצד המעשי, איך ומה נעשה במדינות אחרות, מה הניסיון אצלנו שהביא לאמץ את המחשבה הזאת גם-כן.

סעיף 45. אדוני שר המשפטים, נדמה לי שמדובר על שיכרות כלי להזכיר גם מקרים אחרים שבהם אדם עלול לאבד את השליטה על חושי, כמו בשל שימוש בסמים.

דוד ליכאי (העבודה):

תעניין בסעיף 45(ד) — הגדרת מצב של שיכרות.

משה שחל (העבודה):

"מצב של שיכרות — מצב שבו נמצא אדם בהשפעת חומר אלכוהולי, סם נרקוטי או גורם מסמם אחר." אני רואה. אולי השימוש במלה שיכרות אינו במקום. יכול להיות שצריך למצוא כותרת מתאימה יותר לסעיף ולא דווקא המונח הזה.

לסעיף 49, יש שתי גרסאות לפסקה (2). שוב, אנחנו מדברים כאן באחת הסוגיות אולי הרציניות ביותר למדינת ישראל במיוחד. אני חושב שכדי לגבש החלטה צריך להקדיש לנושא הזה מחשבה רבה ומעמיקה. מובן מאליו שאני אהיה בעד החיוב או מתן האפשרות לאדם שלא לציית באופן הברור ביותר להוראה שהוא חושב שהיא איננה חוקית, ובנושא הזה יש לה השלכה גם על חיי היומיום אצלנו.

לסיכום דברי, אני חושב שזה חוק מעניין, הוא מהווה באמת אתגר מבחינת החקיקה. אני רוצה לקוות, שהזמן שיעמוד לרשותנו יאפשר להגיע לטיפול בו, אם כי אינני מאמין שהכנסת הזאת תצליח לסיים את כל מלאכת החקיקה —

שר המשפטים ד' מרדור:

למה — — —

משה שחל (העבודה):

אפילו עד נובמבר. מניסיוני אינני מאמין שחוק כזה יכול להסתיים — — —

שר המשפטים ד' מרדור:

אתה לא מכיר את יושב-ראש הוועדה?

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — אתה תתפלא כמה מהר ניפגש וכמה מהר אתם תחזרו — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת מיכאל איתן, אני ליברלי מאוד, אבל יש גבול לליברליות. זה חוק של עונשין לא של ליברליות.

ראובן ריבלין (הליכוד):

במישור האקדמי, כאשר אתה מדבר על עבירות שאין עמן כוונה, זאת לא הדוגמה הטובה.

משה שחל (העבודה):

דוגמה מצוינת.

ראובן ריבלין (הליכוד):

היו"ר ח' קופמן:

רשות הדיבור לחבר הכנסת שחל.

ראובן ריבלין (הליכוד):

יש כוונה, זה לא חריג מבחינת אותם עקרון של חוקיסור זה — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת ריבלין, תסתפק כמה שהערת.

מיכאל איתן (הליכוד):

יש מחשבה פלילית.

משה שחל (העבודה):

זה הוויכוח ביני לביני. אני טוען שצריך להוכיח אותה. אם אין לך חשש, תוכיח אם היא קיימת. אני אומר שלא כל מפגש הוא מחשבה פלילית. זאת הטענה שלי.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה רוצה להוכיח פגיעה בביטחון המדינה כמחשבה פלילית — — —

משה שחל (העבודה):

לא-ינכון. יש בינינו ויכוח, חבר הכנסת מיכאל איתן. אני אומר שאין ולא צריכה להיות אוטומטיות מעצם המעשה של המפגש, שיש כוונה ומחשבה פלילית. אתה אומר שעצם המפגש מוכיח את המחשבה הפלילית — זה ההבדל בינינו — גם אם אין בעיה של פגיעה בביטחון המדינה. זה הוויכוח.

אני טוען שבעבירה הזאת, בחוק המפגשים, חסר אלמנט אחד חשוב מאוד, חיוני מאוד כדי שתהיה עבירה פלילית. זאת הטענה שלי. אנחנו מדברים עכשיו בשקט ובנחת ואל תשלוף ותגיד לי: עשו את המעשה פרס ושמיר בזמנם. מצוין, יוצא מן הכלל, אך זה לא הופך זאת לנושא שאי-אפשר להעביר עליו ביקורת.

מיכאל איתן (הליכוד):

לגופו של עניין, אני שואל אותך: האם אתה תסתפק, הרי עניין הכוונה — — — מחולק לשני חלקים. אתם דרשם שתהיה כוונה לפגוע בביטחון המדינה. השאלה שלי היא, האם הכוונה לקיים את המפגש — מבחינה משפטית — היא לא כוונה פלילית מספקת על-מנת — — —

משה שחל (העבודה):

לדעתי, לא. אני לא בעדה. אני מתנגד לה מהצד העקרוני. אני מתנגד לתפיסה הזאת. אילו היית מכיר אותי קצת, אני בעקביות עקשן בכמה דברים ולא משתחרר מהם. אני חושב

יש בחוקים עם אחריות מוחלטת. והעובדה המצערת —

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת ביטון, אמרת לי שאפתח את סעיף 22. בסעיף קטן (א) כתוב: " — — — ואולם אין בהוראות סעיף קטן זה כדי לבטל את האחריות כשל עבירות שהוחקו טרם כניסתו לחוק של חוק זה. — — —".

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

תקרא עם זה את סעיף 5(ב) להצעת החוק.

מיכאל איתן (הליכוד):

קראתי. למה אחד קשור בשני? כתוב כאן: "הורשע אדם בעבירה בפסק-דין חלוט ולאחר מכן נקבע לאותה עבירה בחיקוק עונש, שלפי מידתו או סוגו הוא קל מזה שהוטל עליו — יהיה עונשו העונש המרבי שנקבע בחיקוק. כאילו הוטל מלכתחילה". זה מכאן ולהבא, מיום חקיקת החוק.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

כן, בסדר.

דוד ליכאי (העבודה):

זה שיקול לכבוד נשיא המדינה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

והעובדה המצערת, אדוני היושב-ראש, שיש בהצעת החוק סייג המנציח חוקים הקובעים עבירות ללא מחשבה פלילית, שוב כמו בסעיף 22(א) סיפא, אף-על-פי שהיא אינה שוללת את חשיבות ההוראה, אפילו היא מסויגת ומסורסת. אבל מדוע נאלצים אנו, אדוני השר, מדי פעם בפעם, להנציח עיוותים בחקיקה רק מפני שנעשו בעבר? יש כאן איוו בעיה של מחשבה לא-נכונה ולא-צודקת, כאילו צריך להיזהר שלא לפגוע בחוקים קיימים, אפילו ידוע שיש בהם פגם. יש כאן מין רעיון משובש, אדוני השר, כאילו אנחנו חייבים להיות נאורים, מוסריים, צודקים, דמוקרטיים, אבל רק מכאן ולהבא, ואילו מה שהיה, לא רק שאומרים עליו היה, אלא אומרים: הוא ימשיך להיות בתוקף, למה ומדוע?

אדוני השר, מישור צריך לתת את דעתו על הרעיון הזה פעם אחת ולנסות דבר נועז וללכת עד הסוף. לא יקרה אסון אם גם חוקים מעוותים קיימים — יבטלו.

אדוני השר, אני אתמוך בהצעת החוק הזאת.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת ביטון. חבר הכנסת אברהם פורו איננו נוכח, חבר הכנסת שוחט איננו נוכח, חבר הכנסת רובינשטיין איננו נוכח, חבר הכנסת יעקב צור איננו נוכח, חבר הכנסת יצחק לוי איננו נוכח, חבר הכנסת מרדכי וירשובסקי איננו נוכח. לשמחתי חבר הכנסת ראובן ריבלין נוכח. בבקשה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, חברי הכנסת הנוכחים, הייתי מבקש לומר בראשית דברי, שקצרה היריעה של חמש דקות או עשר דקות כדי לדון בכל סעיפי הצעת החוק המונחת לפנינו. מוכן שנצטרך להתפנות, אלה שהם חברים רשומים בוועדת החוקה, חוק ומשפט, אבל נאלצים לכתת רגליהם גם בוועדות אחרות, למצוא את הדרך להשתתף ולהעיר את כל ההערות שאותן מבקשים אנו להעיר לגבי כל סעיף וסעיף. שכן מדובר בעבודה רצינית. ובהודמנות זו, אדוני השר, אבקש להצטרף לכברות של קודמי, ולבקש באמצעותן לברך את כל אנשי משרד המשפטים, אשר עמלו רבות כדי לקבץ את

משה שחל (העבודה):

אני דווקא מכיר אותו, יש לי הכבוד. אבל יש לו גם סעיף 127, חוק-יסוד: הממשלה; הוא התחייב להחזיר אותו בתוך פרק זמן קצר, וגם החוק הזה. אינני רואה איך הוא הולך לעשות את שני הדברים יחד. אבל דבר אחד אני מבטיחך נאמנה: זאת הוועדה שבה אני חבר, אני מבטיח לך שאשתתף בכל הישיבות וגם אתמיד בהן. ובוודאי ובוודאי שבחוק הזה היחס וההתייחסות אינם על בסיס פוליטי אלא ענייני.

היו"ר ח' קופמן:

בפרוטוקול תירשם תורת הסיכויים של החוק הזה. אני מזמין את חבר הכנסת צירלי ביטון, בבקשה.

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני שר המשפטים, אני מבין אותך על הצעת החוק הזאת, ובאמצעותך אני רוצה לברך גם את כל מי שעסק במשרד המשפטים בהצעת החוק הזאת. אדוני היושב-ראש, אדוני השר, ראויים לכרכות גם פרופסור פלו וגם פרופסור קרמניצר מהאוניברסיטה העברית, שהצעתם מהווה את השלד של הצעת החוק הזאת. אומנם מדובר בעקרונות של ענישה פלילית ונורמות פליליות המקובלים כעולם וגם בישראל, אפילו כלי שנכתבו כולם בחוק. אולם יש עניינים רבים וחשובים שנוספו, ובלעדיהם, ללא הצעת החוק, אם תתקבל, אין הם קיימים כיום.

למשל, חברי הכנסת, אני מבקש להתייחס לסעיף 22 להצעת החוק, שהשר אמר עליו שהוא חידוש וצריך לברך על כך. סעיף זה, חברי הכנסת, משנה את המושג שהיה מוכר לנו כ"אחריות מוחלטת" למושג של "אחריות קפידה". אבל השינוי איננו סמנטי בלבד, אלא שינוי מהותי: לא עוד אחריות מוחלטת, הנקבעת לגבי עבירות מסוימות וגורמת לעולל המשווע של ענישת אדם על מעשה שאין עמו אשמה, כלומר מעשה ללא כל מחשבה פלילית, ואפילו מעשה שנתלוותה לו מחשבה טובה וכוונה טהורה.

אומנם, בהצעה יש סייג לחידוש הזה, שאיננו חל על חוקים שקדמו לחוק זה. אבל הסייג הזה מקיים רק את האחריות שהיתה עד היום, ובכל זאת יש כאן חידוש גדול מאוד, כמו שאמר השר. בסעיף קטן (ג) נקבע, שאין להטיל עונש מאסר אם לא הוכיחו מחשבה פלילית. חברי הכנסת, אילו היה חוק זה קיים לפני זמן מה, אייבי נתן לא היה נכנס לבית-הסוהר. אבל יש לנו בכל זאת בשורה גדולה, אם יתקבל החוק הזה, אייבי נתן ישוחרר מבית-הסוהר מיד, ואני מקווה, אדוני השר, שזה יהיה עוד — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

איפה זה כתוב? לפי מה הוא ישוחרר?

צירלי ביטון (הפנתרים השחורים):

נתיי לך דוגמה, סעיף 22. אתה יכול לקחת את הדברים, לבדוק אותם ולהגיע לאותה מסקנה. התוצאה הזאת עולה מהוראות סעיף 22(ג), עם סעיף 5(ב) להצעת החוק.

חברי הכנסת, עובדה זו, כמעט כשלעצמה, מצדיקה את ההצבעה בעד הצעת החוק. אבל מה שחשוב יותר הוא, שיש בהצעת החוק הזאת יותר מאשר קביעת עקרונות בסיסיים ומקובלים.

הצעת החוק הזאת יש בה כדי לגלות את ערוותם של כל החוקים הבלתי-מוסריים, כמו החוק נגד מפגשים עם אש"ף. יש בהצעת החוק כדי להראות כמה חוסר צדק וחוסר מוסריות

אני רוצה לומר לאדוני, שסעיפים מספר יש להם בהחלט נגיעה פוליטית, כמו אותה שאלה אם ניתן היום לחוקק חוק לפי סעיף 13, שהוא חוק איסור מפגשים עם אש"ף — האם הוא חוק שפוגע בביטחון המדינה או שאינו פוגע בביטחון המדינה, דבר שחברי מיכאל איתן ודאי ייגע בו בהמשך הדברים ולכן אינני רוצה להרחיב ולפגוע בזמן המועט שאני נזקק לו.

אני מבקש להפנות תשומת לבו של שר המשפטים לסעיף 46, הגנה עצמית, שלגביו מצויות כמה הצעות חוק פרטיות של כמה חברי כנסת, אשר אינן נוגעות רק לנושאים הפליליים, אינן נוגעות רק לדיני עונשין כדני עונשין אלא הן מביאות גם השקפת עולם שיש לה נגיעה פוליטית ויש לה התייחסות פוליטית.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה זה עניין פוליטי?

ראובן ריבלין (הליכוד):

יכולה להיות בהצעת חוק מסוימת התייחסות כלשהי, שבה אתה מתיר דבר שלא היית מתיר אותו במסגרת של עקרונות החוק הפלילי, כאשר אתה חושב שהדבר נחוץ לך לשם שמירה על ביטחון המדינה, אבל לא לפי הגדרתה בחוק זה. אם, למשל, היום אנחנו מתייחסים לזורקי אבנים כאל מפירים חוק פלילי, ואתה מבקש לבוא ולהחיל בעניין זה הגנה עצמית, את האפשרות לבוא ולעשות אותם מעשים שהחוק נותן לך — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

זה לא עניין פוליטי.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם, למשל, אתה בא וקובע שההגנה על גופו של אדם שווה להגנה על כבודו של אדם — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

הביקורת עשתה מהצעות החוק הפרטיות הצעות חוק פוליטיות. הם קראו לזה "חוק לוינגר", "חוק המתנחלים", אבל אנחנו לא רואים בזה שום עניין פוליטי, אנחנו רואים בזה נורמה שמאפשרת לאנשים להגן על עצמם.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אדרבה ואדרבה.

מיכאל איתן (הליכוד):

מה זה עניין פוליטי?

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת איתן, הבהרת את עצמך, עכשיו תן לו לענות ולהמשיך.

מיכאל איתן (הליכוד):

למה אנחנו רואים בזה עניין פוליטי?

ראובן ריבלין (הליכוד):

השאלה היא שאלה טובה ואני אענה. ראה נא, כאשר באים משרד המשפטים ושר המשפטים ומציגים בפנינו את הגדרתם לגבי סעיף 46, סעיף 46 לא יענה כהגדרתו כאן על אותם דברים שביקשו אותם מציצי חוק בהצעת החוק הפרטית.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה טועה. הוא רחב לא פחות ממה שהם ביקשו, לדעתי אולי יותר.

כל החומר ולעשות את כל העבודה הנפלאה המוגשת לנו בחוק מיוחד זה.

כמובן אני מבקש להעביר כאן, בצורה כלתי אמצעית, את רגשי הערכתי ואת תודתנו כולנו לפרופסור פלר הנמצא ביציע האורחים כדי לראות את ראשית הברכה מעמלו.

תודה לאנשי משרד המשפטים כולם, באמצעות השר.

אני מבקש להעיר לפרוטוקול, שמן הראוי היה שחיתתן אפשרות לכל חושבי מדינת ישראל, שהיו מעוניינים בכך, להשתתף בדיון זה כצופים וכשומעים, מהטעם שחוק זה נוגע לחייהם שלהם, ואין לי כל ספק שהיה זה מענייננו לעניין אותם באותם דברים שהם לחם חוקה של כל חברה. משונה לי הדבר שנשיאות הכנסת וגם יושב-ראש הכנסת בחרו שלא להיענות ולהיעתר לבקשתם של חברי הכנסת, שביקשו להביא חוק זה בשעה שיאה בה לכנסת לדון בו, מן הטעם הפשוט, שלהערכתי אחד הדברים שהכנסת תציין אותם בתום תקופתה, בתום הקרנציה, ומגולות הכותרת, לא רק כהכרזה אלא ככיצוע — אם עד אז נצליח ונשכיל להביא זאת בקריאה שנייה ושלישית — שבהם תוכל הכנסת כולה ויושב-ראש הכנסת להתברך הוא חוק העונשין, חלק מקדמי וחלק כללי, כפי שהוא מובא היום.

אני מבין את מצוקתה של הכנסת ואת מצוקת סדר-היום. אבל ראוי היה לתת לחוקים כאלה מקום, על-מנת להאדיר את שמה של כנסת ישראל ולהראות לעם כולו שהכנסת אינה עוסקת רק בעניינים פוליטיים.

ומעניין לעניין באותו עניין, אבקש להפנות תשומת לב השר וחברי הכנסת הנכבדים, ברשותך, אדוני היושב-ראש, לסעיפים מספר, שאף שהם נמצאים במסגרת התחקיקתית והחוקתית בהחלט יש להם היבטים פוליטיים. ואני מבקש לשים אותו דגש שהשר ביקש להפנות אליו תשומת לבם של חברי הכנסת כולם ושל חברי ועדת החוקה, חוק ומשפט, או אותם שמתכוונים לקחת חלק בדיונים — כאשר הוא אמר שהחוק כולו חוקק אכן על אכן, נדבך על נדבך, מקשה אחת. על-מנת ליצור שלמות, שכל שינוי בה עלול להביא, בסופו של דבר, לידי כך שנחטא את המטרה.

משום כך אני חושב, אדוני השר, שיש צורך לנסח כל דבר בצורה הבהירה והברורה ביותר, שהרי מה עשו פה אותם חכמי משפט, שלהם נזקקנו על-מנת שיביאו לנו אותו סדר למאות פסקי-דין שהיו הבסיס לפרשנות של כל החוקים הפליליים במשך כל התקופות, מאז 1936 ואף לפני כן? שכן עד היום, לגבי אותם נושאים אשר משתנים עם העתים ואשר כל חברה או כל שופט נותנים להם פרשנות אחרת, היינו נזקקים לפרשנותם של שופטים, החל בבית-הלורדים האנגלי או ב"Queen's Bench" וכלה באותם שופטים בארץ-ישראל ובמדינת ישראל אשר נתנו את הפרשנות לכל אותם עקרונות פליליים שלהם היינו צריכים.

בא החוק, ולמעשה קיבץ את כל העקרונות ונתן להם את הגושפנקא של אותם קטעים המהווים למעשה חוקה, ואילו לגבי אחרים נתן אותם ניסוחים שלהם צריך על-מנת שיוכל אדם, כאשר הוא בא לפרש אם עשה או לא עשה את המעשה כמעשה פלילי, להבין בצורה הברורה, החדה והחלקה ביותר, שכן אם אנו אומרים: אין מענישין בלא שמהירין, הרי קל וחומר בעניינים אלה, ראוי ורצוי שניתן את הפרשנויות הברורות ביותר בדרך של ניסוח, שלא יצריך כל פרשנות מיותרת או הליכה לפסקי-דין שנצטרך להזדקק להם כאשר לא יהיה הניסוח ברור.

לכטל אותה עבירה, לא מפני שאין בה כוונה, אלא משום שאינה ראויה עוד. ותכוא כנסת ישראל ותצביע בוודאי בהתאם לרצונה.

אין לי כל ספק, שכוח השכנוע שלך יהיה בעל משמעות רבה ובעל אפקט בהחלט משכנע, אם כי אני לא בטוח שיהיה מכריע, על כל פנים לא בשלב זה.

אני מבקש להפנות את תשומת לבו של השר גם לשתי הגרסאות המובאות בסעיף 49, כאשר מדובר בנושא הצידוק. גם בעניין זה, להערכתי, לא פסקה (2) בגרסה הראשונה ולא פסקה (2) בגרסה השנייה מהוות ניסוח שיכול אדם סביר, או כפי שאתם אומרים פה, אדם מן היישוב, להבינו. אני חושב ששתי הגרסאות חייבות להיות מנוסחות באופן ברור הרבה יותר. הרי, בסופו של דבר, כאשר אני נמצא תחת מרות שהמדינה שלחה אותי אליה, וכשאני חייב לפעול בהתאם לצו שהחברה ציוותה עלי להישמע לו, וכשעלי להיות כפוף לכל ההוראות והסמכויות המוקנות לאנשים שעלי להיות כפוף להם — כיצד אני, אם כי אניני קטין, או כפי שציינתי קודם חבר הכנסת שחל, קטין או כלי שפיות דעת, דבר שאני מצטרף אליו —

שר המשפטים ד' מרידור:
למה אתה מתכוון?

ראובן ריבלין (הליכוד):
כתוב בסעיף 29(ג) (1) — קטינות או אישפיות דעת.

שר המשפטים ד' מרידור:
אתה טוען ששני הדברים לא חלים בכלל?

ראובן ריבלין (הליכוד):
אני מדבר על כך ששני המקרים לא חלים. אין הנתחם מעיד על עיסתו, ואין אני יכול להעיד על שפיותי. אבל מה שחשוב יותר הוא, שהסעיפים האלה לא חלים על אותו בחור העומד היום חשוף בצריח ודואג לביטחונה של המדינה, וצריך לבוא ולפשפש בגרסה א' או בגרסה ב', ולדעת מתי הוא אדם מן היישוב ומתי לא. הדגל האדום הוא דגל ברור.

שר המשפטים ד' מרידור:
הדגל השחור — האדום כבר ירד.

ראובן ריבלין (הליכוד):
היתה תקופה שבשבילי הדגל האדום היה דגל שחור, היום הוא אפילו לא — — —

היו"ר ח' קופמן:
היום "בית"ר ירושלים" הופיעה בגברים אדומים.

ראובן ריבלין (הליכוד):
בוודאי לא אדומים, אולי כתומים. באדומים — מעולם לא, אפילו לא בצחוק, אדוני.

מיכאל איתן (הליכוד):
היום מפלגת העבודה מניפה את הדגל האדום-השחור.

ראובן ריבלין (הליכוד):
אני מבקש שלא להתלוצץ בנושא כה חשוב. היושבי ראש כבר דיוקן כי לסיים את דברי.

הלכת כפר-קאסס ואותן הלכות שהיינו עדים להן, למימושן, ליישומן, לפרשנות שהובאה עליידי בתי-המשפט הצבאיים השונים ועליידי בג"ץ בתקופה האחרונה, ככל הקשור לראשיתה של האינתיפאדה, דברים אלה צריכים להיות

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם אתה חושב שהוא יכול להיכנס במסגרת זאת, אדרבה ואדרבה. אני רק בא ואומר: באותו רגע שאנחנו, בקודקס פלילי, לא נהיה ברורים, חדים וחלקים בכל מה שקשור לאותם עקרונות שיחולו על כל המשפט הפלילי, נימצא במצב שבו עיקרון אחד לא יתאים לעיקרון אחר.

אני לא מסכים, למשל, עם פרשנותו של מורי — אני לא יכול לקרוא לו רבי, רב יש לי רק אחד — חבר הכנסת השר לשעבר שחל בקשר לנושא המפגשים עם אש"ף, מהטעם הפשוט, שעצם המפגש הוא העבירה, ועצם המחשבה להיפגש היא המחשבה הפלילית. לא יבוא ויאמר לי אדם שהמחשבה הפלילית שצריך לה לשם הרשעה בחוק המפגשים עם אש"ף היא פגיעה בביטחון המדינה, כי אם כך היה הדבר, היה בוודאי איזה חוק אחר הבא ומדבר על ריגול או על פגיעה בביטחון המדינה או על רצון לפגוע בביטחון המדינה, ויש סעיפים כהנה וכהנה בקודקס הפלילי המתייחסים לעניין זה.

מיכאל איתן (הליכוד):
מגע עם סוכן זר — יש שם הסעיף.

ראובן ריבלין (הליכוד):

פגישה עם סוכן זר זה "תיקון בגין". לא היינו צריכים אז את שחל על-מנת שיבוא בעניין כהן ויאמר: היעלה על הדעת שבמדינת חוק כמו זו שלנו, במדינת ישראל, אנחנו נרשיע בן-אדם ונשים אותו במעצר רק מפני שנפגש בלי שתהיה לו כוונה פלילית? שם, בסוכן זר, היתה לו כוונה פלילית לפגוע בביטחון המדינה. כאן, באש"ף, אנחנו רואים בעצם המפגש עבירה פלילית. האם אני חוקתי חוק זה? לא אני חוקתי חוק זה. מי היה שר המשפטים באותה עת?

מיכאל איתן (הליכוד):
משה נסים.

ראובן ריבלין (הליכוד):

משה נסים היה שר המשפטים באותה עת. מי היה ראש הממשלה באותה עת?

מיכאל איתן (הליכוד):
שמעון פרס.

ראובן ריבלין (הליכוד):

שמעון פרס היה באותה עת. מי ניסח למעשה את החוק עבור שמעון פרס ומשה נסים? אין לי כל ספק שאם לא פנו לשחל עשו טעות חמורה.

מיכאל איתן (הליכוד):

שחל היה היועץ המשפטי לענייני — במערך.

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת איתן.

ראובן ריבלין (הליכוד):

והרי גם לפי החוק הפלילי המוצע וגם לפי עבודתו של פרופסור פלר עצם השתתפותך בהצבעה והצבעתך בעד החוק הזה מקנה לך את הזכות ולומר שהיית שותף ומקנה לי את האפשרות לבוא ולומר, שאם אינך רואה בה זכות אני רואה בה חובה לך לבוא ולומר שגם אז התכוונת שיש כוונה פלילית. לא כוונה פלילית לפגוע בביטחון המדינה אלא כוונה להיפגש, כי ראית באותה עת את המפגש עם אש"ף כדבר שהוא חמור לעצמו.

יכול להיות שהיום אין עוד מקום, לפי דעתך, לעבירה כזאת בחוק. התכבד, תגיש הצעת חוק האומרת שיש צורך

שהיא תנסה להעביר חוק שיצטרך שינוי ברוב מיוחד, וכחוק הזה היא תיקח את הסמכויות שהיא קיבלה מהעם — להיות הריבון ומקור הריבונות והסמכות, והיא תחליט שהיא מעבירה סמכות לבתי־משפט עליונים כאלה או אחרים, שהם מהיום ואילך יוכלו לשנות או להגביל את פעולת נציגי העם בבית הזה.

אני מכיר את הסיפורים ואת ההשוואות עם ארצות־הברית, שיש בה מצבים דומים. בארצות־הברית בית־המשפט שופט על־פי החוקה. החוקה היא מקור הסמכות ובית־המשפט העליון כפוף לחוקה. הוא משנה אותה לעתים בדרך של פרשנות, כמו אצלנו בג"ץ. אבל שופטי בית־המשפט העליון היום במדינת ישראל ערים וזהירים כאשר הם אומרים: מורא החוק; אנחנו כפופים לחוק, והם תובעים גם מאתנו, נבחרים הציבור, להיות כפופים לחוק.

והחוק, פירושו של דבר, דברים שנעשו כאן ככנסת הזאת כזרוע הארוכה של הריבון של העם. והנה בא שר המשפטים לכנסת ומציע ל־120 חברי הכנסת שמהיום ואילך לא יהיו שופטי בית־המשפט העליון כפופים לשום חוק, הם יהיו כפופים לדבר ערטילאי, עקרונות היסוד של מדינת ישראל. כל אחד מהם יבטל חוקים של הכנסת, כי לדעתו הם פוגעים בעקרונות היסוד של מדינת ישראל.

לא חוקה כתובה; כל אחד יביא מהרהורי ראשו. השופטים הממונים, הם יקבעו מה הם ערכיה של מדינת ישראל. אחד יביא מן הגורן, השני מן היקב והשלישי מבית־מדרשו של מי שמינה אותו. וכל זה יבוא במקום שהעם יבחר את האנשים שמתמודדים בבחירות דמוקרטיות על הזכות לפרש מה הם ערכיה העקרונות של מדינת ישראל.

זה כבר לא יהיה קיים. העם יוכל ללכת להצביע, הוא יבחר נציגים, הנציגים האלה יתווכחו ביניהם מה הם עקרונות היסוד של מדינת ישראל, אבל לא תהיה להם זכות להחליט. על כך יחליטו קומץ נבחרים שימונו כך או אחרת.

משה שחל (העבודה):
חבר הכנסת איתן, מה תאמר כאשר יובא לדיון חוק־יסוד: החקיקה?

עדנה סולודר (העבודה):
גם אני חשבת על כך.

מיכאל איתן (הליכוד):
אני לא אפסיק, מעל כל במה ובכל פורום, לדבר על כך. אני מאחל לכולנו שהחוק הזה בכלל לא יבוא לדיון. אני לא מבין איך ממשלה שאני תומך בה העבירה בתוכה — והיא מעזה להביא לנו הצעת חוק כזאת. אני לא מדבר על הפרקים האחרים אלא, ראשית, על ההיבט העקרוני.

בארצות־הברית, שיש בה חוקה ובית־המשפט כפוף לחוקה, הוא ממונה מינוי פוליטי על־ידי הנשיא, ואיש לא מתבייש בכך, כי הנשיא נבחר על בסיס של קביעת סדרי עדיפויות וקביעת ערכים על־ידי העם כולו, ומאשר אותו הסנט, שגם הוא מוסד פוליטי.

היור"ר ח' קופמן:
חבר הכנסת איתן, הדברים שלך מעניינים מאוד, אבל אתה תתייחס גם לחוק העונשין? אני צריך לדעת כמה זמן להקצות לך.

מיכאל איתן (הליכוד):
תרשה לי את התענוג הזה לעמוד מול שר המשפטים ולומר מה שאני חושב, כי אני אומר בכל הרצינות: אני לא מבין

ברורים, חדים וחלקים למי שאמורים להיות כפופים לאותה סמכות ועשויים לקבל מפעם לפעם איזו הנחיה או הוראה, שבסופו של דבר נושא הצידוק יובא לדיון.

לא יכול אדם לבוא ולומר: לא הוזהרתי, לא ראיתי, לא ראה המחוקק לגנדי עניני דברים אלה. משום שבאמת כאשר באים ומדברים על דברים בולטים שלא רק הדגל השחור מתנוסס מעליהם, אלא כל דבר אפשרי מתנוסס מעליהם — אנחנו יודעים, אבל כבר הגענו למצב שבו קיים התחום האפור, שגם ועדת־לנדוי דיברה עליו.

אני מציע שסעיפים אלה, אחת ולתמיד, בהחשב ככל הפסיקה שאנחנו עדים לה ואומצה על־ידינו, הסעיפים החשובים מאוד לחיינו במדינת ישראל ינוסחו כך שיהיו ברורים, חדים וחלקים, לכל מי שיצטרך לחילה להיזקק להם בעתיד.

היור"ר ח' קופמן:
תודה רבה.

חבר הכנסת שבח וייס — איננו. חבר הכנסת מיכאל איתן — נמצא. בכקשה.

מיכאל איתן (הליכוד):
אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, אודה ואתודה, שפרק הזמן שחלף מאז הונחה הצעת החוק ועד לרגע שבו אני עומד כאן ומדבר עליה, לא היה די בו כדי שאוכל לעיין בה עיון יסודי, אפילו לצורך התייחסות בקריאה הראשונה.

הבעיה היא שפרק הזמן הזה היה קצר מדי, כי אני עדיין המום מהצעת החוק שהונחה קודם לכן — הצעת חוק־יסוד: החקיקה.

שר המשפטים ד' מרידור:
היא הונחה אחר־כך.

מיכאל איתן (הליכוד):
אלי הובא חוק־יסוד: החקיקה, לפני שהובאה הצעת חוק זו. יכול להיות שזו תקלה של העוזרים הפלרמנטריים שלי.

שר המשפטים ד' מרידור:
הצעת חוק העונשין הונחה לפני שמונה ימים.

מיכאל איתן (הליכוד):
הצעת חוק־יסוד: החקיקה?

שר המשפטים ד' מרידור:
אתמול.

מיכאל איתן (הליכוד):
ובכן, מאז אתמול אני עדיין המום מהצעת חוק־יסוד: החקיקה.

עדנה סולודר (העבודה):
המום לטובה?

מיכאל איתן (הליכוד):
אני כל הזמן עסוק במחשבות מה עומד מאחורי הרעיונות ששר המשפטים טרח לגבש אותם ולהביא אותם הנה, על־מנת לקחת את השלטון בצורה בלתי־חוקית, במעשה הונאה, מן העם ולהעביר אותו ללא כל סמכות לאוליגרכיה של מעטים, של שופטי בית־המשפט העליון שהם ממונים, וכל זה באיזה מסווה של הליכים פסבדו־דמוקרטיים חקינים.

לא יעלה על הדעת, שכנסת שנבחרה על־ידי העם וקיבלה מנדט מהעם לחוקק חוקים, תפגע בריבונות של העם על־ידי כך

הצעת חוקה, ולחלופין נקיים משאל-עם. העם יגיד: מהיום והלאה אנחנו מוכנים שכית-המשפט העליון יגביל את סמכותם של הנבחרים, בבקשה, יש כזה איזה היגיון, אבל שאנחנו כאן, 120 חברי הכנסת, נחליט ונחייב את עם ישראל בכל העניין הזה? מי שם אותנו לכל העניין הזה?

היור"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת איתן, זמנך חם, ואני אתן לך עוד — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

עוד שתי דקות.

היור"ר ח' קופמן:

אני אתן לך עוד שלוש דקות, רק תתייחס עכשיו לחוק העונשין.

מיכאל איתן (הליכוד):

כן.

כפי שאמרתי, במבט ראשון אני עדיין חתח הרושם הקשה של הצעת חוק-ייסוד: החקיקה. אני בהחלט חושב שיש לכרך על הניסיון שנעשה כאן. אני מקווה שהניסיון הזה במרכיביו יצליח, ואכן ייעשו דברים בעקבות עבודתם של הפרופסורים פלר וקרמניצ'ר. אני יודע שבאקדמיה מסייעים הרבה פעמים לעבודת החקיקה של הכנסת. המאמצים שהם עושים הם מאמצים העומדים בזכות עצמם. הם לא עושים את זה אולי לשם השגת הצעת החוק הזאת או אחרת, אבל יש שיתוף פעולה, ואני חושב שבהזדמנות זו יש להודות להם, והעזרה שנותנים לנו בתחומים רבים באקדמיה, כאקדמיה, היא בהחלט חשובה. היא באה לידי ביטוי בהצעת החוק, ואני בטוח שחברי הכנסת, בעבודה שוטפת בוועדות מול אנשי האקדמיה, יוציאו תוצר שישקף את המזיגה של השניים, העולם האקדמי שהם מביאים איתם, המציאות וההבנה של חיי היומיום ושל צורכי העם, כפי שאנחנו מבינים אותם, וכיחד נוציא עבודה טובה, שתתאים לצרכים של עם ישראל, של מדינת ישראל כעת הזאת.

אני רוצה להתייחס לאחת הדוגמאות שאני חושב שנעשתה בה עבודה חיובית, וזה נושא שהעסיק אותי בעבר: סעיף 46 לחוק. אני רוצה לומר לחבר הכנסת רובי ריבלין, שדיבר לפני: אין ספק שלא מדובר בשום חוק פוליטי, לא בהצעות החוק הפרטיות ולא בהצעה הנוכחית, הבעיה בחוק הקודם היתה, שהחוק הקודם, לצערנו, היתה בו נורמה שקבעה שהגנה עצמית היא אך ורק הגנה על האדם עצמו או על מי שהיה נתון לאחריותו. אני לא זוכר בדיוק את הניסוח של החוק, אבל הגנה עצמית חלה על מי שהגן על עצמו או על מי שהיה נתון לאחריותו. השינוי המרכזי היום הוא, שאנחנו רואים שהלגיטימיות של ההגנה היא לא רק כאשר היא על עניין עצמי, אלא גם הגנה על זולתו, ואנחנו מכירים את המציאות שבה על-פי החוק הקודם נקלעו אנשים למצב שהיתה התקפה, וההתקפה היתה על מי שהיו אולי בני-לוויתם או על אורחים תמימים, ובמציאות של מדינת ישראל אנחנו יודעים מה קורה כאשר אדם הולך ברחוב ולפתע הוא נקלע לפיגוע, דבר שקורה מפעם לפעם. החוק הקודם לא נתן הגנה לאותו אדם שנחלץ להגן על הנחלק מפני התוקפן, ועוזב כרגע את העניין הפוליטי, וזה לא משנה אם זה עניין — — —

משה שחל (העבודה):

באיזה מקרה העמידו לדין במצבים כאלה?

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת שחל, אני באופן אישי מכיר — — —

איך אני הגעתי לכנסת הזאת, לעמוד כאן ולראות איך לוקחים את הדבר היסודי מהעם, את שלטון העם, ומעבירים אותו לקבוצה, לאוליגרכיה, פשוט מאוד.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אתה יודע שהיום בג"ץ מתערב כדבר שבשגרה גם בהליכי החקיקה של הכנסת, משום שאין לנו כל אותם — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

חבר הכנסת ריבלין, כאשר הליכי החקיקה מתבצעים בניגוד לחוק, אנחנו כולנו כפופים לחוק, וזכותו של בית-המשפט לפרש את החוק, אני לא שולל את זכותו של בג"ץ לקבוע שהכנסת חרגה מהחוק שהיא עצמה קבעה כאשר הליכי החקיקה, אבל כאן מציעים משהו אחר לגמרי. כאן מציעים שיתכנס בית-המשפט העליון ויגיד: אומנם הכנסת קבעה בחוק צריך להגביל את המפגשים עם אש"ף, כי היא רואה כזה דבר חשוב, אבל אנחנו, בניגוד לעמדת הכנסת, קובעים שזה מנוגד לערכי היסוד של מדינת ישראל, ולכן החוק בטל. שמים × ואין חוק, אף שהוא חוקק כהלכה, על-פי הסמכויות. כאן יש בעיה של העברת מקור הסמכות. מקור הסמכות עובר, הכנת, ברוך?

ראובן ריבלין (הליכוד):

אני הבנתי טוב, קודם כול הסמכות לא נתונה לגבי — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

זאת לא בעיה שאנחנו מחוקקים בהתאם לחוק או שלא בהתאם לחוק. מקור הסמכות עובר, מעבירים את מקור הסמכות, ואיש לא נתן לנו סמכות לעניין הזה. מישוה בחר אותך? הלכת לעם ואמרתי? תראה, יש אפשרות לעשות את זה, אינני אומר שלא. איך? כשיש משאל-עם, כשאתה הולך לעם ואומר: יש חוקה, אבל העם הוא מקור הסמכות, אנוני לא קיבלנו שום סמכות לתת פרס למישהו אחר, להאציל את הסמכויות האלה, ובאיוו החלטת? כאן, עם רוב רגיל, נקבל החלטות שמחייבות רוב אחר, בשאלות כאלה?

משה שחל (העבודה):

נדמה לי שבמצע הליכוד היה מדובר על חוקה לישראל.

ראובן ריבלין (הליכוד):

או אני אומר עוד הפעם: אם זה בא במסגרת חוקה — — —

דוד ליבאי (העבודה):

זה חוק-ייסוד. ההנחה היא שחוק-הייסוד מגובשים בחוקה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני, חבר הכנסת ליבאי, לא כתוב כאן שכית-המשפט העליון יפסוק בתנאי שהחוק שהכנסת מחוקקת מנוגד לחוק-ייסוד. כתוב פה שזה מנוגד לעקרונות היסוד של מדינת ישראל. מה זה "עקרונות היסוד"? איפה זה כתוב? אני רוצה לראות את זה. על יסוד מה הם יחליטו.

משה שחל (העבודה):

מגילת העצמאות.

מיכאל איתן (הליכוד):

אתה מציע את מגילת העצמאות. מישוה אחר יציע את מגילת האו"ם ומישוה אחר יציע את התנ"ך ואת התורה, ורביעי יציע משהו אחר, והם יחליטו וגמרנו, שם זה ייקבע. זה בדיוק מה שלא צריך להיות, ואתה יודע מה? אם זה צריך להיות, אנחנו לא קיבלנו מנדט לזה, אף אחד מאתנו. נלך לעם, נציע

ראובן ריבלין (הליכוד):

פה צריכה להיות סכנה מיידית.

מיכאל איתן (הליכוד):

כן. העניין של סכנה מיידית, יש לו חשיבות רבה. בעיקרון, רבים הפילוסופים המדיניים האומרים, שבכלל כל העניין הזה של ההתארגנות החברתית הוא מעין אמנה, מעין הסכמה, ואדם הסכים לחת את הסנקציה הזאת ואת נושא האכיפה המשפטית על-מנת שהוא יוכל להגן ביתר קלות על נפשו, על גופו ועל רכושו. ככל שקיימת מידה של החברה להגן ולעשות את הדברים, זכותו לעשות את זה באופן עצמי, מכללא, מתוקף ההסכם, נסוגה והולכת. הוא קיבל על עצמו את המגבלות, הוא מסר אותן לחברה. כאשר החברה מבצעת את תפקידה, הוא מצוין ומכללא יותר על זכויותיו, ולכן הוא לא יגיב. הוא ילך, הוא ייסוג, הוא יחפש את הסדר ואת האפשרות של אכיפת החוק על-ידי החברה. רק במקומות ובתנאים שבהם הוא לא מקבל את חלקו באותה אמנה, באותו הסכם, מתרחבת באופן טבעי זכותו להגנה עצמית, ולכן אין דינה של הזכות להגנה עצמית כרוחב דיונוף בתל-אביב כדינה בשכם, כאשר אתה יודע שאתה הולך בשכם והסיכוי שלך לקבל את ההגנה העצמית והעזרה הוא הרבה יותר קטן, באופן טבעי מתרחבת הזכות שלך להגן על הדבר הבסיסי ביותר שלשמו בכלל אתה נחת למדינה ולחברה את המרות ואת החוק להגן על זכותך הבסיסית, על חיך.

כאשר אנחנו, במיוחד במדינת ישראל, מרחיבים את החוק ואנחנו מחנכים את הנוער שלנו ואומרים: כאשר אתה נמצא במקום שאתה רואה בו תוקף פוגע — כמיוחד בתנאים של מדינת ישראל, כשיש הרבה מקרים, בניגוד אולי למקומות אחרים, יש מקרים רבים יותר שהחברה לא יכולה והרשויות לא יכולות, אנחנו מחנכים את הנוער — קחו אתם, תסייעו, על-ידי זה שאתם תתנדבו להגן על הנתקף מפני התוקף, איך יכולנו לעשות את זה כאשר החוק לא נתן את ההגנה? חבר הכנסת שחל אומר: תראה, בפועל לא הגישו משפטים. מדובר על דבר תיאורטי, לדעת שחל, ולדעתי — על דבר מעשי. אני לא רוצה להתווכח.

ראובן ריבלין (הליכוד):

לא שבפועל לא הגישו משפטים. לא הגישו כי לא היתה עבירה. אני לא מתנגד למה שאתה אומר. אני רוצה שתבין. אני לא בטוח שסעיף 46 בנוסחו זה עונה על מה שאמרת. אני מזמין אותך לדון בעניין.

מיכאל איתן (הליכוד):

לדעתי הוא עונה, ולא רק שהוא עונה, אלא לדעתי במקרים מספר הוא אפילו מרחיב יותר מהצעות החוק הפרטיות, ובמיוחד ההצעה של חבר הכנסת דוד ליבאי, שאתה בוודאי עוד תשמע אם הוא יתייחס לזה כאן או בוועדה.

היו"ר ח' קופמן:

עליך לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני מסיים. כתוב כאן, וזו בעיה קשה מאוד, "ואולם אין אדם פועל תוך הגנה עצמית מקום שבהתנהגותו הפסולה הביא לתקיפת תוך שהוא צופה מראש את אפשרות התפתחות הדברים". אני מניח שההשקפה של שר המשפטים דן מרידור בעניין זה אינה עולה בקנה אחד עם אמרתו המפורסמת של מי שהיה שר המשטרה, חיים בר-לב, כאשר הוא אמר למתיישבים בחברון: אם לא הייתם באים הנה, בטח לא היו זורקים עליכם אבנים, או לא היו יורים עליכם.

שר המשפטים ד' מרידור:

הוא "בהתנהגותו הפסולה".

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני שר המשפטים, אתה אומר "התנהגותו הפסולה". צריך לזכור שבנורמה של המשפט הפלילי יש לפעמים התנהגות, שאדם מבצע את זכותו על-פי דין, אבל בתנאים של הפרת שלום הציבור היא הופכת לנורמה פסולה כי האחרים לא בסדר, ואז אתה אומר: התנהגותו פסולה. הוא רוצה ללכת אבל יש חשש לשלום הציבור, ואז אומרים לו: אדוני, גם אם תלך ותבצע את זכותך, אתה הופך לעבריין פלילי והתנהגותך פסולה. כלומר, העניין הזה של התנהגות פסולה עלול להיות לרועץ לאנשים שרוצים לקיים את זכותם, ואחרים אומרים להם: אף שאתם רוצים לקיים את זכותכם, הערכים יירו בכס. ואז אומרים להם: תראה, אתם נסעתם דרך דהיישה: ידעתם שבדהיישה זורקים אבנים ועלולים לסכן את חייכם, אבל לקחתם אתכם אקדחים ויריתם חזרה, ולכן ההגנה לא עומדת לכם.

אני בטוח שאין זאת כוונתך, אבל בעניין הזה אני משוכנע שהנושא הזה עוד יידון, וכי ההגנה תהיה הגנה מלאה. עם זה, אני רוצה לומר — — —

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת איתן, עליך לסיים.

מיכאל איתן (הליכוד):

אני כבר מסיים. משפט אחרון. אני לא מוצא — יכול להיות שלא קראתי את ההצעה בעיון ואני לא רואה איפה זה בא. אנחנו דיברנו בזמנו גם על העניין של תוצאות המעשה והיחס בין תוצאות המעשה שביקשת למנוע לבין המעשה שאותו נקטת. אני לא רואה את האלמנט הזה קיים פה, ואני חושב, עם כל רצוני להרחיב את האפשרויות, שצריך להיות איזה סייג גם לעניין הזה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת איתן. ניצלת את הזמן לכמה דיונים בעתיד.

חבר הכנסת מיכאל בר-זהר — איננו. חברת הכנסת עדנה סולודר, בבקשה. רק למען הסדר הטוב: אחר-כך — חבר הכנסת דוד ליבאי, חבר הכנסת שמעון שטרית — איננו, חבר הכנסת שבח וייס — איננו, ויישאר השר מרידור לענות.

עדנה סולודר (העבודה):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני לא אחיחש לחוק. עליתי בשביל להעיר הערה, ולא מפני שאני לא מתייחסת לחוק, אלא מפני שאני בושה ונכלמת איך אנחנו מתייחסים כאן לחקיקה.

אומנם הניחו את החוק הזה, שאני מצאתי שעובדים עליו כבר לפחות שמונה שנים, אולי יותר, אדוני שר המשפטים. בכל זאת מצאתי בכתובים מ-1984, לפי ההקדמה של החוק ששלחה אותי לחפש בקובץ "משפטים" וכן הלאה. רציתי ללמוד את החוק וללמוד מה יש בו. נכון שהחוק הרדפס והונח כאן בשבוע שעבר. אני רוצה להזכיר לחברי הכנסת כמה עסק הבית הזה בשבוע שעבר. בית שיש לו זמן לרוחות את הישיבות משעה לשעה ולהוציא אותנו להפסקות לשעות ארוכות עד שיתרחש בו מיקח-ומכר שיבטיח שאפשר יהיה להעביר חקיקה כזאת או אחרת, מותר לו שיתייחס קצת בכובד ראש וקצת בכבוד לחוק כזה, שמביא אותנו לרפורמה חשובה כליכך במערכת החקיקה שלנו. לא ייתכן שאנחנו במסיבה כזאת,

היו"ר ח' קופמן:

חבר הכנסת דוד ליבאי, בבקשה.

דוד ליבאי (העבודה):

כבוד היושב־ראש חיים קופמן, כבוד שר המשפטים דן מרידור, פרופסור פלר הנכבד, חברי הכנסת משה שחל, מיכאל איתן ועדנה סולודר, הצעת חוק העונשין (חלק מקרמי וחלק כללי), התשנ"ב—1992, פורסמה והונחה לפני כשבוע על שולחן הכנסת. זו הצעה חשובה ומקפת ביותר. קשה היה לי כשבוע האחרון להתפנות וללמוד אותה כראוי. עם זאת, די היה בקריאה אחת של הצעת החוק כדי לעמוד על מעלותיה הרבות.

ראוי שר המשפטים דן מרידור לברכה על שהביא הצעת חוק זו לקריאה ראשונה בכנסת. בכך הוסיף מעשה טוב על שורת מעשים טובים שכבר עשה במילוי תפקידו כשר המשפטים.

לאחר ששמעתי את דבריו של חבר הכנסת מיכאל איתן בעניין הצעת חוק־יסוד: החקיקה, שהונחה אתמול על שולחן הכנסת, ברצוני להסחפק עכשיו בהבעת הסתייגותי מעמדתו של חבר הכנסת איתן ולשבח את השר דן מרידור פעם נוספת על הצעת חוק־יסוד: החקיקה, שנדון בו בהרחבה כאשר יעלה על סדר־היום.

התיקון המונח היום בפנינו לחוק העונשין בא להחליף את הסעיפים 1 ו־3 עד 34 לחוק העונשין, התשל"ז—1977. מרביתם של הסעיפים שאנו באים להחליף הם ירושת המנדט הבריטי, שבאו להחיל בשנת 1936 בפלשתינה את המשפט המקובל האנגלי. בשנת 1977 הוצא נוסח עברי חדש לפקודת החוק הפלילי משנת 1936. נוסח זה תקף עד היום בישראל, בכפוף לשוניים מסוימים שחוקקה הכנסת.

אכן, הגיעה השעה לכך שהכנסת תחליף חקיקה בריטית מנדטורית בחוק ישראלי. בתחום זה חיוני וחשוב לכל אחד מאתנו.

בדברי ההסבר להצעת החוק מגלה הממשלה כרבים שהצעת חוק זו הונחה עליי שני מומחים גדולים לדיני העונשין, פרופסור ש"ז פלר ופרופסור מרדכי קרמיניצר. שני אלה נעזרו בהצעת חוק קודמת, שגיבשה ועדת מומחים בראשות נשיא בית־המשפט העליון לשעבר, פרופסור שמעון אגרוני, ולמיטב זיכרוני גם פרופסור פלר היה חבר נכבד באותה ועדה. שנים רבות חלפו מאז. משרד המשפטים מודה בדברי ההסבר להצעת החוק, שהוא — ואני מצטט — דן רבות וארוכות בהצעת פלר־קרמיניצר, והחליט לאמצה במתכונת שפורסמה.

שנים היו מונחות הצעת ועדת־אגרוני והצעת הפרופסורים כאכן שאין לה הופכין. על כך יש להצטער, שכן הצעתם היא הצעה טובה מאוד, וניתן היה להביאה לכנסת מזמן.

חברי הכנסת, הצעת החוק כוללת כמה עקרונות חוקתיים חשובים ביותר, כמו העיקרון שאין עונשין אלא אם מזהירים מחילה, שיש להימנע מענישה רטרואקטיבית, ועבירה טעונה הוכחה מעבר לכל ספק סביר. עקרונות אלו לא נכללו עד עכשיו בחוק וקיבלו תוקף מכוח פסיקת בית־המשפט העליון. יש לברך על הכנסתם לספר החוקים של המדינה.

פרק ג', הדין בכללי סמכות השיפוט, הוא קשה להבנה למי שאינו מומחה בדיני עונשין, ובדברי ההסבר מנוסחים בטרמינולוגיה מקצועית, שגם היא אינה קלה להבנה. הגם שלשון הצעת החוק מדויקת מהבחינה המשפטית, נראה שעל

כשיושבים פה ארבעה־חמישה אנשים, נעסוק בחוק כזה, ואחר־כך נצביע, ושלום על ישראל. זאת התייחסות רצינית?

יכולים יושב־ראש הכנסת וסגניו לומר שאין דבר; לא אחת אנחנו צריכים להיות דבקים בסדר־היום. אם להיות דבקים בסדר־היום, בבקשה. אני חושבת שאמר חבר הכנסת שחל, בצדק, ואני לא מאלה שקובעים את השתתפותם בדיון לפי השאלה אם יש כאן מצלמות טלוויזיה או אין כאן מצלמות טלוויזיה, אבל מצלמות הטלוויזיה מלוות את הבית הזה בשעותיו המכוערות. מותר היה שמצלמות הטלוויזיה תלוונה את הבית הזה גם בשעה שיש בכית הזה אולי גם מסר חינוכי לציבור. בכל זאת, חוק העונשין הוא חוק שעוסק בכל אחד מאתנו, ולא כל יום אנחנו עוסקים בחוק העונשין במסגרת כוללנית כל־כך.

הכנסת תחגוג בשבוע הבא את יום־ההולדת שלה. זה תמיד שבוע של חשבון נפש. האם לא היה מן הראוי בשבוע כזה לייחד אפילו יום אחד לדיון ולהתייחסות של כל חברי הכנסת בעניין הזה? לכן נראה לי שיש פה משגה כבד. אני לא משפטנית, ולא אחת אני חושבת שהשתתפות בחקיקה — למי בכלל יש הזכות; אם אני לא משפטנית, אולי אין לי זכות בכלל לדבר בחוק הזה, כי מה אני מבינה? מה אני יודעת? ובכל זאת, זה טיבה של הכנסת, שיושבים בה גם משפטנים וגם הדיוטות כמוני שבאים להציבור, עם ניסיון חיים גדול יותר או גדול פחות, ואני חושבת שהכנסת היא גם בית־אולפנה, היא גם בתי־יצור והיא גם כור היתוך למחשבת חקיקה. אם כך מתייחסים אליה, החקיקה שלנו היתה צריכה להתנהל אחרת.

אני מאלה שיושבים באולם, ואני יושבת פה היום בשביל ללמוד, לאו דווקא בשביל לתרום, ואני "נתרמת" מכל אחד מהחברים שמתמצאים בחוק, ממה שהם אומרים, ו"נתרמים" לא ביום אחד ולא ביומיים. לא אחת אני עדה לכך שאנחנו עולים לדוכן, יש חוקים מסובכים יותר ויש חוקים מסובכים פחות, וקוטעים אותנו אחרי שלוש דקות, כאילו בשלוש דקות אתה יכול להתייחס. יש חוק שאולי אפשר להתייחס אליו בשלוש דקות, אבל יש חוקים שאפילו עשר דקות לא יספיקו בשביל להתייחס אליהם.

אני אומרת את הדברים האלה מפני שאני חושבת, שהגיע הזמן שנשיאות הכנסת תחשוב ותתייחס בצורה שונה קצת לחקיקה, גם לחוקים השונים שעולים כאן וגם לדרך שבה אנחנו דנים בהם. מפני שאם אנחנו באמת — והתרעם כאן חבר הכנסת איתן, שחם וחלילה הולכים להוציא מידה של הכנסת את החקיקה — המוסד המחוקק ויש לנו הפרטנויות, בצדק, כי אנחנו המוסד המחוקק, הגיע הזמן שנתייחס ביתר רצינות וביתר כבוד לעבודה שלנו. תודה רבה.

היו"ר ח' קופמן:

תודה רבה. אני אעביר את הערתך ליושב־ראש הכנסת. אני רק רוצה להזכיר לך, שלאחר הקריאה הראשונה הלוואי שרק חצי שנה תעסוק ועדת החוקה, חוק ומשפט בחוק חשוב זה.

עדנה סולודר (העבודה):

אבל כל העניין של הקריאה הראשונה הוא שכל חברי הכנסת מתייחסים.

היו"ר ח' קופמן:

בכל אופן, שם הדיון הממצה, הרציני, שיוור לפרטי הפרטים.

עדנה סולודר (העבודה):

אם כן, כשביל מה יש קריאה ראשונה?

היור' ח' קופמן:

תודה רבה לחבר הכנסת ליבאי, שאמר דברים מעניינים וחשובים בשמונה דקות. שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, גברתי ורבותי חברי הכנסת הנוכחים כאן, אני מבקש בראשית דברי תשובתי להודות לכל הדוברים שעסקו בחוק באופן ענייני. חבל שהגענו לימים שצריך בהם לשבח את הכנסת ואת חבריה על שהם עוסקים בחוק או בעניין כלשהו באופן ענייני בלבד וללא שיקול אחר. הלוואי שהיו לנו הרכה יותר דיונים כאלה. נכון, הלוואי שסדר הדברים היה כזה שהעם היה רואה את הכנסת גם כדיונה הרצינית והמעמיקה ולא רק בהתכתשויותיה, שלא תמיד מוסיפות, בצורתן לפחות, הרכה אהרה וכבוד לבית הזה בעיני הציבור.

אני חושב שבדיון, גם אם לא רבים האזינו לו כאולם, עסקו כל המשתתפים בעניינים ברצינות רבה, ובוודאי תרמו בהערותיהם.

אני רוצה להודות לא רק לפרופסור פלר, שהוזכר כאן רבות והוא צופה בנו, ולפרופסור קרמניצר, אלא גם לאנשי משרד המשפטים, היושב-ראש יתיר לי לציין אותם בשמותיהם, כי במשרד המשפטים, לפחות בתקופה של השנה-יוצא האחרונת שעסקנו בחוק זה, עסקנו בו עשרות רבות של שעות, בישיבות שניהלתי אותן, חלקן ישיבות של פרופסור פלר ושלי, חלקן ישיבות של צוות רחב יותר. אני רוצה להעמיד על הכרעה את היועץ המשפטי, את פרקליט המדינה הגברת דורית בייניש, את המשנה ליועץ המשפטי הגברת יהודית קרפ, את המשנה ליועץ המשפטי מר שלמה גוברמן, את הפרקליטה גברת נאוה בן-אור, את הפרקליט מנהל המחלקה הפלילית העורך-דין יהושע רוניק, את גברת גלוריה וייסמן וגברת דליה איש-שלום מהיועץ המשפטי בשטח הפלילי. אני רוצה להודות גם לפרקליט הצבאי הראשי ולאנשי הפרקליטות הצבאית הראשית, שהשתתפו אתנו בחלק מהדיונים. אבקש להזכיר גם את פרופסור פרוש, שהשתתף אתנו בדיונים בעניין סעיף 49 המוצע, הלוואי הוא סעיף 24 הקיים, הלוואי הוא סעיף הציוד.

אחרי שניסיתי למלא חובה אלמנטרית של תודה, אני רוצה לומר כמה דברים בקצרה כתשובה על השאלות הענייניות שהועלו כאן.

דיברנו על עניין הציוד, ואולי לא הארתי עוד היבט אחד שהוא חשוב, וייתכן שבדברי הוא לא היה מובן, ואני מבקש להזכיר גם אותו. בין שתי הגרסאות יש הבדל שנוגע למבחן הסובייקטיבי ולא דווקא האובייקטיבי. גרסה ב' אומרת: "אלא אם כן היה ברור וגלוי בעיני אדם מן היישוב שהצו אינו כדיון", גרסה א' של אומרת: "אלא אם כן היה ברור וגלוי בעיני או בעיני אדם מן היישוב, כי הוא מצווה לעבור, במילוי הצו, עבירה פלילית".

במלים אחרות, גם אם לא מתקיים המבחן האובייקטיבי, אבל האדם עצמו ידע — לדעתי זה מספיק, אסור לו לקיים פקודה כזו. זה הבדל שלא ציינתי קודם. נוסף על כל מה שאמרתי קודם, אני מזכיר את זה עכשיו.

עוד עניין אחד שרציתי להזכיר בסעיף 49: יש שם סעיף שאני מודה שהיה בדיון בינינו לבין עצמנו אם להעלות אותו או לא, והוא סעיף 49(5). כתבנו: אם אדם עשה את המעשה, בין היתר "לשם חינוך של קטין הנתון למרותו, ובלבד שלא חרג מן הסביר", כולם מבינים מדוע אני מעלה את הנושא

הכנסת להשתדל לנסח את הוראות החוק כלשון בני-אדם. כך, למשל, אנו קוראים את לשון סעיף קטן (ד) בסעיף 9 הקובע: "תחולת דיני העונשין של ישראל, שהיא פחות מסויגת מכוח כללי תחולתם לפי מקום עשיית העבירה, דוחה תחולה מסויגת יותר לגבי אותה עבירה". האם חברי הכנסת, ואפילו המשפטים שבנו, יכולים להבין את אשר אנחנו מתבקשים לחוקק?

אוכל להצביע בוועדה על סעיפים נוספים בהצעת החוק, שהם חידה קשה לפתרון לקראת הממוצע. אני גורס שדווקא חוק העונשין, שבא להורות לאזרחי המדינה כיצד אסור להם להתנהג ולהזהירם מראש על מה צפויים הם לענישה, חוק זה צריך להיות מנוסח בבהירות ובפשטות.

עבודה מצוינת נעשתה על-ידי מגישי הצעת החוק בניסוח החלק הכללי שלה. טוף-סוף הוגדרו בחוק יסודות העבירה, נקבע העיקרון שאין עבירה פלילית אלא אם נתלוותה למעשה מחשבה פלילית, והוגדרו מושגי היסוד "מחשבה פלילית", "כוונה", "פזיזות", "כוונה מועברת", "דשלוות", באופן התואם, כפי שנראה לכאורה, את הלכות בית-המשפט העליון בסוגיות אלו. גם אם אין חידושים בהצעת החוק, יש בהכללת ההגדרות בחוק העונשין תרומה חשובה ביותר לכל מי שעוסק בתחום זה.

לי נראה כי ועדת החוקה תצטרך לבחון היטב את ההגדרות שבהצעת החוק לגבי הצדדים לעבירה ולגבי מי שמנסה לעבור עבירה. מעיון ראשון בהצעה נראה לי, כי יש לדרות את מדיניות הענישה החדשה המוצעת, שלפיה יוטל על המנסה לעבור עבירה אותו עונש שיקבל העבריין העיקרי, וכי מי שסייע לעבור עבירה יהיה ראוי רק למחצית העונש שנגזר על העבריין העיקרי. עם זאת, חידושים אלה ראויים לדיון מעמיק בוועדת החוקה.

נכבדי היושב-ראש, גולת הכותרת של הצעת החוק היא בעיני הפרק "הסייגים לאחריות פלילית". חידוש חשוב הוא סעיף 41, הדין בנטל ההוכחה. חידוש אחר נמצא בהגדרת ההגנה של "העדר שליטה" בסעיף 42 להצעת החוק. כאן עלי לשבח את מגישי החוק על הנוסח החדש הברור.

בהשוואה להלכה הפסוקה בבית-המשפט העליון, אין הצעת החוק באה, לדעתי, לחדש רבר בניסוח ההגנות של אי-שפיות הדעת ושיכרות. אכן, הגיע הזמן לעדכן את החוק ולכלול בו את הפרשנות שניתנה לדוקטרינות אלו בפסיקה ובספרות המשפטית, שכן מי שקורא כיום את חוק העונשין אינו מסוגל לדעת מה קובעות הוראות החוק החל במדינה בסוגיות אלו, בלי שלמד את פסקי-הדין המנחים של בית-המשפט העליון.

הגשת הצעת החוק מחייבת את יושב-ראש ועדת החוקה לחזור ולשקול, האם להגיש לקריאה שנייה ושלישית את הצעות החוק הפרטיות של חברי הכנסת בעניין "הגנה עצמית" ו"צורך", שמה מוטב להתמקד עד לסיום הכנת החלק הכללי כולו לקריאה שנייה ושלישית. אני במקומו של חבר הכנסת לין הייתי מעבך את הקריאה השנייה והשלישית באותן הצעות חוק פרטיות, עד גיבוש החלק הכללי והבאתו באופן מלא לכאן.

בסיכום, נכבדי שר המשפטים דן מרידור, רשמת לעצמן נקודות זכות על שהבאת היום בפני הכנסת הצעת חוק חשובה זו, ונודה כלולה לפרופסור פלר ולפרופסור קרמניצר שהבינו הצעת חוק זו ברמה מקצועית מעולה. תודה רבה.

בית-משפט מיוחד לחוקה כמו בגרמניה ובמקומות אחרים? האם רק מול חוקי-יסוד, מה שוודאי מקובל עליך? גם היום, בג"ץ-ברגמן ביטל חוק בשלושה שופטים, לא תשעה, וקבע שאין לפעול על-פיו, כי הכנסת קובעת בארבעה או חמישה חוקים, שהחוק חייב לעבור ברוב מיוחס, ואם הוא לא יעבור, מי יקבע אם לא בית-המשפט העליון? האם יש מנגנון אחר? אפשר להציע, אבל לא הציעו.

בשאלה של עקרונות היסוד, אני מציע שתעיין בבג"ץ-לאור, שדן בדיוק בשאלה הזאת, ושם אחד השופטים קובע במפורש, שיש סמכות לבית-המשפט לקבוע שהחוק איננו עומד בעקרונות האלה, והוא אומר אז בערך את הביטוי: עוד לא כשר הזמן, אבל השאלה מעניינת מאוד ואפשר לדון בה ברצינות. יכול להיות שההצעה נראית לך מרחיקה לכת, יכול להיות שאפשר למצוא פתרונות אחרים.

אגב, דבר בהצעה שהצעת איננו קדוש, ואני לא יכול להגיד, שאני עומד על כל פרט עד הסוף כתורת משה מסיני. אבל צריך לדון ברעיון להסדיר את הסדרי החקיקה בחוקי-יסוד, וזה דבר שהוא בעיני אלמנטרי, ואני לא חושב שצריכה להיות עליו מחלוקה. יכול להיות ויכוח על מנגנון כזה או אחר או על עיקרון כזה או אחר. אפשר לדבר בו כשיגיע המועד.

דבר אחרון, ובו אסיים, נגע בו בצדק חבר הכנסת ליכאי, והוא הקודיפיקציה. זאת אומרת, נוכל במעשה חקיקה אחד, אם אתם רוצים על מגילה אחת, לקרוא את כל מה שצריך לדעת בענייני העונשין, לא כשזה כתוב בחוק העונשין ובחוק פלילי אחר, ובעיקר כפסיקות בית-המשפט העליון. לא אנחנו המשפטים, שכבר יודעים למצוא באינדקס, אלא האזרח ויכול לקרוא את החוק, ואגב, בלשון בני-אדם, אני מודה שבעניין אותו סעיף 9(ד) שוחחתי רבות עם פרופסור פלר. חצי שעה דנו בנושא הזה, והתקשיתי, אלא שלא מצאתי ניסוח טוב יותר, כשנבוא לדון בוועדה, אשמח לשמוע ניסוחים טובים יותר.

הרעיון שאנשים יראו את החוק לעיניהם וידעו שזה החוק הפלילי של ישראל, קודקס פלילי אחד, שאנחנו מגישים את החלק הראשון שלו, הוא חשוב ביותר. נכון מה שאמר חבר הכנסת שחל, החוק הזה צריך להעיד על נורמות של החברה הישראלית, על המותר ועל האסור. לא על כל המותר והאסור, אלא רק על אותו אסור שאנחנו רוצים להטיל סנקציה פלילית בגין עבירה עליו.

חברה לא מסדירה את אורחותיה רק על-ידי החוק הפלילי. לפעמים אנחנו משתמשים יותר מדי בחוק הפלילי וראוי להשתמש במערכות אחרות, חברתיות, חינוכיות, מוסריות: הגבלות שאנשים מגבילים את עצמם, כאשר כל הגדרות האחרות נופלות, ואנשים לא מתחשבים עוד, לא בדעת ציבור ולא בדעתם של אנשים נחשבים וחשובים בעיניהם, ולא בשאלה איך הם נראים, הם מגיעים עד הגבול עצמו, ושם ניצב החוק הפלילי ועוצר אותם — זה אסור. את זה אנחנו מנסים בדרך המוצעת כאן להביא בצורה שלמה, לא חלקית, כמצע שעליו אפשר יהיה לבנות ולרשום את העבירות הפליליות אחת לאחת.

אני מודה מאוד על ההערות ודברי הטעם שנאמרו על-ידי החברים כולם, ואודה לכנסת אם היא תואיל להעביר את ההצעה להכנה לקריאה שנייה ושלישית בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ח' קופמן:

תודה לשר המשפטים על הבאת החוק החשוב הזה.

היום, אני מודה שהיססתי מאוד אם לכתוב אותו או לא. השאלה העומדת: אב כולא את בנו בכית, אומר לו שלא לצאת — האם אין לו הגנה מפני עבירה של כליאת אדם או הגבלת החירות? ודאי שיש. זה נשמע סביר.

אני מוכרח לומר שלפעמים גם שימוש בכוח סביר, גם הוא יכול להיות סביר. קצת חששתי והיססתי, ואני מגלה את ההיסוס מעל במה זו, שלא יפרשו אנשים פירושו לא-טוב את הביטוי הזה ויתירו לעצמם למעלה ממה שמותר.

הפסיקה תאמר מה שכתוב פה, גם אם זה לא כתוב. השאלה היתה אם לכתוב או לא לכתוב. באותו הקשר היו שאלות נוספות: האם פעילות ספורטיבית או משחק המוזכרים בפסקה (6), האם אימון של אנשים שיש בו התכחשות, האם גם אותם צריך להכניס פנימה? לא אנע בזה עכשיו. ניגע בדברים האלה בהמשך.

ראובן ריבלין (הליכוד):

אם זה לא יוכנס, יבוא ויטען תובע מטעם המדינה, שהואיל והמחוקק לא הכניס דבר כזה בחוק, אולי חשב המחוקק באותה עת להוציא זאת.

שר המשפטים ד' מרידור:

נכון. לכן אני מציע שבועדה ידונו מחדש ברשימה ויבדקו אם לא צריך להרחיב אותה או להכליל אותה יותר. אינני רוצה לפרט עכשיו: חבל על הזמן בשעה די מאוחרת יחסית.

חבר הכנסת איתן הוזכר את סעיף 46 בעניין ההתנהגות הפסולה. אמרנו, שהסיג של הגנה עצמית לא יחול כאשר אדם בהתנהגותו הפסולה הביא לחקיקה, תוך שהוא צופה מראש את אפשרות התפתחות הדברים. הביטוי "התנהגות פסולה" הוא הביטוי היחיד שמצאנו לנכון לציין. ודאי שיש במלה "פסולה" איוו השמעה ערכית. אני מוכן לשמוע כל הצעה אחרת בוועדה.

ראובן ריבלין (הליכוד):

תחיה פרשנות פוליטית לעניין.

שר המשפטים ד' מרידור:

כוונתי לאותו דבר שאתה מתכוון אליו. נכון שיש מקרים בעייתיים. אם תציע נוסח אחר נקיש לו ברצון, ויכול להיות שנמצא פתרון טוב יותר. אינני בטוח ברגע זה.

אני מבקש להעיר הערה אחת שאינה נוגעת לעניין, אבל אינני יכול להסתפק בדברי התשובה לחבר הכנסת מיכאל איתן בלי לחזור למה שהוא אמר בעניין חוקי-יסוד: החקיקה. לא אדון מעל הבמה היום בחוקי-יסוד: החקיקה. אני רק רוצה לומר שדמוקרטיה איננה רק שלטון הרוב. דמוקרטיה היא מה שאסור לכנסת לעשות ברוב. באלג'יריה הביא הרוב לשלטון כמעט פונדמנטליסטי. זו איננה דמוקרטיה. אלה רק בחירות רוב. משטר דמוקרטי הוא משטר של איוונים, שבו יש מי שמגביל את סמכות הרוב — —

מיכאל איתן (הליכוד):

— — —

שר המשפטים ד' מרידור:

לא ניכנס לוויכוח. תרשה לי. אני לא נכנס לזה. הוויכוח הוא ארוך ועוד נדבר בו. אני רק רוצה לומר, שדמוקרטיה היא בעיקרה מנגנונים של איוונים ושמירה על זכויות הפרט וזכויות המיעוט, ולא רק על כוחו של הרוב להכריע.

מי יעשה את האיוון, איך ראוי לעשות אותו, על כך אפשר לדון. האם נכון שבית-המשפט העליון יעשה זאת, או

חוברת ט"ו, ישיבה שע"א, ט' בשבט התשנ"ב (14 בינואר 1992)
— הצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי) —

7 —	הצעת החוק לוועדה	אני מעמיד את החוק להצבעה. היות שאנחנו מעטים אולי נעשה זאת בהרמת יד.
— אין	נגד	צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
— אין	נמנעים	לא. שיראו איזה חברי כנסת היו, שחבר הכנסת אמנון רובינשטיין לא יגיד שהיה בעד.
ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ב — 1992.	ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין (חלק מקדמי וחלק כללי), התשנ"ב — 1992.	היו"ר ח' קופמן:
לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.	לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.	אני רוצה להגיד שאני מקווה עם חבר הכנסת גדליה גל. הצבעה מס' 13.
היו"ר ח' קופמן:	היו"ר ח' קופמן:	צ'רלי ביטון (הפנתרים השחורים):
שבעה בעד, נגד — אין, אין נמנעים. החוק התקבל בשעה מאוחרת ומועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.	שבעה בעד, נגד — אין, אין נמנעים. החוק התקבל בשעה מאוחרת ומועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.	שהמשפטן הדגול חבר הכנסת אמנון רובינשטיין לא יגיד אחר־כך שהוא היה בעד.
הישיבה הבאה, אם ירצה השם, מחר, יום רביעי, י' בשבט, בשעה 11:00.	הישיבה הבאה, אם ירצה השם, מחר, יום רביעי, י' בשבט, בשעה 11:00.	ה צ ב ע ה
ישיבה זו נעולה וכל אחד יכול ללכת לביתו.	ישיבה זו נעולה וכל אחד יכול ללכת לביתו.	בעד ההצעה להעביר את
הישיבה ננעלה בשעה 22:40.	הישיבה ננעלה בשעה 22:40.	